
David Galula
ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ
ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

David Galula

ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Μετάφραση

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ
David Galula, *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*

Translated from the English Language edition of *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*, by David Galula, originally published by Praeger Security International, an imprint of Greenwood Publishing Group, Inc., Westport, CT, USA. http://www..greenwood.com/ps/

Α΄ ΕΚΔΟΣΗ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2009

ISBN 978-960-210-564-1

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
ΔΗΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ - ΑΓΚΟΠ ΚΕΚΛΙΚΙΑΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ
ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΗ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 210 36 24 326, 210 36 25 575 - FAX 210 36 48 030

http//www.odisseas.gr - e-mail: info@odisseas.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα καλύτερα κείμενα σχετικά με την καταστολή των εξεγέρσεων έχουν ένα κοινό σημείο με τους καλύτερους ερωτικούς οδηγούς: το γεγονός ότι οι συγγραφείς τους συνήθως έχουν κάποια προσωπική εμπειρία σχετικά με το θέμα. Τα βιβλία των εκδόσεων Praeger πάνω σε αυτό το ζήτημα γράφτηκαν από αξιωματικούς του στρατού που γνώριζαν καλά τα ψυχρά, σκληρά δεδομένα της καταστολής.

Ο David Galula ήπιε από αυτό το πικρό ποτήρι όσο και οι σύγχρονοί του και προβληματίστηκε πάνω σε αυτό ακόμη περισσότερο. Ήταν γάλλος που μεγάλωσε στην Καζαμπλάνκα, αποφοίτησε από το Σεν Σιρ το 1939, όταν ήταν καιρός για να πολεμήσει στη Βόρεια Αφρική, την Ιταλία και τη Γαλλία. Μεταγενέστερες αποστολές περιλάμβαναν ανορθόδοξους πολέμους στην Κίνα, την Ελλάδα, την Ινδοκίνα και την Αλγερία. Ο Galula ήταν αντισυνταγματάρχης όταν βρήκε την ευκαιρία να ανατρέξει στην εμπειρία του και έγραψε το *Αντεπαναστατικός Πόλεμος: Θεωρία και Πρακτική* με μια υποτροφία από το Κέντρο Διεθνών Σχέσεων στο Χάρβαρντ. Πέθανε λίγα χρόνια αργότερα και έτσι έχασε την ευκαιρία να δει τους αμερικανούς στρατιωτικούς να

αγνοούν τις περισσότερες από τις συστάσεις του σχετικά με το Βιετνάμ.

Η πρωτοκαθεδρία του Galula στον χώρο του ανορθόδοξου πολέμου εξασφαλίζεται από τις σαφείς του οδηγίες για το πώς οι αντεπαναστατικές δυνάμεις μπορούν να προστατεύουν τον πληθυσμό και έτσι να κερδίζουν την υποστήριξή του, να αποκτήσουν πληροφορίες για την ταυτότητα και τον εντοπισμό των επαναστατών, και με τον τρόπο αυτό να νικήσουν την επανάσταση. Ενώ η κυριότερη πρόκληση στον συμβατικό πόλεμο είναι η συγκέντρωση της δύναμης πυρός στον σωστό τόπο και χρόνο για να καταστραφεί ο αντίπαλος, το κλειδί για την επιτυχία της αντεπανάστασης είναι η συγκέντρωση πληροφοριών από τον ντόπιο πληθυσμό για την ταυτοποίηση του αντιπάλου· ο αντεπαναστάτης κυριολεκτικά πεθαίνει γι' αυτήν την πληροφόρηση.

Ο Galula επισημαίνει τη βασική διαφορά ανάμεσα στον συμβατικό πόλεμο και την εξέγερση. Ενώ ο συμβατικός πόλεμος είναι εν πολλοίς η ίδια εμπειρία για όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές, οι αντιμαχόμενοι σε μια εξέγερση μετέχουν σε διαφορετικούς πολέμους που διεξάγονται με διαφορετικούς κανόνες. Μια επαναστατική δύναμη έχει λίγα όπλα και δεν έχει καθόλου στρατό· αν εμφανιστεί ανοιχτά στο ίδιο πεδίο μάχης, όπως μια αντεπαναστατική δύναμη, θα ηττηθεί γρήγορα. Αυτό που έχει είναι ο πολιτικός έλεγχος πάνω σε τουλάχιστον ένα τμήμα του πληθυσμού και, συνεπώς, μια ασπίδα πίσω από την οποία μπορεί να χτυπάει τον συμβατικό εχθρό κατά βούληση.

Μια εξέγερση είναι ένας ανταγωνισμός ανάμεσα στους εξεγερμένους και την κυβέρνηση για την υποστήριξη του άμαχου πληθυσμού, ο οποίος παρέχει τη θάλασσα μέσα στην οποία κολυμπούν οι εξεγερμένοι. Ο Galula μας υπενθυμίζει ότι ο «αντεπαναστάτης δεν μπορεί να πετύχει πολλά αν ο πληθυσμός δεν

είναι, και δεν αισθάνεται, προστατευμένος απέναντι στον επαναστάτη». Ένας ανασφαλής πληθυσμός δεν θα δώσει τις αναγκαίες πληροφορίες στον αντεπαναστάτη: «η πληροφόρηση πρέπει να προέρχεται από τον πληθυσμό, αλλά ο πληθυσμός δεν θα μιλήσει εκτός και αν αισθάνεται ασφαλής, και δεν αισθάνεται ασφαλής μέχρι να καμφθεί η ισχύς του επαναστάτη». Αν φοβούνται αντίποινα από τους εξεγερμένους, οι πολίτες δεν θα συνεργαστούν με τους αξιωματούχους. Οι κυβερνητικοί πράκτορες, λοιπόν, πρέπει να μπορέσουν να εδραιώσουν μια επαρκή παρουσία σε οποιαδήποτε δεδομένη τοποθεσία για να διαχωρίσουν τους εξεγερμένους από τους πολίτες που εκμεταλλεύονται.

Είναι μια επίπονη διαδικασία. Πρώτα, πρέπει να διαχωριστούν οι πολίτες από τους εξεγερμένους χρησιμοποιώντας οδοφράγματα, δελτία ταυτότητας και μια απογραφή. Κατόπιν, ο αντεπαναστάτης πρέπει να εξασφαλίσει την ασφάλεια των πολιτών εκπαιδεύοντας τοπικές δυνάμεις ασφαλείας που θα διατεθούν αμέσως για την επάνδρωση των οδοφραγμάτων και τη διενέργεια της απογραφής. Τελικά, η κυβέρνηση πρέπει να στοχεύσει στους εξεγερμένους εφοδιασμένη με συγκεκριμένες, επιτόπιες πληροφορίες που προέρχονται από τη μακρά και στενή συνάφεια με τον πληθυσμό. Όχι διαστημική επιστήμη – αλλά αν ήταν κάτι τέτοιο οι δυτικοί στρατιωτικοί θα αισθάνονταν καλύτερα. Δυστυχώς, το στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα δεν φτιάχνει πολλά εργαλεία για τη διεξαγωγή αντεπαναστάσεων.

Η προστασία του πληθυσμού μέσω της δημιουργίας τοπικών δυνάμεων ασφαλείας δεν είναι το ίδιο με την επικέντρωση των κατασταλτικών δυνάμεων στη δολοφονία των εξεγερμένων. Αν και η προστασία των ντόπιων σαφώς απαιτεί κάποιες δυναμικές ενέργειες εναντίον αφοσιωμένων εξεγερμένων, οι συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις έχουν την έντονη τάση να δίνουν έμφαση

σε επιθετικές ενέργειες όπως η σύλληψη ή η δολοφονία τρομοκρατών μάλλον παρά σε δράσεις κατ' εξοχήν πολιτικές, οικονομικές και ελεγκτικές από τις οποίες εξαρτάται τελικά η ήττα της εξέγερσης. Σήμερα μερικοί θα πάντρευαν τις προερχόμενες από τους πολίτες πληροφορίες με τα περίπλοκα οπλικά συστήματα για να κάνουν στοχευμένες δολοφονικές επιδρομές κατά της ηγεσίας των εξεγερμένων. Αυτή η προσέγγιση δίνει μόνο μάταιες ελπίδες· για κάθε εξεγερμένο που συλλαμβάνεται ή φονεύεται θα εμφανιστεί ένας άλλος (ή συχνά θα εμφανιστούν πολλοί) – εφόσον θα το επιτρέπουν παθητικοί πολίτες και μια ετοιμοθάνατη κυβερνητική παρουσία. Για να νικήσει, η κυβέρνηση πρέπει να εξασφαλίσει και να ελέγξει τον τοπικό πληθυσμό.

Για να γίνει αυτό στην εποχή των ΜΜΕ απαιτούνται πιο κοπιαστικά μέτρα από την απλή κατασκευή στρατοπέδων συγκέντρωσης. «Ο έλεγχος του ντόπιου πληθυσμού προφανώς ξεκινάει με μια απογραφή», που σύμφωνα με τον Galula, «αν γίνει και αξιοποιηθεί σωστά, είναι μια βασική πηγή πληροφοριών». Τα σταθερά στοιχεία του ελέγχου του πληθυσμού είναι τελικά πιο σημαντικά από την εκκαθάριση του εχθρού με δυναμικές επιδρομές και σαρωτικές κινήσεις. Εκείνες οι δυνάμεις που μπαίνουν μέσα στον ντόπιο πληθυσμό γίνονται πηγές πληροφοριών και αναλυτές – τα κλειδιά για την τελική νίκη. Είναι αυτές που κρατούν και οικοδομούν, και γενικά πρέπει να αποτελούνται από ντόπιες δυνάμεις όπου προστίθενται σύμβουλοι από την αντεπαναστατική δύναμη.

> Ο σκοπός του ελέγχου είναι να αποκοπούν, ή τουλάχιστον να μειωθούν σημαντικά, οι επαφές ανάμεσα στον ντόπιο πληθυσμό και τους αντάρτες. Αυτό γίνεται με την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του πληθυσμού . . . Αυτή η διαδικασία της εξοικείωσης με τον πληθυσμό μπορεί να επιταχυνθεί αν τα κατεχόμενα χωριά μοιραστούν σε

τομείς και ο κάθε τομέας ανατεθεί σε μια ομάδα στρατιωτών *που πάντα θα εργάζονται εκεί* [η έμφαση προστέθηκε].

Η πληροφόρηση που αποκτάται από αυτούς τους στρατιώτες-κατοίκους δεν μπορεί να δοθεί από τις δορυφορικές εικόνες ή από την παρακολούθηση των κινητών τηλεφώνων. Πολλά από αυτά που συλλέγει ο αντεπαναστάτης δεν είναι αξιοποιήσιμες πληροφορίες βραχυπρόθεσμα, ενώ ακόμη και οι ακριβείς πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα και τον εντοπισμό των εξεγερμένων θα δοθούν μόνο μέσα στην ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης μιας μακροχρόνιας σχέσης. Οι πολίτες πρέπει να πιστεύουν ότι οι αντεπαναστάτες μπορούν να τους προστατέψουν από αντίποινα αν δοθούν αυτές οι κρίσιμες πληροφορίες. Η τεχνολογία δεν είναι υποκατάστατο για τα οφέλη στο πεδίο μέσα στον πληθυσμό, και οι αριθμοί έχουν σημασία – ο Galula υποστηρίζει ότι «μια αναλογία δυνάμεων δέκα ή είκοσι προς ένα ανάμεσα στους αντεπαναστάτες και τους επαναστάτες δεν είναι ασυνήθιστη». Η αιτία γι' αυτήν την ανισότητα σε αριθμούς είναι απλή· «η αταξία –η κανονική κατάσταση της φύσης– είναι φτηνή να δημιουργηθεί και πολύ δαπανηρή να αποτραπεί». Η προστασία ή η ανοικοδόμηση ενός κράτους είναι πολύ πιο δύσκολο έργο από την ανατροπή της κυβέρνησής του, απαιτώντας πολύ μεγαλύτερη επένδυση σε χρόνο, χρήμα και διανόηση.

Οι συμβατικοί στρατοί δεν ταιριάζουν με τις απαιτήσεις της καταστολής εξεγέρσεων. Η ισχύς πυρός για την οποία υπερηφανεύονται δεν μπορεί να στραφεί κατά των εξεγερμένων· στην πραγματικότητα, χρειάζεται ένας εντελώς διαφορετικός προσανατολισμός, όπου «ένας πολύγραφος μπορεί να αποδειχτεί πιο χρήσιμος από ένα πολυβόλο, ένας στρατιώτης παιδίατρος πιο σπουδαίος από έναν ειδικό στους όλμους, το τσιμέντο πιο πε-

ριζήτητο από το αγκαθωτό σύρμα, οι γραφιάδες σε μεγαλύτερη ζήτηση από τους τυφεκιοφόρους». Ο Galula περιγράφει μια ελαφρά εξοπλισμένη δύναμη εφοδιασμένη με μια πληθώρα διερμηνέων, αναλυτών πληροφοριών, ειδικών σε πολιτικές υποθέσεις, και μηχανικών. Οι αντεπαναστάτες που δεν μπορούν ή δεν επικοινωνούν με τον πληθυσμό είναι καταδικασμένοι σε μια θλιβερή αποτυχία.

Ο έλεγχος των πληροφοριών είναι στρατηγικά αποφασιστικός στην καταστολή εξεγέρσεων. Είναι το πρωτεύον όπλο των εξεγερμένων, ενώ ο ντόπιος πληθυσμός είναι ο στόχος τους και επίσης το πεδίο της μάχης όπου διεξάγεται ο πόλεμος. Το αποφασιστικό πεδίο σε μια εξέγερση δεν είναι ο φυσικός χώρος, αλλά η πολιτική αφοσίωση του λαού που κατοικεί σε αυτόν το χώρο. Η αντεπανάσταση δεν είναι ένας τίμιος αγώνας, καθώς «ο εξεγερμένος, μην έχοντας καμιά ευθύνη, είναι ελεύθερος να χρησιμοποιεί κάθε τέχνασμα αν χρειαστεί, μπορεί να ψεύδεται, να εξαπατά, να υπερβάλλει. Δεν είναι υποχρεωμένος να αποδεικνύει· κρίνεται από αυτά που υπόσχεται, όχι από αυτά που κάνει». Είναι σημαντικό, λοιπόν, για τον αντεπαναστάτη να διεξαγάγει έναν ακόμη πιο επιδέξιο πόλεμο πληροφόρησης· στο κεφάλαιο για τις επιχειρήσεις, ο Galula αφιερώνει περισσότερο από τριπλάσια έκταση στις επιχειρήσεις πληροφόρησης από όσο στις συμβατικές δυναμικές πολεμικές ενέργειες. Ο σαφής του υπαινιγμός είναι ότι οι συμβατικές δυνάμεις πρέπει να αναδιοργανωθούν σε όμοια αναλογία με αυτούς που εργάζονται στις πληροφορίες (περιλαμβανομένων αυτών που συλλέγουν όσο και αυτών που διασπείρουν πληροφορίες) προκειμένου να είναι αποτελεσματικές σε αυτό το είδος πολέμου.

Η τροποποίηση των οργανωτικών σχημάτων, της εκπαίδευσης και του εξοπλισμού των συμβατικών ενόπλων δυνάμεων,

όσο καίρια και αν είναι, δεν επαρκεί για να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις των αντεπαναστατικών επιχειρήσεων. Ο Galula υποστηρίζει πως «είναι εξίσου σημαντικό ότι τα μυαλά των ηγετών και των ανδρών –και αυτό περιλαμβάνει το πολιτικό όσο και το στρατιωτικό προσωπικό– πρέπει να προσαρμοστούν επίσης και στις ειδικές απαιτήσεις του αντεπαναστατικού πολέμου». Δεν μπορούν να προσαρμοστούν όλοι οι στρατιώτες, και η τοποθέτηση αυτών που δεν μπορούν σε ηγετικές θέσεις σε μια αντεπαναστατική προσπάθεια είναι αντιπαραγωγική. «Μια λειτουργική λύση», προσθέτει, «είναι να βρεθούν αυτοί που αποδέχονται πρόθυμα τις νέες αντιλήψεις για τον αντεπαναστατικό πόλεμο και να τους δοθεί όλη η ευθύνη. Αυτοί που θα αναδειχτούν στη δράση πρέπει να προωθούνται προς τα επάνω».

Στρατιώτες που προσπαθούσαν να μιμηθούν τις επιτυχίες του Ναπολέοντα στον 19ο και τον 20ό αιώνα μελέτησαν τους ελιγμούς μεγάλων στρατιών στο συμβατικό πεδίο μάχης και έμαθαν την τεχνολογία που δημιούργησε τους στρατούς της βιομηχανικής και αργότερα της ψηφιακής εποχής. Λόγω ακριβώς των επιτυχιών τους στον συμβατικό πόλεμο, οι Δυτικοί στρατιωτικοί έχουν εξωθήσει τους εχθρούς του σύγχρονου πολιτισμού να υιοθετήσουν τις μεθόδους των επαναστατών. Αυτοί που αποβλέπουν στην ανώτατη διοίκηση στη νέα εποχή του ανορθόδοξου πολέμου πρέπει να μελετήσουν πολιτισμική ανθρωπολογία, οικονομικά, πολιτική επιστήμη, διεθνείς σχέσεις και γλώσσες επιπλέον του συμβατικού πολέμου. Πρέπει επίσης να μάθουν τις αρχές της εξέγερσης και της καταστολής – και να κατανοήσουν τις διαφορές ανάμεσα στα δύο είδη πολέμου.

Σήμερα, πολλοί στρατιώτες μαθαίνουν αυτά τα μαθήματα από πρώτο χέρι στις δύσκολες αίθουσες διδασκαλίας των εξεγέρσεων, στις ερήμους, τις ζούγκλες και τις πόλεις σε όλο τον

πλανήτη. Αν και το βιβλίο του Galula είναι αρκετά μικρό ώστε να μπορεί να διαβαστεί στο πεδίο ανάμεσα στην αντιμετώπιση των αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών και τις επιθέσεις με όλμους, πολύ καλύτερο θα ήταν τα μαθήματά του να αφομοιωθούν στις αίθουσες διδασκαλίας των Σχολών Πολέμου και των στρατιωτικών ακαδημιών. Όπου όμως και αν διαβαστεί σε αυτήν την εποχή των ανταγωνιζόμενων και συνεργαζόμενων παγκόσμιων, διεθνών και τοπικών εξεγέρσεων, είναι δύσκολο να βρεθεί κάποιο άλλο βιβλίο τα μαθήματα του οποίου να είναι πιο επωφελή γι' αυτούς που μπορεί να ακολουθήσουν τον Galula στους άχαρους δρόμους της αντεπανάστασης – ένα ταξίδι που φαίνεται ότι θα είναι η μοίρα πολύ περισσότερων στρατιωτών στον 21ο αιώνα σε σχέση ακόμη και με την αντεπαναστατική εποχή του 20ού αιώνα.

John A. Nagl[1]
Μάιος 2006

[1] Ο αντισυνταγματάρχης John A. Nagl ήταν στρατιωτικός ακόλουθος του αναπληρωτή υπουργού Άμυνας και συγγραφέας του βιβλίου *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya to Vietnam.*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι νόμοι του πολέμου – αυτό είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να μελετήσει και να λύσει όποιος διευθύνει ένα πόλεμο.

Οι νόμοι του επαναστατικού πολέμου – αυτό είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να μελετήσει και να λύσει όποιος διευθύνει έναν επαναστατικό πόλεμο.

Οι νόμοι του κινεζικού επαναστατικού πολέμου – αυτό είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να μελετήσει και να λύσει όποιος διευθύνει έναν επαναστατικό πόλεμο στην Κίνα.

Μάο Τσε-τουνγκ, *Στρατηγικά προβλήματα του κινεζικού επαναστατικού πολέμου* (Δεκέμβριος 1936)

Κανένας σκακιστής δεν βρήκε ποτέ, και δεν υπάρχει πιθανότητα να βρει κανένας, ένα σίγουρο τρόπο να νικήσει με την πρώτη κίνηση. Το παιχνίδι περιέχει πάρα πολλές μεταβλητές, ακόμη και για έναν από τους σημερινούς άψυχους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ώστε να σχεδιαστεί ένα σίγουρο ματ.

Ο πόλεμος δεν είναι σκάκι αλλά ένα τεράστιο κοινωνικό φαινόμενο με απείρως μεγαλύτερο και διαρκώς αυξανόμενο αριθμό μεταβλητών, μερικές από τις οποίες ξεφεύγουν από την ανάλυση. Ποιος μπορεί να αρνηθεί τη σημασία της τύχης στον πόλεμο, για παράδειγμα, και ποιος μπορεί να καθορίσει την τύχη προκατα-

βολικά; Όταν ο Μουσολίνι ξεκίνησε απερίσκεπτα έναν πόλεμο στα Βαλκάνια, αναγκάζοντας τον Χίτλερ να χάσει το μεγαλύτερο μέρος της άνοιξης του 1941 σε ένα δευτερεύον μέτωπο και να καθυστερήσει την προετοιμασμένη γερμανική επίθεση στη Σοβιετική Ρωσία, εύλογα θα λέγαμε ότι έσωσε τη Μόσχα. Μπορεί να υποστηριχτεί ότι αυτό το γεγονός δεν ενέχει το στοιχείο της τύχης, αλλά μάλλον ένα καταφανές σφάλμα από τη μεριά του Άξονα: ο Μουσολίνι θα έπρεπε να έχει συμβουλευτεί τον εταίρο του. Εφόσον όμως ο Στάλιν δεν έπαιξε ρόλο στην απόφαση του Μουσολίνι, ποιο συμπέρασμα μπορεί να βγει εκτός από το ότι ο Στάλιν ήταν εξαιρετικά τυχερός;

Η αφθονία των μεταβλητών ποτέ δεν αποθάρρυνε την αναζήτηση αλάνθαστων συστημάτων. Επειδή ο πόλεμος μπορεί να είναι ζήτημα ζωής και θανάτου για κράτη και έθνη, λίγα άλλα πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας έχουν αναλυθεί τόσο επίμονα, ολοκληρωτικά και ενεργά. Από τότε που οι άνθρωποι σκέφτονται και πολεμούν (μερικές φορές με την αντίστροφη σειρά) έχουν γίνει προσπάθειες να μελετηθεί ο πόλεμος – φιλοσοφικά, επειδή το ανθρώπινο μυαλό αρέσκεται και χρειάζεται να στηρίζεται σε ένα σύστημα αναφοράς· πρακτικά, με σκοπό να βγουν χρήσιμα διδάγματα για τον επόμενο πόλεμο.

Τέτοιες μελέτες έχουν οδηγήσει, σε ακραίες περιπτώσεις, στην άποψη ότι κανένα απολύτως δίδαγμα δεν μπορεί να βγει από τους προηγούμενους πολέμους, αν υποστηριχτεί ότι η διεξαγωγή του πολέμου είναι μόνο ένα ζήτημα έμπνευσης και περιστάσεων· ή αντιστρόφως, έχουν οδηγήσει στη δημιουργία δογμάτων και στη διατήρησή τους σαν να είναι άκαμπτα άρθρα πίστεως, ασχέτως γεγονότων και περιστάσεων. Η γαλλική στρατιωτική ιστορία προσφέρει ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα της ταλάντευσης ανάμεσα σε αυτούς τους δύο πόλους. Οι γάλλοι δεν είχαν καμιά

θεωρία, κανένα σχέδιο στον γαλλο-πρωσικό πόλεμο του 1870-71. Το 1940, αντέγραψαν μια συνταγή που αναδείχτηκε στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και πολέμησαν έναν πόλεμο τύπου 1918 εναντίον των γερμανικών μεραρχιών τεθωρακισμένων. Το αποτέλεσμα και στις δύο περιπτώσεις ήταν καταστροφικό.

Παρόλα αυτά, από μελέτες και συσσωρευμένη εμπειρία, έχουν προκύψει παρατηρήσεις για κάποια επαναλαμβανόμενα γεγονότα, που έχουν σχηματοποιηθεί σε «νόμους» του πολέμου. Αυτοί δεν έχουν, βεβαίως, την ίδια αυστηρότητα που έχουν οι νόμοι της φυσικής επιστήμης. Σαφώς όμως, δεν μπορούν να αμφισβητηθούν, έστω και μόνο επειδή επιβεβαιώνουν αυτά που μας λέει ο κοινός νους. Και είναι πολύ λίγοι. Έτσι, ο πρώτος νόμος είναι ότι το μεγαλύτερο στρατόπεδο συνήθως νικάει· από εδώ προέρχεται το αξίωμα του Ναπολέοντα: «η νίκη πάει στο μεγάλο τάγμα». Αν τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα είναι εξίσου ισχυρά, νικάει το πιο αποφασιστικό· αυτός είναι ο δεύτερος νόμος. Αν η αποφασιστικότητα είναι το ίδιο ισχυρή, τότε η νίκη ανήκει στο στρατόπεδο που παίρνει και διατηρεί την πρωτοβουλία – ο τρίτος νόμος. Ο αιφνιδιασμός, σύμφωνα με τον τέταρτο νόμο, μπορεί να παίξει αποφασιστικό ρόλο. Αυτοί οι νόμοι, τεκμηριωμένοι σε αναρίθμητες περιπτώσεις, αποτελούν την αλφαβήτα του πολέμου. Με τη σειρά τους, έχουν γεννήσει κατευθυντήριες γραμμές όπως η συγκέντρωση των προσπαθειών, η οικονομία των δυνάμεων, η ελευθερία δράσης, η ασφάλεια. Η εφαρμογή αυτών των αρχών μπορεί να αλλάζει από εποχή σε εποχή καθώς η τεχνολογία, ο οπλισμός και άλλοι παράγοντες αλλάζουν, αλλά διατηρούν σε γενικές γραμμές την αξία τους καθ' όλη την εξέλιξη του πολέμου.

Στους περισσότερους πολέμους, οι ίδιοι νόμοι και οι ίδιες αρχές ισχύουν εξίσου και για τις δύο εμπλεκόμενες πλευρές. Αυτό

που ποικίλλει είναι ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται από τον κάθε αντίπαλο, ανάλογα με την ικανότητά του, τη συγκεκριμένη θέση του, τη σχετική του ισχύ. Ο συμβατικός πόλεμος ανήκει σε αυτήν τη γενική περίπτωση.

Ο επαναστατικός πόλεμος, από την άλλη μεριά, αντιπροσωπεύει μια εξαιρετική περίπτωση όχι μόνο επειδή, όπως υποπτευόμαστε, έχει τους ειδικούς του κανόνες, διαφορετικούς από εκείνους του συμβατικού πολέμου, αλλά επίσης επειδή οι περισσότεροι από τους κανόνες που μπορούν να εφαρμοστούν από τη μια πλευρά δεν ισχύουν για την άλλη. Σε μια μάχη ανάμεσα σε μια μύγα και ένα λιοντάρι, η μύγα δεν μπορεί να επιφέρει ένα αποφασιστικό χτύπημα και το λιοντάρι δεν μπορεί να πετάξει. Είναι ο ίδιος πόλεμος για αμφότερα τα στρατόπεδα στον χώρο και τον χρόνο, ωστόσο υπάρχουν δύο ξεχωριστοί πόλεμοι – του επαναστάτη και, μπορούμε να πούμε, του αντεπαναστάτη.

Στο σημείο αυτό ο Μάο Τσε-τουνγκ αποπροσανατολίζει. Αυτοί που αποκαλεί «νόμους του επαναστατικού πολέμου» είναι στην πραγματικότητα αυτοί της επαναστατημένης πλευράς, της δικής του πλευράς. Αυτός που διευθύνει έναν πόλεμο εναντίον ενός επαναστατικού κινήματος δεν θα βρει στον Μάο και σε άλλους θεωρητικούς της επανάστασης τις απαντήσεις στα προβλήματά του. Σίγουρα θα βρει χρήσιμη πληροφόρηση για το πώς ενεργεί ο επαναστάτης, μπορεί ίσως να βγάλει συμπεράσματα για τις απαντήσεις που ψάχνει, αλλά πουθενά δεν θα τις βρει να διατυπώνονται σαφώς. Μερικοί αντεπαναστάτες έχουν πέσει στην παγίδα να μιμούνται τους επαναστάτες και σε μικρή και σε μεγάλη κλίμακα, όπως θα δούμε. Αυτές οι προσπάθειες ποτέ δεν είχαν επιτυχία.

Ποιοι είναι, τότε, οι κανόνες του αντεπαναστατικού πολέμου; Εδώ παρατηρούμε άλλο ένα περίεργο γεγονός. Ενώ οι αναλύσεις

των επαναστατικών πολέμων από τη σκοπιά του επαναστάτη είναι σήμερα πολλές, υπάρχει ένα κενό μελετών από την άλλη πλευρά, ειδικά όταν φτάνουν στο σημείο να προτείνουν στον αντεπαναστάτη συγκεκριμένο τρόπο δράσης. Πολύ λίγα προσφέρονται πέρα από συνταγές –που είναι αρκετά σωστές στον βαθμό που προχωρούν– όπως «η πληροφόρηση είναι το κλειδί του προβλήματος», ή «πρέπει να κερδηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού». Πώς θα στραφεί το κλειδί, πώς θα κερδηθεί η υποστήριξη, εδώ είναι που αρχίζουν συνήθως οι απογοητεύσεις, όπως μπορεί να πιστοποιήσει ο οποιοσδήποτε που, από υψηλή ή χαμηλή θέση, έχει εμπλακεί σε έναν επαναστατικό πόλεμο από τη λάθος –δηλαδή τη δυσχερή– πλευρά. Ο νέος αξιωματικός στο πεδίο που, μετά από εβδομάδες και μήνες ατελείωτης καταδίωξης, έχει επιτέλους εξοντώσει μια δωδεκάδα ανταρτών που του αντιστέκονταν, μόνο και μόνο για να δει μια καινούρια δωδεκάδα να τους αντικαθιστά· ο πολιτικός υπάλληλος που παρακαλούσε ματαίως για μια μεταρρύθμιση που κόστιζε πέντε σεντς και τώρα διατάσσεται να εφαρμόσει αμέσως ένα πρόγραμμα εκατό δολαρίων όταν πλέον δεν ελέγχει την κατάσταση στην επαρχία· ο στρατηγός που έχει «καθαρίσει» τον Τομέα Α και φωνάζει επειδή «αυτοί» θέλουν να πάρουν δύο τάγματα για τον Τομέα Β· ο αξιωματούχος υπεύθυνος τύπου που δεν μπορεί να εξηγήσει ικανοποιητικά γιατί, μετά από τόσες αποφασιστικές νίκες, οι επαναστάτες είναι ακόμη δραστήριοι και επεκτείνονται· ο βουλευτής που δεν μπορεί να καταλάβει γιατί η κυβέρνηση πρέπει να ξοδεύει περισσότερα χρήματα όταν έχει τόσο λίγα να δείξει για τα τεράστια κονδύλια που δόθηκαν στο προηγούμενο διάστημα· ο αρχηγός του κράτους, βαλλόμενος πανταχόθεν, που αναρωτιέται πόσο θα αντέξει – αυτές είναι τυπικές εικόνες για τη δύσκολη θέση του αντεπαναστάτη.

Υπάρχει σαφώς η ανάγκη για μια πυξίδα, και αυτό το έργο

έχει ως μοναδικό του σκοπό να φτιάξει ένα τέτοιο όργανο, όσο ατελές και στοιχειώδες και αν είναι. Αυτό που σκοπεύουμε να κάνουμε είναι να ορίσουμε τους νόμους του αντεπαναστατικού πολέμου, να συναγάγουμε από αυτούς τις αρχές του και να περιγράψουμε την αντίστοιχη στρατηγική και τακτική.

Το εγχείρημα είναι παράτολμο. Πρώτα απ' όλα, επειδή συμβατικοί πόλεμοι οποιουδήποτε μεγέθους και είδους μπορούν να μετρηθούν κατά εκατοντάδες, ενώ δεν έχουν συμβεί ούτε είκοσι επαναστατικοί πόλεμοι, οι περισσότεροι από αυτούς μετά το 1945. Είναι αρκετοί για να ανιχνεύσουμε νόμους; Η γενίκευση και ο υπολογισμός πάνω σε μια τόσο περιορισμένη βάση πρέπει σε κάποιο βαθμό να στηριχτούν στη διαίσθηση, που μπορεί να είναι ή να μην είναι σωστή. Μετά υπάρχει η παγίδα του δογματισμού, εγγενής σε κάθε προσπάθεια δημιουργίας αφηρημένων εννοιών, καθώς δεν μελετάμε έναν συγκεκριμένο αντεπαναστατικό πόλεμο, αλλά το πρόβλημα γενικώς· κάτι που μπορεί να φαίνεται ουσιώδες στην πλειοψηφία των περιπτώσεων μπορεί να μην είναι το ίδιο σε άλλες, όπου συγκεκριμένοι παράγοντες έχουν επηρεάσει αποφασιστικά τα γεγονότα.

Δεν μπορούμε να ισχυριστούμε, λοιπόν, ότι παρέχουμε την ολοκληρωμένη και πλήρη απάντηση στα προβλήματα του αντεπαναστάτη. Ελπίζουμε απλώς να διαλύσουμε ένα μέρος από τη σύγχυση που τόσο συχνά και για τόσο πολύ είδαμε στο «λάθος» στρατόπεδο.

Αυτό με το οποίο κυρίως ασχολούμαστε εδώ είναι ο αντεπαναστατικός πόλεμος σε περιοχές που αποκαλούνται «αποικιακές» και «ημιαποικιακές» από τους κομμουνιστές, και «υποανάπτυκτες» από εμάς. Είναι πιθανό να συμβούν επαναστατικοί πόλεμοι έξω από αυτές τις περιοχές, αλλά η επιτυχία τους δεν θα ήταν καθόλου σίγουρη, επειδή μια σταθερή κοινωνία είναι προ-

φανώς λιγότερο ευάλωτη. Στην πρόσφατη περίοδο, έγινε μόνο ένας επαναστατικός πόλεμος σε μια «καπιταλιστική» περιοχή –στην Ελλάδα το 1945-50– και οι επαναστάτες ηττήθηκαν. Ίσως δούμε την έναρξη ενός άλλου στην επαρχία Κεμπέκ του Καναδά σήμερα. Εν πάση περιπτώσει, πιστεύουμε ότι το πρόβλημα δεν είναι οξύ στα ανεπτυγμένα μέρη του κόσμου.

Πρέπει να ξεκαθαριστεί ένα σημασιολογικό ζήτημα πριν προχωρήσουμε παραπέρα. Δεν είναι συνετό να αποδεχτούμε αυτό που λέει ο Μάο Τσε-τουνγκ, ότι ο αντίπαλος του επαναστάτη είναι ένας «αντεπαναστάτης», επειδή αυτή η λέξη έχει φτάσει να είναι συνώνυμη με το «αντιδραστικός», κάτι που δεν συνέβαινε ούτε θα συμβαίνει πάντα. Γι' αυτό, η μια πλευρά θα αποκαλείται «εξεγερμένη» και η δράση της «εξέγερση»· στην αντίθετη πλευρά, θα βρούμε «αυτόν που καταστέλλει» και την «καταστολή». Καθώς η εξέγερση και η καταστολή είναι δύο διαφορετικές όψεις της ίδιας σύγκρουσης, χρειάζεται μια έκφραση για να καλύψει το σύνολο· ο «επαναστατικός πόλεμος» θα εξυπηρετήσει αυτόν τον σκοπό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ: ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τι είναι ο επαναστατικός πόλεμος;

Ο επαναστατικός πόλεμος είναι κατά κύριο λόγο μια εσωτερική σύγκρουση, αν και σπανίως δεν επηρεάζεται από εξωτερικές επιρροές. Αν και σε πολλές περιπτώσεις οι εξεγερμένοι είναι αναγνωρίσιμες εθνικές ομάδες –ινδονήσιοι, βιετναμέζοι, τυνήσιοι, αλγερινοί, κογκολέζοι, αγκολέζοι σήμερα– αυτό δεν αλλάζει το στρατηγικά σημαντικό γεγονός ότι αυτοί αμφισβητούν μια *τοπική* εξουσία η οποία ελέγχει την υπάρχουσα διακυβέρνηση, την αστυνομία και τις ένοπλες δυνάμεις. Υπό αυτήν την έννοια, οι αποικιακοί επαναστατικοί πόλεμοι δεν διέφεραν από τους αμιγώς εσωτερικούς, όπως αυτούς στην Κούβα και το νότιο Βιετνάμ.

Η σύγκρουση προκύπτει από τη δράση του εξεγερμένου που σκοπεύει να καταλάβει την εξουσία –ή να αποσχισθεί από την υπάρχουσα χώρα, όπως προσπαθούν να κάνουν οι κούρδοι τώρα– και από την αντίδραση του αντεπαναστάτη που σκοπεύει να διατηρήσει την εξουσία του. Στο σημείο αυτό, αρχίζουν να εμφανίζονται σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο στρατόπεδα.

Ενώ στον συμβατικό πόλεμο οποιαδήποτε πλευρά από τις δύο μπορεί να ξεκινήσει τη σύγκρουση, μόνο μία –ο εξεγερμένος– μπορεί να ξεκινήσει έναν επαναστατικό πόλεμο, καθώς η αντεπανάσταση είναι μόνο αποτέλεσμα της εξέγερσης. Επιπλέον, η αντεπανάσταση δεν μπορεί να οριστεί παρά μόνο σε αναφορά με την αιτία της.

Παραφράζοντας τον Κλαούζεβιτς, μπορούμε να πούμε ότι «εξέγερση είναι η επιδίωξη των σκοπών ενός κόμματος, μέσα σε μια χώρα, με κάθε μέσον». Δεν είναι όπως σε έναν κανονικό πόλεμο –μια «συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα»– επειδή μια εξέγερση μπορεί να ξεκινήσει πολύ πριν ο εξεγερμένος καταφύγει στη χρήση βίας.

Επανάσταση, συνωμοσία, εξέγερση

Η επανάσταση, η συνωμοσία (ή πραξικόπημα) και η εξέγερση είναι οι τρεις τρόποι για να καταληφθεί η εξουσία δια της βίας. Θα ήταν χρήσιμο για την ανάλυσή μας να προσπαθήσουμε να τα ξεχωρίσουμε.

Η επανάσταση είναι μια εκρηκτική ανακατάταξη – αιφνίδια, σύντομη, αυθόρμητη, απροσχεδίαστη (Γαλλία, 1789· Κίνα, 1911· Ρωσία, 1917· Ουγγαρία, 1956). Είναι ένα *συμβάν*, που μπορεί να εξηγηθεί εκ των υστέρων, αλλά δεν μπορεί να προβλεφθεί παρά μόνο να επισημανθεί η ύπαρξη μιας επαναστατικής κατάστασης. Μια επαναστατική κατάσταση υπάρχει σήμερα στο Ιράν. Ποιος μπορεί να πει τι θα συμβεί, κατά πόσον θα γίνει μια έκρηξη, και αν συμβεί, πώς και πότε θα ξεσπάσει;

Σε μια επανάσταση, οι μάζες κινούνται και τότε εμφανίζονται οι ηγέτες. Ο Σουν Γιατ-σεν ήταν στην Αγγλία όταν ανατράπηκε

η δυναστεία των Μαντσού, ο Λένιν στην Ελβετία όταν έπεσαν οι Ρομανόφ.

Η συνωμοσία είναι η μυστική δραστηριότητα μιας εξεγερμένης ομάδας που σκοπεύει να ανατρέψει την ανώτατη ηγεσία της χώρας. Λόγω της μυστικής της φύσης, η συνωμοσία δεν μπορεί να εμπλέξει και δεν εμπλέκει τις μάζες. Αν και οι προετοιμασίες για τη συνωμοσία μπορεί να είναι μακροχρόνιες, η ίδια η δράση είναι σύντομη και αιφνίδια. Μια συνωμοσία είναι πάντοτε μια *παρακινδυνευμένη ενέργεια* (η συνωμοσία κατά του Χίτλερ το 1944· οι συνωμοσίες στο Ιράκ κατά του βασιλιά Φαϊζάλ και του Νούρι αλ-Σαΐντ το 1958, και κατά του Κάσεμ το 1963).

Από την άλλη μεριά, η εξέγερση είναι η *παρατεταμένη αντιπαράθεση* που διεξάγεται μεθοδικά, βήμα προς βήμα, με σκοπό να επιτευχθούν συγκεκριμένοι ενδιάμεσοι στόχοι που θα οδηγήσουν τελικά στην ανατροπή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων (Κίνα, 1927-49· Ελλάδα, 1945-50· Ινδοκίνα, 1945-54· Μαλαισία, 1948-60· Αλγερία, 1954-62). Ασφαλώς, δεν μπορεί να προβλεφθεί περισσότερο από όσο μια επανάσταση· στην πραγματικότητα, οι απαρχές της είναι τόσο ασαφείς ώστε το να καθοριστεί πότε ακριβώς αρχίζει μια εξέγερση είναι ένα δύσκολο νομικό, πολιτικό και ιστορικό πρόβλημα. Στην Κίνα, για παράδειγμα, θα έπρεπε να χρονολογηθεί από το 1927, όταν διαλύθηκε η συμμαχία Κουομιτάνγκ-Κομμουνιστών και άρχισε να χρησιμοποιείται βία, ή από το 1921, όταν ιδρύθηκε το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας για να εγκαθιδρύσει κομμουνιστικό καθεστώς στη χώρα; Αλλά αν και δεν μπορεί να προβλεφθεί, μια εξέγερση συνήθως εξελίσσεται αργά και δεν είναι ένα συμβάν, επειδή σε μια εξέγερση εμφανίζονται οι ηγέτες και ύστερα κινούνται οι μάζες. Αν και όλες οι πρόσφατες εξεγέρσεις –με εξαίρεση αυτήν της Ελλάδας– σαφώς συνδέονταν με μια επαναστατική κατάσταση, οι πε-

ριπτώσεις της Μαλαισίας (1948-60), της Τυνησίας (1952-55), του Μαρόκου (1952-56), της Κύπρου (1955-59), της Κούβας (1957-59) και άλλες φαίνεται να δείχνουν ότι δεν είναι υποχρεωτικό η επαναστατική κατάσταση να είναι οξεία προκειμένου να ξεκινήσει η εξέγερση.

Εξέγερση και εμφύλιος πόλεμος

Μια εξέγερση είναι ένας εμφύλιος πόλεμος. Ωστόσο υπάρχει μια διαφορά στη μορφή που παίρνει ο πόλεμος στην καθεμιά περίπτωση.

Ένας εμφύλιος πόλεμος χωρίζει ξαφνικά ένα έθνος σε δύο ή περισσότερες ομάδες που, μετά από μια περίοδο αρχικής σύγχυσης, βρίσκονται να ελέγχουν ένα μέρος της επικράτειας και των υπαρχόντων ενόπλων δυνάμεων τις οποίες σπεύδουν να αναπτύξουν. Ο πόλεμος ανάμεσα σε αυτές τις δύο ομάδες σύντομα μοιάζει με έναν κανονικό πόλεμο μεταξύ εθνών εκτός από το γεγονός ότι οι αντίπαλοι είναι συμπολίτες, όπως στον Αμερικανικό Πόλεμο μεταξύ των Πολιτειών και στον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο.

Ασυμμετρία μεταξύ του επαναστάτη και του αντεπαναστάτη

Υπάρχει μια ασυμμετρία ανάμεσα στα αντίπαλα στρατόπεδα σε έναν επαναστατικό πόλεμο. Το φαινόμενο αυτό απορρέει από την ίδια τη φύση του πολέμου, από τη δυσαναλογία ισχύος μεταξύ των αντιμαχομένων εξαρχής και από την ουσιώδη δι-

αφορά ανάμεσα στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.

Εφόσον μόνο ο εξεγερμένος μπορεί να ξεκινήσει τη σύγκρουση (κάτι που δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι πρώτος αυτός θα χρησιμοποιήσει βία), η στρατηγική πρωτοβουλία είναι δική του εξ ορισμού. Είναι ελεύθερος να επιλέξει τον χρόνο του, να περιμένει εν ασφαλεία μια ευνοϊκή κατάσταση, εκτός και αν εξωτερικοί παράγοντες τον αναγκάσουν να επιταχύνει τις κινήσεις του. Ωστόσο, στον σημερινό κόσμο, πολωμένο καθώς είναι μεταξύ Ανατολής και Δύσης, κανένας επαναστατικός πόλεμος δεν μπορεί να παραμείνει μια αποκλειστικά εσωτερική υπόθεση. Είναι πιθανό ότι τα κομμουνιστικά κόμματα της Μαλαισίας και της Ινδονησίας διατάχθηκαν να ξεκινήσουν τη βίαιη φάση της εξέγερσής τους το 1948 στην υποστηριζόμενη από τους κομμουνιστές Συνδιάσκεψη Νεολαίας και Φοιτητών της Νοτιοανατολικής Ασίας. Έτσι, η απόφαση δεν αφέθηκε εντελώς στο μαλαισιανό και το ινδονησιακό κόμμα.

Μέχρι να αποκαλύψει ξεκάθαρα ο επαναστάτης τις προθέσεις του επιδιδόμενος σε υπονόμευση ή ανοιχτή βία, δεν αντιπροσωπεύει τίποτε περισσότερο από μια ασαφή, δυνητική απειλή για τον αντεπαναστάτη και δεν προσφέρει έναν συγκεκριμένο στόχο που θα δικαιολογούσε μια μεγάλη προσπάθεια. Ωστόσο μια εξέγερση μπορεί να φτάσει σε υψηλό βαθμό ανάπτυξης με νόμιμα και ειρηνικά μέσα, τουλάχιστον σε χώρες όπου είναι ανεκτή η αντιπολίτευση. Αυτό περιορίζει πολύ τις προληπτικές ενέργειες από τη μεριά του αντεπαναστάτη. Συνήθως, το περισσότερο που μπορεί να κάνει είναι να προσπαθήσει να μετριάσει τις συνθήκες που ευνοούν μια εξέγερση.

Η αξιολόγηση των αντιμαχόμενων δυνάμεων στο ξεκίνημα ενός επαναστατικού πολέμου δείχνει μια συντριπτική υπεροχή

σε πλεονεκτήματα υπέρ του αντεπαναστάτη. Προικισμένος με τα κανονικά εσωτερικά και διεθνή κεκτημένα μιας καθιερωμένης κυβέρνησης, αυτός έχει πρακτικά τα πάντα – διπλωματική αναγνώριση· νόμιμη εξουσία στον εκτελεστικό, τον νομοθετικό και τον δικαστικό κλάδο· έλεγχο της διοίκησης και της αστυνομίας· οικονομικούς πόρους· βιομηχανικούς και αγροτικούς πόρους στο εσωτερικό ή άμεση πρόσβαση σε αυτούς στο εξωτερικό· υπηρεσίες μεταφορών και επικοινωνιών· χρήση και έλεγχο των μέσων ενημέρωσης και προπαγάνδας· έλεγχο των ενόπλων δυνάμεων και δυνατότητα αύξησης του μεγέθους τους. Αυτός είναι *μέσα* ενώ ο επαναστάτης, όντας *έξω*, δεν έχει κανένα ή έχει λίγα από αυτά τα πλεονεκτήματα.

Η κατάσταση αντιστρέφεται στο πεδίο των άυλων πραγμάτων. Ο επαναστάτης έχει ένα αξεπέραστο πλεονέκτημα – την ιδεολογική δύναμη ενός σκοπού πάνω στην οποία βασίζει τη δράση του. Ο αντεπαναστάτης έχει μια βαριά υποχρέωση – είναι υπεύθυνος για τη διατήρηση της τάξης σε ολόκληρη τη χώρα. Η στρατηγική του επαναστάτη φυσικά θα στοχεύει στη μετατροπή των άυλων πλεονεκτημάτων του σε απτά, η στρατηγική του αντεπαναστάτη στο να μην επιτρέψει στην άυλη μειονεκτικότητά του να του εξανεμίσει τα απτά του πλεονεκτήματα.

Ο επαναστάτης λοιπόν πρέπει στην πορεία του πολέμου από μικρός να γίνει μεγάλος, από την αδυναμία να πάει στη δύναμη, αλλιώς αποτυγχάνει. Ο αντεπαναστάτης από μεγάλος θα γίνει μικρός, από την ισχύ θα πάει στην αδυναμία, σε άμεση συσχέτιση με την επιτυχία του επαναστάτη.

Οι ιδιομορφίες που κάνουν τον επαναστατικό πόλεμο τόσο διαφορετικό από τον συμβατικό προέρχονται από αυτήν την αρχική ασυμμετρία.

Αντικειμενικός σκοπός: ο πληθυσμός

Υποφέροντας από την εγγενή του αδυναμία, ο επαναστάτης θα ήταν ανόητος αν συγκέντρωνε όποιες δυνάμεις διέθετε και έκανε επίθεση κατά του αντιπάλου του με ένα συμβατικό τρόπο, έχοντας ως αντικειμενικό σκοπό την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων και την κατάκτηση της χώρας. Αντί γι' αυτό, η λογική τον αναγκάζει να μεταφέρει τη μάχη σε ένα άλλο πεδίο όπου έχει μεγαλύτερη δυνατότητα να εξισορροπήσει τα φυσικά του μειονεκτήματα.

Ο πληθυσμός αντιπροσωπεύει αυτό το νέο πεδίο. Αν ο επαναστάτης καταφέρει να αποδεσμεύσει τον λαό από τον αντεπαναστάτη, να τον ελέγξει φυσικά, να κερδίσει την ενεργό του υποστήριξη, θα κερδίσει τον πόλεμο επειδή, σε τελική ανάλυση, η άσκηση της πολιτικής ισχύος εξαρτάται από τη σιωπηρή ή ανοιχτή συναίνεση του πληθυσμού ή, στη χειρότερη περίπτωση, από την υπακοή του.

Έτσι η μάχη για τον πληθυσμό είναι ένα κυρίαρχο χαρακτηριστικό του επαναστατικού πολέμου.

Ο επαναστατικός πόλεμος είναι ένας πολιτικός πόλεμος

Όλοι οι πόλεμοι θεωρητικά γίνονται για έναν πολιτικό σκοπό, αν και σε μερικές περιπτώσεις το τελικό πολιτικό αποτέλεσμα διαφέρει πολύ από αυτό που επιδιωκόταν αρχικά.

Στον συμβατικό πόλεμο, η στρατιωτική δράση, υποστηριζόμενη από τη διπλωματία, την προπαγάνδα και την οικονομική

πίεση είναι γενικά ο κύριος τρόπος για την επίτευξη του σκοπού. Η πολιτική ως *εργαλείο πολέμου* τείνει να περνάει σε δεύτερη μοίρα και επανεμφανίζεται –ως εργαλείο– όταν τελειώνουν οι μάχες. Δεν υπονοούμε ότι η πολιτική εξαφανίζεται εντελώς ως η κύρια κατευθυντήρια δύναμη, αλλά μάλλον ότι, στην πορεία του συμβατικού πολέμου, μόλις τεθούν οι πολιτικοί σκοποί (αν και η κυβέρνηση μπορεί να τους αλλάξει), μόλις δοθούν κατευθύνσεις προς τις ένοπλες δυνάμεις (αν και η κυβέρνηση μπορεί να τις τροποποιήσει), η στρατιωτική δράση παίρνει την πρώτη θέση. *«La parole passé aux armes»*· το πυροβόλο γίνεται το *«ultima ratio regnum»*. Με την έλευση της πυρηνικής εποχής και τους επακόλουθους κινδύνους για αμοιβαία καταστροφή, η πολιτική, αναμφιβόλως, θα παρεμβαίνει πιο έντονα –όπως έκανε στην πρόσφατη περίπτωση της Κορέας– στη διεξαγωγή του πολέμου (περιορισμένοι αντικειμενικοί σκοποί) και στην πρακτική διεξαγωγή των επιχειρήσεων (απαραβίαστες περιοχές, αποκλεισμός των πυρηνικών όπλων). Παρόλα αυτά, η στρατιωτική δράση παραμένει το βασικό εργαλείο στον συμβατικό πόλεμο.

Συνεπώς, είναι σχετικά εύκολο να ανατεθούν καθήκοντα και ευθύνες ανάμεσα στην κυβέρνηση, που κατευθύνει τις επιχειρήσεις, στον πληθυσμό, που περέχει τα εργαλεία και στον στρατιώτη, που τα χρησιμοποιεί.

Η εικόνα είναι διαφορετική στον επαναστατικό πόλεμο. Καθώς ο αντικειμενικός σκοπός είναι ο ίδιος ο πληθυσμός, οι επιχειρήσεις που σχεδιάζονται για να τον κερδίσουν (για τον επαναστάτη) ή να τον κρατήσουν τουλάχιστον υπάκουο (για τον αντεπαναστάτη) είναι ουσιαστικά πολιτικής φύσης. Σε αυτήν την περίπτωση, συνεπώς, η πολιτική δράση παραμένει πρωταρχική καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου. Δεν είναι αρκετό για την κυβέρνηση να θέτει πολιτικούς σκοπούς, να καθορίζει πόση

στρατιωτική ισχύς θα χρησιμοποιηθεί, να μπαίνει σε συμμαχίες ή να τις διαλύει· *η πολιτική γίνεται ένα ενεργό επιχειρησιακό εργαλείο.* Και είναι τόσο περίπλοκη η αλληλεπίδραση ανάμεσα στην πολιτική και τη στρατιωτική δράση ώστε αυτές δεν μπορούν να διαχωριστούν ξεκάθαρα· αντιθέτως, κάθε στρατιωτική κίνηση πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τα πολιτικά της αποτελέσματα και το αντίστροφο.

Ο εξεγερμένος, του οποίου το πολιτικό οικοδόμημα είναι ένα κόμμα και που οι ένοπλες δυνάμεις του είναι οι κομματικές δυνάμεις, έχει ένα προφανές πλεονέκτημα σε σχέση με τον αντίπαλό του, του οποίου πολιτικό οικοδόμημα είναι η κυβέρνηση της χώρας, που μπορεί να στηρίζεται ή να μη στηρίζεται από ένα κόμμα ή έναν συνασπισμό κομμάτων, και που ο στρατός του είναι ο στρατός του έθνους που αντανακλά τη συναίνεση ή την έλλειψη συναίνεσης μέσα στο έθνος.

Βαθμιαία μετάβαση από την ειρήνη στον πόλεμο

Στον συμβατικό πόλεμο, ο επιτιθέμενος που έχει προετοιμαστεί γι' αυτόν μέσα στα όρια της εθνικής του επικράτειας, διοχετεύοντας τους πόρους του στην προετοιμασία, έχει πολλά να κερδίσει αν επιτεθεί αιφνιδιαστικά με όλες του τις δυνάμεις. Η μετάβαση από την ειρήνη στον πόλεμο είναι τόσο απότομη όσο επιτρέπει η τέχνη του πολέμου· το πρώτο χτύπημα μπορεί να είναι αποφασιστικό.

Αυτό δεν είναι δυνατό στον επαναστατικό πόλεμο επειδή ο επιτιθέμενος –ο εξεγερμένος– δεν έχει επαρκή ισχύ στο ξεκίνημα. Μάλιστα, μερικές φορές πρέπει να περάσουν χρόνια μέχρι να οικοδομήσει μια σημαντική πολιτική, να μη μιλήσουμε για

στρατιωτική, ισχύ. Έτσι συνήθως υπάρχει μικρό ή καθόλου αρχικό χτύπημα, μικρός ή καθόλου αιφνιδιασμός, καμιά περίπτωση για μια πρώιμη αποφασιστική μάχη.

Στην πραγματικότητα, ο εξεγερμένος δεν ενδιαφέρεται να προκαλέσει ένα χτύπημα μέχρι να αισθανθεί πλήρως ικανός να αντέξει την αναμενόμενη αντίδραση του εχθρού. Καθυστερώντας τη στιγμή που η εξέγερση θα εμφανιστεί ως μια σοβαρή πρόκληση προς τον αντεπαναστάτη, ο εξεγερμένος καθυστερεί την αντίδραση. Η καθυστέρηση μπορεί να παραταθεί και άλλο με την αξιοποίηση του γεγονότος ότι ο πληθυσμός διαπιστώνει τον κίνδυνο ακόμη αργότερα από την αντεπαναστατική ηγεσία.

Ο επαναστατικός πόλεμος είναι ένας παρατεταμένος πόλεμος

Η παρατεταμένη φύση του επαναστατικού πολέμου δεν είναι αποτέλεσμα σχεδιασμού από καμιά πλευρά· επιβάλλεται στον εξεγερμένο από την αρχική του αδυναμία. Μια μικρή ομάδα επαναστατών ηγετών χρειάζεται χρόνο για να οργανώσει ένα επαναστατικό κίνημα, να δημιουργήσει και να αναπτύξει ένοπλες δυνάμεις, να φτάσει σε μια ισορροπία με τον αντίπαλο και να τον υπερνικήσει. Ένας επαναστατικός πόλεμος είναι σύντομος μόνο αν ο αντεπαναστάτης καταρρεύσει σε ένα πρώιμο στάδιο, όπως στην Κούβα, όπου το καθεστώς του Μπατίστα διαλύθηκε ξαφνικά, λιγότερο από τα χτυπήματα των εξεγερμένων και περισσότερο λόγω της αδυναμίας του· ή αν, κατά κάποιο τρόπο, γίνει ένας πολιτικός διακανονισμός, όπως στην Τυνησία, το Μαρόκο, την Κύπρο. Μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει ποτέ πρώιμη κατάρρευση μιας εξέγερσης.

Ο επαναστατικός πόλεμος στην Κίνα κράτησε είκοσι δύο χρόνια, αν το 1927 θεωρηθεί το εναρκτήριο έτος. Ο πόλεμος κράτησε πέντε χρόνια στην Ελλάδα, εννέα στην Ινδοκίνα, εννέα στις Φιλιππίνες, πέντε στην Ινδονησία, δώδεκα στη Μαλαισία, τρία στην Τυνησία, τέσσερα στο Μαρόκο, οκτώ στην Αλγερία. Ο πόλεμος άρχισε το 1948 στη Βιρμανία και ακόμη συνεχίζεται, αν και υποτονικά.

Η εξέγερση είναι φτηνή, η καταστολή δαπανηρή

Η επιδίωξη της αταξίας είναι ένας θεμιτός στόχος για τον εξεγερμένο. Βοηθάει στη διαταραχή της οικονομίας, προκαλώντας έτσι δυσαρέσκεια· χρησιμεύει στην υπονόμευση της ισχύος και της εξουσίας του αντεπαναστάτη. Επιπλέον, η αταξία –η κανονική κατάσταση της φύσης– είναι φτηνή να δημιουργηθεί και πολύ δαπανηρή να αποτραπεί. Ο εξεγερμένος ανατινάζει μια γέφυρα, και έτσι κάθε γέφυρα πρέπει να φρουρείται· ρίχνει μια χειροβομβίδα σε ένα κινηματογράφο, και έτσι όποιος μπαίνει σε ένα δημόσιο χώρο πρέπει να ερευνάται. Όταν ο εξεγερμένος κάψει ένα αγροτόσπιτο, όλοι οι αγρότες αξιώνουν προστασία· αν δεν την έχουν, μπορεί να μπουν στον πειρασμό να διαπραγματευθούν ιδιωτικά με τον εξεγερμένο, όπως συνέβη στην Ινδοκίνα και την Αλγερία, για να δώσουμε μόνο δύο παραδείγματα. Μόνο και μόνο κάνοντας ανώνυμα τηλεφωνήματα για βόμβες τοποθετημένες σε αποσκευές, ο εξεγερμένος μπορεί να διαταράξει τις πολιτικές πτήσεις και να σπείρει πανικό στους τουρίστες.

Επειδή ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί να αποφύγει την ευθύνη για τη διατήρηση της τάξης, η αναλογία δαπανών ανάμεσα σε αυτόν και τον επαναστάτη είναι υψηλή. Μπορεί να είναι είκοσι

προς ένα ή υψηλότερη. Το ύψος, βεβαίως, ποικίλλει ευρέως από περίπτωση σε περίπτωση και σε κάθε συγκυρία κατά τη διάρκεια του επαναστατικού πολέμου. Φαίνεται να ισχύει ειδικά όταν ο εξεγερμένος φτάνει στα αρχικά στάδια της βίας και καταφεύγει στην τρομοκρατία και τον ανταρτοπόλεμο. Οι βρετανοί υπολόγισαν το κόστος του κάθε επαναστάτη στη Μαλαισία σε περισσότερα από 200.000 δολάρια. Στην Αλγερία, ο προϋπολογισμός του FLN στο απόγειό του έφτανε από τριάντα έως σαράντα εκατομμύρια δολάρια ανά έτος, λιγότερα από όσα οι γαλλικές δυνάμεις έπρεπε να δαπανούν σε δύο εβδομάδες.

Υπάρχει, φαίνεται, ένα ανώτατο όριο σε αυτήν την αναλογία. Όταν ο εξεγερμένος αυξάνει την τρομοκρατική ή την ανταρτική του δράση κατά δύο, τρεις, ή πέντε φορές, δεν αναγκάζει τον αντεπαναστάτη να πολλαπλασιάσει τις δαπάνες του το ίδιο. Αργά ή γρήγορα, φτάνει ένα σημείο κορεσμού, ένα σημείο όπου ο νόμος των μειούμενων ωφελημάτων λειτουργεί για αμφότερες τις πλευρές.

Μόλις ο εξεγερμένος πετύχει να αποκτήσει σταθερές γεωγραφικές βάσεις, όπως, για παράδειγμα, έκαναν οι κινέζοι κομμουνιστές στη βορειοδυτική Κίνα, ή οι βιετμίνχ στο Τονκίνο, αυτός μεταβάλλεται ipso facto σε έναν ένθερμο υποστηρικτή της τάξης μέσα στη δική του περιοχή, για να δείξει τη διαφορά ανάμεσα στην αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησής του και την ανεπάρκεια αυτής των αντιπάλων του.

Λόγω της δυσαναλογίας σε κόστος και προσπάθεια, ο εξεγερμένος μπορεί λοιπόν να αποδεχτεί έναν παρατεταμένο πόλεμο· ο αντεπαναστάτης δεν πρέπει.

Ευλυγισία του εξεγερμένου, ακαμψία του αντεπαναστάτη

Ο εξεγερμένος είναι ευλύγιστος επειδή δεν έχει ούτε ευθύνη ούτε χειροπιαστά αποκτήματα· ο αντεπαναστάτης είναι άκαμπτος επειδή έχει και τα δύο, και κανένας θρήνος δεν μπορεί να αλλάξει αυτό το γεγονός για καμιά πλευρά. Ο καθένας πρέπει να αποδεχτεί την κατάσταση όπως είναι και να την εκμεταλλευτεί όπως μπορεί καλύτερα.

Αν ο αντεπαναστάτης ήθελε να απαλλαγεί από την ακαμψία του, θα έπρεπε να παραιτηθεί σε κάποιο βαθμό από τη διεκδίκηση του αποτελεσματικού ελέγχου της χώρας, ή να χάσει τα χειροπιαστά του πλεονεκτήματα. Ένας τρόπος για να γίνει αυτό, βεβαίως, θα ήταν να δώσει τα πάντα στον εξεγερμένο και μετά να ξεκινήσει μια εξέγερση εναντίον του, αλλά καμιά καταγεγραμμένη αντεπανάσταση δεν έχει τολμήσει να εφαρμόσει αυτήν την ακραία λύση.

Από την άλλη μεριά, ο εξεγερμένος είναι αναγκασμένος να παραμένει ευλύγιστος τουλάχιστον μέχρι να φτάσει σε μια ισορροπία δυνάμεων με τον αντεπαναστάτη. Όσο και αν επιθυμεί ο εξεγερμένος να κατέχει έδαφος, μεγάλες τακτικές δυνάμεις και ισχυρά όπλα, το να τα κατέχει πρόωρα και να βασίζεται σε αυτά προοιωνίζεται τον αφανισμό του. Η αποτυχία των εξεγερμένων ελλήνων κομμουνιστών μπορεί να αποδοθεί σε ένα βαθμό στον κίνδυνο που ανέλαβαν όταν οργάνωσαν τις δυνάμεις τους σε τάγματα, συντάγματα και μεραρχίες και αποδέχτηκαν τη μάχη. Οι βιετμίνχ έκαναν το ίδιο λάθος το 1951 στο Τονκίνο και υπέστησαν μεγάλη φθορά.

Στον επαναστατικό πόλεμο, λοιπόν, και μέχρι να προκύψει

ισορροπία δυνάμεων, μόνο ο εξεγερμένος μπορεί να κάνει συνεχώς επωφελείς επιχειρήσεις χτυπώ-και-φεύγω, επειδή μόνο ο αντεπαναστάτης προσφέρει επωφελείς και σταθερούς στόχους· μόνο ο εξεγερμένος, κατά κανόνα, είναι ελεύθερος να αποδεχτεί ή να αρνηθεί τη μάχη, καθώς ο αντεπαναστάτης δεσμεύεται από την υπευθυνότητά του. Από την άλλη μεριά, μόνο ο αντεπαναστάτης μπορεί να χρησιμοποιήσει σημαντικά μέσα, επειδή μόνο αυτός τα κατέχει.

Η ευλυγισία για τη μια πλευρά και η ακαμψία για την άλλη καθορίζονται παραπέρα από τη φύση των επιχειρήσεων. Αυτές είναι σχετικά απλές για τον εξεγερμένο – προαγωγή της αταξίας με κάθε τρόπο μέχρι να πάρει την εξουσία· είναι περίπλοκες για τον αντεπαναστάτη, που πρέπει να λάβει υπόψη του αντικρουόμενες απαιτήσεις (προστασία του πληθυσμού και της οικονομίας και επιθετικές ενέργειες κατά του εξεγερμένου) και που πρέπει να συντονίσει όλα τα συστατικά στοιχεία των δυνάμεών του – τον διοικητή, τον αστυνόμο, τον στρατιώτη, τον κοινωνικό λειτουργό, κ.λπ. Ο εξεγερμένος μπορεί άνετα να διαθέτει μια χαλαρή, πρωτόγονη οργάνωση· μπορεί να δίνει εντολές με μεγάλο εύρος πρωτοβουλιών, αλλά ο αντίπαλός του δεν μπορεί.

Η δύναμη της ιδεολογίας

Ο εξεγερμένος δεν μπορεί στα σοβαρά να ξεκινήσει μια εξέγερση αν δεν έχει έναν καλά θεμελιωμένο σκοπό με τον οποίο να προσελκύσει υποστηρικτές μέσα από τον πληθυσμό. Ένας σκοπός, όπως έχουμε δει, είναι το μόνο του κτήμα στην αρχή, και πρέπει να είναι ισχυρός αν ο εξεγερμένος θέλει να ξεπεράσει την αδυναμία του.

Μπορούν δύο εκρηκτικοί αλλά ανταγωνιστικοί σκοποί να υπάρχουν ταυτοχρόνως μέσα σε μια χώρα – ένας για τον εξεγερμένο, ο άλλος για τον αντίπαλό του; Μια τέτοια κατάσταση έχει εμφανιστεί σποραδικά, για παράδειγμα στις Ηνωμένες Πολιτείες, όταν το κίνημα κατά της δουλείας συγκρούστηκε με την αρχή των δικαιωμάτων των πολιτειών. Το πιθανότερο αποτέλεσμα σε αυτήν την περίπτωση είναι ένας εμφύλιος πόλεμος, όχι μια εξέγερση.

Το πιο πιθανό είναι να υπάρχει μόνο ένας σκοπός. Αν τον έχει προλάβει ο εξεγερμένος, τότε η δύναμη της ιδεολογίας δουλεύει γι' αυτόν και όχι για τον αντεπαναστάτη. Όπως και αν έχει το πράγμα, αυτό είναι αλήθεια για τα πρώτα στάδια της σύγκρουσης. Αργότερα, καθώς εξελίσσεται ο πόλεμος, ο ίδιος ο πόλεμος γίνεται το κυρίαρχο ζήτημα και ο αρχικός σκοπός στη συνέχεια χάνει ένα μέρος της σημασίας του.

Έχει υποστηριχτεί ότι ένας αντεπαναστάτης, που βρίσκεται αντιμέτωπος με μια δυναμική επαναστατική ιδεολογία, προορίζεται να ηττηθεί, ότι καμιά τακτική και τεχνική δεν μπορούν να αναπληρώσουν αυτό το ιδεολογικό του μειονέκτημα. Αυτό δεν συμβαίνει απαραιτήτως επειδή η στάση του πληθυσμού στο μεσαίο στάδιο του πολέμου υπαγορεύεται όχι τόσο από τη σχετική δημοτικότητα και τα προσόντα των αντιμαχομένων, όσο από την πιο πρωτόγονη φροντίδα για ασφάλεια. Ποια πλευρά δίνει την καλύτερη προστασία, ποια απειλεί περισσότερο, ποια είναι πιθανό να νικήσει, αυτά είναι τα κριτήρια που καθορίζουν τη στάση του πληθυσμού. Τόσο το καλύτερο, βεβαίως, αν συνδυάζονται η δημοτικότητα και η αποτελεσματικότητα.

Προπαγάνδα - ένα μονόπλευρο όπλο

Η ασύμμετρη κατάσταση έχει σημαντικές επιπτώσεις στην προπαγάνδα. Ο εξεγερμένος, μην έχοντας καμιά ευθύνη, είναι ελεύθερος να χρησιμοποιήσει οποιοδήποτε τέχνασμα· αν είναι αναγκαίο, μπορεί να ψεύδεται, να εξαπατά, να υπερβάλλει. Δεν είναι αναγκασμένος να αποδεικνύει· κρίνεται από αυτά που υπόσχεται, όχι από αυτά που κάνει. Συνεπώς, η προπαγάνδα είναι ένα ισχυρό όπλο γι' αυτόν. Χωρίς θετική πολιτική αλλά με καλή προπαγάνδα, ο εξεγερμένος μπορεί ακόμη και να νικήσει.

Ο αντεπαναστάτης δεσμεύεται από τις ευθύνες του και από το παρελθόν του, και γι' αυτόν τα γεγονότα μιλούν πιο δυνατά από τα λόγια. Κρίνεται από αυτά που κάνει, όχι από αυτά που λέει. Αν ψεύδεται, εξαπατά, υπερβάλλει και δεν αποδεικνύει, μπορεί να έχει κάποιες προσωρινές επιτυχίες, αλλά με κόστος να χάσει την αξιοπιστία του για τα καλά. Και δεν μπορεί να εξαπατά πολύ, εκτός και αν οι πολιτικές του δομές είναι μονολιθικές, καθώς η νόμιμη αντιπολίτευση στο δικό του στρατόπεδο γρήγορα θα αποκαλύψει κάθε ψυχολογικό του ελιγμό. Γι' αυτόν, η προπαγάνδα δεν μπορεί να είναι τίποτε περισσότερο από ένα δευτερεύον όπλο, πολύτιμο μόνο αν σκοπεύει να ενημερώνει και όχι να κοροϊδεύει. Ένας αντεπαναστάτης σπανίως μπορεί να καλύψει μια κακή ή ανύπαρκτη πολιτική με την προπαγάνδα.

Ο επαναστατικός πόλεμος παραμένει ανορθόδοξος μέχρι το τέλος

Μόλις ο εξεγερμένος αποκτήσει ισχύ και έχει σημαντικές τακτικές δυνάμεις, θα περίμενε κάποιος ότι ο πόλεμος θα γινόταν

συμβατικός, ένα είδος εμφυλίου πολέμου κατά τον οποίο κάθε στρατόπεδο κατέχει ένα τμήμα του εθνικού εδάφους από όπου κατευθύνει χτυπήματα προς το άλλο. Αν όμως ο εξεγερμένος έχει κατανοήσει καλά τα στρατηγικά του προβλήματα, ο επαναστατικός πόλεμος ποτέ δεν παίρνει μια συμβατική μορφή.

Κατά πρώτον, η δημιουργία τακτικού στρατού από τον εξεγερμένο δεν σημαίνει το τέλος της υπονόμευσης και της ανταρτικής δραστηριότητας. Αντιθέτως, αυτές αυξάνονται ως προς το εύρος και την ένταση προκειμένου να διευκολύνουν τις επιχειρήσεις του τακτικού στρατού και να ενισχύσουν τις επιπτώσεις τους.

Κατά δεύτερον, ο εξεγερμένος έχει εμπλέξει τον πληθυσμό στη σύγκρουση από το ξεκίνημά της· η ενεργός συμμετοχή του πληθυσμού ήταν μάλιστα ένα sine qua non για την επιτυχία του. Έχοντας αποκτήσει το σημαντικό πλεονέκτημα ενός πληθυσμού οργανωμένου και κινητοποιημένου στην πλευρά του, γιατί να παύσει να χρησιμοποιεί ένα πλεονέκτημα που δίνει στις τακτικές του δυνάμεις την ευλυγισία και την ελευθερία δράσης που δεν μπορεί να πετύχει ο αντεπαναστάτης; Για όσο διάστημα ο πληθυσμός παραμένει υπό τον έλεγχό του, ο εξεγερμένος διατηρεί την ελευθερία να αρνείται τη μάχη, εκτός και αν αυτή διεξαχθεί με τους δικούς του όρους.

Το 1947, οι κινέζοι εθνικιστές ξεκίνησαν μια επίθεση κατά της Γενάν, της πρωτεύουσας των κομμουνιστών, στο βόρειο Σενσί. Την πήραν χωρίς δυσκολία· η κομμουνιστική κυβέρνηση και οι τακτικές δυνάμεις εκκένωσαν την περιοχή χωρίς μάχη. Λίγο αργότερα, όμως, ο πληθυσμός, οι τοπικές πολιτοφυλακές και ένας μικρός πυρήνας ανταρτικών και τοπικών δυνάμεων άρχισαν να παρενοχλούν τους εθνικιστές, ενώ τακτικές κομμουνιστικές δυνάμεις πρόσβαλαν τις μακρές γραμμές επικοινωνιών, που εκτείνονταν βόρεια από το Σιάν. Οι εθνικιστές τελικά αναγκάστηκαν

να αποχωρήσουν, αφού δεν κέρδισαν τίποτε και έχασαν πολλά στην υπόθεση.

Το 1953, οι γαλλικές δυνάμεις στην Ινδοκίνα βρήκαν μια μελέτη που είχε κάνει η διοίκηση των βιετμίνχ για να καθορίσει αν στην επικράτεια των βιετμίνχ υπήρχε κάποια περιοχή, κάποια σταθερή εγκατάσταση που άξιζε τον κόπο να την υπερασπιστούν. Η απάντηση ήταν όχι. Το ίδιο έτος, μάλιστα, στην επικράτεια των βιετμίνχ βορειοδυτικά του Ανόι, οι γάλλοι κατέλαβαν μια τεράστια αποθήκη φορτηγών και πυρομαχικών που ήταν εντελώς αφρούρητη.

Επισημάναμε πιο πάνω τα γενικά χαρακτηριστικά του επαναστατικού πολέμου. Ένας επαναστάτης ή ένας αντεπαναστάτης, που θα διεξήγαγε τον πόλεμο σε αντίθεση με κάποιο από αυτά τα χαρακτηριστικά, που θα πήγαινε αντίθετα στο ρεύμα, τρόπος του λέγειν, σίγουρα δεν θα αύξανε τις πιθανότητες επιτυχίας του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗ

Τα αίτια των πιο πρόσφατων εξεγέρσεων μπορούν εύκολα να αποδοθούν σε επαναστατικές καταστάσεις που θα μπορούσαν να είχαν ξεσπάσει σε αυθόρμητες επαναστάσεις, αλλά αντί γι' αυτό εξέθρεψαν μια ομάδα ηγετών οι οποίοι κατόπιν προχώρησαν στην οργάνωση και τη διεξαγωγή των εξεγέρσεων. Ενόψει αυτού του γεγονότος, θα ήταν λάθος και άδικο να συμπεράνουμε ότι οι εξεγέρσεις είναι απλώς το προϊόν προσωπικών φιλοδοξιών εκ μέρους των ηγετών τους που ανέπτυξαν το όλο κίνημα τεχνητά, τρόπος του λέγειν.

Για λόγους παρουσίασης, ας υποθέσουμε ότι στη χώρα Χ μια μικρή ομάδα δυσαρεστημένων –που διαθέτουν τα ηγετικά προσόντα, εμπνέονται από τις επιτυχίες τόσο πολλών εξεγέρσεων τα τελευταία είκοσι χρόνια, έχουν επίγνωση των στρατηγικών και τακτικών προβλημάτων που υπάρχουν σε ένα τέτοιο εγχείρημα– συναντήθηκαν και αποφάσισαν να ανατρέψουν την υπάρχουσα τάξη ακολουθώντας το μονοπάτι της εξέγερσης.

Δεδομένης της υλικής υπεροχής του αντεπαναστάτη στο ξε-

κίνημα, οι δυνατότητές τους να νικήσουν θα εξαρτηθούν προφανώς στο κατά πόσον επικρατούν κάποιες προκαταρκτικές συνθήκες. Ποιες συνθήκες; Είναι αυτές οι συνθήκες απαραίτητες; Με άλλα λόγια, ποιες είναι οι προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη εξέγερση;

Γνωρίζοντας ποιες είναι, θα βοηθούσε να καθοριστεί, από τη σκοπιά του αντεπαναστάτη, πόσο ευπρόσβλητη στην εξέγερση θα ήταν μια χώρα.

Ο σκοπός

Αναγκαιότητα του σκοπού

Πώς μπορεί ποτέ να ελπίζει ο εξεγερμένος ότι θα αποσπάσει τον πληθυσμό από τον αντεπαναστάτη, θα τον ελέγξει και θα τον κινητοποιήσει; Με το να βρει υποστηρικτές μέσα στον πληθυσμό, ανθρώπους που η υποστήριξή τους θα κυμαίνεται από την ενεργητική συμμετοχή στον αγώνα μέχρι την παθητική αποδοχή. Η πρώτη βασική ανάγκη για έναν εξεγερμένο που αποβλέπει σε περισσότερα πράγματα από το να προκαλεί απλώς αναταραχή είναι ένας ελκυστικός σκοπός, ειδικά ενόψει των κινδύνων που προκύπτουν και ενόψει του γεγονότος ότι οι πρώτοι υποστηρικτές και οι ενεργοί υποστηρικτές –όχι κατ' ανάγκην τα ίδια πρόσωπα– πρέπει να στρατολογηθούν με την πειθώ.

Με τον σκοπό, ο εξεγερμένος έχει ένα δυνατό, μολονότι άυλο πλεονέκτημα που μπορεί προοδευτικά να το μετατρέψει σε χειροπιαστή ισχύ. Μια μικρή ομάδα ανθρώπων *χωρίς* σκοπό μπορεί να αρπάξει την εξουσία με μια επιτυχημένη συνωμοσία –αυτό έχει συμβεί στην ιστορία– αλλά τότε η συνωμοσία δεν είναι εξέγερση. Η έλλειψη ενός ελκυστικού σκοπού είναι αυτό που εμπο-

δίζει a priori τα απολιτικά συνδικάτα του εγκλήματος να προσπαθήσουν να αναλάβουν την εξουσία, εφόσον γνωρίζουν ότι μόνο εγκληματίες θα τα ακολουθήσουν.

Η κομμουνιστική εξέγερση του 1945-50 στην Ελλάδα, μια υποδειγματική περίπτωση όλων αυτών που μπορούν να πάνε στραβά σε μια εξέγερση, είναι ένα παράδειγμα αποτυχίας που οφείλεται, μεταξύ άλλων λιγότερο σοβαρών λόγων, στην έλλειψη ενός σκοπού. Το Κομμουνιστικό Κόμμα, το ΕΑΜ και ο στρατός του, ο ΕΛΑΣ, μεγάλωσαν κατά τη διάρκεια του 2ου παγκοσμίου πολέμου, όταν ολόκληρος ο πληθυσμός αντιστεκόταν στους γερμανούς. Μόλις απελευθερώθηκε η χώρα, το ΕΑΜ δεν μπορούσε να βρει έναν ουσιαστικό σκοπό. Η Ελλάδα είχε μικρή βιομηχανία και συνεπώς δεν είχε προλεταριάτο εκτός από τους λιμενεργάτες του Πειραιά και τους καπνεργάτες· οι ναυτικοί του εμπορικού ναυτικού, που μετακινούνταν διαρκώς λόγω της εργασίας τους, δεν μπορούσαν να δώσουν σταθερή υποστήριξη. Δεν υπήρχε φοβερό αγροτικό πρόβλημα για να αξιοποιηθεί. Οι πλούσιοι έλληνες κεφαλαιοκράτες, των οποίων οι περιουσίες συνήθως είχαν δημιουργηθεί στο εξωτερικό, ήταν αντικείμενα θαυμασμού μάλλον παρά εχθρότητας σε ένα έθνος με εμπορική νοοτροπία. Δεν υπήρχαν αυστηρά καθορισμένες τάξεις· ο υπουργός Ναυτιλίας θα μπορούσε κάλλιστα να είναι εξάδελφος ενός σερβιτόρου. Για να κάνουν τα πράγματα χειρότερα, οι έλληνες κομμουνιστές συμμάχησαν κατ' ανάγκην με τη Βουλγαρία, τον παραδοσιακό εχθρό της Ελλάδας· με τη Γιουγκοσλαβία, που διεκδικεί ένα μέρος της Μακεδονίας της Ελλάδας· με την Αλβανία, από την οποία η Ελλάδα διεκδικεί μέρος της Ηπείρου. Με τα εθνικά αισθήματα να βρίσκονται τόσο ψηλά όπως γίνεται στα Βαλκάνια, αυτές οι σχέσεις δεν αύξαναν τη δημοτικότητα των ελλήνων κομμουνιστών.

Χρησιμοποιώντας όσες δυνάμεις είχαν στο τέλος του πολέμου, εκμεταλλευόμενοι το δύσκολο έδαφος, αποσυρόμενοι σε ασφαλές άσυλο πέρα από τα ελληνικά σύνορα όταν χρειαζόταν, οι κομμουνιστές εξεγερμένοι μπόρεσαν να κάνουν καταδρομικού τύπου επιχειρήσεις, αλλά όχι αληθινό ανταρτοπόλεμο· στην πραγματικότητα, οι μονάδες τους που διείσδυαν έπρεπε να κρύβονται από τον πληθυσμό, όταν δεν μπορούσαν να τον εκφοβίσουν, και οι επιχειρήσεις τους διαρκούσαν σε γενικές γραμμές όσο και τα εφόδια που είχαν μαζί τους. Ο ΕΛΑΣ αναγκάστηκε να στρατολογήσει αντάρτες δια της βίας. Μόλις οι απρόθυμοι επίστρατοι έβρισκαν τον πολιτικό κομισάριο πίσω από την πλάτη τους λιγότερο επικίνδυνο από τις εθνικιστικές δυνάμεις μπροστά, λιποτακτούσαν.

Ο βασικός λόγος για τον οποίο η εξέγερση κράτησε τόσο πολύ ήταν ότι, στην αρχή, οι τακτικές κυβερνητικές δυνάμεις αποτελούνταν μόνο από μια ταξιαρχία, που είχε πολεμήσει με τους συμμάχους στο θέατρο της Μεσογείου και υστερούσε αριθμητικά πολύ σε σχέση με τους εξεγερμένους. Μόλις ο στρατός αναδιοργανώθηκε και ενισχύθηκε, πρώτα με βρετανική, κατόπιν με αμερικανική βοήθεια, η διοίκηση των εθνικιστών ανέλαβε να καθαρίσει τη χώρα, περιοχή προς περιοχή, με αμιγώς στρατιωτική δράση. Μια καθαρισμένη περιοχή διατηρούνταν καθαρή εξοπλίζοντας τοπικές πολιτοφυλακές· αυτό παρουσίαζε μικρή δυσκολία αφού ο πληθυσμός ήταν σαφώς αντικομμουνιστικός και μπορούσαν να βασίζονται πάνω του.

Στρατηγικά κριτήρια του σκοπού

Ο καλύτερος σκοπός για τις επιδιώξεις του εξεγερμένου είναι κάποιος που, εξ ορισμού, μπορεί να προσελκύσει τον μέγιστο

αριθμό υποστηρικτών και να απωθήσει τον μικρότερο αριθμό αντιπάλων. Έτσι, ένας σκοπός ελκυστικός για το προλεταριάτο μιας βιομηχανοποιημένης χώρας (ή για τους χωρικούς μιας υποανάπτυκτης) είναι ένας καλός σκοπός. Ένα αμιγώς νέγρικο κίνημα, που προσπαθεί να αξιοποιήσει το πρόβλημα των νέγρων ως βάση για εξέγερση στις Ηνωμένες Πολιτείες (με έναν πληθυσμό 20 εκατομμυρίων νέγρων και 160 εκατομμυρίων λευκών), θα ήταν καταδικασμένο εξαρχής. Στη Νότια Αφρική (με 11 εκατομμύρια νέγρους και 4 εκατομμύρια λευκούς) οι προοπτικές του θα ήταν καλές – βάζοντας κατά μέρος τους άλλους παράγοντες. Η ανεξαρτησία από την αποικιακή κυριαρχία ήταν αυτομάτως ένας καλός σκοπός στην Ινδονησία, την Ινδοκίνα, την Τυνησία, το Μαρόκο, την Αλγερία, την Κύπρο, το Βελγικό Κονγκό και τώρα στην Αγκόλα.

Ο εξεγερμένος πρέπει, βεβαίως, να μπορέσει να ταυτιστεί πλήρως με τον σκοπό ή, ακριβέστερα, με ολόκληρη την πλειοψηφία που θεωρητικά έχει προσελκυστεί από τον σκοπό. Στη Μαλαισία, η ανεξαρτησία από τη Μεγάλη Βρετανία ήταν ο σκοπός που επιλέχτηκε από τους εξεγερμένους, το Κομμουνιστικό Κόμμα Μαλαισίας. Ωστόσο, 90% των μελών του κόμματος ήταν κινέζοι, όχι αληθινοί μαλαισιανοί· οι μαλαισιανοί συνεπώς παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό αδιάφοροι για τη διαμάχη. Η ίδια ιστορία συνέβη στην Κένυα (αν κάποιος επιλέξει να χαρακτηρίσει αυτό που συνέβη εκεί ως επαναστατικό πόλεμο· η εξέγερση έγινε με τόσο χονδροειδή τρόπο ώστε να κάνει αμφισβητήσιμη την υπαγωγή της σε αυτήν την κατηγορία). Η ανεξαρτησία επιδιώχτηκε από μέλη μιας μόνο φυλής, των Κικούγιου· καμιά άλλη φυλή δεν έδωσε υποστήριξη.

Για να είμαστε εντελώς σωστοί, ο σκοπός πρέπει να είναι τέτοιος που να μην μπορεί να τον υιοθετήσει ο αντεπαναστάτης, ή

να μπορεί να το κάνει αυτό μόνο αν διακινδυνεύσει να χάσει την εξουσία του, η οποία είναι, τελικά, αυτό για το οποίο πολεμάει. Η αγροτική μεταρρύθμιση έδειχνε να είναι ένας πολλά υποσχόμενος σκοπός για τους χουκμπαλαχάπ μετά την ήττα της Ιαπωνίας και την ανεξαρτητοποίηση των Φιλιππίνων· όταν όμως η κυβέρνηση πρόσφερε γη στους ενεργούς και εν δυνάμει υποστηρικτές των χουκ, οι εξεγερμένοι έχασαν τον σκοπό τους και το παιχνίδι. Η ίδια συμφορά χτύπησε το Κομμουνιστικό Κόμμα της Μαλαισίας μόλις η Βρετανία υποσχέθηκε την ανεξαρτησία της χώρας και καθόρισε ημερομηνία γι' αυτήν.

Ένας σκοπός, τελικά, πρέπει να είναι διαρκής, αν όχι για όσο διαρκέσει ο επαναστατικός πόλεμος, τουλάχιστον μέχρι να σταθεί καλά στα πόδια του το επαναστατικό κίνημα. Αυτό διαφοροποιεί τον στρατηγικό σκοπό από τον τακτικό, έναν βαθύτερο σκοπό από έναν προσωρινό που απορρέει από την εκμετάλλευση μιας εφήμερης δυσκολίας, όπως, για παράδειγμα, την υψηλή τιμή και την έλλειψη τροφίμων μετά από ένα έτος φυσικών καταστροφών.

Η φύση του σκοπού

Τι είναι ένα πολιτικό πρόβλημα; Είναι μια «άλυτη αντίφαση» σύμφωνα με τον Μάο Τσε-τουνγκ. Αν κάποιος αποδεχτεί αυτόν τον ορισμό, τότε ένας πολιτικός σκοπός είναι η υπεράσπιση της μιας πλευράς της αντίφασης. Με άλλα λόγια, όπου δεν υπάρχει πρόβλημα δεν υπάρχει σκοπός, αλλά πάντοτε υπάρχουν προβλήματα σε οποιαδήποτε χώρα. Αυτό που κάνει μια χώρα πιο ευπρόσβλητη από μια άλλη στην εξέγερση είναι το βάθος και η οξύτητα των υπαρχόντων προβλημάτων της.

Προβλήματα πάσης φύσεως μπορούν να αξιοποιηθούν σε μια εξέγερση, με την προϋπόθεση ότι οι σκοποί που την κατευθύ-

νουν πληρούν τα παραπάνω κριτήρια. Το πρόβλημα μπορεί να είναι κατ' ουσίαν πολιτικό, να σχετίζεται με την εθνική ή τη διεθνή θέση της χώρας. Η δικτατορία του Μπατίστα για τους κουβανούς εξεγερμένους, η ιαπωνική επιθετικότητα για τους κινέζους είναι παραδείγματα πολιτικών προβλημάτων. Άρα κάθε χώρα όπου την εξουσία κατέχει μια ολιγαρχία, ντόπια ή ξένη, είναι εν δυνάμει έδαφος για έναν επαναστατικό πόλεμο.

Το πρόβλημα μπορεί να είναι κοινωνικό, όπως όταν μια τάξη είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης από μια άλλη ή στερείται από κάθε δυνατότητα να βελτιώσει τη μοίρα της. Αυτό έχει συζητηθεί εξαντλητικά από τον καιρό του Καρλ Μαρξ και δεν χρειάζεται να προστεθεί τίποτε εδώ. Το πρόβλημα γίνεται ιδιαιτέρως επικίνδυνο όταν η κοινωνία δεν ενσωματώνει αυτούς που, λόγω του επιπέδου της μόρφωσής τους ή των επιτευγμάτων τους, έχουν αποδείξει ότι ανήκουν στην αληθινή ελίτ. Επειδή μέσα σε αυτήν την αποκλεισμένη ελίτ μπορούν οι εξεγερμένοι να βρουν τους απαραίτητους ηγέτες.

Το πρόβλημα μπορεί να είναι οικονομικό, όπως οι χαμηλές τιμές των αγροτικών προϊόντων σε σχέση με τα βιομηχανικά αγαθά, ή οι χαμηλές τιμές των πρώτων υλών σε σχέση με τα τελικά προϊόντα, ή οι εισαγωγές ξένων αγαθών αντί για την ανάπτυξη της ντόπιας βιομηχανίας. Το ζήτημα της νεοαποικιοκρατίας σήμερα σχετίζεται στενά με αυτό το πρόβλημα.

Το πρόβλημα μπορεί να είναι φυλετικό, όπως θα ήταν στη Νότιο Αφρική. Ή θρησκευτικό, όπως θα ήταν στον Λίβανο, αν και εδώ ο πληθυσμός χωρίζεται εξίσου σε χριστιανούς και μουσουλμάνους. Ή πολιτισμικό, όπως στην Ινδία, όπου η πολλαπλότητα των γλωσσών έχει ήδη προκαλέσει πολλή αναταραχή.

Το πρόβλημα μπορεί να είναι ακόμη και τεχνητό εφόσον υπάρχει περίπτωση να γίνει αποδεκτό ως γεγονός. Η μοίρα των

κινέζων αγροτών –που ήταν θύματα των υπερβολικών αξιώσεων της εξουσίας και της αρπακτικότητας των τοπικών τοκογλύφων– ήταν αναμφιβόλως σκληρή. Οι κινέζοι κομμουνιστές εκμεταλλεύτηκαν αυτό το πρόβλημα. Ωστόσο, ο κύριος σκοπός τους, δανεισμένος από τον Σουν Γιατ-σεν, ήταν η ανακατανομή της γης. Η επαναστατική της αξία βρίσκεται στην ιδέα ότι η ιδιοκτησία της γης ήταν συγκεντρωμένη σε μια μικρή μειοψηφία· ένας ταξικός πόλεμος πάνω σε αυτό το ζήτημα θεωρητικά θα έφερνε με την πλευρά τους την πλειοψηφία των αγροτών. Η μόνη αναλυτική εργασία πάνω στο ζήτημα της κατοχής της γης στην Κίνα, από τον J. Lossing Buck, αντικρούει την κομμουνιστική εικόνα της κατάστασης,[1] αλλά το γεγονός αυτό δεν μείωσε στο παραμικρό

---

[1] O Buck, *Land Utilization in China* (London, Oxford University Press, 1937), βασίστηκε σε έρευνες που έγιναν το 1929-33 σε 16.786 αγροκτήματα, 168 τοποθεσίες, 154 νομούς, 22 επαρχίες.

Ο πίνακας 22 δίνει τα ποσοστά των αγροτών που ήταν ιδιοκτήτες, συνιδιοκτήτες και ενοικιαστές:

Ιδιοκτήτες: 54,2%· συνιδιοκτήτες: 39,9%· ενοικιαστές: 5,9%.

Στη σιτοπαραγωγό περιοχή της Βόρειας Κίνας, όπου οι κομμουνιστές ήταν ισχυρά εδραιωμένοι, τα ποσοστά ήταν:

Ιδιοκτήτες: 76,1%· συνιδιοκτήτες: 21,8%· ενοικιαστές: 2,1%.

Ο πίνακας 23 δίνει το μέσο μέγεθος των αγροκτημάτων (σε εκτάρια) σε κάθε ομάδα ιδιοκτησίας:

Ιδιοκτήτες: 2,25· συνιδιοκτήτες: 2,25· ενοικιαστές: 2,05.

Ένας άλλος πίνακας δίνει τους αριθμούς και τα ποσοστά αγροκτημάτων σε κάθε ομάδα μεγέθους:

Πολύ μικρά: 2· μικρά: 24· μεσαία: 34· μεσαία μεγάλα: 17· μεγάλα: 2· πολύ μεγάλα: 9· πολύ πολύ μεγάλα: 2· πολύ πολύ πολύ μεγάλα: 0.

Οι αριθμοί των κινέζων κομμουνιστών για την κατανομή της γης, βασισμένοι σε μια αναφορά του Λιου Σάο-τσι του Ιουνίου 1950, είναι αυτοί: «Γαιοκτήμονες και αγρότες, που αποτελούν λιγότερο από το 10% του αγροτικού πληθυσμού κατέχουν το 70 με 80% όλης της γης, ενώ οι φτωχοί αγρότες, οι εργάτες γης και οι μεσαίοι αγρότες, που αποτελούν περίπου το 90% του αγροτικού πληθυσμού, κατέχουν μόνο 20 με 30% της γης. . . .» (Κύριο άρθρο στο *Jen-min Jih-Pao*, όπως παρατίθεται στο C. K. Yang, *A Chinese Village in Early Communist Transition*, Cambridge, Mass.: The Technology Press, Massachusetts Institute of Technology, 1959).

την ψυχολογική αξία του συνθήματος «Γη στον καλλιεργητή». Ένας αποτελεσματικός προπαγανδιστικός μηχανισμός μπορεί να μετατρέψει ένα τεχνητό πρόβλημα σε πραγματικό.

Δεν είναι απολύτως απαραίτητο να είναι οξύ το πρόβλημα, αν και το έργο του εξεγερμένου διευκολύνεται όταν αυτό συμβαίνει. Αν το πρόβλημα είναι απλώς αφανές, το πρώτο καθήκον του εξεγερμένου είναι να το κάνει οξύ «ανεβάζοντας την πολιτική συνείδηση των μαζών». Η τρομοκρατία μπορεί να είναι ένα γρήγορο μέσον να παραχθεί αυτό το αποτέλεσμα. Η δικτατορία του Μπατίστα δεν έγινε ξαφνικά από μόνη της ανυπόφορη για τον κουβανικό λαό· αυτός είχε ζήσει και κάτω από άλλες δικτατορίες στο παρελθόν, περιλαμβανομένου ενός προηγούμενου καθεστώτος Μπατίστα. Και η χώρα ευημερούσε το 1958, αν και υπήρχε μεγάλη δυσαναλογία στην κατανομή του πλούτου. Ο Μπατίστα θα μπορούσε να έχει διατηρηθεί για πολλά χρόνια ακόμη αν δεν υπήρχε ο Κάστρο και οι οπαδοί του, που με θεαματικό τρόπο ανέδειξαν το ζήτημα και συγκέντρωσαν στο κίνημά τους την αφανή αντιπολίτευση.

Τακτικοί χειρισμοί του σκοπού

Ο εξεγερμένος δεν είναι αναγκασμένος να επιλέξει έναν μόνο σκοπό. Αν δεν έχει βρει έναν γενικό σκοπό, όπως η αντιαποικιοκρατία που από μόνη της επαρκεί επειδή συνδυάζει όλους τους πολιτικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς, φυλετικούς, θρησκευτικούς και πολιτισμικούς σκοπούς που περιγράφηκαν πιο πάνω, έχει πολλά να κερδίσει αν επιλέξει μια ποικιλία σκοπών ειδικά προσαρμοσμένων για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες που επιδιώκει να προσελκύσει.

Ας υποθέσουμε ότι το επαναστατικό κίνημα αρχικά αποτε-

λείται, όπως έγινε στην Κίνα, από το Κομμουνιστικό Κόμμα («πρωτοπορία της επανάστασης, κόμμα των εργατών και των φτωχών αγροτών») και τους συμμάχους του (μεσαίους και πλούσιους αγρότες, τεχνίτες, συν την «εθνική αστική τάξη» και τους καπιταλιστές που υποφέρουν από τον «γραφειοκρατικό καπιταλισμό» και τις οικονομικές καταχρήσεις των ιμπεριαλιστών). Ο εξεγερμένος πρέπει να απευθυνθεί στο σύνολο και χρειάζεται έναν σκοπό γι' αυτό. Καθώς είναι ευκολότερο να ενώσεις «κατά» παρά «υπέρ», ειδικά όταν τα συνιστώντα μέρη είναι τόσο ποικίλα, ο γενικός σκοπός κατά πάσα πιθανότητα θα είναι αρνητικός, κάτι σαν «διώξτε τα καθάρματα» (τα καθάρματα σε αυτήν την περίπτωση: ο Τσιανγκ Κάι-σεκ και οι αντιδραστικοί της Κουομιτάνγκ· οι φεουδάρχες· ο «γραφειοκρατικός καπιταλισμός»· οι ξενόδουλοι, τα «μαντρόσκυλα του ιμπεριαλισμού»· και οι γαιοκτήμονες). Επί πλέον, ο εξεγερμένος πρέπει να απευθύνεται στο καθένα συστατικό μέρος του κινήματος και από αυτήν την άποψη οι διάφοροι σκοποί πιθανώς να περιέχουν ένα εποικοδομητικό στοιχείο: για το προλεταριάτο, μια μαρξιστική κοινωνία· για τους φτωχούς εργάτες, γη· για τους μεσαίους αγρότες, δίκαιους φόρους· για τους πλούσιους αγρότες, δίκαιο, λογικό και μακροχρόνιο διακανονισμό δανείων· για την εθνική αστική τάξη, υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων, τάξη, δίκαιους φόρους, ανάπτυξη του εμπορίου και της βιομηχανίας, προστασία από τον ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό.

Τίποτε δεν αναγκάζει τον εξεγερμένο να προσκολληθεί σε ένα σκοπό αν κάποιος άλλος φαίνεται πιο επωφελής. Έτσι, στην Κίνα, οι κομμουνιστές στην αρχή τήρησαν την κλασική μαρξιστική θέση υπέρ των αγροτών (1921-25). Μετά υιοθέτησαν ενεργά τον εθνικό σκοπό της Κουομιτάνγκ, για την ενοποίηση της Κίνας ενάντια στους πολέμαρχους (1925-27). Μετά τη ρήξη

Κουομιτάνγκ - Κομμουνιστών, σε μεγάλο βαθμό άφησαν τους εργάτες χάριν των φτωχών αγροτών, υποστηρίζοντας την αγροτική μεταρρύθμιση με ριζοσπαστικά μέσα (1928-34). Ύστερα η ιαπωνική επιθετικότητα έγινε το κεντρικό ζήτημα στην Κίνα και οι κομμουνιστές υποστήριξαν ένα πατριωτικό ενωμένο μέτωπο κατά της Ιαπωνίας (1927-45), υιοθετώντας στο μεταξύ μια μετριοπαθή αγροτική πολιτική: η ανακατανομή της γης θα τερματιζόταν, αλλά αντί γι' αυτήν οι κομμουνιστές θα επέβαλλαν αυστηρό έλεγχο στα ενοίκια και τα επιτόκια. Μετά τη συνθηκολόγηση της Ιαπωνίας, επανήλθαν τελικά στην αγροτική μεταρρύθμιση με την προσωρινή ρήτρα ότι οι ίδιοι οι γαιοκτήμονες θα έπαιρναν τίτλους για μερίδια γης (1945-49). Αυτό που πραγματικά έκαναν οι κομμουνιστές μετά τη νίκη τους, μεταξύ 1950 και 1952, ήταν να προωθήσουν την αγροτική τους μεταρρύθμιση «μέσα από βίαιη πάλη» με σκοπό να κάνουν έναν ταξικό πόλεμο μέσα στον αγροτικό πληθυσμό και με τον τρόπο αυτό να φέρουν τα μαχητικά στελέχη στη δική τους πλευρά. Μόλις επιτεύχθηκε αυτό, το Κόμμα έθαψε την αγροτική μεταρρύθμιση για τα καλά και άρχισε την κολεκτιβοποίηση της γης.

Έτσι, αν ο ιδεαλισμός και μια αίσθηση ηθικής ευνοούν μια συνεπή στάση, η τακτική ωθεί προς τον οπορτουνισμό.

Μείωση της σημασίας του σκοπού

Η σημασία του σκοπού, ένα απολύτως σημαντικό στοιχείο στο ξεκίνημα μιας εξέγερσης, μειώνεται βαθμιαία καθώς ο εξεγερμένος αποκτά ισχύ. Ο ίδιος ο πόλεμος γίνεται το κυρίαρχο ζήτημα, αναγκάζοντας τον πληθυσμό να επιλέξει πλευρά, κατά προτίμηση αυτήν που νικάει. Αυτό έχει ήδη εξηγηθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Η αδυναμία του αντεπαναστάτη

Ας υποθέσουμε τώρα ότι η μικροσκοπική μας ομάδα επαναστατών ηγετών στη χώρα Χ έχει βρει αρκετούς καλούς σκοπούς, μερικούς άμεσους, μερικούς αφανείς, μερικούς ακόμη και τεχνητούς, πάνω στους οποίους θα στηρίξει την εξέγερσή της. Όλοι τους έχουν συμφωνήσει πάνω σε ένα σύνολο πειστικών θέσεων. Μπορούν να αρχίσουν να επιχειρούν; Όχι πριν να τηρηθεί άλλος ένας προκαταρκτικός όρος. Ο εξεγερμένος, που ξεκινάει σχεδόν από το μηδέν, ενώ ο εχθρός του έχει ακόμη όλα τα μέσα στη διάθεσή του, είναι τόσο ευάλωτος όσο ένα νεογέννητο μωρό. Δεν μπορεί να ζήσει και να αναπτυχθεί χωρίς κάποιου είδους προστασία, και ποιος άλλος από τον ίδιο αντεπαναστάτη μπορεί να τον προστατεύσει; Συνεπώς, πρέπει να αναλύσουμε τι κάνει μια πολιτεία να είναι ανθεκτική στη μόλυνση.

Ισχυρά και ασθενή σημεία του πολιτικού καθεστώτος

1. *Απουσία προβλημάτων.* Μια χώρα αρκετά τυχερή ώστε να μην έχει προβλήματα είναι προφανώς απρόσβλητη από την εξέγερση. Καθώς όμως έχουμε υποθέσει ότι οι εν δυνάμει επαναστάτες ηγέτες μας έχουν βρει έναν σκοπό, ας παραλείψουμε αυτές τις χώρες –αν υπάρχουν– από τη μελέτη μας.
2. *Εθνική συναίνεση.* Η σταθερότητα ενός καθεστώτος βασίζεται κυρίως πάνω σε αυτόν τον παράγοντα. Η Ταϊλάνδη μπορεί να ζει κάτω από μια δικτατορία ή ένα δημοκρατικό σύστημα, αλλά η εθνική της συναίνεση –που δεν είναι η απάθεια, επειδή οι ταϊλανδοί θα αντιδρούσαν βίαια σε κάθε προσπάθεια κατά του βασιλιά τους και του τρόπου ζωής τους– πάντοτε ενίσχυε το καθεστώς που βρισκόταν στην εξουσία. Από την άλλη με-

ριά, καμιά εθνική συναίνεση δεν υποστηρίζει την κυβέρνηση της Ανατολικής Γερμανίας.

3. *Αποφασιστικότητα της αντεπαναστατικής ηγεσίας.* Η αποφασιστικότητα είναι κύριος παράγοντας σε κάθε είδους σύγκρουση, αλλά ειδικότερα σε έναν επαναστατικό πόλεμο για τους λόγους ότι (α) ο εξεγερμένος έχει το αρχικό πλεονέκτημα ενός δυναμικού σκοπού· (β) μια εξέγερση δεν γίνεται γρήγορα εθνικός κίνδυνος και η αντίδραση του λαού εναντίον της είναι αργή. Συνεπώς, ο ρόλος των αντεπαναστατών ηγετών είναι υψίστης σημασίας.
4. *Η γνώση του αντεπαναστατικού πολέμου εκ μέρους της αντεπαναστατικής ηγεσίας.* Δεν είναι αρκετό να είναι αποφασιστικοί οι αντεπαναστάτες ηγέτες· πρέπει επίσης να γνωρίζουν καλά τη στρατηγική και την τακτική που απαιτούνται για την καταπολέμηση μιας εξέγερσης. Η αποφασιστικότητα του αρχιστράτηγου Τσιανγκ Κάι-σεκ δεν μπορεί να αμφισβητηθεί· την απέδειξε κατά της Ιαπωνίας και την επιδεικνύει ακόμη στην Ταϊβάν. Γνώριζε όμως πώς να αντιμετωπίσει τις μεθόδους των κομμουνιστών;
5. *Ο μηχανισμός για τον έλεγχο του πληθυσμού.* Τέσσερα όργανα ελέγχου υπάρχουν σε μια κατάσταση επαναστατικού πολέμου: η πολιτική δομή, η διοικητική γραφειοκρατία, η αστυνομία, οι ένοπλες δυνάμεις.
   A. *Η πολιτική δομή.* Αν η χώρα Χ βρίσκεται στο κομμουνιστικο στρατόπεδο, όπου η αντιπολίτευση δεν είναι ανεκτή και όπου ο πληθυσμός διατηρείται κάτω από ένα σύστημα τρόμου και αμοιβαίας καχυποψίας, η αρχική ομάδα των εξεγερμένων δεν έχει καμιά δυνατότητα να αναπτυχθεί· στην καλύτερη περίπτωση, η ομάδα θα μπορέσει να επιβιώσει σε πλήρη μυστικότητα –οπότε θα εί-

ναι εντελώς ανενεργή– καθώς θα περιμένει καλύτερους καιρούς.

Εφόσον υπάρχουν άνθρωποι που ονειρεύονται να εξαπολύσουν εξεγέρσεις σε ορισμένες κομμουνιστικές χώρες –«Δεν μισεί ο λαός το καθεστώς εκεί;»– ίσως θα ήταν χρήσιμο να δώσουμε μια ιδέα για την έκταση του ελέγχου του πληθυσμού που έχει επιτευχθεί με τις κομμουνιστικές τεχνικές τρόμου και αμοιβαίας καχυποψίας, στις οποίες οι κόκκινοι κινέζοι είναι δεξιοτέχνες.

Στην Καντόνα, το 1954, ένας γείτονας είδε μια ηλικιωμένη κινέζα να δίνει λίγο ρύζι στη γάτα της.

«Λυπάμαι, αλλά είμαι υποχρεωμένος να σε αναφέρω στην επόμενη συνοικιακή συνάντηση», είπε ο γείτονας στην ιδιοκτήτρια της γάτας.

«Γιατί;» ρώτησε η ηλικιωμένη.

«Επειδή το ρύζι μοιράζεται με το δελτίο και εσύ το σπαταλάς στη γάτα σου».

«Αν με αναφέρεις, θα μου κόψουν το ρύζι. Γιατί δεν μένεις απλά σιωπηλός;»

«Πες πως σε είδε κάποιος άλλος και σε αναφέρει. Τι θα συμβεί σε μένα, γειτόνισσα, αν δεν σε αναφέρω πρώτος; Είμαι φίλος σου. Αν κόψουν τη μερίδα σου, θα σου δώσω μισή από τη δική μου».

Αυτό ακριβώς συνέβη σε μια πόλη που, σύμφωνα με κάποιους δυτικούς επισκέπτες, ο έλεγχος των κινέζων κομμουνιστών ήταν λιγότερο αποτελεσματικός από όσο αλλού στην Κίνα.

Στο τέλος του 1952, ένας ευρωπαίος εκδιώχτηκε από το νησί Χαϊνάν όπου ζούσε για πολλά χρόνια. Όταν έφτασε στο Χονγκ Κονγκ, ανέφερε ότι οι χωρικοί «μισούσαν» το καθεστώς και

έδωσε πολλά πειστικά τεκμήρια γι' αυτό. Αργότερα είπε ότι οι εθνικιστές είχαν προσπαθήσει δύο φορές να ρίξουν πράκτορες σε αυτήν την περιοχή από την Ταϊβάν. Σε καθεμιά περίπτωση, οι πολιτοφύλακες που ήταν σε υπηρεσία τη νύχτα άκουσαν τα αεροπλάνα, είδαν τα αλεξίπτωτα να πέφτουν, σήμαναν συναγερμό και οι εθνικιστές πράκτορες παγιδεύτηκαν και συνελήφθησαν από μερικές εκατοντάδες οπλισμένους χωρικούς.

Ο ευρωπαίος αμφισβητήθηκε πάνω σε αυτό: «Δεν υπάρχει μια αντίφαση ανάμεσα στη δήλωσή σου σχετικά με τα αισθήματα των χωρικών για το καθεστώς και τη στάση των πολιτοφυλάκων, που, στο κάτω κάτω, είναι επίσης χωρικοί; Γιατί δεν σιώπησαν;»

«Βάλτε τον εαυτό σας στη θέση ενός από αυτούς τους πολιτοφύλακες», εξήγησε αυτός. «Πώς ξέρει αν τα άλλα μέλη της πολιτοφυλακής δεν θα σημάνουν συναγερμό; Αν το κάνουν αυτοί και δεν το έχει κάνει αυτός, θα έχει μεγάλα προβλήματα όταν τα κομμουνιστικά στελέχη θα κάνουν τις συνηθισμένες εκ των υστέρων έρευνες».

Τον Ιούλιο 1953, κατά τη διάρκεια του Κορεατικού Πολέμου, οι εθνικιστές αποφάσισαν να κάνουν μια επιδρομή στην ηπειρωτική Κίνα. Επέλεξαν ως αντικειμενικό τους σκοπό τη μικρή χερσόνησο Τουνγκσάν, μια προεξοχή από την ακτή Φουκιέν, που μετατρέπεται σε νησί στην παλίρροια. Η κομμουνιστική φρουρά αποτελούνταν από ένα τακτικό τάγμα συν μια πολιτοφυλακή χιλίων ατόμων. Οι τελευταίοι, πίστευαν οι εθνικιστές, δεν θα πολεμούσαν πραγματικά. Μάλιστα, κάθε διαθέσιμη πληροφορία έλεγε ότι ο πληθυσμός ήταν αγανακτισμένος με τους κομμουνιστές. Το σχέδιο ήταν να ρίξουν ένα σύνταγμα αλεξιπτωτιστών για να εξουδετερώσει το κομμουνιστικό τάγμα και να ελέγξει τον ισθμό προκειμένου να εμποδίσει ενίσχυση από την ενδοχώρα· θα

ακολουθούσε μια αμφίβια απόβαση για να εξαλείψει την αντίσταση.

Εξαιτίας ενός κακού υπολογισμού της τοπικής παλίρροιας, καθυστέρησε η αμφίβια απόβαση και οι εθνικιστές αλεξιπτωτιστές σήκωσαν το βάρος της αντίστασης μόνοι τους. Πρακτικά εξολοθρεύτηκαν. Οι πολιτοφύλακες πολεμούσαν σαν δαίμονες. Πώς θα μπορούσαν να ενεργήσουν διαφορετικά όταν ήξεραν ότι η ενέργεια των εθνικιστών ήταν απλώς μια επιδρομή;

Ένας έλεγχος αυτού του μεγέθους αποκλείει τη δυνατότητα να ξεκινήσει μια εξέγερση. Εφόσον δεν υπάρχει ιδιωτική ζωή, εφόσον κάθε ασυνήθιστη κίνηση ή εξέλιξη αναφέρεται και ελέγχεται, εφόσον οι γονείς φοβούνται να μιλήσουν μπροστά στα παιδιά τους, πώς μπορούν να γίνονται επαφές, να διαδίδονται ιδέες, να προσελκύονται νέα μέλη;

Αυτό που είναι εφικτό είναι μια περιορισμένη τρομοκρατία, επειδή ένας μόνο άνθρωπος, ακόμη και τελείως απομονωμένος, μπορεί να κάνει μια τρομοκρατική εκστρατεία· βλέπε την περίπτωση του «τρελού βομβιστή» στη Νέα Υόρκη. Αλλά η ίδια η τρομοκρατία έχει πολύ μικρότερη αξία από τη δημοσιότητα που αναμένεται να προκαλέσει, και είναι μάλλον αμφίβολο ότι οι κομμουνιστικές αρχές θα είχαν την αυταρέσκεια να δώσουν δημοσιότητα.

Μια άλλη τακτική που εξακολουθεί να είναι εφικτή είναι αυτή που χρησιμοποιήθηκε στην Ελλάδα από τους κομμουνιστές – μεμονωμένες καταδρομικού τύπου επιχειρήσεις όπου οι συνθήκες του πεδίου είναι ευνοϊκές.

Στο άλλο άκρο, αν επικρατεί αναρχία στη χώρα Χ, ο εξεγερμένος θα βρει όλες τις διευκολύνσεις που χρειάζεται για να συναντιέται, να ταξιδεύει, να κάνει επαφές, να κάνει γνωστό το πρόγραμμά του, να βρίσκει και να οργανώνει τους αρχικούς υπο-

στηρικτές, να παίρνει και να διανέμει χρήματα, να κινητοποιεί, να υπονομεύει ή να ξεκινάει μια ευρεία τρομοκρατική εκστρατεία.

Ανάμεσα σε αυτά τα δύο άκρα βρίσκεται ένα ευρύ φάσμα πολιτικών δομών που σε διαφορετικό βαθμό διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν το έργο του εξεγερμένου: δικτατορία με μονοκομματικό σύστημα, δικτατορία χωρίς δεσμούς με τη λαϊκή βάση, επαγρυπνούσα δημοκρατία, οκνηρή δημοκρατία κ.λπ.

Β. *Η διοικητική γραφειοκρατία.* Η καθημερινή ζωή μιας χώρας διεκπεραιώνεται από τη γραφειοκρατία της, η οποία έχει μια δύναμη από μόνη της, που μερικές φορές δεν έχει σχέση με την ισχύ ή την αδυναμία της ανώτατης πολιτικής ηγεσίας. Η Γαλλία υπό την Τρίτη και την Τέταρτη Δημοκρατία είχε μια ασθενή ηγεσία αλλά έναν ισχυρό διοικητικό μηχανισμό· αντίθετη φαίνεται να είναι η περίπτωση στο Νότιο Βιετνάμ σήμερα. Επειδή η εξέγερση είναι μια κίνηση από τα κάτω προς τα επάνω, μια ανίκανη γραφειοκρατία παίζει το παιχνίδι του εξεγερμένου.

Η περίπτωση της Αλγερίας μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα. Η χώρα ήταν διαβόητη για την κακοδιοίκησή της στο ξεκίνημα της εξέγερσης, όχι επειδή οι πολιτικοί υπάλληλοι ήταν ανίκανοι, αλλά μάλλον επειδή το γραφειοκρατικό κατεστημένο δεν είχε σχέση με το μέγεθος της χώρας και τον πληθυσμό της. Η Αλγερία (χωρίς να υπολογίζουμε τη Σαχάρα) επεκτείνεται περισσότερο από 1.600 χιλιόμετρα κατά μήκος της Μεσογείου και 560 χιλιόμετρα στην ενδοχώρα, με μια έκταση 300.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων και ένα πληθυσμό 10.500.000, από τους οποίους 1.200.000 είναι ευρωπαϊκής καταγωγής.

Υπό τον γενικό κυβερνήτη στο Αλγέρι, η χώρα μοιραζόταν σε τρία *διαμερίσματα* με έδρες το Οράν, το Αλγέρι και την Κωνσταντίνη, το καθένα υπό έναν νομάρχη που είχε ένα μεγάλο επιτελείο. Το *διαμέρισμα* διαιρούνταν με τη σειρά του σε *υπονομαρχίες*· για παράδειγμα, στο *διαμέρισμα* του Αλγερίου υπήρχε η υπονομαρχία της Καμπίλια με έδρα το Τιζί Οζού. Η Καμπίλια αποτελούνταν από 13.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα δύσβατου ορεινού εδάφους, με 1.200.000 κατοίκους, από τους οποίους το 90% ήταν μουσουλμάνοι.

Το κατώτερο κλιμάκιο στις κατεξοχήν μουσουλμανικές περιοχές ήταν η *μικτή κοινότητα* κάτω από έναν γάλλο διοικητή με 1 ή 2 βοηθούς και 5 αστυνομικούς· η *μικτή κοινότητα* στο Τιγκζίρτ, στην Καμπίλια, είχε έκταση 50 επί 30 χιλιόμετρα και περίπου 80.000 κατοίκους.

Στο κατώτατο επίπεδο ήταν το *ντουάρ*, όπου τη δύναμη του κράτους αντιπροσώπευε ένας *αγροφύλακας*, ένας ντόπιος αστυνομικός οπλισμένος με ένα παλιό πιστόλι σε μια θήκη που πάνω της έλαμπε ένα μπρούτζινο σήμα με σκαλισμένες πάνω του τις εκφοβιστικές λέξεις: «La Loi» (Ο Νόμος). Ένα τέτοιο *ντουάρ* κάλυπτε μια έκταση 16 επί 10 χιλιόμετρα, με ένα πληθυσμό 15.000 καμπιλίων.

Με αυτήν τη δομή, οι εξεγερμένοι έκαναν περίπατο.

Γ. *Η αστυνομία.* Το μάτι και το χέρι της κυβέρνησης σε όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με την εσωτερική τάξη, η αστυνομία είναι προφανώς ένας αποφασιστικός παράγοντας στα πρώτα στάδια μιας εξέγερσης· είναι ο πρώτος κατασταλτικός οργανισμός που πρέπει να διαβρωθεί και να εξουδετερωθεί.

Η αποτελεσματικότητά της βασίζεται στην αριθμητική της δύναμη, την ικανότητα των μελών της, τη νομιμοφροσύνη τους προς την κυβέρνηση και, τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, στην υποστήριξη που έχει από άλλους κλάδους της κυβέρνησης – ειδικά από το δικαστικό σύστημα. Αν κάποιοι εξεγερμένοι, μολονότι βρέθηκαν και συνελήφθησαν από την αστυνομία, επωφεληθούν από τις πολλές κανονικές διασφαλίσεις που υπάρχουν στο δικαστικό σύστημα και αφεθούν ελεύθεροι, η αστυνομία λίγα μπορεί να κάνει. Η έγκαιρη προσαρμογή του δικαστικού συστήματος στις ιδιόμορφες συνθήκες μιας εξέγερσης, ένα βασανιστικό πρόβλημα στην καλύτερη περίπτωση, είναι μια αναγκαιότητα. Η Αλγερία μπορεί πάλι να χρησιμεύσει ως παράδειγμα. Η συνολική δύναμη της αστυνομίας το 1954 ήταν λιγότερα από 50.000 άτομα, λίγο μεγαλύτερη από την αστυνομική δύναμη για την πόλη του Παρισιού. Όταν προετοιμαζόταν η εξέγερση, η αλγερινή αστυνομία έδωσε εγκαίρως προειδοποιήσεις, που δεν εισακούστηκαν. Ένα χρόνο μετά το ξέσπασμα της εξέγερσης, η Γαλλική Εθνική Συνέλευση παραχώρησε τελικά στην κυβέρνηση τις «ειδικές εξουσίες» που απαιτούνταν για τον χειρισμό της κατάστασης. Εκείνο το διάστημα, οι αστυνομικοί –ειδικά οι μουσουλμάνοι– είχαν παρασυρθεί στο χάος.

Δ. *Οι ένοπλες δυνάμεις*. Αφήνοντας κατά μέρος τους παράγοντες δύναμης που ισχύουν για τις ένοπλες δυνάμεις σε όλους τους πολέμους, αυτοί που σχετίζονται με έναν επαναστατικό πόλεμο είναι:

i. Η αριθμητική δύναμη των ενόπλων δυνάμεων σε σχέση με το μέγεθος και τον πληθυσμό της χώρας. Μια εξέ-

γερση είναι ένας πόλεμος δύο διαστάσεων που γίνεται για τον έλεγχο του πληθυσμού. Δεν υπάρχει μέτωπο ούτε ασφαλή μετόπισθεν. Καμιά περιοχή, κανένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού δεν μπορεί να εγκαταλειφθεί – εκτός και αν ο πληθυσμός είναι έμπιστος και μπορεί να αμυνθεί. Γι' αυτό μια αναλογία δυνάμεων δέκα ή είκοσι προς ένα μεταξύ του αντεπαναστάτη και του επαναστάτη δεν είναι ασυνήθιστη όταν η εξέγερση εξελιχθεί σε ανταρτοπόλεμο. Οι γαλλικές δυνάμεις στην Ινδοκίνα ποτέ δεν πλησίασαν αυτήν την αναλογία, ένα γεγονός που, περισσότερο από κάθε άλλο, εξηγεί γιατί οι γάλλοι δεν θα μπορούσαν να έχουν νικήσει ακόμη και αν τις καθοδηγούσε ο Ναπολέων, άσχετα από τη δύναμη των εθνικιστών αρχικά.

ii. Η σύνθεση των ενόπλων δυνάμεων. Ένας συμβατικός πόλεμος σήμερα απαιτεί μια σύγχρονη, ισορροπημένη δύναμη, με τα εναέρια, θαλάσσια και χερσαία συστατικά της. Όμως ένας επαναστατικός πόλεμος είναι κυρίως ένας πόλεμος πεζικού. Παραδόξως, όσο λιγότερο εξελιγμένες είναι οι αντεπαναστατικές δυνάμεις, τόσο καλύτερες είναι. Οι νατοϊκές μεραρχίες της Γαλλίας ήταν άχρηστες στην Αλγερία· ο σύγχρονος εξοπλισμός τους έπρεπε να μένει πίσω και οι υψηλής ειδίκευσης μονάδες του μηχανικού ή των διαβιβάσεων έπρεπε να μετατραπούν βιαστικά σε κανονικό πεζικό. Καθώς οι ναυτικές επιχειρήσεις από τη μεριά του εξεγερμένου είναι απίθανες, το μόνο που χρειάζεται ένα ναυτικό είναι μια επαρκή δύναμη για να αποκλείσει αποτελεσματικά την ακτογραμμή. Όσο για την αεροπορική δύναμη, την υπεροχή της οποίας δεν μπορεί να αμφισβητήσει ο εξεγερμένος, αυτά που χρειάζονται εί-

ναι αργά μαχητικά αεροσκάφη, μεταγωγικά που χρειάζονται μικρό διάδρομο και ελικόπτερα.

iii. Τα αισθήματα του μεμονωμένου στρατιώτη για τον σκοπό του εξεγερμένου και για το αντεπαναστατικό καθεστώς. Ενώ ο εξεγερμένος αρχικά μπορεί να χρησιμοποιήσει μόνο λίγους μαχητές και γι' αυτό μπορεί να επιλέγει εθελοντές, οι ανάγκες του αντεπαναστάτη σε προσωπικό είναι τόσο μεγάλες ώστε είναι καταδικασμένος να κάνει υποχρεωτική στρατολογία και μπορεί άνετα να μαστίζεται από το πρόβλημα της νομιμοφροσύνης. Ολιγάριθμες περιπτώσεις μαζικών λιποταξιών μπορούν να σπείρουν τόσο πολλή καχυποψία στις αντεπαναστατικές δυνάμεις ώστε η αξία τους να εξανεμιστεί πλήρως. Αυτό συνέβη με τις αλγερινές δυνάμεις τυφεκιοφόρων στο πρώτο στάδιο του πολέμου στην Αλγερία· αν και κατά βάση ισχυρές και αξιόπιστες, αυτές οι δυνάμεις έπρεπε να σταματήσουν να έχουν άμεση επαφή με τον πληθυσμό και να χρησιμοποιηθούν με την αμιγώς στρατιωτική τους ιδιότητα.

iv. Το χρονικό διάστημα πριν την επέμβαση. Λόγω της βαθμιαίας μετάβασης από την ειρήνη στον πόλεμο σε έναν επαναστατικό πόλεμο, οι ένοπλες δυνάμεις δεν παίρνουν εντολή να αναλάβουν δράση όσο γρήγορα θα γινόταν σε έναν συμβατικό πόλεμο. Αυτή η καθυστέρηση είναι άλλο ένα χαρακτηριστικό των επαναστατικών πολέμων. Η μείωσή της είναι πολιτική ευθύνη των ηγετών της χώρας.

6. *Γεωγραφικοί παράγοντες.* Η γεωγραφία μπορεί να αποδυναμώσει το ισχυρότερο πολιτικό καθεστώς ή να δυναμώσει το ασθενέστερο. Το ζήτημα θα εξεταστεί πιο κάτω με περισσότερες λεπτομέρειες.

Ο συνδυασμός όλων αυτών των παραγόντων είναι αυτό που καθορίζει κατά πόσο είναι πιθανή μια εξέγερση ή όχι, μόλις ο εν δυνάμει εξεγερμένος έχει ένα σκοπό.

Κρίση και εξέγερση

Ο εξεγερμένος δεν μπορεί, βεβαίως, να επιλέξει τον αντίπαλό του· πρέπει να τον αποδεχτεί όπως είναι. Αν αντιμετωπίζει ένα ισχυρό αντεπαναστάτη, δεν έχει άλλη καταφυγή παρά να περιμένει μέχρι να εξασθενήσει ο αντίπαλός του από κάποια εσωτερική ή εξωτερική κρίση.

Η πρόσφατη σειρά αποικιακών εξεγέρσεων είναι, αναμφιβόλως, μια συνέπεια του 2ου παγκοσμίου πολέμου, που ήταν μια μεγάλη κρίση για τις αποικιακές δυνάμεις. Η ιστορική καταγραφή δείχνει ότι καμιά εξέγερση ή ανταρσία δεν πέτυχε σε αποικιακά εδάφη πριν το 1938, αν και η κατάσταση τότε δεν ήταν λιγότερο επαναστατική από όσο μετά τον πόλεμο. Λίγες μάλιστα απόπειρες εξεγέρσεων έγιναν – μια ανταρσία στις Ολλανδικές Ανατολικές Ινδίες το 1926-27 και το ασυνήθιστο κίνημα παθητικής αντίστασης υπό την ηγεσία του Γκάντι στην Ινδία πρακτικά εξαντλούν τον κατάλογο.

Η ιστορία της κινεζικής κομμουνιστικής εξέγερσης παρέχει άλλο ένα παράδειγμα της εκμετάλλευσης μιας κρίσης. Μετά από μια μικρή άνοδο από 50 μέλη το 1921 στα 1.000 το 1925, το Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα συνδέθηκε με την Κουομιτάνγκ και ο αριθμός των μελών ανέβηκε απότομα στα 59.000 το 1926. Η αύξηση διευκολύνθηκε από την κατάσταση αναρχίας που επικρατούσε στην Κίνα και από τη δημοτικότητα της πάλης υπό την ηγεσία της Κουομιτάνγκ κατά των πολεμάρχων και των ιμπεριαλιστών. Τα δύο μέρη ήρθαν σε ρήξη το 1927 και το ΚΚΚ

προχώρησε σε ανοιχτή επανάσταση. Αμέσως, ο αριθμός των μελών έπεσε στα 10.000. Μια κομμουνιστική ομάδα με τον Μάο Τσε-τουνγκ κατέφυγε στην περιοχή Κιανγκσί-Χουνάν, ενώ άλλες ομάδες διασκορπίστηκαν σε διάφορες περιοχές. Ξεκίνησαν ανταρτοπόλεμο και, αν και στην αρχή διέπραξαν το λάθος να επιτίθενται σε καλά οχυρωμένες πόλεις, κατάφεραν να αναπτύξουν τη στρατιωτική τους δύναμη. Ο αριθμός των μελών έφτασε στις 300.000 το 1934. Η Κουομιτάνγκ είχε πετύχει εκείνο το διάστημα να εδραιωθεί ως η κεντρική κυβέρνηση της Κίνας και μόνο οι κομμουνιστές αμφισβητούσαν την εξουσία της. Η Κουομιτάνγκ, τώρα μια μεγάλη δύναμη, προσπαθούσε δραστήρια να εξαλείψει την εξέγερση. Μετά από αρκετές ανεπιτυχείς επιθέσεις κατά των κομμουνιστών, οι εθνικιστικές δυνάμεις τους πίεσαν τόσο δυνατά ώστε το ΚΚΚ στην πραγματικότητα πολεμούσε για την επιβίωσή του. Για να αποφύγουν την εξόντωση, οι κομμουνιστές ξεκίνησαν τη Μεγάλη Πορεία τους, από το Κιανγκσί σε μια απομακρυσμένη περιοχή βορείως του Σενσί. Το 1937, μετά τη Μεγάλη Πορεία, ο αριθμός των μελών είχε πέσει πάλι στις 40.000. Ο Τσιανγκ Κάισεκ προετοίμαζε άλλη μια μεγάλη επίθεση για να αποτελειώσει τους Κόκκινους όταν αυτοί σώθηκαν λόγω μιας κρίσης, της ιαπωνικής επίθεσης κατά της Κίνας. Την ημέρα που παραδόθηκε η Ιαπωνία, το Κόμμα είχε φτάσει τα 1.200.000 μέλη, έλεγχε μια περιοχή 900.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων με πληθυσμό 95 εκατομμυρίων και είχε έναν τακτικό στρατό 900.000 ανδρών και μια πολιτοφυλακή 2.400.000. Δεν ήταν πια ευάλωτο.

Το θεωρητικό ζήτημα της μεθορίου

Κάθε χώρα διαιρείται για διοικητικούς και στρατιωτικούς λόγους σε νομούς, επαρχίες, διαμερίσματα, ζώνες, κ.λπ. Οι παραμεθό-

ριες περιοχές είναι μια μόνιμη πηγή αδυναμίας για τον αντεπαναστάτη, όποιες και αν είναι οι διοικητικές δομές, και ο εξεγερμένος συνήθως εκμεταλλεύεται αυτό το πλεονέκτημα, ειδικά στα αρχικά βίαια στάδια της εξέγερσης. Μετακινούμενος από τη μια πλευρά των συνόρων στην άλλη, ο εξεγερμένος μπορεί συχνά να ξεφύγει από την πίεση ή, τουλάχιστον, να περιπλέξει τις επιχειρήσεις του αντιπάλου του.

Δεν ήταν τυχαίο ότι οι περιοχές που κυριαρχούσαν οι κινέζοι κομμουνιστές περιλάμβαναν την παραμεθόρια περιοχή Σενσί-Κανσού-Νινγκσιά, τη στρατιωτική περιοχή Σανσί-Τσαχάρ-Χοπέι, την περιοχή Χοπέι-Σαντούνγκ-Χονάν και τη στρατιωτική περιοχή Σανσί-Χοπέι-Χονάν. Οι επιχειρήσεις πάνω στα σύνορα είχαν γίνει θεωρητικό ζήτημα γι' αυτούς.

Γεωγραφικές συνθήκες

Ο ρόλος της γεωγραφίας, μεγάλος σε έναν κανονικό πόλεμο, μπορεί να είναι καθοριστικός σε έναν επαναστατικό πόλεμο. Αν ο εξεγερμένος, με την αρχική του αδυναμία, δεν μπορεί να βοηθηθεί καθόλου από τη γεωγραφία, θα μπορούσε κάλλιστα να είναι καταδικασμένος σε αποτυχία πριν να ξεκινήσει. Ας εξετάσουμε με συντομία τις συνέπειες των διαφόρων γεωγραφικών συνθηκών.

1. *Εντόπιση*. Μια χώρα απομονωμένη λόγω φυσικών εμποδίων (θάλασσα, έρημος, αδιάβατες οροσειρές) ή που βρίσκεται ανάμεσα σε χώρες που αντιτίθενται στην εξέγερση είναι ευνοϊκή για τον αντεπαναστάτη.

2. *Μέγεθος*. Όσο πιο μεγάλη είναι η χώρα, τόσο πιο δύσκολο είναι για μια κυβέρνηση να την ελέγξει. Το μέγεθος μπορεί να εξασθενήσει ακόμη και το πιο ολοκληρωτικό καθεστώς· από-

δειξη τα τρέχοντα προβλήματα της Κίνας στο Θιβέτ.

3. *Διαμόρφωση της χώρας.* Μια χώρα που χωρίζεται εύκολα σε διαμερίσματα παρεμποδίζει τον εξεγερμένο. Έτσι οι ελληνικές εθνικές δυνάμεις μπόρεσαν εύκολα να καθαρίσουν τη χερσόνησο της Πελοποννήσου. Αν η χώρα είναι ένα αρχιπέλαγος, η εξέγερση δεν μπορεί να επεκταθεί εύκολα, όπως είναι η περίπτωση των Φιλιππινών. Η κυβέρνηση της Ινδονησίας, που δεν φημίζεται για την ισχύ της, κατάφερε εν τούτοις να καταπνίξει εξεγέρσεις στις Μολούκες, την Αμπόϊνα και σε άλλα νησιά.

4. *Διεθνή σύνορα.* Το μήκος των συνόρων, ειδικά αν τα γειτονικά κράτη συμπαθούν τους εξεγερμένους, όπως ήταν οι περιπτώσεις της Ελλάδας, της Ινδοκίνας και της Αλγερίας, ευνοεί τον εξεγερμένο. Μια υψηλή αναλογία ακτογραμμής σε σχέση με τα χερσαία σύνορα βοηθάει τον αντεπαναστάτη επειδή οι θαλάσσιες μεταφορές μπορούν να ελεγχθούν με περιορισμένα τεχνικά μέσα, τα οποία ο αντεπαναστάτης κατέχει ή συνήθως μπορεί να αποκτήσει. Ήταν φθηνότερο σε χρήματα και ανθρώπινο δυναμικό να κατασταλεί το λαθρεμπόριο κατά μήκος των ακτών της Αλγερίας παρά κατά μήκος των συνόρων με την Τυνησία και το Μαρόκο, όπου ο γαλλικός στρατός έπρεπε να χτίσει, να συντηρήσει και να επανδρώσει έναν τεχνητό φράχτη.

5. *Έδαφος.* Βοηθάει τον εξεγερμένο στον βαθμό που είναι τραχύ και δύσκολο, είτε επειδή υπάρχουν βουνά και έλη ή λόγω της βλάστησης. Οι λόφοι του Κιανγκσί, τα βουνά της Ελλάδας, η Σιέρα Μαέστρα, οι βάλτοι στην Κοιλάδα των Καλαμιών στην Κοχινκίνα, οι ορυζώνες του Τονκίνο, η ζούγκλα της Μαλαισίας έδωσαν ένα μεγάλο πλεονέκτημα στους εξεγερμένους. Οι κινέζοι κομμουνιστές στη Μαντζουρία χρησιμοποιούσαν επωφελώς το διάστημα που τα χωράφια ήταν σκεπασμένα με ψηλούς καλλιεργημένους θάμνους.

Από την άλλη πλευρά, το FLN ποτέ δεν μπόρεσε να δράσει για μεγάλο διάστημα στις τεράστιες εκτάσεις της Σαχάρας, με τις γαλλικές δυνάμεις να έχουν εξασφαλίσει τις οάσεις και τα ζωτικά πηγάδια και αεροπορική επιτήρηση που ανίχνευε κάθε κίνηση και ακόμη και τα ίχνη κίνησης που υπήρχαν στην άμμο.

6. Κλίμα. Αντιθέτως προς τη γενική πεποίθηση, τα σκληρά κλίματα ευνοούν τις αντεπαναστατικές δυνάμεις, που έχουν, κατά κανόνα, καλύτερες εφοδιαστικές και επιχειρησιακές δυνατότητες. Αυτό θα είναι ιδιαιτέρως ευνοϊκό αν ο αντεπαναστάτης στρατιώτης είναι ντόπιος και, γι' αυτό, εξοικειωμένος με την τραχύτητα του κλίματος. Η εποχή των βροχών στην Ινδοκίνα εμπόδιζε τους βιετμίνχ περισσότερο από όσο τους γάλλους. Ο χειμώνας στην Αλγερία σχεδόν σταματούσε τη δραστηριότητα του FLN. Απλώς και μόνο η διατήρηση των δυσεύρετων όπλων και πυρομαχικών σε καλή κατάσταση όταν κάποιος μένει συνεχώς στην ύπαιθρο, όπως κάνει ο αντάρτης, είναι ένας μόνιμος πονοκέφαλος.

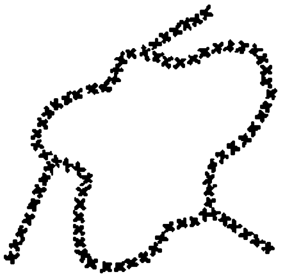
7. Πληθυσμός. Το μέγεθος του πληθυσμού επηρεάζει τον επαναστατικό πόλεμο με τον ίδιο τρόπο που το κάνει το μέγεθος της χώρας: όσο πιο πολλοί οι κάτοικοι, τόσο πιο δύσκολο να τους ελέγξεις. Όμως αυτός ο παράγοντας μπορεί να μετριαστεί ή να ενισχυθεί από την πυκνότητα και την κατανομή του πληθυσμού. Όσο πιο διεσπαρμένος είναι ο πληθυσμός, τόσο το καλύτερο για τον εξεγερμένο· γι' αυτό οι αντεπαναστάτες στη Μαλαισία, στην Αλγερία και το Νότιο Βιετνάμ σήμερα έχουν προσπαθήσει να ανασυντάξουν τον πληθυσμό (όπως στην Καμπότζη το 1950-52). Μια υψηλή αναλογία του αγροτικού προς τον αστικό πληθυσμό δίνει ένα πλεονέκτημα στον εξεγερμένο· ο OAS στην Αλγερία ήταν καταδικασμένος από τακτική άποψη επειδή μπορούσε να βασίζεται μόνο στον ευρωπαϊκό πληθυσμό, που ήταν συγκε-

ντρωμένος στις πόλεις, ειδικά στο Αλγέρι και το Οράν. Ο έλεγχος μιας πόλης, που εξαρτάται υπερβολικά από τις εξωτερικές προμήθειες, απαιτεί μικρότερες δυνάμεις από όσες ο έλεγχος του ίδιου αριθμού ανθρώπων που είναι διεσπαρμένοι στην ύπαιθρο – εκτός από την περίπτωση ενός μαζικού ξεσηκωμού, που δεν μπορεί να διαρκέσει πολύ σε καμιά περίπτωση.

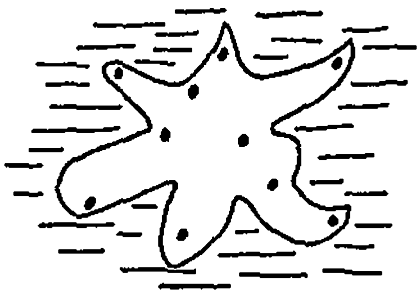
8. Οικονομία. Ο βαθμός ανάπτυξης και η περιπλοκότητα της οικονομίας μπορούν να λειτουργήσουν αμφίδρομα. Μια πολύ ανεπτυγμένη χώρα είναι πολύ ευάλωτη σε ένα σύντομο και έντονο κύμα τρομοκρατίας. Αν όμως η τρομοκρατία διαρκέσει, η αναστάτωση γίνεται τέτοια που ο πληθυσμός μπορεί να μην την αντέξει και, στη συνέχεια, μπορεί να στραφεί κατά του εξεγερμένου ακόμη και όταν δεν ήταν αρχικά εχθρικός απέναντί του.

Μια υποανάπτυκτη χώρα είναι λιγότερο ευάλωτη στην τρομοκρατία αλλά πολύ πιο ανοιχτή στον ανταρτοπόλεμο, έστω και μόνο επειδή ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί να υπολογίζει σε ένα καλό δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών και επειδή ο πληθυσμός είναι πιο αυτάρκης.

Για να συνοψίσουμε, η ιδανική κατάσταση για τον εξεγερμένο θα ήταν μια ηπειρωτική χώρα με σχήμα σαν αστέρι με στρογγυλευμένες ακτίνες, με βουνά που καλύπτονται από ζούγκλα κατά μήκος των συνόρων και διάσπαρτα έλη στις πεδιάδες, σε μια εύκρατη ζώνη με μεγάλο και διάσπαρτο πληθυσμό και μια πρωτόγονη οικονομία (βλ. Σχήμα 1). Ο αντεπαναστάτης θα προτιμούσε ένα μικρό νησί με σχήμα μυτερού αστεριού, πάνω στο οποίο μια ομάδα ομοιόμορφα κατανεμημένων πόλεων χωρίζονται από έρημο, σε ένα τροπικό ή αρκτικό κλίμα, με μια βιομηχανική οικονομία (βλ. Σχήμα 2).

Σχήμα 1

Σχήμα 2

Εξωτερική υποστήριξη

Η εξωτερική υποστήριξη σε μια εξέγερση μπορεί να πάρει τις παρακάτω μορφές:

1. Ηθική υποστήριξη, από την οποία ο εξεγερμένος μπορεί να ωφεληθεί χωρίς καμιά προσπάθεια από μέρους του, εφόσον ο σκοπός του συμβαδίζει με «τον ρου της ιστορίας». Έτσι, στην παρούσα σύρραξη ανάμεσα στους αγκολέζους και την πορτογαλική κυβέρνηση, οι πρώτοι ωφελούνται λόγω σημαντικής ηθικής υποστήριξης, ενώ η δεύτερη είναι απομονωμένη. Η ηθική υποστήριξη εκφράζεται από το βάρος της κοινής γνώμης και μέσω των διαφόρων επικοινωνιακών μέσων. Η προπαγάνδα είναι το κύριο όργανο της ηθικής υποστήριξης, που χρησιμοποιείται για να μεταστρέψει την κοινή γνώμη όταν είναι αντίθετη, ή να ενισχύσει την υπάρχουσα λαϊκή συμπάθεια.

2. Πολιτική υποστήριξη, με πίεση που ασκείται άμεσα προς τον αντεπαναστάτη, ή έμμεσα με διπλωματική δράση στο διεθνές φόρουμ. Παίρνοντας την ίδια περίπτωση ως παράδειγμα, βλέπουμε ότι πολλά αφρικανικά κράτη έχουν διακόψει τις διπλω-

ματικές τους σχέσεις με τη Λισαβόνα και έχουν αναγνωρίσει μια προσωρινή κυβέρνηση στην Αγκόλα· έχουν πετύχει επίσης να εκδιώξουν την Πορτογαλία από διάφορους διεθνείς οργανισμούς όπως η Διεθνής Ένωση Εργασίας.

3. Τεχνική υποστήριξη, με τη μορφή συμβουλών προς τον εξεγερμένο για την οργάνωση του κινήματός του και τη διεξαγωγή των πολιτικών και στρατιωτικών του επιχειρήσεων. Η ομοιότητα ανάμεσα στις μεθόδους των βιετμίνχ και των κινέζων κομμουνιστών δεν είναι συμπτωματική.

4. Οικονομική υποστήριξη, φανερή και κρυφή. Ένα μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού του FLN προερχόταν από παροχές της Αραβικής Ένωσης. Η κόκκινη Κίνα έστελνε τσάι στο FLN στο Μαρόκο όπου αυτό πουλιόταν στην ελεύθερη αγορά.

5. Στρατιωτική υποστήριξη, είτε με άμεση επέμβαση στην πλευρά του εξεγερμένου ή παρέχοντάς του εκπαιδευτικές διευκολύνσεις και εξοπλισμό.

Καμιά εξωτερική υποστήριξη δεν είναι αναγκαία στο ξεκίνημα μιας εξέγερσης, αν και προφανώς βοηθάει όταν είναι διαθέσιμη. Η στρατιωτική υποστήριξη εκτός από την άμεση επέμβαση, ειδικότερα, δεν μπορεί να απορροφηθεί σε σημαντική ποσότητα από τον εξεγερμένο μέχρι οι δυνάμεις του να φτάσουν ένα συγκεκριμένο στάδιο ανάπτυξης. Η αρχική στρατιωτική φάση μιας εξέγερσης, είτε τρομοκρατία είναι είτε ανταρτοπόλεμος, απαιτεί λίγα από άποψη εξοπλισμού, όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών. Αυτά μπορούν συνήθως να βρεθούν επί τόπου ή να εισαχθούν λαθραία.

Όταν έρθει η ώρα, όμως, για τον εξεγερμένο να περάσει από τον ανταρτοπόλεμο σε ένα ανώτερο επίπεδο επιχειρήσεων, να δημιουργήσει έναν τακτικό στρατό, η ανάγκη για πολύ περισσότερα και ποικίλα εφόδια γίνεται μεγάλη. Ή θα μπορέσει να τα

κυριεύσει από τον αντεπαναστάτη, ή θα πρέπει να έρθουν από έξω. Αν όχι, η ανάπτυξη της στρατιωτικής δομής του εξεγερμένου είναι ανέφικτη.

Οι κομμουνιστές στην Κίνα έπαιρναν λίγη ή καθόλου βοήθεια από το εξωτερικό μέχρι που η Μαντζουρία καταλήφθηκε από τα σοβιετικά στρατεύματα· τα όπλα και τα εφόδια της ιαπωνικής στρατιάς της Κουαντούνγκ δόθηκαν σε 100.000 στρατιώτες του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού που είχαν μπει στη Μαντζουρία από το Γιεχόλ και το Σαντούνγκ. Οι κομμουνιστές στη Μαντζουρία μπόρεσαν αμέσως να διεξαγάγουν επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας και διάρκειας, και το είδος του πολέμου στην περιοχή αυτή διέφερε σημαντικά από τις επιχειρήσεις των κομμουνιστών νοτίως του Μεγάλου Τείχους. Η πρόσβαση στις αποθήκες του ιαπωνικού στρατού δεν ήταν ο αποφασιστικός παράγοντας για την έκβαση του πολέμου, επειδή οι κομμουνιστικές δυνάμεις στην κυρίως Κίνα, που πήραν λίγα εφόδια από τη Μαντζουρία, κατάφεραν να εξοπλιστούν με υλικό που κατέλαβαν από τους εθνικιστές· σίγουρα όμως επιτάχυνε την ήττα των καλύτερων εθνικιστικών στρατευμάτων στη Μαντζουρία. Οι κομμουνιστές κόμπαζαν ότι ο αξιωματικός της επιμελητείας τους και οι αποθήκες υλικού τους βρίσκονταν αρκετά μπροστά, στα χέρια των εθνικιστών. Το σύνθημά τους «Ταΐστε τον Πόλεμο με Πόλεμο» δεν ήταν μια κενή διακήρυξη.

Στην Ινδοκίνα, το σημείο καμπής ήταν το 1950, όταν οι βιετμίνχ άρχισαν να παίρνουν βοήθεια από την κόκκινη Κίνα. Μέχρι τότε, δεν μπορούσαν να αναπτύξουν τις δυνάμεις τους και να κάνουν επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας, όχι επειδή είχαν προβλήματα έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού –είχαν πάντα περισσότερους εν δυνάμει στρατιώτες από όσους μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν– αλλά επειδή τα πρωτόγονα οπλοστάσιά τους δεν

μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους και δεν μπορούσαν να καταλάβουν σημαντικές ποσότητες γαλλικών όπλων. Αν και οι βιετμίνχ θα μπορούσαν να είχαν κάνει έναν παρατεταμένο ανταρτοπόλεμο, και έτσι να στερήσουν από τους γάλλους οποιοδήποτε όφελος από μια μακρόχρονη κατοχή της χώρας, δεν θα είχαν μπορέσει να φτιάξουν έναν ισχυρό τακτικό στρατό χωρίς κινεζική βοήθεια. Τον Σεπτέμβριο 1950, 20.000 άνδρες των δυνάμεων των βιετμίνχ είχαν εξοπλιστεί με πολυβόλα, βαρείς όλμους, αντιαεροπορικά όπλα. Η διοίκηση των βιετμίνχ μπόρεσε να οργανώσει μια Βαριά Μεραρχία, την 351. Το 1951, σύμφωνα με τους γαλλικούς υπολογισμούς, η κινεζική βοήθεια ανερχόταν σε 18.000 τυφέκια, 1.200 πολυβόλα, 150-200 βαρείς όλμους και περίπου 50 πυροβόλα άνευ οπισθοδρομήσεως.[2]

Στη Μαλαισία και στις Φιλιππίνες, οι εξεγερμένοι δεν πήραν καμιά εξωτερική στρατιωτική βοήθεια και δεν αναπτύχθηκαν.

Στην Ελλάδα, οι εξεγερμένοι κομμουνιστές έλαβαν βοήθεια από τις γειτονικές κομμουνιστικές χώρες και δια μέσου αυτών, αλλά η ρήξη μεταξύ Τίτο και Στάλιν διέκοψε τη ροή όταν ακριβώς οι εξεγερμένοι, που είχαν οργανώσει τις δυνάμεις τους σε μεγάλες –και ευάλωτες– μονάδες, τη χρειάζονταν περισσότερο.

Στην Αλγερία, ο γαλλικός ναυτικός αποκλεισμός και το κλείσιμο των συνόρων εμπόδισαν τη ροή εφοδίων προς την Αλγερία από την Τυνησία και το Μαρόκο, όπου είχαν συγκεντρωθεί μεγάλα αποθέματα για τους επαναστάτες. Καμιά εξέλιξη δεν ήταν δυνατή. Η κατάσταση των δυνάμεων του FLN μετά το 1959 έγινε τόσο κρίσιμη ώστε τα περισσότερα από τα αυτόματα όπλα τους θάβονταν λόγω έλλειψης πυρομαχικών.

Η σύγκρουση Ανατολής-Δύσης, που σήμερα καλύπτει ολό-

---

[2] Bernard Fall, *Le Viet-Minh* (Paris: Librairie Armand Colin, 1960), σελ. 195.

κληρο τον κόσμο, δεν μπορεί παρά να επηρεάζεται από οποιαδήποτε εξέγερση εκδηλωθεί οπουδήποτε. Έτσι, μια κομμουνιστική εξέγερση είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα πάρει αυτόματη υποστήριξη από το κομμουνιστικό μπλοκ. Οι πιθανότητες για κομμουνιστική βοήθεια είναι πολλές ακόμη και για μη κομμουνιστές εξεγερμένους, με τον όρο, βεβαίως, ότι ο αντίπαλός τους είναι «ιμπεριαλιστής» ή σύμμαχος του «ιμπεριαλισμού».

Αντιστρόφως, η σύγκρουση Ανατολής-Δύσης μερικές φορές επιταχύνει το ξέσπασμα εξεγέρσεων – και αυτό δεν είναι πάντα μια ευλογία για τους εξεγερμένους, όπως έχουμε δει στις περιπτώσεις των κομμουνιστικών κινημάτων στην Ασία μετά τη συνάντηση της Καλκούτας το 1948 – και μερικές φορές τις επιβραδύνει ή τις σταματάει τελείως, όταν οι εξεγέρσεις δεν συμβαδίζουν με τη συνολική πολιτική του κομμουνιστικού μπλοκ. Αυτό το τελευταίο σημείο δεν μπορεί να τεκμηριωθεί, φυσικά, αλλά υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η απροσδόκητα σιωπηλή στάση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ινδονησίας σήμερα, που φαίνεται αρκετά ισχυρό για να προχωρήσει στη βίαιη δράση, μπορεί να αποδοθεί σε κάποιου είδους βέτο από τη Μόσχα ή από το Πεκίνο.

Αν η εξωτερική υποστήριξη αποκτάται πολύ εύκολα, μπορεί να καταστρέψει ή να βλάψει την αυτοπεποίθηση στις τάξεις του εξεγερμένου. Γι' αυτόν τον λόγο, εν μέρει, οι κομμουνιστές εξεγερμένοι στην Ασία πάντα έδιναν έμφαση στην αναγκαιότητα να υπολογίζουν πάντα στις δικές τους προσπάθειες. Το ψήφισμα της Πρώτης Συνεδρίασης της Κεντρικής Επιτροπής του Λάο Ντονγκ (Κομμουνιστικού Κόμματος) το 1951 υπενθύμιζε στα μέλη του κόμματος ότι «ο αντιστασιακός μας πόλεμος είναι μια μακρόχρονη και σκληρή πάλη» και «πρέπει να βασιζόμαστε κυρίως στις δικές μας δυνάμεις».

Συμπερασματικά, (1) ένας σκοπός, (2) μια αδυναμία της αστυ-

νομίας και της διοίκησης στο στρατόπεδο του αντεπαναστάτη, (3) ένα όχι-και-τόσο-εχθρικό γεωγραφικό περιβάλλον και (4) εξωτερική υποστήριξη στα μεσαία και ανώτερα στάδια μιας εξέγερσης – αυτοί είναι οι όροι για μια επιτυχημένη εξέγερση. Οι πρώτοι δύο είναι απαραίτητοι. Ο τελευταίος είναι μια βοήθεια που μπορεί να γίνει αναγκαιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ

Στρατηγικά πρότυπα της εξέγερσης

Επειδή η αντεπανάσταση υφίσταται αποκλειστικά και μόνο ως αντίδραση προς την εξέγερση, τα προβλήματα και οι επιχειρήσεις του αντεπαναστάτη μπορούν να κατανοηθούν καλύτερα κάτω από το πρίσμα των αιτίων τους. Σε αυτό το κεφάλαιο θα συνοψίσουμε τη θεωρία του εξεγερμένου.

Δύο γενικά πρότυπα για εξεγέρσεις εμφανίζονται στην ιστορία των προηγούμενων επαναστατικών πολέμων. Το ένα βασίζεται ουσιαστικά στη θεωρία και την εμπειρία των κινέζων κομμουνιστών και το δίνει ο Λιου Σάο-τσι ως λεπτομερές σχέδιο στις αποικιακές και τις ημιαποικιακές χώρες:

> Το μονοπάτι που οδήγησε τον κινεζικό λαό στη νίκη περιγράφεται στην παρακάτω μέθοδο:
>
> 1. Η εργατική τάξη πρέπει να ενωθεί με όλες τις άλλες τάξεις, τα πολιτικά κόμματα και τις οργανώσεις και τα άτομα, που θέλουν να αντισταθούν στην καταπίεση του ιμπεριαλισμού και των λακέδων του, να σχηματίσουν ένα ευρύ και ενιαίο πανεθνικό μέτωπο και να δώσουν μια αποφασιστική μάχη κατά του ιμπεριαλισμού και των λακέδων του.

2. Αυτό το ενιαίο πανεθνικό μέτωπο πρέπει να καθοδηγείται και να οικοδομηθεί γύρω από την εργατική τάξη, που εναντιώνεται στον ιμπεριαλισμό πιο αποφασιστικά, πιο σθεναρά και με τη μεγαλύτερη ανιδιοτέλεια, και το κόμμα της, το κομμουνιστικό κόμμα, με αυτό στο κέντρο της. Δεν πρέπει να καθοδηγείται από την ταλαντευόμενη και εύκολα συμβιβαζόμενη εθνική αστική τάξη ή τη μικροαστική τάξη και τα κόμματά της.

3. Προκειμένου να μπορέσουν η εργατική τάξη και το κόμμα της, το κομμουνιστικό κόμμα, να γίνουν το κέντρο για να ενωθούν όλες οι δυνάμεις σε όλη τη χώρα κατά του ιμπεριαλισμού και για να οδηγήσουν το ενιαίο πανεθνικό μέτωπο αποτελεσματικά προς τη νίκη, είναι αναγκαίο να οικοδομηθεί μέσα από μεγάλες μάχες ένα κομμουνιστικό κόμμα που είναι εξοπλισμένο με τη θεωρία του μαρξισμού-λενινισμού, που κατανοεί τη στρατηγική και την τακτική, ασκεί αυτοκριτική και αυστηρή πειθαρχία και συνδέεται στενά με τις μάζες.

4. Είναι αναγκαίο να δημιουργείται οπουδήποτε και οποτεδήποτε είναι εφικτό ένας εθνικός στρατός που καθοδηγείται από το κομμουνιστικό κόμμα και να είναι δυνατός και επιδέξιος στη μάχη κατά των εχθρών. Είναι αναγκαίο να φτιαχτούν βάσεις στις οποίες ο απελευθερωτικός στρατός θα μπορεί να στηρίζεται για τις δραστηριότητές του και να συντονίζει τη μαζική πάλη στις περιοχές που ελέγχει ο εχθρός, με την ένοπλη πάλη. Η ένοπλη πάλη είναι η κύρια μορφή πάλης για τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες πολλών αποικιών και ημιαποικιών.

Αυτός είναι ο βασικός τρόπος που ακολούθησε και εφάρμοσε στην Κίνα ο κινεζικός λαός για να κερδίσει τη νίκη. Αυτός είναι ο τρόπος του Μάο Τσε-τουνγκ, που μπορεί να είναι επίσης ο βασικός τρόπος για να κερδίσουν τη χειραφέτηση οι λαοί άλλων αποικιακών και ημιαποικιακών χωρών όπου επικρατούν όμοιες συνθήκες.[1]

---

[1] Προσφώνηση στο Συνέδριο Εργατικών Ενώσεων Ασιατικών και Αυστραλοασιατικών Χωρών, Πεκίνο, Νοέμβριος 1949. Οι αποικιακές και ημιαποικιακές χώρες αποτελούν ολόκληρη την Ασία (με εξαίρεση τις κομμουνιστικές χώρες), ολόκληρη την Αφρική και ολόκληρη τη Λατινική Αμερική (βλ. χάρτες, σελ. 140 και 142).

Το άλλο πρότυπο, μια παραλλαγή του πρώτου στο αρχικό του στάδιο, έχει εφαρμοστεί σε αρκετές εθνικιστικές εξεγέρσεις.

Αυτά θα περιγραφούν παρακάτω, αλλά πρέπει να γίνει κατανοητό ότι δίνονται μόνο ως πρότυπα βασισμένα σε γενικεύσεις. Ενώ ουσιαστικά ταιριάζουν με τα πραγματικά γεγονότα στις γενικές τους γραμμές, μπορεί να διαφέρουν εν μέρει ανάλογα με την ιστορία των συγκεκριμένων εξεγέρσεων.

Το ορθόδοξο πρότυπο (κομμουνιστικό)

Για τους κομμουνιστές, η επανάσταση δεν συνίσταται απλώς στην ανατροπή της υπάρχουσας τάξης, αλλά επίσης στην πραγματοποίηση κατόπιν ενός ολοκληρωτικού κομμουνιστικού μετασχηματισμού της χώρας.

Το πρώτο βήμα: δημιουργία ενός κόμματος

Το βασικό όργανο για την όλη διαδικασία είναι ένα κόμμα, και το πρώτο βήμα για τον εξεγερμένο είναι να το δημιουργήσει.

Εξ ορισμού, αυτό θα έπρεπε να είναι το κόμμα του προλεταριάτου, αλλά καθώς το προλεταριάτο είναι μικρό ή ανύπαρκτο στις αποικιακές και ημιαποικιακές χώρες, πρέπει να περιληφθεί σε αυτό η κατώτερη τάξη των αγροτών· η συμπερίληψη των αγροτών είναι μάλιστα ένα sine qua non [απαραίτητη προϋπόθεση], επειδή η επερχόμενη ένοπλη σύγκρουση θα πρέπει να διεξαχθεί στις αγροτικές περιοχές. Επειδή το προλεταριάτο δεν μπορεί να δώσει τους πρώτους ικανούς ηγέτες, αυτοί πρέπει να αναζητηθούν ανάμεσα στους διανοούμενους και ειδικά ανάμεσα στους φοιτητές, που μπορούν να δώσουν τον ζήλο καθώς και το μυαλό.

Η ένταση, τα σκαμπανεβάσματα, οι μεγάλες συγκρούσεις που είναι μπροστά επιβάλλουν στο κόμμα να είναι δυνατό, πειθαρχημένο, δοκιμασμένο. Δεν πρέπει να είναι μια χαλαρή οργάνωση, που μπορεί να διαλυθεί στην πρώτη απότομη στροφή της κομματικής πολιτικής ή να καταρρεύσει κάτω από την αντίδραση του αντεπαναστάτη. Επί πλέον, δεν πρέπει να αποσυντεθεί την επαύριο της νίκης, όταν πρόκειται να εφαρμοστούν οι κομμουνιστικές μεταρρυθμίσεις και όταν οι χτεσινοί σύμμαχοι γίνουν οι σημερινοί εχθροί. Πρέπει να είναι και να παραμείνει ένα κόμμα των εκλεκτών.

Η συνοχή του μπορεί να διατηρηθεί επιβάλλοντας στα μέλη του να αποδεχτούν τους δύο βασικούς λειτουργικούς κανόνες – τον δημοκρατικό συγκεντρωτισμό και την κριτική και αυτοκριτική· εξετάζοντας τους υποψήφιους με το εύκολο κριτήριο της ταξικής τους προέλευσης· κάνοντας τους υποστηρικτές των υποψηφίων υπεύθυνους για την παρούσα και μελλοντική τους συμπεριφορά.

Η καθαρότητά του διατηρείται με το συστηματικό, τακτικό ξεκαθάρισμα που γίνεται στις «ενδοκομματικές μάχες», οι οποίες θεωρούνται ως ευπρόσδεκτη αναγκαιότητα από τον Λιου Σάοτσι. Όποιοι αποκλίνουν από την ορθοδοξία επαναφέρονται με συμβιβαστικές μεθόδους ή αποπέμπονται αν δεν αποδεχτούν τα λάθη τους.

Ενόψει των μελλοντικών του επιχειρήσεων, το κόμμα πρέπει να είναι οργανωμένο και σε ανοιχτό και σε μυστικό μηχανισμό, με τον δεύτερο να είναι σχεδιασμένος για διπλό σκοπό: αμυντικό, σε περίπτωση που ο αντεπαναστάτης αποφασίσει να καταπιέσει το κόμμα· επιθετικό, με σκοπό να υπονομεύει και να διεξάγει τους μαζικούς αγώνες σε περιοχές του εχθρού μόλις το κόμμα προχωρήσει σε ανοιχτή εξέγερση.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η δημιουργία και η ανάπτυξη ενός τέτοιου κόμματος είναι στην καλύτερη περίπτωση μια αργή, επίπονη διαδικασία. Στην περίπτωση του Κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος πέρασαν πέντε χρόνια από τη συνάντηση των 12 ιδρυτών του στη Σαγκάη την 1η Ιουλίου 1921 και τα πρώτα 1.000 μέλη του. Η οικοδόμηση ενός ισχυρού, αξιόπιστου επαναστατικού κόμματος είναι σίγουρα το πιο δύσκολο μέρος μιας εξέγερσης. Αν ήταν εύκολο να επιτευχθεί, ο κόσμος θα μπορούσε κάλλιστα να είναι σήμερα κομμουνιστικός, αν αναλογιστεί κάποιος τον μηχανισμό, την πείρα, τις προσπάθειες και τα χρήματα που έχει διαθέσει για τον σκοπό αυτό η Κομμουνιστική Διεθνής. Λάθη στην ηγεσία, ανθρώπινη αδράνεια, περιστάσεις πέρα από τον έλεγχο του εξεγερμένου και ατυχία έχουν προκαλέσει τεράστια και υποτροπιάζοντα προβλήματα.

Από την άλλη μεριά, αυτό το πρώτο βήμα μπορεί να επιτευχθεί με νόμιμα και ειρηνικά μέσα, τουλάχιστον σε χώρες όπου είναι ανεκτή η αντιπολίτευση.

Το δεύτερο βήμα: ενιαίο μέτωπο

Ένα κόμμα των εκλεκτών είναι κατ' ανάγκην ένα μειοψηφικό κόμμα. Δεν μπορεί να υπερνικήσει τον αντεπαναστάτη μόνο του, με τα δικά του μέσα. Γι' αυτό, το δεύτερο βήμα, που μπορεί σε μεγάλο βαθμό να συμπίπτει με το πρώτο, συνίσταται στο να συγκεντρωθούν σύμμαχοι γύρω από το κόμμα – όσο περισσότεροι τόσο το καλύτερο. Αυτό προκαλεί ορισμένα προβλήματα.

Ένα μεγάλο ενιαίο μέτωπο κατ' ανάγκην θα περιλαμβάνει αμφίβολους συμμάχους που η συμπεριφορά τους πρέπει να χαλιναγωγηθεί όταν θα φτάσει να βάζει σε κίνδυνο το βασικό πρόγραμμα του εξεγερμένου. Η λύση είναι η «τακτική του σαλα-

μιού»: μόλις το κόμμα βρεθεί σταθερά στην εξουσία, οι σύμμαχοι που δεν χρειάζονται πια θα εκδιωχθούν ο ένας μετά τον άλλο.

Το κόμμα μπορεί να χάσει την ταυτότητά του μέσα σε ένα ενιαίο μέτωπο. Για να μειωθεί αυτός ο κίνδυνος, το κόμμα πρέπει πάντα να παραμένει ένα «ξεχωριστό μπλοκ» μέσα σε οποιονδήποτε συνασπισμό. Μπορεί να συμμαχήσει με άλλα κόμματα, αλλά δεν πρέπει ποτέ να ενωθεί μαζί τους. Ούτε μπορεί να τα απορροφήσει· φιλικά διακείμενα αλλά αναξιόπιστα άτομα πρέπει να μπαίνουν στις μετωπικές οργανώσεις του κόμματος.

Η κομματική πλατφόρμα οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης πρέπει να περιέχει κάτι που να προσελκύει τον κάθε σύμμαχο και τίποτε που να είναι απαράδεκτο γι' αυτόν. Έτσι οι πραγματικές μεταπολεμικές επιδιώξεις του κόμματος πρέπει να κρατούνται μυστικές· πρέπει να αποκαλύπτονται μόνο στην ανώτατη ηγεσία. Αν τα μέλη και τα στελέχη είναι πειθαρχημένα, θα αποδεχτούν ένα αφυδατωμένο επίσημο πρόγραμμα χάριν της τακτικής. Όταν ρωτούσαν τους κινέζους κομμουνιστές για το μελλοντικό τους πρόγραμμα, απαντούσαν με πειστικό τρόπο ότι η Κίνα δεν ήταν ώριμη για κομμουνιστικές μεταρρυθμίσεις, χρειαζόταν μια μακρά μεταβατική περίοδο, η Κίνα έπρεπε να περάσει πρώτα από μια περίοδο εθνικής καπιταλιστικής ανάπτυξης. Η «μεταβατική περίοδος» κράτησε στην πραγματικότητα λιγότερο από δύο χρόνια (1949-51)

Κατά τη διάρκεια αυτού του δεύτερου βήματος, ο μυστικός μηχανισμός του κόμματος θα εμπλακεί σε υπονομευτική δράση που θα κατευθύνεται σε τρεις κύριους παράγοντες:

- στον αντεπαναστάτη, με προοπτική να προλάβει και να υπονομεύσει μια επακόλουθη αντίδραση·
- στους συμμάχους, για να διοχετεύσει τη δραστηριότητά τους στην κατεύθυνση που επέλεξε το κόμμα και να απο-

τρέψει κάποιο επιβλαβές ρήγμα μέσα στο ενιαίο μέτωπο·
- στις μάζες, για να προετοιμάσουν και να προωθήσουν τις πολιτικές μάχες κατά του αντεπαναστάτη.

Αυτό γίνεται με διείσδυση, κινητοποίηση και προπαγάνδα. Οι καλές πληροφορίες είναι ένα σημαντικό παραπροϊόν αυτής της δουλειάς.

Καθώς πλησιάζει η στιγμή για την ένοπλη πάλη, η δουλειά μέσα στις μάζες γίνεται πολύ σημαντική στις αγροτικές περιοχές που έχουν κατ' αρχάς επιλεγεί ως ευνοϊκά εδάφη για τις πρώτες στρατιωτικές επιχειρήσεις του εξεγερμένου. Ένας πληθυσμός που έχει σε μεγάλο βαθμό προσχωρήσει στον σκοπό και μια περιοχή όπου η οργάνωση του κόμματος είναι ισχυρή είναι ουσιαστικοί παράγοντες για την επιτυχία των πρώτων ανταρτικών επιχειρήσεων, από τις οποίες εξαρτώνται πολλά.

Η δραστηριότητα του εξεγερμένου κατά τη διάρκεια του δεύτερου βήματος παραμένει σε γενικές γραμμές μέσα στα όρια της νομιμότητας και της μη βίας. Δεν συνιστά ανοιχτή επανάσταση, μια ξεκάθαρη αμφισβήτηση του αντεπαναστάτη. Έχοντας την πρωτοβουλία, ο εξεγερμένος μπορεί πάντα να επιβραδύνει ή να υποχωρεί αν απειλείται αντίδραση.

Το τρίτο βήμα: ανταρτοπόλεμος

Ο εξεγερμένος μπορεί να πάρει την εξουσία απλά με πολιτικό παιχνίδι και υπονόμευση. Αν όχι, τότε η ένοπλη πάλη είναι η λογική συνέχεια. Οι κινέζοι κομμουνιστές υποστηρίζουν ότι η ένοπλη πάλη είναι και αναγκαία και απαραίτητη, ότι η νίκη πρέπει να κατακτηθεί με τη βία, ότι η «απελευθέρωση» πρέπει να μην παραχωρείται ή να κερδίζεται με συμβιβασμό. Οι λόγοι γι' αυτή τη στάση είναι οι ακόλουθοι:

- Ένας τοπικός επαναστατικός πόλεμος είναι μέρος του παγκόσμιου πολέμου κατά του καπιταλισμού και του ιμπεριαλισμού. Συνεπώς, μια στρατιωτική νίκη κατά του τοπικού εχθρού είναι στην πραγματικότητα μια νίκη κατά του παγκόσμιου εχθρού και συμβάλλει στην τελική του ήττα.
- Όταν ο εξεγερμένος πάρει την εξουσία μετά από μια ένοπλη πάλη, η νίκη του είναι πλήρης, η εξουσία του απόλυτη. Ο πόλεμος έχει πολώσει τον πληθυσμό, αποκαλύπτοντας φίλους και εχθρούς, κάτι που κάνει ευκολότερη την εφαρμογή του μεταπολεμικού κομμουνιστικού προγράμματος.
- Μέσα από την ένοπλη πάλη, το κόμμα εδραιώνεται. Αποκτάει πείρα, θεραπεύει μια και καλή τις παιδικές του αρρώστιες, αποβάλλει τα αδύναμα μέλη, μπορεί να διαλέξει τους καλύτερους, τους αληθινούς ηγέτες. Η λογική συνέπεια αυτού είναι ότι ο εξεγερμένος πρέπει να νικήσει κυρίως μέσα από τη δική του προσπάθεια· αν ανέβει στην εξουσία με εξωτερική επέμβαση, η εσωτερική αδυναμία του κόμματος θα τον καταδυναστεύει για χρόνια.
- Το κόμμα αναλαμβάνει την εξουσία με ένα δοκιμασμένο, αξιόπιστο στρατιωτικό οικοδόμημα που είναι ο εγγυητής του κόμματος στον επερχόμενο πολιτικό μετασχηματισμό.

Έτσι, είτε επειδή είναι αδύνατο να πετύχει με άλλο τρόπο είτε επειδή πιστεύει στη χρησιμότητα της ένοπλης πάλης, ο εξεγερμένος αποδύεται σε έναν ανταγωνισμό ισχύος. Καθώς η απόφαση είναι δική του,[2] αυτός αποφασίζει την ώρα που οι συνθήκες φαίνονται ώριμες, όταν, *εσωτερικά*, ο αντεπαναστάτης εξασθενήσει

[2] Με την επιφύλαξη που εκφράστηκε στο κεφ. 1: ένα κομμουνιστικό επαναστατικό κίνημα μπορεί να διαταχθεί από την Κομμουνιστική Διεθνή να επιταχύνει ή να επιβραδύνει τη δράση του.

από μια συμπτωματική ή προκλητή κρίση, όταν η υπονόμευση φέρνει αποτελέσματα, όταν η κοινή γνώμη είναι διχασμένη, όταν η κομματική οργάνωση έχει στηθεί σε μερικές αγροτικές περιοχές· και όταν, *εξωτερικά*, η άμεση επέμβαση υπέρ της πλευράς του αντεπαναστάτη είναι απίθανη, όταν ο εξεγερμένος μπορεί να υπολογίζει σε κάποια ηθική και πολιτική υποστήριξη σε αυτήν τη φάση και σε στρατιωτική βοήθεια αργότερα, αν χρειαστεί.

Ο σκοπός είναι η δημιουργία της στρατιωτικής δύναμης του εξεγερμένου, αλλά αυτό πρέπει να επιτευχθεί βαθμιαία, βήμα προς βήμα. Ο ανταρτοπόλεμος είναι ο μόνος εφικτός τρόπος δράσης για ένα ξεκίνημα. Σε αυτό το βήμα, ο πρώτος αντικειμενικός σκοπός είναι η επιβίωση του αντάρτη: ο τελικός είναι η απόκτηση βάσεων στις οποίες θα εγκατασταθούν μια κυβέρνηση και μια διοίκηση του εξεγερμένου, θα αξιοποιηθεί το ανθρώπινο και άλλο δυναμικό και θα δημιουργηθούν τακτικές δυνάμεις. Ανταρτοπόλεμος χωρίς βάσεις, λέει ο Μάο Τσε-τουνγκ, δεν είναι τίποτε άλλο παρά περιπλανώμενος ληστοσυμμοριτισμός· ανήμπορος να διατηρήσει δεσμούς με τον πληθυσμό, δεν μπορεί να αναπτυχθεί και υποχρεωτικά θα ηττηθεί.

Αντικειμενικά, δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην κανονική, καθημερινή ληστρική δράση σχεδόν σε κάθε χώρα και τις πρώτες ανταρτικές ενέργειες. Τι επιτρέπει στους αντάρτες να επιβιώνουν και να επεκτείνονται; Η συμμετοχή του πληθυσμού. Αυτό είναι το κλειδί στον ανταρτοπόλεμο, ιδίως στην εξέγερση, και έχει εκφραστεί με την παρομοίωση του ψαριού που κολυμπάει στο νερό. Η συμμετοχή του πληθυσμού δεν πρέπει να συγχέεται με τη συμπάθεια του πληθυσμού· η πρώτη είναι ενεργή, η δεύτερη αδρανής και η δημοτικότητα του σκοπού του εξεγερμένου είναι από μόνη της ανεπαρκής για να μετατρέψει τη συμπάθεια σε συμμετοχή. Η συμμετοχή του πληθυσμού στη σύγκρουση επιτυγχάνε-

ται, πάνω απ' όλα, από μια πολιτική οργάνωση (το κόμμα) που ζει μέσα στον πληθυσμό, ενισχύεται από μια δύναμη (τις ανταρτικές ομάδες), που εξοντώνει τους δηλωμένους εχθρούς, εκφοβίζει τους εν δυνάμει εχθρούς και στηρίζεται στο τμήμα εκείνο του πληθυσμού που υποστηρίζει ανοιχτά τους εξεγερμένους. Η πειθώ φέρνει μια μειοψηφία υποστηρικτών –είναι απαραίτητοι– αλλά η ισχύς συγκεντρώνει τους υπόλοιπους. Υπάρχει, βεβαίως, ένα πρακτικό αν όχι ηθικό όριο στη χρησιμοποίηση της ισχύος· ο βασικός κανόνας είναι ποτέ να μην ανταγωνίζεσαι σε οποιαδήποτε στιγμή περισσότερους ανθρώπους από όσους μπορείς να χειριστείς.

Εξίσου σημαντικοί με τους δεσμούς της πολιτικής οργάνωσης με τον πληθυσμό είναι οι δεσμοί ανάμεσα στις ένοπλες δυνάμεις της και τις μάζες. Η επίβλεψη για το αν αυτοί διατηρούνται κανονικά –και ότι οι ένοπλες δυνάμεις ποτέ δεν θα ανταγωνιστούν το κόμμα– είναι το καθήκον των πολιτικών επιτρόπων.

Οι ανταρτικές επιχειρήσεις θα σχεδιάζονται κυρίως όχι τόσο εναντίον του αντεπαναστάτη όσο με σκοπό να οργανωθεί ο πληθυσμός. Μια ενέδρα εναντίον μιας αντεπαναστατικής περιπόλου μπορεί να είναι μια στρατιωτική επιτυχία, αν όμως δεν φέρει την υποστήριξη ενός χωριού ή δεν εμπλέξει τον πληθυσμό κατά του αντεπαναστάτη, τότε δεν είναι νίκη, επειδή δεν οδηγεί στην επέκταση. Με άλλα λόγια, η φθορά του εχθρού είναι ένα παραπροϊόν του ανταρτοπολέμου, όχι ο ουσιαστικός του σκοπός.

Πού να δράσει; Στις περιοχές που ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί να ελέγξει εύκολα και όπου κατά συνέπεια οι ανταρτικές ομάδες μπορούν να επιβιώσουν και να αναπτυχθούν. Οι παράγοντες για την επιλογή των πρώτων περιοχών επιχειρήσεων είναι:

- η ισχύς της οργάνωσης του εξεγερμένου μέσα στον πληθυσμό που έχει επιτευχθεί με προκαταρκτική δουλειά·

- η μεγάλη απόσταση των περιοχών από το κέντρο ισχύος του αντεπαναστάτη·
- η δυσχερής πρόσβαση σε αυτές λόγω του εδάφους και των δύσκολων επικοινωνιών·
- η θέση τους σε αμφότερες τις πλευρές των διοικητικών συνόρων, που δυσκολεύει τον εχθρό να συντονίσει την αντίδρασή του.

Αργότερα, καθώς η επιτυχία φέρνει επιτυχία, ο πρώτος παράγοντας γίνεται λιγότερο σημαντικός και ο ανταρτοπόλεμος μπορεί να επεκταθεί γεωγραφικά εισάγοντας ομάδες ανταρτικών μονάδων και πολιτικών στελεχών σε άλλες περιοχές, ακόμη και αν αυτές δεν έχουν ισχυρές κομματικές δομές. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της αρχικής επιτυχίας.

Ο οπλισμός δεν είναι πρόβλημα σε αυτό το στάδιο. Οι απαιτήσεις του εξεγερμένου είναι μικρές. Όπλα (πιστόλια, τυφέκια, κυνηγετικά) είναι γενικά διαθέσιμα ή μπορούν να αγοραστούν και να εισαχθούν λαθραία. Βαρύτερος οπλισμός (χειροβομβίδες, νάρκες, ακόμη και όλμοι) μπορεί να κατασκευαστεί και εξοπλισμός μπορεί να καταληφθεί από τον εχθρό.

Η υπονόμευση του ηθικού των εχθρικών δυνάμεων είναι ένα σημαντικό έργο. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να επιτευχθεί είναι η εφαρμογή μιας πολιτικής επιείκειας προς τους αιχμαλώτους. Πρέπει να έχουν καλή μεταχείριση και πρέπει να τους προσφέρεται η δυνατότητα να μπουν στο κίνημα ή να αφεθούν ελεύθεροι, ακόμη και αν αυτό σημαίνει ότι θα επιστρέψουν στην πλευρά του αντεπαναστάτη. Παρά τα μειονεκτήματά της στα πρώιμα στάδια, αυτή είναι η πολιτική που μακροπρόθεσμα ανταποδίδει τα περισσότερα. Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού στην Κίνα τον Απρίλιο 1947, ο συγγραφέας συνελήφθη από τα κομμουνιστικά στρατεύματα υπό τον στρατηγό Τσεν Κενγκ

στο Χσινκιάνγκ, μια πόλη της επαρχίας Σανσί. Τον μεταχειρίστηκαν ως αιχμάλωτο το πρώτο πρωί, μπήκε σε επιτήρηση για το υπόλοιπο της ημέρας και θεωρήθηκε «επίτιμος προσκεκλημένος» για την εβδομαδιαία ακούσια αλλά πολύ ενδιαφέρουσα παραμονή του στον Λαϊκό Απελευθερωτικό Στρατό. Κατά τη διάρκεια αυτής της εβδομάδας, διάφορα στρατιωτικά και πολιτικά στελέχη ανέλαβαν να εξηγήσουν την πολιτική τους, τη στρατηγική και τακτική. Ένας πολιτικός επίτροπος εξήγησε την κομμουνιστική τεχνική για τον χειρισμό των αιχμαλώτων της Κουομιτάνγκ. Τους προσφερόταν μια επιλογή ανάμεσα στα (1) να μπουν στον κομμουνιστικό στρατό, (2) να κατοικήσουν σε κομμουνιστική επικράτεια, όπου θα τους δινόταν ένα κομμάτι γης, (3) να γυρίσουν στο σπίτι τους, ή (4) να επιστρέψουν στον εθνικιστικό στρατό. Λίγες μέρες αργότερα, ο συγγραφέας επισκέφθηκε ένα προσωρινό στρατόπεδο αιχμαλώτων όπου οι κομμουνιστές κρατούσαν μια ομάδα 200 κατώτερων εθνικιστών αξιωματικών που είχαν μόλις συλληφθεί. Ενώ ο πολιτικός επίτροπος ήταν απασχολημένος μιλώντας σε μια ομάδα αιχμαλώτων, ο συγγραφέας ρώτησε μια άλλη ομάδα, στα κινεζικά, αν κάποιοι απ' αυτούς είχαν συλληφθεί ξανά από τους κομμουνιστές. Τρεις εθνικιστές αξιωματικοί παραδέχτηκαν ότι αυτή ήταν η δεύτερη φορά που συλλαμβάνονταν.

Τον ίδιο αυτό μήνα, ένας συνάδελφος του συγγραφέα επισκέφθηκε ένα στρατόπεδο στο Χσουτσόου στην κεντρική Κίνα, όπου οι εθνικιστές κρατούσαν 5.000 κομμουνιστές αιχμαλώτους.

«Πού πιάστηκαν;» ρώτησε τον στρατηγό υπεύθυνο του στρατοπέδου.

«Μεταξύ μας, δεν έχουμε περισσότερους από δέκα πραγματικούς κομμουνιστές στρατιώτες μέσα σε αυτούς τους στρατιώτες».

«Ποιοι είναι οι άλλοι τότε;»

«Εθνικιστές στρατιώτες που πιάστηκαν και αφέθηκαν ελεύθεροι από τους κομμουνιστές. Δεν θέλουμε να μολύνουν τον στρατό μας».

Με τον τρόπο αυτό οι κομμουνιστές είχαν πετύχει το τέχνασμα να βάλουν τους εθνικιστές να προσέχουν τους δικούς τους ανθρώπους! Οι κινέζοι κομμουνιστές πρώτα χρησιμοποίησαν αυτήν την τεχνική με εκπληκτική επιτυχία στους ιάπωνες αιχμαλώτους κατά τη διάρκεια του σινο-ιαπωνικού πολέμου. Στην πρώιμη μεταπολεμική περίοδο, αρκετοί σημαντικοί ιάπωνες κομμουνιστές ηγέτες ήταν απόφοιτοι της κινεζικής σχολής για ιάπωνες αιχμαλώτους. Το πρώτο σαφές δείγμα της κινεζικής επιρροής στους βιετμίνχ ήρθε το 1950, όταν οι βιετμίνχ ξαφνικά άλλαξαν τη στάση τους απέναντι στους γάλλους αιχμαλώτους. Αντί να τους σφάζουν, άρχισαν να τους κάνουν πλύση εγκεφάλου.

Εκτός από τα προαναφερθέντα ζητήματα εφοδιασμού και επιχειρήσεων, ο εξεγερμένος πρέπει να λύσει ένα πρόβλημα που προκαλείται από αυτό που έχουμε θεωρήσει ως ένα τακτικό πλεονέκτημα: τη διεσπαρμένη φύση των επιχειρήσεών του. Αν και αυτό δυσκολεύει τον αντεπαναστάτη να τον αντιμετωπίσει, ο εξεγερμένος πρέπει επίσης να συμβιβάσει τη διασπορά των δυνάμεών του με την ανάγκη για ενότητα δράσης. Η λύση είναι μια σαφής, κοινή θεωρία που διδάσκεται ευρέως και είναι αποδεκτή.

Η πολιτική του ενιαίου μετώπου παραμένει σε ισχύ καθ' όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης και πρέπει να υλοποιείται σε όλη τη διάρκεια της ένοπλης πάλης. Πώς μπορούν οι σύμμαχοι να γίνουν αποδεκτοί μέσα στις πολιτικές δομές και τις ανταρτικές μονάδες χωρίς να εξασθενήσει η εξέγερση; Ο μόνος τρόπος είναι αντιμετωπίζοντας τους συμμάχους με την υπεροχή του κόμματος σε οργάνωση, πειθαρχία, θεωρία, πολιτική, ηγεσία. Μόνο το κόμμα πρέπει να ηγείται· ισχυροί ηγέτες μεταξύ των συμμάχων πρέπει

να κερδίζονται ή να εξουδετερώνονται. Μόνο το κόμμα πρέπει να επεκτείνεται· στα συμμαχικά κόμματα μπορεί να επιτραπεί μόνο να αποτελματωθούν.

Η στρατιωτική τακτική του ανταρτοπολέμου είναι πολύ γνωστή για να την αναπτύξουμε λεπτομερώς σε αυτήν την περίληψη.

Το τέταρτο βήμα: πόλεμος κινήσεων

Ο ανταρτοπόλεμος δεν μπορεί να πάρει τη νίκη από έναν αποφασιστικό αντίπαλο. Η παρατεταμένη ανταρτική δράση, τόσο φτηνή να διεξαχθεί και τόσο δαπανηρή να κατασταλεί, μπορεί τελικά να προκαλέσει μια κρίση στο αντεπαναστατικό στρατόπεδο, θα μπορούσε όμως εξίσου καλά να αποξενώσει τον πληθυσμό και να διαλύσει το ενιαίο μέτωπο. Ο εχθρός πρέπει να αντιμετωπιστεί στο δικό του έδαφος· πρέπει να δημιουργηθεί ένας τακτικός επαναστατικός στρατός για να καταστρέψει τις αντεπαναστατικές δυνάμεις.

Υπάρχει ένα πρόβλημα επιλογής του κατάλληλου χρόνου. Αν είναι πρόωρη η δημιουργία αυτού του τακτικού στρατού, ο οποίος κατ' ανάγκην είναι λιγότερο κρυφός από τις ανταρτικές ομάδες, μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή. Έτσι δεν πρέπει να γίνει μέχρι να απελευθερωθούν βάσεις και ο εχθρός να αποτρέπεται από το να εισβάλλει σε αυτές πολύ συχνά και μέχρι να λυθεί το πρόβλημα του οπλισμού.

Όταν η κατάσταση εκπληρώνει αυτούς τους όρους, οι καλύτερες ανταρτικές μονάδες μπορούν προοδευτικά να μετασχηματιστούν σε τακτικά στρατεύματα, πρώτα δύναμης λόχου, έπειτα δύναμης τάγματος και πάει λέγοντας μέχρι το επίπεδο μεραρχίας ή ακόμη πιο πάνω.

Ο οπλισμός είναι η σημαντικότερη δυσκολία. Η ποσότητα και

ο τύπος των όπλων και των εφοδίων που είναι διαθέσιμα βάζουν το όριο για τη διεύρυνση των τακτικών δυνάμεων του εξεγερμένου. Η παραγωγή στις βάσεις δεν μπορεί να υπολογίζεται επειδή τα οπλοστάσια παρέχουν σταθερούς και εύκολους στόχους για τον αντεπαναστάτη. Αυτό αφήνει δύο πιθανές πηγές: κατάληψη από τον εχθρό και εφοδιασμό από το εξωτερικό.

Από αυτές, η κατάληψη από τον εχθρό είναι που υπαγορεύει τη φύση των επιχειρήσεων του εξεγερμένου. Θα είναι «εμπορικές επιχειρήσεις», σχεδιασμένες και εκτελεσμένες για να φέρουν πιο πολλά κέρδη από απώλειες.[3] Αυτό, με τη σειρά του, απαιτεί υπέρτερη και ταχεία συγκέντρωση των επαναστατικών δυνάμεων εναντίον μιας απομονωμένης αντεπαναστατικής μονάδας που πιάνεται σε ανοιχτό πεδίο – δεν είναι οχυρωμένη· έτσι έχουμε έναν *πόλεμο κινήσεων* στον οποίο ο εξεγερμένος μπορεί να εκμεταλλευτεί την ευελιξία του, τις καλύτερες πληροφορίες του και τις απλές αλλά αποτελεσματικές υπηρεσίες εφοδιασμού του σε όλη τη χώρα που παρέχονται από τον οργανωμένο πληθυσμό. Χάριν της ευελιξίας, ο βαρύς οπλισμός πρέπει να αποκλειστεί· λόγω των περιορισμένων μέσων εφοδιασμού, το χτύπημα πρέπει να είναι σύντομο και δεν μπορεί να αναληφθεί παρατεταμένη επίθεση· χάριν των καλύτερων πληροφοριών, οι επιχειρήσεις διεξάγονται κατά προτίμηση σε περιοχές όπου οι επαναστατικές πολιτικές οργανώσεις είναι ισχυρές και δραστήριες μέσα στον πληθυσμό.

Ο εφοδιασμός από το εξωτερικό, αν υπάρχει τέτοια δυνατότητα, επιβάλλει στον εξεγερμένο την ανάγκη να αποκτήσει βά-

[3] Η προσπάθεια να μασήσει πάρα πολλά πολύ γρήγορα ήταν το λάθος που έκανε ο στρατηγός Γκιαπ στο Τονκίνο το 1951, όταν προσπάθησε να εκβιάσει μια τελική διευθέτηση με τις γαλλικές δυνάμεις υπό τον στρατηγό ντε Λατρ ντε Τασινί. Το αποτέλεσμα ήταν μια δαπανηρή ήττα για τους εξεγερμένους.

σεις πάνω ή κοντά στα διεθνή σύνορα της χώρας, κοντά στην πηγή του εφοδιασμού.

Η έλλειψη πυγμής από τις επαναστατικές μονάδες –οι ασθενείς εφοδιαστικές τους δυνατότητες– αποκλείουν τις σταθερές αμυντικές επιχειρήσεις. Στην πραγματικότητα, τόσο πολύτιμες είναι οι τακτικές μονάδες, ειδικά όταν έχουν μόλις φτιαχτεί, ώστε η άμυνα των βάσεων πρέπει να αφεθεί σε άλλες επαναστατικές δυνάμεις, στον ίδιο τον πληθυσμό με τις πολιτοφυλακές του, στις ανταρτικές δυνάμεις και στα τοπικά στρατεύματα, που δίνουν έναν πυρήνα για την άμυνα. Σε επιθετικές επιχειρήσεις, αυτές οι δεύτερης διαλογής δυνάμεις θα ανακουφίσουν επίσης τις τακτικές δυνάμεις από το έργο της κάλυψης και της αναγνώρισης.

Το εδαφικό σχέδιο της στρατηγικής του εξεγερμένου αντανακλάται στους διάφορους τύπους των περιοχών όπου δρα:

- *Κανονικές βάσεις*, περιοχές που φρουρούνται από τακτικά στρατεύματα (σε ανάπαυση, σε εκπαίδευση, ή στη διαδικασία οργάνωσης) και τοπικά στρατεύματα, με μια κυβέρνηση που λειτουργεί ανοιχτά και εφαρμόζει διοίκηση, οικονομική πολιτική, φορολογία, δικαιοσύνη, παιδεία και δημόσιες υπηρεσίες, ασφαλή από εχθρική διείσδυση εκτός και αν ο αντεπαναστάτης κινητοποιήσει δυνάμεις από άλλα μέρη της χώρας για μια μεγάλη εκστρατεία.
- *Ανταρτικές βάσεις*, με ενεργά τακτικά στρατεύματα επιπλέον όλων των άλλων τύπων, πλήρως οργανωμένα κάτω από τον πολιτικό έλεγχο του εξεγερμένου, με διοικητικά όργανα σχεδιασμένα να λειτουργούν είτε ανοιχτά ή παράνομα, όπως επιβάλλουν οι περιστάσεις. Υπόκεινται σε πιο συχνές εχθρικές διεισδύσεις, αλλά ο εχθρός αδυνατεί γενικά να παραμείνει σε αυτές.

- *Ανταρτικές περιοχές*, όπου οι αντεπαναστατικές και κυβερνητικές δυνάμεις συνεχώς αντιμάχονται τις επαναστατικές.
- *Κατεχόμενες περιοχές*, κάτω από τον πολιτικό και στρατιωτικό έλεγχο του αντεπαναστάτη, όπου ο εξεγερμένος δουλεύει μόνο παράνομα.

Ο στόχος του εξεγερμένου είναι να αλλάξει τις κατεχόμενες περιοχές σε ανταρτικές περιοχές, τις ανταρτικές περιοχές σε ανταρτικές βάσεις και αυτές σε κανονικές βάσεις.

Για να κινητοποιηθεί ο πληθυσμός σε μια ολοκληρωτική πολεμική προσπάθεια, κάθε κάτοικος υπό τον έλεγχο του εξεγερμένου ανήκει ταυτοχρόνως σε τουλάχιστον δύο οργανώσεις: μία, *οριζόντια*, είναι η γεωγραφική οργάνωση, ανά οικισμό, χωριό ή επαρχία· η άλλη, *κάθετη*, ταξινομεί τους κατοίκους σε ομάδες κάθε είδους, ανά ηλικία, ανά φύλο, ανά επάγγελμα. Οι κομματικοί πυρήνες καλύπτουν την όλη δομή και παρέχουν τη συγκολλητική ουσία. Μια επιπλέον οργάνωση βοηθάει να διατηρούνται όλοι στη γραμμή: η μυστική υπηρεσία του κόμματος, τα μέλη της οποίας παραμένουν άγνωστα στα τοπικά στελέχη και λογοδοτούν μόνο στην ανώτατη ιεραρχία, που είναι έτσι σε θέση να ελέγχει εκείνους που ελέγχουν τις μάζες. Το 1947, όταν ο συγγραφέας συνελήφθη από τους κινέζους κομμουνιστές στο Χσινκιάνγκ, στην επαρχία Σανσί, πρόσεξε ότι μια ομάδα κομμουνιστών δημοσίων υπαλλήλων ανέλαβε αμέσως τη διοίκηση της πόλης, που ήταν πρωτεύουσα επαρχίας. Του είπαν ότι αυτοί οι αξιωματούχοι είχαν προ πολλού αναδειχτεί σε αυτή τη θέση και είχαν εργαστεί ως σκιώδης κυβέρνηση όταν οι ανταρτικές ομάδες δρούσαν στην περιοχή.

«Οι δυνάμεις σας δεν πρόκειται να κατέχουν μόνιμα τη Χσινκιάνγκ. Τι θα συμβεί στους δημοσίους υπαλλήλους σας όταν φύγει ο στρατός σας;» ρώτησα τον πολιτικό επίτροπο του στρατού του στρατηγού Τσεν Κενγκ.

«Θα φύγουν, επίσης, και θα ξαναρχίσουν την παράνομη δουλειά τους», απάντησε.

«Δεν φοβόσαστε ότι θα χάσουν την αξία τους τώρα που έχουν αποκαλυφθεί;»

«Έχουμε μυστικούς πράκτορες σε αυτήν την πόλη που δεν εμφανίστηκαν όταν την πήραμε. Ούτε που ξέρουμε ποιοι είναι. Θα είναι ακόμη εκεί όταν φύγουμε».

Η επέκταση του επαναστατικού κινήματος δημιουργεί το πρόβλημα των πολιτικών και στρατιωτικών στελεχών. Επιλέγονται πάνω στη βάση, πάνω απ' όλα, της νομιμοφροσύνης τους και, δευτερευόντως, των συγκεκριμένων επιτευγμάτων τους επί του πεδίου. Πόσο σημαντική θεωρούν οι κομμουνιστές τη νομιμοφροσύνη του προσωπικού τους, των στελεχών και των στρατιωτών μπορεί να φανεί από την ακόλουθη ιστορία. Το 1952, ένας βιετμίνχ διοικητής συντάγματος, που πιεζόταν σκληρά από τα γαλλικά στρατεύματα στο Δέλτα του Κόκκινου Ποταμού, ζήτησε αντικαταστάτες. Η απάντηση από τη διοίκηση των βιετμίνχ: «Αδύνατο να σου στείλουμε αντικαταστάτες τώρα· δεν πήραν ακόμη πλήρη πολιτική καθοδήγηση».

Οι κομμουνιστές αξιωματικοί, και οι κινέζοι και οι βιετμίνχ, ήταν το προϊόν φυσικής επιλογής. Είχαν δείξει το σθένος τους στο πεδίο πριν επιλεγούν για ανώτερες ευθύνες. Θεωρητικές σπουδές και μεταπτυχιακή εργασία στο αμέσως ανώτερο κλιμάκιο συμπλήρωναν τη μόρφωσή τους. Συγκρίνετε τα κομμουνιστικά προϊόντα με τους αξιωματικούς στον νοτιοβιετναμικό στρατό σήμερα – επιλεγμένοι σύμφωνα με ακαδημαϊκά κριτήρια και, συνεπώς, γενικά γιοι μικροαστών. Είναι τόσο ξένοι, και χαμένοι στους ορυζώνες όσο είναι και οι λευκοί αξιωματικοί, και πιθανώς λιγότερο ευπροσάρμοστοι.

Το πέμπτο βήμα: εκστρατεία εξολόθρευσης

Καθώς αυξάνεται η συνολική ισχύς του εξεγερμένου, ενώ μειώνεται αυτή του αντιπάλου του, σε κάποιο σημείο επέρχεται ένα ισοζύγιο δυνάμεων. Στην εκτίμηση της ισχύος του εξεγερμένου πρέπει να περιληφθούν όχι μόνο τα στρατιωτικά του πλεονεκτήματα αλλά και η αντοχή της πολιτικής του δομής, το γεγονός ότι ο πληθυσμός κινητοποιείται στις περιοχές του, η υπονομευτική δραστηριότητα των μυστικών του πρακτόρων στις περιοχές του αντεπαναστάτη και τελικά η ψυχολογική υπεροχή του εξεγερμένου.

Από τότε και έπειτα, η προοπτική και η κλίμακα των επιχειρήσεων του εξεγερμένου θα αυξηθούν γρήγορα· μια σειρά επιθέσεων, που θα σκοπεύουν στην πλήρη καταστροφή του εχθρού, θα αποτελεί το τελευταίο και τελικό βήμα.

Οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, ο εξεγερμένος μπορεί να κάνει ειρηνευτικές προτάσεις, με την προϋπόθεση ότι θα κερδίσει περισσότερα με διαπραγμάτευση παρά με μάχη.

Το αστικό-εθνικιστικό πρότυπο: μια παράκαμψη

Η επιδίωξη του εξεγερμένου σε αυτήν την περίπτωση περιορίζεται γενικά στην κατάληψη της εξουσίας· μετεπαναστατικά προβλήματα, όπως δευτερεύουσες ενασχολήσεις, παραμερίζονται επί του παρόντος. Ο ακριβής και άμεσος στόχος του αρχικού πυρήνα των εξεγερμένων, μιας αφοσιωμένης αλλά αναπόφευκτα μικρής ομάδας ανθρώπων χωρίς μια ευρεία οργάνωση να τους υποστηρίζει, είναι να στήσουν γρήγορα ένα επαναστατικό κόμμα.

Το πρώτο βήμα: τυφλή τρομοκρατία

Ο στόχος είναι να δοθεί δημοσιότητα στο κίνημα και τον σκοπό του και με την επικέντρωση της προσοχής πάνω του να προσελκύσει τους αφανείς υποστηρικτές. Μπορεί να γίνει με τυφλή τρομοκρατία, εκρήξεις βομβών, εμπρησμούς, δολοφονίες, που διενεργούνται με όσο πιο θεαματικό τρόπο γίνεται, με επικεντρωμένα, συντονισμένα και συγχρονισμένα κύματα. Λίγοι άνθρωποι χρειάζονται για επιχείρηση αυτού του είδους. Σύμφωνα με τον Μοχάμεντ Μπουντιάφ, έναν από τους πρώτους ηγέτες του FLN, στις τρομοκρατικές ενέργειες της ημέρας D πήραν μέρος όχι περισσότεροι από 400 ή 500 αλγερινοί εθνικιστές.

Η κατάληψη ενός πορτογαλικού πλοίου από έναν αντίπαλο του πρωθυπουργού Σαλαζάρ, η προσωρινή απαγωγή ενός παγκοσμίου φήμης οδηγού αγώνων από τους άνδρες του Κάστρο στην Αβάνα δεν είχαν άλλο σκοπό παρά να προσελκύσουν τα πρωτοσέλιδα.

Το δεύτερο βήμα: επιλεκτική τρομοκρατία

Αυτό ακολουθεί γρήγορα το πρώτο βήμα. Οι στόχοι είναι να απομονωθεί ο αντεπαναστάτης από τις μάζες, να εμπλακεί ο πληθυσμός στην πάλη και να επιτευχθεί τουλάχιστον η παθητική του συμμετοχή.

Αυτό γίνεται με τον φόνο, σε διάφορες περιοχές της χώρας, μερικών χαμηλόβαθμων κυβερνητικών αξιωματούχων που εργάζονται πολύ κοντά στον πληθυσμό, όπως είναι οι αστυνομικοί, οι ταχυδρόμοι, οι σύμβουλοι και οι δάσκαλοι. Ο φόνος υψηλόβαθμων αντεπαναστατών αξιωματούχων δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό καθώς αυτοί είναι πολύ απομακρυσμένοι από

τον πληθυσμό ώστε ο θάνατός τους να χρησιμεύσει ως παράδειγμα.

Οι πρώτοι υποστηρικτές αρχίζουν να εργάζονται συγκεντρώνοντας χρήματα από τον πληθυσμό. Αν και το χρήμα, το μέσον διεξαγωγής του πολέμου, είναι ενδιαφέρον από μόνο του, αυτή η επιχείρηση έχει σημαντικές παράπλευρες συνέπειες. Το ποσό των χρημάτων που συγκεντρώνονται δίνει ένα απλό μέτρο για να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα των υποστηρικτών και για να εκλεγούν οι ηγέτες. Επίσης εμπλέκει τις μάζες και τις αναγκάζει να δείξουν το επαναστατικό τους πνεύμα. «Δίνεις χρήματα, είσαι μαζί μας. Αρνείσαι να δώσεις χρήματα, είσαι προδότης». Μερικοί από αυτούς που είναι απρόθυμοι να πληρώσουν εκτελούνται. Για να εμπλακεί περισσότερο ο πληθυσμός, κυκλοφορούν απλές *ημερήσιες διαταγές*, όπως «μην αγοράζετε καπνό»· μερικοί παραβάτες που συλλαμβάνονται να καπνίζουν εκτελούνται. Αυτές οι δολοφονίες έχουν αξία μόνο αν χρησιμεύουν ως παραδείγματα· γι' αυτό δεν πρέπει να αποκρύπτονται ή να διενεργούνται κρυφά. Τα θύματα συνήθως ανευρίσκονται με μια πινακίδα που εξηγεί ότι έχουν καταδικαστεί από ένα επαναστατικό δικαστήριο και εκτελέστηκαν γι' αυτό και γι' αυτό το έγκλημα.

Ο εξεγερμένος πρέπει να καταστρέψει όλες τις γέφυρες που συνδέουν τον πληθυσμό με τον αντεπαναστάτη και τους εν δυνάμει συμμάχους του. Μεταξύ αυτών, άνθρωποι (γενικά οι φιλελεύθερων αντιλήψεων) που τείνουν να βρουν έναν συμβιβασμό με τους εξεγερμένους θα είναι στόχοι τρομοκρατικών επιθέσεων.

Όταν επιτευχθούν όλα αυτά, οι συνθήκες είναι ώριμες για να δράσουν οι εξεγερμένοι αντάρτες και να κινητοποιηθεί αποτελεσματικά ο πληθυσμός. Από εδώ και πέρα, αυτό το πρότυπο ξανασμίγει με το ορθόδοξο, αν χρειαστεί.

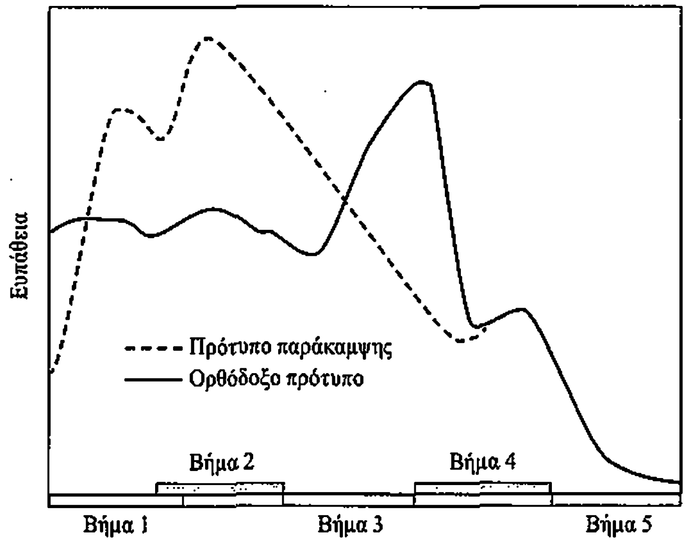
Παράνομο και βίαιο στο ξεκίνημα, επικίνδυνο για τον εξεγερμένο επειδή η τρομοκρατία μπορεί να πάει στραβά, αυτό το πρότυπο μπορεί να εξοικονομήσει χρόνια κουραστικής οργανωτικής δουλειάς. Με την τρομοκρατία, μικρές ομάδες εξεγερμένων έχουν εκτοξευθεί σε μια νύχτα στην κορυφή επαναστατικών κινημάτων, και μερικά έχουν κερδίσει τη νίκη αυτήν ακριβώς τη στιγμή, χωρίς να χρειάζεται περαιτέρω δράση. Ωστόσο, ο λογαριασμός πληρώνεται στο τέλος, με την εχθρότητα που προκλήθηκε από την τρομοκρατία και με τη συνηθισμένη μετά τη νίκη αποσύνθεση ενός κόμματος που σκαρώθηκε βιαστικά.

Ευπάθεια του εξεγερμένου στο ορθόδοξο πρότυπο

Ας ακολουθήσουμε τον εξεγερμένο που έχει επιλέξει το ορθόδοξο πρότυπο ως τρόπο δράσης του. Δρα κατ' ανάγκη σε μια χώρα όπου η αντιπολίτευση είναι ανεκτή.

Στα δύο πρώτα βήματα –δημιουργία ενός κόμματος και οργάνωση ενός ενιαίου μετώπου– η ευπάθειά του εξαρτάται άμεσα από την ανοχή του αντεπαναστάτη και μπορεί αντιστοίχως να είναι μικρή ή μεγάλη. Αργά ή γρήγορα, ο αντεπαναστάτης διαπιστώνει τον κίνδυνο και αρχίζει να αντιδρά. Η ευπάθεια του εξεγερμένου μεγαλώνει επειδή αυτός δεν έχει αποκτήσει ακόμη στρατιωτική δύναμη και δεν είναι σε θέση να αντισταθεί με τη βία. Αν η αντίδραση του αντεπαναστάτη είναι αρκετά αδύναμη, ο εξεγερμένος έχει επιβιώσει από την πρώτη του δοκιμασία, έχει μάθει πόσο μακριά μπορεί να πάει και η ευπάθειά του μειώνεται.

Αν όλα έχουν πάει καλά, ο εξεγερμένος έχει δημιουργήσει ένα κόμμα και έχει οργανώσει ένα λαϊκό μέτωπο. Αποφασίζει

Σχήμα 3: Ευπάθεια του εξεγερμένου στην πορεία του επαναστατικού πολέμου.

τώρα να αρχίσει ανταρτοπόλεμο (Βήμα 3). Η στρατιωτική του δύναμη είναι μηδενική ή μικρή, τη στιγμή που όλο το βάρος του αντιπάλου του μπορεί να πέσει καταπάνω του. Συνεπώς, η ευπάθεια του εξεγερμένου αυξάνει απότομα προς το ανώτατο σημείο της και αυτός μπορεί κάλλιστα να καταστραφεί. Αν επιβιώσει, η ευπάθειά του κατεβαίνει ξανά μέχρι αυτός να αρχίσει να οργανώνει έναν τακτικό στρατό (Βήμα 4). Οι μονάδες του, όχι πλέον μικρές, άφαντες ανταρτικές ομάδες, προσφέρουν τότε καλύτερους στόχους για τις συμβατικές δυνάμεις του αντεπαναστάτη. Η ευπάθεια μεγαλώνει για άλλη μια φορά. Μετά από αυτό το τελευταίο εμπόδιο, ο εξεγερμένος δεν είναι πια ευπαθής.

Αν η ευπάθεια μπορούσε να μετρηθεί, θα μπορούσε να παρασταθεί γραφικά όπως φαίνεται στο Σχήμα 3.

Ευπάθεια του εξεγερμένου στο πρότυπο της παράκαμψης

Στην περίπτωση που ο εξεγερμένος έχει επιλέξει να ακολουθήσει το αστικό-εθνικιστικό πρότυπο, η ευπάθειά του ξεκινάει από ένα χαμηλότερο επίπεδο καθώς η δράση του είναι μυστική στο ξεκίνημα. Ανέρχεται απότομα λόγω του κινδύνου που είναι εγγενής στην τρομοκρατία, την οποία η κανονική αστυνομική δύναμη μπορεί να καταφέρει να καταστείλει αν αυτή δεν έχει σχεδιαστεί και διεξαχθεί σε επαρκή κλίμακα. Ο εξεγερμένος, που θέλει τη δημοσιότητα πάνω απ' όλα σε αυτό το στάδιο, είναι επίσης στο έλεος μιας στενής και συνεπούς λογοκρισίας.

Ωστόσο, ο αιφνιδιασμός είναι με το μέρος του και μπορεί να υπολογίζει στο γεγονός ότι η αντίδραση του αντεπαναστάτη δεν είναι ποτέ άμεση. Αν ο εξεγερμένος επιβιώσει στις πρώτες λίγες ημέρες της τυφλής τρομοκρατίας, η ευπάθειά του μειώνεται.

Γρήγορα μεγαλώνει πάλι επειδή όλη η δύναμη του αντεπαναστάτη αρχίζει να κινητοποιείται εναντίον του· οι ένοπλες δυνάμεις, ειδικότερα, αναλαμβάνουν δράση πολύ συντομότερα από όσο στο ορθόδοξο πρότυπο. Η ευπάθεια ανεβαίνει σε νέα ύψη. Αν ο εξεγερμένος επιβιώσει, αυτή μειώνεται προοδευτικά.

Όταν ο εξεγερμένος φτάσει στο 3ο Βήμα (ανταρτοπόλεμος) και ξανασμίξει με το ορθόδοξο πρότυπο, είναι λιγότερο ευπαθής από όσο θα ήταν αν ακολουθούσε το ορθόδοξο πρότυπο εξαρχής, επειδή έχει ήδη αντέξει επιτυχώς το πλήρες βάρος της αντίδρασης του αντεπαναστάτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ ΣΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

Από τη σκοπιά του αντεπαναστάτη, ένας επαναστατικός πόλεμος μπορεί να διαιρεθεί σε δύο περιόδους:

1. «Ψυχρός επαναστατικός πόλεμος», όταν η δραστηριότητα του εξεγερμένου παραμένει συνολικά νόμιμη και μη βίαιη (όπως στα Βήματα 1 και 2 στο ορθόδοξο πρότυπο).
2. «Θερμός επαναστατικός πόλεμος», όταν η δραστηριότητα του εξεγερμένου γίνεται ανοιχτά παράνομη και βίαιη (όπως στα άλλα βήματα στο ορθόδοξο πρότυπο και σε ολόκληρη τη διαδικασία στο πρότυπο παράκαμψης).

Η μετάβαση από την «ειρήνη» στον «πόλεμο», όπως έχουμε δει, μπορεί να είναι πολύ βαθμιαία και συγκεχυμένη. Ακόμη και όταν ο εξεγερμένος ακολουθεί το πρότυπο της παράκαμψης, πριν από τη βία πάντοτε προηγείται μια σύντομη περίοδος αναταραχών. Στην Αλγερία, για παράδειγμα, η αστυνομία, η διοίκηση και η κυβέρνηση υποπτεύονταν ότι κάτι προετοιμαζόταν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 1954. Για λόγους ανάλυσης, θα επιλέξουμε ως διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δύο περιόδων τη στιγμή κατά την οποία οι αντεπαναστατικές δυνάμεις παίρνουν

διαταγή να προχωρήσουν, και θα ακολουθήσουμε τη μελέτη του αντεπαναστατικού πολέμου με χρονολογική σειρά, ξεκινώντας από τον «ψυχρό επαναστατικό πόλεμο».

Η κατάσταση σε αυτό το στάδιο χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι ο εξεγερμένος δραστηριοποιείται κατά κύριο λόγο στη νόμιμη πλευρά, και μόνο εν μέρει στις παρυφές της νομιμότητας, μέσα από την υπονομευτική του τακτική. Μπορεί να έχει ή να μην έχει θεωρηθεί ως εξεγερμένος· αν έχει χαρακτηριστεί έτσι, μόνο η αστυνομία και λίγοι άνθρωποι στην κυβέρνηση αντιλαμβάνονται γενικά τι επίκειται.

Το ουσιαστικό πρόβλημα για τον αντεπαναστάτη απορρέει από το γεγονός ότι ο πραγματικός κίνδυνος πάντοτε θα φαίνεται στο έθνος ως δυσανάλογος προς τις απαιτήσεις που προβάλλονται για μια επαρκή ανταπόδοση. Ο εν δυνάμει κίνδυνος είναι τεράστιος, αλλά πώς να το αποδείξεις με βάση τα διαθέσιμα, αντικειμενικά γεγονότα; Ο εξεγερμένος, αν ξέρει να διεξαγάγει τον πόλεμό του, υπολογίζει σε αυτήν ακριβώς την κατάσταση και θα φροντίσει ώστε η μετάβαση από την ειρήνη στον πόλεμο να είναι πολύ βαθμιαία. Η περίπτωση της Αλγερίας δείχνει άριστα το δίλημμα του αντεπαναστάτη επειδή ο εξεγερμένος έκανε μια προσπάθεια να ξεκινήσει με ένα μεγάλο «μπαμ» και παρόλα αυτά το δίλημμα παρέμενε. Οι αλγερινοί επαναστάτες, με τη δημοσιότητα πάνω απ' όλα στο μυαλό τους, καθόρισαν την 1η Νοεμβρίου 1954 ως ημερομηνία έναρξης των επιχειρήσεων. Έγιναν εβδομήντα ξεχωριστές επιχειρήσεις, διεσπαρμένες σε όλη την επικράτεια –ρίψεις βομβών, δολοφονίες, δολιοφθορές, μικρές παρενοχλήσεις απομονωμένων στρατιωτικών θέσεων– όλες σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματικές. Και μετά τίποτε. Σύμφωνα με τον Μοχάμεντ Μπουντιάφ, έναν από τους βασικούς σχεδιαστές της εξέγερσης, τα αποτελέσματα ήταν «καταστροφικά σε ένα με-

γάλο μέρος της Αλγερίας. Στην περιοχή του Οράν, ιδιαιτέρως, η καταπίεση ήταν εξαιρετικά βίαιη και αποτελεσματική . . . μου ήταν αδύνατο κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων μηνών ακόμη και να εγκαταστήσω έναν σύνδεσμο ανάμεσα στο Ριφ [στο ισπανικό Μαρόκο] και την περιοχή του Οράν».[1] Ήταν αρκετό για να προκαλέσει μια κινητοποίηση των γαλλικών πόρων και δυνατοτήτων, μια εξάρθρωση της οικονομίας, την επιβολή κατάστασης πολέμου στη χώρα;

Τέσσερις γενικές πορείες δράσης είναι ανοιχτές στον αντεπαναστάτη κάτω από αυτές τις συνθήκες και η μία δεν αποκλείει την άλλη:

1. μπορεί να δράσει κατευθείαν κατά των ηγετών της εξέγερσης·
2. μπορεί να δράσει έμμεσα πάνω στις συνθήκες που προκαλούν μια εξέγερση·
3. μπορεί να διαβρώσει το επαναστατικό κίνημα και να το κάνει αναποτελεσματικό·
4. μπορεί να χτίσει ή να ενισχύσει τον πολιτικό του μηχανισμό.

Άμεση δράση κατά του εξεγερμένου

Η άμεση προσέγγιση συνίσταται στο να στερηθεί ο εξεγερμένος οποιαδήποτε φυσική δυνατότητα να οικοδομήσει το κίνημά του. Σε αυτό το στάδιο, το κίνημα του εξεγερμένου γενικά δεν έχει δική του ζωή· όλα εξαρτώνται από τους ηγέτες του, οι οποίοι είναι, συνεπώς, τα στοιχεία κλειδιά. Συλλαμβάνοντάς τους ή στε-

[1] *Le Monde* (Paris), 2 Νοεμβρίου 1962.

ρώντας τους τη δυνατότητα να επικοινωνούν με τον λαό, παραπέμποντάς τους στα δικαστήρια, απαγορεύοντας τις οργανώσεις τους και τις εκδόσεις τους αν χρειαστεί, ο αντεπαναστάτης μπορεί να καταπνίξει την εξέγερση εν τη γενέσει της.

Μια τέτοια μέθοδος είναι εύκολη, βεβαίως, σε ολοκληρωτικές χώρες, αλλά δύσκολα είναι εφικτή σε δημοκρατίες. Μία ή δύο καταστάσεις μπορεί να προκύψουν: η μία είναι ότι η αντεπαναστατική κυβέρνηση έχει εξοπλιστεί προληπτικά (ακόμη και χωρίς να υπάρχει πίεση) με ειδικές εξουσίες και νόμους που σχεδιάστηκαν για την αντιμετώπιση εξεγέρσεων. Σε αυτήν την περίπτωση, το βασικό πρόβλημα είναι να ενεργεί χωρίς να δίνει υπέρμετρη δημοσιότητα στον εξεγερμένο, ένα σημαντικό ζήτημα ειδικότερα αν ο σκοπός του εξεγερμένου έχει ευρεία λαϊκή απήχηση.

Το άλλο ενδεχόμενο είναι να μην έχει εφοδιαστεί προκαταβολικά ο αντεπαναστάτης με τις αναγκαίες εξουσίες. Έτσι όταν προσπαθήσει να δράσει άμεσα κατά του εξεγερμένου, ανοίγει το κουτί της Πανδώρας. Οι συλλήψεις πρέπει να δικαιολογηθούν. Πάνω σε ποια βάση; Πού είναι το όριο που θα χαραχτεί ανάμεσα στη νόμιμη αντιπολίτευση, από τη μια μεριά, και την υπονόμευση, που είναι δύσκολο να οριστεί κάτω από τις καλύτερες συνθήκες; Ο συλληφθείς εξεγερμένος μπορεί να υπολογίζει σχεδόν αυτομάτως σε κάποια υποστήριξη από κόμματα και ομάδες της νόμιμης αντιπολίτευσης. Αν παραπεμφθεί σε δικαστήριο, θα καταφύγει στη στρεψοδικία, θα εκμεταλλευθεί στο έπακρο κάθε πλεονέκτημα που παρέχεται από τους υπάρχοντες νόμους. Ακόμη χειρότερα, η ίδια η δίκη θα χρησιμεύσει ως ένα ηχηρό βήμα για τον σκοπό του. Οι απαγορευμένες οργανώσεις θα ξεπεταχτούν ξανά κάτω από άλλες ετικέτες και ο αντεπαναστάτης θα έχει το δύσκολο έργο να αποδείξει τους δεσμούς τους με τις παλαιότερες.

Ο αντεπαναστάτης αναπόφευκτα θα εξωθηθεί να τροποποιήσει τις κανονικές διαδικασίες, αλλά αυτήν τη φορά κάτω από πίεση. Η δυσκολία μπορεί να εκτιμηθεί εύκολα αν θυμηθούμε ότι χρειάστηκαν περίπου δέκα χρόνια στις Ηνωμένες Πολιτείες για να απαγορευθεί το κομμουνιστικό κόμμα, το οποίο μάλιστα δεν είχε καμιά σημαντική απήχηση στον πληθυσμό. (Μερικοί υποστηρίζουν, και έχουν επιχειρήματα, ότι θα χρειαζόταν λιγότερος χρόνος αν το κόμμα φαινόταν πραγματικά επικίνδυνο.)

Επειδή οι κανονικές αλλαγές είναι αργές, ο αντεπαναστάτης μπορεί να μπει στον πειρασμό να πάει ένα βήμα παραπέρα και να ενεργήσει πέρα από τα όρια της νομιμότητας. Θα ξεκινήσει μια σειρά αυθαίρετων περιοριστικών μέτρων, το έθνος θα βρεθεί γρήγορα υπό περιορισμό, η αντιπολίτευση θα μεγαλώσει και ο εξεγερμένος θα ευχαριστεί τον αντίπαλό του που παίζει το παιχνίδι του.

Μπορεί λοιπόν να βγει το σχετικά ασφαλές συμπέρασμα ότι η άμεση προσέγγιση λειτουργεί καλά εάν:

1. ο σκοπός του εξεγερμένου έχει μικρή απήχηση (έχουμε όμως υποθέσει ότι κανένας συνετός εξεγερμένος δεν θα ξεκινούσε μια εξέγερση χωρίς να τηρείται η προϋπόθεση ενός καλού σκοπού)·
2. ο αντεπαναστάτης έχει τη νομική ισχύ να δράσει·
3. ο αντεπαναστάτης μπορεί να εμποδίσει τον εξεγερμένο να κερδίσει δημοσιότητα.

Έμμεση δράση κατά του εξεγερμένου

Έχουμε δει στο κεφάλαιο 2 ότι η εξέγερση υπό κανονικές συνθήκες δεν μπορεί να γίνει εκτός και αν συντρέχουν δύο ουσιαστικές προ-

ϋποθέσεις: ο εξεγερμένος να έχει ένα σκοπό και να βοηθιέται στην αρχή από την αδυναμία του αντιπάλου του. Δύο άλλες συνθήκες, αν και όχι απολύτως αναγκαίες, βοηθούν επίσης τον εξεγερμένο: γεωγραφικοί παράγοντες και εξωτερική βοήθεια. Επενεργώντας πάνω σε αυτές τις συνθήκες, ένας αντεπαναστάτης θα μπορούσε να ματαιώσει την ανάπτυξη ενός επαναστατικού κινήματος.

Οι γεωγραφικοί παράγοντες είναι αυτοί που είναι και δεν μπορούν να αλλάξουν ουσιαστικά ή να επηρεαστούν εκτός αν γίνει εκτοπισμός του πληθυσμού –κάτι εξωφρενικό σε καιρό ειρήνης– ή αν χτιστούν τεχνητοί φράχτες, που είναι επίσης πολύ δαπανηροί σε καιρό ειρήνης. Το ζήτημα της εξωτερικής βοήθειας δίνει μεγαλύτερα περιθώρια δράσης αλλά βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό πέρα από τις δυνατότητες του αντεπαναστάτη.

Το να στερήσεις από τον εξεγερμένο έναν καλό σκοπό ισοδυναμεί με το να λύσεις τα βασικά προβλήματα της χώρας. Αν αυτό είναι εφικτό, ωραία και καλά, αλλά τώρα ξέρουμε ότι ένας καλός σκοπός για τον εξεγερμένο είναι κάποιος που ο αντίπαλός του δεν μπορεί να υιοθετήσει χωρίς να χάσει την εξουσία του κατά τη διαδικασία. Και υπάρχουν προβλήματα που, αν και παρέχουν έναν καλό σκοπό στον εξεγερμένο, δεν επιδέχονται λύση. Υπάρχει μια έξυπνη λύση για το φυλετικό πρόβλημα στη Νότια Αφρική; Θα συνεχίσει να υπάρχει για όσο διάστημα δύο διαφορετικές φυλές συνεχίζουν να ζουν στην ίδια επικράτεια.

Ο περιορισμός των αδυναμιών στη διακυβέρνηση του αντεπαναστάτη φαίνεται να υπόσχεται περισσότερα. Η προσαρμογή του δικαστικού συστήματος στην απειλή, η ενδυνάμωση της γραφειοκρατίας, η ενίσχυση της αστυνομίας και των ενόπλων δυνάμεων μπορεί να αποθαρρύνει απόπειρες εξέγερσης, αν η αντεπαναστατική ηγεσία είναι αποφασιστική και άγρυπνη.

Διάβρωση του επαναστατικού κινήματος

Ένα επαναστατικό κίνημα στα αρχικά του στάδια είναι κατ' ανάγκην μικρό· άρα, οι απόψεις και οι συμπεριφορές των μελών του έχουν μεγαλύτερη σημασία στην πρώιμη περίοδο από όσο σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή. Είναι όλοι τους, τρόπος του λέγειν, στρατηγοί χωρίς στρατιώτες που διοικούν. Η ιστορία είναι γεμάτη από περιπτώσεις άσημων πολιτικών κινημάτων που τα θαλάσσωσαν και εξαφανίστηκαν λίγο μετά τη δημιουργία τους επειδή οι ιδρυτές δεν συμφώνησαν και διέλυσαν το κίνημα.

Ένα νεαρό επαναστατικό κίνημα είναι κατ' ανάγκην χωρίς εμπειρία και πρέπει να είναι σχετικά εύκολο να διαβρωθεί με πράκτορες που θα βοηθήσουν να αποσυντεθεί εκ των ένδον και να εκτροχιαστεί. Αν δεν το επιτύχουν αυτό, μπορούν τουλάχιστον να αναφέρουν τη δραστηριότητά του.

Μπορούν να μνημονευθούν δύο περίφημες περιπτώσεις διάβρωσης. Στην τσαρική Ρωσία, η Οχράνα είχε επιτύχει να διεισδύσει στο μπολσεβικικό κόμμα σε τέτοιο βαθμό και με τέτοιο ζήλο που ήταν μερικές φορές δύσκολο να πεις κατά πόσον οι πράκτορες δρούσαν σαν μπολσεβίκοι ή σαν πράκτορες. Ένας μεγάλος δούκας δολοφονήθηκε σε μια προβοκάτσια που είχε εξυφανθεί από την Οχράνα. Όταν οι θριαμβευτές μπολσεβίκοι κατέλαβαν τα αρχεία της Οχράνα, ο Λένιν ανακάλυψε ότι μερικοί από τους πιο έμπιστους συντρόφους του ήταν στο μισθολόγιο της τσαρικής αστυνομίας.

Αυτή η προσπάθεια ήταν τελικά ανεπιτυχής, αλλά μια άλλη περίπτωση έχει δείξει καλύτερα αποτελέσματα μέχρι στιγμής. Είναι πασίγνωστο ότι το Αμερικανικό Κομμουνιστικό Κόμμα έχει διαβρωθεί τόσο πολύ από το FBI ώστε να έχει γίνει ακίνδυνο.

Αυτή η ιδέα είναι πολύ αξιόλογη, αλλά πρέπει να θυμόμαστε ότι όσο πιο πολύ διαρκεί ένα επαναστατικό κίνημα, τόσο πιο πολλές θα είναι οι πιθανότητες να επιβιώσει από τις παιδικές του ασθένειες και να ριζώσει. Μπορεί βεβαίως να σβήσει από μόνο του, χωρίς εξωτερική επέμβαση. Το να βασίζεσαι στην τύχη, όμως, δεν αποτελεί πολιτική.

Ενίσχυση του πολιτικού μηχανισμού

Οι περισσότερες από τις προσπάθειες του αντεπαναστάτη κατά τον «θερμό» επαναστατικό πόλεμο, όπως θα δείξουμε, τείνουν να οικοδομήσουν έναν πολιτικό μηχανισμό στη λαϊκή βάση με σκοπό να απομονώσουν τον εξεγερμένο από τον πληθυσμό για πάντα.

Αυτή η στρατηγική, πάνω στην οποία δεν θα επεκταθούμε τώρα, είναι εξίσου βάσιμη στον ψυχρό επαναστατικό πόλεμο και μάλλον είναι ευκολότερο να εφαρμοστεί προληπτικά παρά όταν ο εξεγερμένος έχει ήδη πάρει τον έλεγχο του πληθυσμού. Μια τέτοια στρατηγική, σύμφωνα με εμάς, αντιπροσωπεύει την κύρια πορεία δράσης για τον αντεπαναστάτη, επειδή αφήνει τα λιγότερα στην τύχη και κάνει πλήρη χρήση των δυνατοτήτων του αντεπαναστάτη.

Θα ήταν χρήσιμο να θυμόμαστε ότι σε καιρό ειρήνης ένας πολιτικός μηχανισμός οικοδομείται ουσιαστικά με πατερναλιστικό τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΘΕΡΜΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

Η βία, όταν μπει στο παιχνίδι σε έναν επαναστατικό πόλεμο, έχει τη μοναδική αξία ότι ξεκαθαρίζει πολλές δυσκολίες για τον αντεπαναστάτη, ιδίως στο ζήτημα της έκβασης. Η ηθική σύγχυση διαλύεται αργά ή γρήγορα, ο εχθρός ξεχωρίζει πιο ευδιάκριτα, τα καταπιεστικά μέτρα δικαιολογούνται ευκολότερα. Αλλά η βία προσθέτει, βεβαίως, τις δικές της δυσκολίες.

Στο σημείο αφετηρίας μας στη μελέτη του θερμού επαναστατικού πολέμου –δηλαδή τη στιγμή που οι ένοπλες δυνάμεις παίρνουν διαταγή να προχωρήσουν– η κατάσταση συνήθως ταιριάζει με το ακόλουθο πρότυπο.

Ο εξεγερμένος έχει πετύχει να οικοδομήσει την πολιτική του οργάνωση. Διευθύνει ή ένα κόμμα εκλεκτών που ηγείται ενός ενιαίου μετώπου, ή ένα μεγάλο επαναστατικό κίνημα συνδεδεμένο με τον σκοπό. Αν και οι ενέργειές του εκτός από την υπονόμευση είναι φανερές, δρα μυστικά.

Ο χάρτης της χώρας αποκαλύπτει περιοχές τριών ειδών:

– τις «κόκκινες» περιοχές, όπου ο εξεγερμένος ελέγχει αποτελεσματικά τον πληθυσμό και διεξάγει ανταρτοπόλεμο·

- τις «ροζ» περιοχές, στις οποίες αυτός προσπαθεί να επεκταθεί· γίνονται μερικές προσπάθειες οργάνωσης των πληθυσμών και υπάρχει κάποια ανταρτική δραστηριότητα·
- τις «λευκές» περιοχές, που δεν έχουν ακόμη επηρεαστεί, αλλά παρόλα αυτά απειλούνται· είναι εκτεθειμένες στην υπονόμευση του εξεγερμένου αλλά όλα φαίνονται ήσυχα.

Στο αντεπαναστατικό στρατόπεδο κυριαρχεί η σύγχυση. Έχει γίνει αντιληπτό ότι υπάρχει κατάσταση ανάγκης, αλλά η αίσθηση της κρίσης είναι πιο διαδομένη στους κυβερνητικούς κύκλους από όσο στον πληθυσμό των λευκών ακόμη και των ροζ περιοχών. Η αληθινή νομιμοφροσύνη του κάθε πολίτη είναι αμφίβολη. Η ηγεσία και η πολιτική της αμφισβητούνται. Η πολιτική, η δικαστική, η στρατιωτική δομή, που φτιάχτηκαν για κανονικούς καιρούς, δεν έχουν ακόμη προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της κατάστασης. Η οικονομία επιδεινώνεται ραγδαία· οι δαπάνες της κυβέρνησης αυξάνονται, ενώ τα έσοδά της μειώνονται. Στο ψυχολογικό πεδίο, ο εξεγερμένος έχει το προβάδισμα επειδή εκμεταλλεύεται έναν σκοπό χωρίς τον οποίο δεν θα μπορούσε να αναπτυχθεί τόσο πολύ ώστε να εμπλακεί σε ανταρτοπόλεμο ή τρομοκρατία. Οι αντεπαναστατικές δυνάμεις βρίσκονται σε δίλημμα ανάμεσα στην αναγκαιότητα να φρουρούν περιοχές κλειδιά και μόνιμες εγκαταστάσεις, να προστατεύουν ζωές και περιουσίες και την παρόρμηση να εντοπίσουν τις επαναστατικές δυνάμεις.

Με αυτήν τη γενική εικόνα στο μυαλό, θα συζητήσουμε τώρα τους διάφορους δρόμους που είναι ανοιχτοί στον αντεπαναστάτη.

Νόμοι και αρχές του αντεπαναστατικού πολέμου

Όρια του συμβατικού πολέμου

Ας υποθέσουμε ότι οι πολιτικές και οικονομικές δυσκολίες έχουν κατά μαγικό τρόπο επιλυθεί ή έχουν αποδειχτεί ελεγχόμενες,[1] και ότι μόνο ένα πρόβλημα παραμένει, το στρατιωτικό – πώς να κατανικηθούν οι επαναστατικές δυνάμεις. Αυτό δεν είναι ένα πρόβλημα μέσων, επειδή οι αντεπαναστατικές δυνάμεις είναι ακόμη πολύ ανώτερες από αυτές του εξεγερμένου, έστω και αν είναι διεσπαρμένες. Είναι κυρίως ένα πρόβλημα στρατηγικής και τακτικής, μεθόδων και οργάνωσης.

Η στρατηγική του συμβατικού πολέμου επιβάλλει την κατάκτηση της εχθρικής επικράτειας, την καταστροφή των δυνάμεών του. Το πρόβλημα εδώ είναι ότι ο εχθρός δεν κατέχει καθόλου έδαφος και αρνείται να πολεμήσει γι' αυτό. Είναι παντού και πουθενά. Συγκεντρώνοντας επαρκείς δυνάμεις, ο αντεπαναστάτης μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να διεισδύσει και να φρουρήσει μια κόκκινη περιοχή. Μια τέτοια επιχείρηση, αν συντηρηθεί σωστά, μπορεί να μειώσει την ανταρτική δραστηριότητα, αν όμως η κατάσταση γίνει αφόρητη για τους αντάρτες, αυτοί μπορούν να μεταφέρουν τη δράση τους σε μια άλλη περιοχή και το πρόβλημα παραμένει άλυτο. Μπορεί ακόμη και να επιδεινωθεί αν η συγκέντρωση του αντεπαναστάτη έγινε με πολύ μεγάλο κίνδυνο για τις άλλες περιοχές.

---

[1] Εκτός, βεβαίως, από το ψυχολογικό μειονέκτημα, που μπορεί να μετριαστεί μόνο από την παράταση του πολέμου. Η λύση του θα απαιτούσε από τον αντεπαναστάτη να ενστερνιστεί τον σκοπό του εξεγερμένου χωρίς να χάσει την εξουσία του την ίδια στιγμή. Αν ήταν δυνατό να συμβεί αυτό, τότε ο σκοπός του εξεγερμένου ήταν κακός για ξεκίνημα, μιλώντας από τακτική άποψη.

Η καταστροφή των επαναστατικών δυνάμεων απαιτεί αυτές να εντοπιστούν και αμέσως να κυκλωθούν. Αλλά είναι πολύ μικρές για να εντοπιστούν εύκολα από τα άμεσα μέσα παρατήρησης του αντεπαναστάτη. Η κατασκοπία είναι η βασική πηγή πληροφόρησης σχετικά με τους αντάρτες, και η κατασκοπία πρέπει να προέλθει από τον πληθυσμό, αλλά ο πληθυσμός δεν θα μιλήσει αν δεν αισθάνεται ασφαλής, και δεν αισθάνεται ασφαλής μέχρι να καταστραφεί η δύναμη του εξεγερμένου.

Οι επαναστατικές δυνάμεις είναι επίσης πολύ ευκίνητες για να κυκλωθούν και να εξολοθρευτούν εύκολα. Αν ο αντεπαναστάτης, μόλις πάρει την είδηση ότι εντοπίστηκαν αντάρτες, χρησιμοποιήσει άμεσα τις δυνάμεις του, υπάρχει το ενδεχόμενο αυτές να είναι πολύ μικρές για το εγχείρημα. Αν συγκεντρώσει μεγαλύτερες δυνάμεις, θα έχει χάσει χρόνο και πιθανώς το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού.

Είναι αλήθεια ότι τα σύγχρονα μέσα μεταφοράς –ειδικά τα ελικόπτερα όταν είναι διαθέσιμα– επιτρέπουν στον αντεπαναστάτη να συνδυάσει την ισχύ με την ταχύτητα. Είναι αλήθεια ότι οι συστηματικές επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας, λόγω ακριβώς του μεγέθους τους, μετριάζουν τα μειονεκτήματα στην κατασκοπία και την κινητικότητα του αντεπαναστάτη. Παρόλα αυτά, οι συμβατικές επιχειρήσεις από μόνες τους στην καλύτερη περίπτωση δεν έχουν μεγαλύτερο αποτέλεσμα από μια μυγοσκοτώστρα. Θα συλληφθούν μερικοί αντάρτες, αλλά νέοι επίστρατοι θα τους αντικαταστήσουν με τον ίδιο ρυθμό που χάνονται. Αν οι αντεπαναστατικές επιχειρήσεις κρατήσουν για μια περίοδο μηνών, οι απώλειες των ανταρτών μπορεί να μην αναπληρώνονται τόσο εύκολα. Το ερώτημα είναι: μπορούν να κρατήσουν τόσο οι αντεπαναστατικές επιχειρήσεις;

Αν ο αντεπαναστάτης είναι τόσο δυνατός ώστε να μπορεί να

γεμίσει ολόκληρη τη χώρα με φρουρές, στρατιωτικές επιχειρήσεις πάνω σε συμβατικές γραμμές θα αποδώσουν, βεβαίως. Ο εξεγερμένος, ανήμπορος να αναπτυχθεί πάνω από ένα επίπεδο, θα αργοσβήσει. Αλλά η δυνατότητα να γεμίσει φρουρές η χώρα σπανίως υπάρχει.

Γιατί ο επαναστατικός πόλεμος δεν λειτουργεί για τον αντεπαναστάτη

Ο επαναστατικός πόλεμος είναι ειδικά σχεδιασμένος ώστε να επιτρέπει στο στρατόπεδο που υποφέρει από εγγενή αδυναμία να αποκτήσει προοδευτικά δύναμη ενόσω πολεμάει. Ο αντεπαναστάτης είναι προικισμένος με εγγενή ισχύ· το να υιοθετήσει τον πόλεμο του εξεγερμένου θα ήταν σαν να προσπαθούσε ένας γίγαντας να φορέσει τα ρούχα ενός νάνου. Πώς, εναντίον τίνος, για παράδειγμα, θα μπορούσε αυτός να χρησιμοποιήσει την τακτική του εχθρού του; Μόνο αυτός δίνει στόχο για ανταρτικές επιχειρήσεις. Αν επρόκειτο να δρα σαν αντάρτης, θα έπρεπε να έχει την αποτελεσματική υποστήριξη του πληθυσμού που θα είχε εξασφαλιστεί από τη δική του πολιτική οργάνωση μέσα στις μάζες· αν συνέβαινε αυτό, τότε δεν θα την είχε ο εξεγερμένος και συνεπώς δεν θα μπορούσε να υπάρχει· δεν θα υπήρχε ανάγκη για ανταρτικές επιχειρήσεις από τη μεριά του αντεπαναστάτη. Με αυτό δεν λέμε ότι στον αντεπαναστατικό πόλεμο δεν υπάρχει χώρος για μικρές καταδρομικές επιχειρήσεις. Δεν μπορούν, όμως, να θεωρούνται η κύρια μορφή του αντεπαναστατικού πολέμου.

Είναι δυνατόν για τον αντεπαναστάτη να οργανώσει μια μυστική δύναμη που να μπορεί να νικήσει τον εξεγερμένο με τους δικούς του όρους; Η μυστικότητα φαίνεται να είναι άλλη μια από

τις υποχρεώσεις που μετατρέπονται σε πλεονεκτήματα για τον εξεγερμένο. Πώς θα μπορούσε ο αντεπαναστάτης, η ισχύς του οποίου προέρχεται ακριβώς από τα φανερά φυσικά του πλεονεκτήματα, να οικοδομήσει μια μυστική δύναμη, εκτός και αν αυτή είναι μια μικρή και δευτερεύουσα προσθήκη; Επιπλέον, ο χώρος για μυστικές οργανώσεις είναι πολύ περιορισμένος στον επαναστατικό πόλεμο. Η εμπειρία δείχνει ότι δύο ανταγωνιστικές –να μη μιλήσουμε για εχθρικές– μυστικές οργανώσεις δεν μπορούν να συνυπάρχουν για πολύ· η μία πάντοτε απορροφάται από την άλλη. Οι κινέζοι κομμουνιστές αντιστασιακοί πέτυχαν να καταστείλουν εντελώς σχεδόν τους εθνικιστές αντίστοιχούς τους στις υπό ιαπωνική κατοχή περιοχές της βόρειας και κεντρικής Κίνας. Αργότερα, κατά τη διάρκεια του τελικού γύρου του επαναστατικού πολέμου στην Κίνα, οι κανονικοί ληστές (σχεδόν κανονικό και κωδικοποιημένο επάγγελμα σε μερικά μέρη της Κίνας) εξαφανίστηκαν μόλις ήρθαν οι κομμουνιστές αντάρτες. Ο Τίτο έβγαλε από τη μέση τον Μιχαήλοβιτς. Αν ο ελληνικός κομμουνιστικός ΕΛΑΣ δεν εξουδετέρωσε τις εθνικιστικές αντιστασιακές ομάδες, αυτό οφειλόταν στην αυτοσυγκράτηση που έπρεπε να δείχνει επειδή ήταν πλήρως εξαρτημένος από την υποστήριξη των Δυτικών Συμμάχων. Πιο πρόσφατα, το FLN στην Αλγερία εξουδετέρωσε, για εντελώς πρακτικούς λόγους, την αντίπαλη και παλαιότερη ομάδα MNA. Επειδή ο εξεγερμένος έχει καταλάβει πρώτος τον διαθέσιμο χώρο, οι προσπάθειες να παρουσιαστεί ένα άλλο μυστικό κίνημα έχουν μικρή πιθανότητα επιτυχίας.

Μπορεί ο αντεπαναστάτης να χρησιμοποιήσει και αυτός τρομοκρατία; Αυτό θα ήταν αυτοκαταστροφικό καθώς η τρομοκρατία είναι πηγή ανωμαλίας, αυτό ακριβώς που ο αντεπαναστάτης σκοπεύει να σταματήσει.

Αν ο συμβατικός πόλεμος δεν αποδίδει, αν ο επαναστατικός

πόλεμος δεν μπορεί να αποδώσει, το αναπόφευκτο συμπέρασμα είναι ότι ο αντεπαναστάτης πρέπει να κάνει ένα δικό του πόλεμο που να λαμβάνει υπόψη του όχι μόνο τη φύση και τα χαρακτηριστικά του επαναστατικού πολέμου, αλλά επίσης τους νόμους που χαρακτηρίζουν την εξέγερση και τις αρχές που προέρχονται από αυτούς.

Ο πρώτος νόμος: η υποστήριξη του πληθυσμού είναι τόσο αναγκαία στον αντεπαναστάτη όσο είναι και στον εξεγερμένο

Ποια είναι η καρδιά του προβλήματος για τον αντεπαναστάτη; Δεν είναι το πώς θα καθαρίσει μια περιοχή. Έχουμε δει ότι μπορεί πάντα να συγκεντρώνει αρκετές δυνάμεις για να το κάνει, έστω και αν πρέπει να αναλάβει κάποιον κίνδυνο προκειμένου να πετύχει την αναγκαία συγκέντρωση. Το πρόβλημα είναι πώς να κρατήσει μια περιοχή καθαρή ώστε οι αντεπαναστατικές δυνάμεις να είναι ελεύθερες να δράσουν αλλού.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την υποστήριξη του πληθυσμού. Αν είναι σχετικά εύκολο να διασκορπίσεις και να εκδιώξεις τις επαναστατικές δυνάμεις από μια δεδομένη περιοχή με αμιγώς στρατιωτική δραστηριότητα, αν είναι δυνατό να καταστρέψεις τις επαναστατικές πολιτικές οργανώσεις με εντατική αστυνομική δραστηριότητα, είναι αδύνατο να αποτρέψεις την επιστροφή των ανταρτικών μονάδων και την ανασύνταξη των πολιτικών πυρήνων, εκτός και αν συνεργαστεί ο πληθυσμός.

Εκεί είναι που πρέπει να δοθεί η μάχη, παρά το ιδεολογικό μειονέκτημα του αντεπαναστάτη και παρά το αρχικό πλεονέκτημα που έχει κερδίσει ο εξεγερμένος με την οργάνωση του πληθυσμού.

Ο δεύτερος νόμος: η υποστήριξη κερδίζεται μέσα από μια ενεργό μειοψηφία

Το αρχικό πρόβλημα γίνεται τώρα: πώς να αποκτήσεις την υποστήριξη του πληθυσμού – υποστήριξη όχι μόνο με τη μορφή της συμπάθειας και της έγκρισης, αλλά επίσης με ενεργό συμμετοχή στη μάχη κατά του εξεγερμένου.

Η απάντηση βρίσκεται στην ακόλουθη πρόταση, η οποία εκφράζει απλά το βασικό αξίωμα της άσκησης πολιτικής εξουσίας.

Σε κάθε κατάσταση, όποιος και αν είναι ο σκοπός, θα υπάρχει μια ενεργός μειοψηφία υπέρ του σκοπού, μια ουδέτερη μειοψηφία, και μια ενεργός μειοψηφία κατά του σκοπού.

Η τεχνική της εξουσίας συνίσταται στο να στηριχτείς στη συμπαθούσα μειοψηφία με σκοπό να ανασυντάξεις την ουδέτερη πλειοψηφία και να εξουδετερώσεις ή να εξαλείψεις την εχθρική μειοψηφία.

Σε ακραίες περιπτώσεις, όταν η σκοπιμότητα και οι περιστάσεις είναι εξαιρετικά καλές ή κακές, μια από τις μειοψηφίες εξαφανίζεται ή γίνεται αμελητέα και μπορεί να υπάρξει ακόμη και σταθερή ομοφωνία υπέρ ή κατά μέσα στον πληθυσμό. Όμως τέτοιες περιπτώσεις είναι προφανώς σπάνιες.

Αυτό ισχύει για κάθε πολιτικό καθεστώς, από τη σκληρότερη δικτατορία μέχρι την ηπιότερη δημοκρατία. Αυτό που ποικίλλει είναι ο βαθμός και ο στόχος για τον οποίο εφαρμόζεται. Τα ήθη και το σύνταγμα μπορεί να βάζουν περιορισμούς, ο στόχος μπορεί να είναι καλός ή κακός, αλλά ο νόμος ουσιαστικά ισχύει όποιες και αν είναι οι παραλλαγές, και αυτές μπορεί να είναι μεγάλες, καθώς ο νόμος ισχύει υποσυνείδητα στις περισσότερες χώρες.

Δεν μπορεί πλέον να παραβλέπεται ή να εφαρμόζεται υποσυ-

νείδητα σε μια χώρα που ταλαιπωρείται από έναν επαναστατικό πόλεμο, όταν αυτό που διακυβεύεται είναι ακριβώς η εξουσία του αντεπαναστάτη, που αμφισβητείται άμεσα από μια ενεργό μειοψηφία με τη χρήση υπονόμευσης και βίας. Ο αντεπαναστάτης που αρνείται να χρησιμοποιήσει αυτόν τον νόμο για τους δικούς του σκοπούς, που δεσμεύεται από τους νομικούς περιορισμούς της ειρηνικής περιόδου, έχει την τάση να παρατείνει τον πόλεμο χωρίς να πλησιάζει τη νίκη.

Το πόσο θα επεκταθούν οι περιορισμοί είναι ένα ζήτημα ηθικών αρχών, και πολύ σοβαρό, αλλά όχι περισσότερο από όσο ο βομβαρδισμός του άμαχου πληθυσμού σε ένα συμβατικό πόλεμο. Όλοι οι πόλεμοι είναι σκληροί, ο επαναστατικός πόλεμος ίσως περισσότερο από όλους επειδή κάθε πολίτης, όποια και αν είναι η επιθυμία του, εμπλέκεται ή θα εμπλακεί άμεσα και ενεργά σε αυτόν από τον εξεγερμένο, ο οποίος τον χρειάζεται και δεν έχει τη δυνατότητα να τον αφήσει να παραμένει ουδέτερος. Η σκληρότητα του επαναστατικού πολέμου δεν είναι μια μαζική, ανώνυμη σκληρότητα, αλλά μια πολύ εξατομικευμένη, προσωπική. Δεν μπορεί να διαπραχθεί μεγαλύτερο έγκλημα από τον αντεπαναστάτη από το να αποδεχτεί, ή να αφεθεί να αποδεχτεί, την παράταση του πολέμου. Καλά θα έκανε να τα παρατήσει νωρίς.

Το στρατηγικό πρόβλημα του αντεπαναστάτη μπορεί να οριστεί ως ακολούθως: «Να βρει τη συμπαθούσα μειοψηφία, να την οργανώσει με σκοπό να κινητοποιήσει τον πληθυσμό κατά της εξεγερμένης μειοψηφίας». Κάθε επιχείρηση, είτε στο στρατιωτικό πεδίο είτε στο πολιτικό, το κοινωνικό, το οικονομικό και το ψυχολογικό πεδίο, πρέπει να προσανατολίζεται σε αυτόν τον στόχο.

Ασφαλώς, όσο καλύτερες είναι η σκοπιμότητα και η κατά-

σταση, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η φιλική προς τον αντεπαναστάτη ενεργός μειοψηφία και τόσο ευκολότερη η αποστολή. Αυτή η αυτονόητη αλήθεια υπαγορεύει τον βασικό στόχο της προπαγάνδας – να δείχνει ότι η σκοπιμότητα και η κατάσταση του αντεπαναστάτη είναι καλύτερες από αυτές του εξεγερμένου. Κάτι πιο σημαντικό, υπογραμμίζει την αναγκαιότητα γιά τον αντεπαναστάτη να βγει με έναν αποδεκτό αντι-σκοπό.

Νίκη στον αντεπαναστατικό πόλεμο

Μπορούμε τώρα να ορίσουμε αρνητικά και θετικά τι είναι νίκη για τον αντεπαναστάτη.

Νίκη δεν είναι η καταστροφή σε μια δεδομένη περιοχή των δυνάμεων του εξεγερμένου και της πολιτικής του οργάνωσης. Αν καταστραφεί το ένα, θα αναδημιουργηθεί τοπικά από το άλλο· αν καταστραφούν και τα δύο, θα αναδημιουργηθούν και τα δύο με νέα ανάμιξη εξεγερμένων από έξω. Ένα αρνητικό παράδειγμα: οι πολυάριθμες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των γάλλων στην Κοιλάδα των Καλαμιών στην Κοχινκίνα καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου της Ινδοκίνας.

Η νίκη είναι αυτό συν τη μόνιμη απομόνωση του εξεγερμένου από τον πληθυσμό, απομόνωση που δεν επιβάλλεται πάνω στον πληθυσμό, αλλά διατηρείται από και με τον πληθυσμό. Ένα θετικό παράδειγμα: η ήττα του FLN στην περιοχή του Οράν στην Αλγερία το 1959-60. Σε αυτήν την περιοχή, που καλύπτει τουλάχιστον το ένα τρίτο του αλγερινού εδάφους, οι ενέργειες του FLN –μετρώντας τα πάντα, από μια ρίψη χειροβομβίδας σε ένα καφενείο μέχρι το κόψιμο ενός τηλεφωνικού στύλου– είχαν μειωθεί σε δύο κατά μέσο όρο την ημέρα.

Μια τέτοια νίκη μπορεί να είναι έμμεση· παρόλα αυτά είναι

αποφασιστική (εκτός βεβαίως και αν, όπως στην Αλγερία, αλλάξει ο πολιτικός σκοπός της αντεπαναστατικής κυβέρνησης).

Ο τρίτος νόμος: η υποστήριξη από τον πληθυσμό είναι υπό όρους

Μόλις ο αντεπαναστάτης εδραιώσει τον έλεγχό του επί του πληθυσμού, η μειοψηφία που ήταν εχθρική απέναντί του γίνεται άφαντη. Μερικά από τα μέλη της έχουν εξοντωθεί φυσικά, χρησιμεύοντας έτσι ως ένα παράδειγμα προς τους άλλους· άλλοι έχουν διαφύγει στο εξωτερικό· οι περισσότεροι λόγω φόβου κρύβουν τα πραγματικά τους αισθήματα και έτσι αναμιγνύονται με την πλειοψηφία του πληθυσμού· μερικοί μάλιστα παριστάνουν ότι υποστηρίζουν την αντεπανάσταση. Ο πληθυσμός, παρακολουθούμενος από τους ενεργούς υποστηρικτές της εξέγερσης, ζει κάτω από τον φόβο της καταγγελίας προς τους πολιτικούς πυρήνες και την ανάλογη τιμωρία από τις ανταρτικές μονάδες.

Η εχθρική προς τον εξεγερμένο μειοψηφία δεν μπορεί και δεν θα εμφανιστεί για όσο διάστημα δεν έχει φύγει η απειλή σε μια λογική έκταση. Επιπλέον, ακόμα και αφού έχει φύγει η απειλή, οι εμφανιζόμενοι υποστηρικτές του αντεπαναστάτη δεν θα μπορέσουν να ανασυντάξουν το μεγάλο μέρος του πληθυσμού για όσο διάστημα ο πληθυσμός δεν είναι πεπεισμένος ότι ο αντεπαναστάτης έχει τη θέληση, τα μέσα και την ικανότητα να νικήσει. Όταν παίζεται η ζωή κάποιου, χρειάζεται κάτι περισσότερο από προπαγάνδα για να τον μετακινήσεις.

Τέσσερα συμπεράσματα μπορούν να βγουν από αυτόν τον νόμο. Η αποτελεσματική πολιτική δραστηριότητα στον πληθυσμό πρέπει να έρθει μετά από τις στρατιωτικές και αστυνομικές

επιχειρήσεις κατά των ανταρτικών μονάδων και των επαναστατικών πολιτικών οργανώσεων.

Πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και άλλες μεταρρυθμίσεις, όσο και αν είναι επιθυμητές και δημοφιλείς, είναι μη εφαρμόσιμες όταν προσφέρονται ενώ ο εξεγερμένος ελέγχει ακόμη τον πληθυσμό. Μια προσπάθεια αγροτικής μεταρρύθμισης στην Αλγερία το 1957 έπεσε στο κενό όταν το FLN δολοφόνησε μερικούς μουσουλμάνους χωρικούς που πήραν γη.

Ο αντεπαναστάτης χρειάζεται μια πειστική επιτυχία όσο το δυνατόν νωρίτερα, προκειμένου να δείξει ότι έχει τη θέληση, τα μέσα και την ικανότητα να νικήσει.

Ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί εκ του ασφαλούς να μπει σε διαπραγματεύσεις, εκτός και αν βρίσκεται σε θέση ισχύος, αλλιώς οι εν δυνάμει υποστηρικτές του θα πάνε ομαδικά στην πλευρά του εξεγερμένου.

Στον συμβατικό πόλεμο, η ισχύς καθορίζεται σύμφωνα με στρατιωτικά ή άλλα απτά κριτήρια, όπως ο αριθμός των μεραρχιών, η θέση που κατέχουν, οι βιομηχανικοί πόροι κ.λπ. Στον επαναστατικό πόλεμο, η ισχύς πρέπει να καθορίζεται από την έκταση της υποστήριξης του πληθυσμού όπως μετριέται με όρους πολιτικής οργάνωσης στη λαϊκή βάση. Ο αντεπαναστάτης φτάνει σε μια θέση ισχύος όταν η δύναμή του ενσωματώνεται σε μια πολιτική οργάνωση που προέρχεται και υποστηρίζεται σταθερά από τον πληθυσμό.

Ο τέταρτος νόμος: η ένταση των προσπαθειών και η αφθονία των μέσων είναι σημαντικοί παράγοντες

Οι επιχειρήσεις που χρειάζονται για να ανακουφιστεί ο πληθυσμός από την απειλή του εξεγερμένου και να πειστεί ότι ο

αντεπαναστάτης τελικά θα νικήσει είναι κατ' ανάγκη εντατικής φύσης και μεγάλης διάρκειας. Απαιτούν μεγάλη συγκέντρωση προσπαθειών, πόρων και προσωπικού.

Αυτό σημαίνει ότι οι προσπάθειες δεν μπορούν να κατανεμηθούν σε όλη τη χώρα, αλλά πρέπει να εφαρμόζονται διαδοχικά από περιοχή σε περιοχή.

Στρατηγική της αντεπανάστασης

Μεταφρασμένες σε μια γενική στρατηγική, οι αρχές που προέρχονται από αυτούς τους λίγους νόμους υποδεικνύουν την παρακάτω βήμα προς βήμα διαδικασία.

Σε μια επιλεγμένη περιοχή

1. Συγκέντρωσε αρκετές ένοπλες δυνάμεις για να καταστρέψεις ή να διώξεις τον κύριο όγκο των ένοπλων εξεγερμένων.
2. Να αποσπάσεις αρκετούς στρατιώτες στην περιοχή για να αντιμετωπίσεις μια δυναμική επανεμφάνιση του εξεγερμένου, να εγκαταστήσεις αυτούς τους στρατιώτες σε οικισμούς, χωριά και πόλεις όπου κατοικεί ο πληθυσμός.
3. Να καθιερώσεις επαφή με τον πληθυσμό, να ελέγχεις τις κινήσεις του προκειμένου να διακόψεις τους δεσμούς του με τους αντάρτες.
4. Να καταστρέψεις τις τοπικές επαναστατικές πολιτικές οργανώσεις.
5. Να εγκαταστήσεις, μέσω εκλογών, νέες προσωρινές τοπικές αρχές.
6. Να δοκιμάσεις αυτές τις αρχές αναθέτοντάς τους διάφορες

συγκεκριμένες αποστολές. Να αντικαθιστάς τους μετριοπαθείς και τους ανίκανους, να παρέχεις πλήρη υποστήριξη στους δραστήριους ηγέτες. Να οργανώσεις ομάδες αυτοάμυνας.

7. Να συγκεντρώσεις και να εκπαιδεύσεις τους ηγέτες σε ένα εθνικό πολιτικό κίνημα.
8. Να κερδίσεις ή να καταπνίξεις τα τελευταία επαναστατικά υπολείμματα.

Αφού αποκατασταθεί η τάξη σε μια περιοχή, η διαδικασία μπορεί να επαναληφθεί αλλού. Δεν είναι αναγκαίο, για το ζήτημα αυτό, να περιμένουμε μέχρι να εκπληρωθεί και το τελευταίο ζήτημα.

Οι επιχειρήσεις που περιγράφηκαν πιο πάνω θα εξεταστούν λεπτομερέστερα, αλλά πρώτα ας συζητήσουμε για τη στρατηγική. Όπως κάθε παρόμοιο σχέδιο, αυτή μπορεί να είναι θεωρητικά σωστή, αλλά επικίνδυνη όταν εφαρμοστεί αυστηρά σε μια συγκεκριμένη περίσταση. Είναι δύσκολο, ωστόσο, να αρνηθούμε τη λογική της επειδή οι νόμοι –ή θα μπορούσαμε να πούμε τα γεγονότα πάνω στα οποία βασίζεται– μπορούν να διαπιστωθούν εύκολα στην καθημερινή πολιτική ζωή και σε κάθε πρόσφατο επαναστατικό πόλεμο.

Η στρατηγική είναι επίσης σχεδιασμένη για να αντιμετωπίσει τη χειρότερη κατάσταση που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας αντεπαναστάτης, δηλαδή την καταστολή μιας εξέγερσης σε αυτό που αποκαλείται «κόκκινη» περιοχή, όπου ο εξεγερμένος έχει ήδη τον πλήρη έλεγχο του πληθυσμού. Μερικές από τις επιχειρήσεις που προτείνονται μπορούν προφανώς να παραλειφθούν στις «ροζ» περιοχές, οι περισσότερες μπορούν να παραλειφθούν στις «λευκές» περιοχές. Ωστόσο, η γενική σειρά με την οποία πρέπει να γίνουν δεν μπορεί να διαταραχθεί υπό κανονικές συνθήκες χωρίς να παραβιαστούν οι αρχές του αντεπαναστατικού

πολέμου και της απλής κοινής λογικής. Για παράδειγμα, μικρά στρατιωτικά αποσπάσματα δεν μπορούν να εγκατασταθούν σε χωριά για όσο διάστημα ο εξεγερμένος μπορεί να συγκεντρώσει μεγαλύτερη δύναμη και να νικήσει ένα απόσπασμα με μια αιφνιδιαστική επίθεση· το Βήμα 2 προφανώς πρέπει να έρθει μετά το Βήμα 1. Ούτε μπορούν να οργανωθούν εκλογές όταν υπάρχουν ακόμη επαναστατικοί πυρήνες, καθώς το πιθανότερο είναι ότι οι εκλογές θα αναδείξουν τα υποχείρια του εξεγερμένου.

Οικονομία δυνάμεων

Επειδή αυτές οι επιχειρήσεις είναι εκτεταμένες χρονικά, μπορούν να επεκταθούν τοπικά. Η στρατηγική συμβαδίζει έτσι με την αρχή της οικονομίας των δυνάμεων, μια ζωτική αρχή σε έναν πόλεμο όπου ο εξεγερμένος χρειάζεται τόσο λίγα για να επιτύχει τόσο πολλά, ενώ ο αντεπαναστάτης χρειάζεται τόσο πολλά για να επιτύχει τόσο λίγα.

Όταν γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια σε μια επιλεγμένη περιοχή, κατ' ανάγκη με κάποιο κίνδυνο για τις άλλες περιοχές, τι αποτελέσματα είναι θεμιτό να περιμένει ο αντεπαναστάτης από τις επιχειρήσεις του σε αυτές τις άλλες περιοχές; Να αποτρέψει τον εξεγερμένο από το να αναπτυχθεί σε μια ανώτερη μορφή πολέμου, δηλαδή από την οργάνωση ενός τακτικού στρατού. Αυτός ο αντικειμενικός σκοπός εκπληρώνεται όταν εμποδίζεται ο εξεγερμένος να έχει ασφαλείς βάσεις και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με αμιγώς συμβατικές επιδρομές που δεν καθηλώνουν μεγάλες αντεπαναστατικές μονάδες.

Με αυτήν τη στρατηγική, η εξέγερση μπορεί να αναχαιτιστεί με αυξανόμενη ισχύ και ορμή, επειδή μόλις μια περιοχή γίνει ασφαλής, μπορούν να αποσυρθούν μεγάλες δυνάμεις και να με-

ταφερθούν στις γειτονικές περιοχές, ενισχυμένες με πιστό και δοκιμασμένο προσωπικό που έχει στρατολογηθεί επί τόπου. Η μεταφορά των στρατευμάτων μπορεί να αρχίσει μόλις ολοκληρωθεί το πρώτο βήμα.

Μονιμότητα

Ο μύθος του Σίσυφου είναι ένας συνεχής εφιάλτης για τον αντεπαναστάτη. Ακολουθώντας τη στρατηγική που μόλις περιγράφηκε, ο αντεπαναστάτης εισάγει κάποιο μέτρο μονιμότητας στις επιχειρήσεις του. Όταν οι στρατιώτες ζουν μέσα στον πληθυσμό και του παρέχουν προστασία μέχρι ο πληθυσμός να μπορέσει να προστατέψει τον εαυτό του με μια ελάχιστη εξωτερική υποστήριξη, η ισχύς του εξεγερμένου δεν μπορεί να αποκατασταθεί εύκολα, και αυτό από μόνο του δεν είναι ασήμαντο επίτευγμα. Αλλά το σημείο καμπής έρχεται στην πραγματικότητα όταν αναδειχτούν ηγέτες μέσα από τον πληθυσμό και ταχθούν με την πλευρά του αντεπαναστάτη. Μπορούν να θεωρούνται έμπιστοι επειδή έχουν αποδείξει την πίστη τους με έργα και όχι με λόγια και επειδή έχουν να χάσουν τα πάντα από μια επάνοδο των εξεγερμένων.

Πρωτοβουλία κινήσεων

Αυτή είναι μια επιθετική στρατηγική και αναπόφευκτα σκοπεύει στο να ανακτηθεί η πρωτοβουλία κινήσεων από τον εξεγερμένο. Σε εθνική κλίμακα, αυτό συμβαίνει επειδή ο αντεπαναστάτης είναι ελεύθερος να επιλέξει την περιοχή της κύριας προσπάθειας· μόλις το κάνει, παύει να ενδίδει στη θέληση του εξεγερμένου. Το ίδιο συμβαίνει σε τοπική κλίμακα, επειδή βάζει στον εξεγερμένο ένα δίλημμα: να αποδεχτεί την πρόκληση και με τον τρόπο

αυτό μια αμυντική στάση, ή να φύγει από την περιοχή και να είναι αδύναμος να αντιταχθεί στη δράση του αντεπαναστάτη στον πληθυσμό.

Στον συμβατικό πόλεμο, όταν οι Γαλάζιοι επιτεθούν στους Κόκκινους στο Σημείο Α, οι Κόκκινοι μπορούν να ανακουφίσουν την πίεση επιτιθέμενοι στους Γαλάζιους στο σημείο Β και οι Γαλάζιοι δεν μπορούν να ξεφύγουν από την πίεση. Στον επαναστατικό πόλεμο, όταν ο εξεγερμένος ασκεί πίεση στην Περιοχή Α, ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί να ανακουφίσει την πίεση επιτιθέμενος στον εξεγερμένο στην Περιοχή Β. Ο εξεγερμένος απλούστατα αρνείται να αποδεχτεί τη μάχη και μπορεί να αρνηθεί εξ αιτίας της ευελιξίας του. Η επίθεση των κινέζων εθνικιστών κατά του Γενάν το 1947 είναι ένα παράδειγμα· όταν οι βιετμίνχ άρχισαν να πιέζουν το Ντιεν Μπιεν Φου στη βορειοανατολική Ινδοκίνα, η γαλλική διοίκηση εξαπέλυσε την Επιχείρηση Ατλάντ κατά των βιετμίνχ σε περιοχές του κεντρικού Βιετνάμ· η Ατλάντ δεν επηρέασε καθόλου την άλλη μάχη.

Ωστόσο, όταν ο αντεπαναστάτης ασκεί πίεση όχι άμεσα στον εξεγερμένο, αλλά στον πληθυσμό, που είναι η αληθινή πηγή δύναμης του εξεγερμένου, ο εξεγερμένος δεν μπορεί τόσο εύκολα να αρνείται τη μάχη επειδή ριψοκινδυνεύει την ήττα.

Πλήρης αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του αντεπαναστάτη

Αν ο εξεγερμένος είναι ευέλικτος, ο πληθυσμός δεν είναι. Επικεντρώνοντας τις προσπάθειές του στον πληθυσμό, ο αντεπαναστάτης ελαχιστοποιεί την ακαμψία του και αξιοποιεί πλήρως τα πλεονεκτήματά του. Οι διοικητικές του δυνατότητες, οι οικονομικοί του πόροι, τα μέσα του για πληροφόρηση και προπαγάνδα, η

στρατιωτική του υπεροχή, που οφείλεται στα βαριά όπλα και τις μεγάλες μονάδες, πράγματα που είναι όλα τους δύσχρηστα και σχετικά άχρηστα κατά του αθέατου εξεγερμένου, ανακτούν την πλήρη αξία τους όταν χρησιμοποιηθούν για να αποκτηθεί η υποστήριξη ενός στατικού πληθυσμού. Τι σημασία έχει αν ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί γενικά να τρέχει τόσο γρήγορα όσο ο εξεγερμένος; Αυτό που μετράει είναι το γεγονός ότι ο εξεγερμένος δεν μπορεί να εκδιώξει ένα καλύτερα εξοπλισμένο απόσπασμα αντεπαναστατών από ένα χωριό, ή δεν μπορεί να το παρενοχλεί αρκετά ώστε να κάνει τον αντεπαναστάτη ανήμπορο να αφιερώσει το μεγαλύτερο μέρος της ενεργητικότητάς του στον πληθυσμό.

Απλότητα

Γιατί υπάρχει τόσο λίγη διανοητική σύγχυση στον συμβατικό πόλεμο, ενώ υπήρχε τόσο πολλή στις προηγούμενες αντεπαναστάσεις; Δύο εξηγήσεις μπορεί να δοθούν: όταν ξεκινήσει ο συμβατικός πόλεμος, η απότομη μετάβαση από την ειρήνη στον πόλεμο και η ίδια η φύση του πολέμου ξεκαθαρίζουν τα περισσότερα προβλήματα για τις αντιμαχόμενες πλευρές, ειδικά για τον αμυνόμενο. Το επίμαχο ζήτημα είναι, ασχέτως του τι ήταν πριν, το πώς θα νικηθεί ο εχθρός. Ο αντικειμενικός σκοπός, στον βαθμό που είναι ουσιαστικά στρατιωτικός, είναι η καταστροφή των δυνάμεών του και η κατάληψη του εδάφους του· ένας τέτοιος αντικειμενικός σκοπός δίνει ξεκάθαρα κριτήρια για να καθοριστούν τα κέρδη, η στασιμότητα ή οι απώλειες. Ο τρόπος για να επιτευχθεί είναι με στρατιωτική δράση που υποστηρίζεται από τη διπλωματία και τον οικονομικό αποκλεισμό. Η εθνική οργάνωση για τον πόλεμο είναι απλή: η κυβέρνηση διευθύνει, οι στρατιωτικοί εκτελούν, το έθνος παρέχει τα εργαλεία.

Έχουμε δει ότι αυτό δεν μπορεί να συμβαίνει στον αντεπαναστατικό πόλεμο. Η μετάβαση από την ειρήνη στον πόλεμο είναι με βήμα σημειωτόν, το επίμαχο ζήτημα δεν είναι ποτέ σαφές, ο αντικειμενικός σκοπός είναι ο πληθυσμός, οι στρατιωτικές και οι πολιτικές ενέργειες δεν μπορούν να διαχωριστούν και η στρατιωτική δράση –αν και είναι σημαντική– δεν μπορεί να είναι ο κύριος τρόπος δράσης.

Ο συμβατικός πόλεμος έχει αναλυθεί ολοκληρωτικά στην πορεία των αιώνων –μάλιστα για σχεδόν όλη τη διάρκεια της καταγεγραμμένης ιστορίας– και η διαδικασία της μάχης έχει τεμαχιστεί σε ξεχωριστές φάσεις: πορεία προς τον εχθρό, επαφή με τον εχθρό, έλεγχος της εχθρικής ισχύος, επίθεση, αξιοποίηση της επιτυχίας, τελική υποχώρηση, κ.λπ. Ο σπουδαστής μαθαίνει στις στρατιωτικές σχολές τι πρέπει να κάνει σε κάθε φάση, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη θεωρία. Τα πολεμικά παίγνια είναι οργανωμένα για να του δώσουν πρακτική εξάσκηση στους ελιγμούς που ίσως χρειαστεί να κάνει. Όταν βρίσκεται στο πεδίο κάτω από πραγματικές πολεμικές συνθήκες, το διανοητικό του πρόβλημα είναι να καθορίσει σε ποια φάση της μάχης βρίσκεται· τότε εφαρμόζει στη συγκεκριμένη του κατάσταση τους γενικούς κανόνες που διέπουν τη φάση. Το ταλέντο του, η κρίση του μπαίνουν στο παιχνίδι μόνο εδώ.

Αυτό δεν έχει γίνει ακόμη για τον αντεπαναστατικό πόλεμο. Ποιος έχει ακούσει για πολεμικά παίγνια που περιλαμβάνουν το καθήκον να κερδηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού, όταν ένα τέτοιο έργο, το οποίο, σε κάθε περίπτωση, απαιτεί μήνες συνεχών προσπαθειών, δεν έχει ξεκάθαρα κριτήρια για τον καθορισμό των αποτελεσμάτων του παιγνίου; Και ποιος θα παίξει τον ρόλο του πληθυσμού;

Η απλότητα στον σχεδιασμό και την εκτέλεση είναι σημα-

ντική προϋπόθεση για οποιαδήποτε αντεπαναστατική θεωρία. Η προτεινόμενη στρατηγική φαίνεται να την εκπληρώνει. Επειδή δεν είναι αρκετό να δίνεις ένα γενικό ορισμό του στόχου (να πάρεις την υποστήριξη του πληθυσμού)· είναι εξίσου αναγκαίο να δείξεις πώς θα τον πετύχεις (βρίσκοντας και οργανώνοντας τους ανθρώπους που είναι ενεργά υπέρ του αντεπαναστάτη) και με τέτοιο τρόπο ώστε να αφήνεις ένα περιθώριο πρωτοβουλίας στο αντεπαναστατικό προσωπικό που εφαρμόζει τη στρατηγική –και αυτό είναι ένα ποικίλο μίγμα πολιτικών, δημοσίων υπαλλήλων, οικονομολόγων, κοινωνικών λειτουργών, στρατιωτών– και όμως με αρκετή ακρίβεια ώστε να διοχετευθούν οι προσπάθειές τους σε μια μοναδική κατεύθυνση. Η διαίρεση της συνολικής δράσης σε διαδοχικά βήματα, που ακολουθούν το ένα το άλλο με λογική σειρά, διευκολύνει τα τακτικά καθήκοντα των παραγόντων· γνωρίζουν σε κάθε βήμα ποιος είναι ο ενδιάμεσος αντικειμενικός σκοπός και τι πρέπει να κάνουν για να τον πετύχουν.

Να διοικείς είναι να ελέγχεις

Με τη βήμα προς βήμα προσέγγιση, ο αντεπαναστάτης είναι εφοδιασμένος με έναν τρόπο καθορισμού κάθε στιγμή της κατάστασης και της προόδου που έγινε. Μπορεί έτσι να ασκεί τον έλεγχό του και να διεξάγει τον πόλεμο εναλλάσσοντας τα μέσα από μια προχωρημένη περιοχή σε μια καθυστερημένη, δίνοντας μεγαλύτερες ευθύνες στους υφιστάμενους ηγέτες που αποδείχτηκαν πετυχημένοι και απομακρύνοντας αυτούς που απέτυχαν. Με άλλα λόγια, μπορεί να διοικεί επειδή μπορεί να εξακριβώνει.

Τι θα συνέβαινε αν χανόταν ο έλεγχος; Η γενική αντεπαναστατική προσπάθεια θα δημιουργούσε ένα *απροσχεδίαστο* μωσαϊκό, ένα συνονθύλευμα κομματιών με το ένα να έχει ειρη-

νεύσει, δίπλα του ένα όχι τόσο ειρηνικό ή ίσως ακόμη και κάτω από τον αποτελεσματικό έλεγχο του εξεγερμένου: μια ιδανική κατάσταση για τον εξεγερμένο, που θα μπορεί να ελίσσεται κατά βούληση ανάμεσα σε αυτά τα κομμάτια, να συγκεντρώνεται σε μερικά, να εξαφανίζεται προσωρινά από άλλα. Το *ηθελημένο* μωσαϊκό, που κατ' ανάγκη δημιουργείται όταν ο αντεπαναστάτης συγκεντρώνει τις προσπάθειές του σε μια επιλεγμένη περιοχή, είναι από μόνο του μια αρκετά μεγάλη πηγή δυσκολιών χωρίς να προσθέτουμε κάτι στην επιλεγμένη περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗ

Προβλήματα διοίκησης

Μια και μοναδική διοίκηση

Η καταστροφή ή η εκδίωξη από μια περιοχή του κύριου όγκου των ανταρτικών δυνάμεων, η παρεμπόδιση της επιστροφής τους, η εγκατάσταση φρουρών για την προστασία του πληθυσμού, η παρακολούθηση των υπολειμμάτων των ανταρτών – όλα αυτά είναι κυρίως στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Η αναγνώριση, η σύλληψη, η ανάκριση των επαναστατών πολιτικών, η δίκη τους, η αναμόρφωση αυτών που μπορούν να μεταστραφούν – αυτά είναι αστυνομικές και δικαστικές αρμοδιότητες.

Η καθιέρωση της επαφής με τον πληθυσμό, η επιβολή και η εφαρμογή μέτρων ελέγχου, η οργάνωση τοπικών εκλογών, ο έλεγχος των νέων ηγετών, η οργάνωσή τους σε κόμμα, όλη η εποικοδομητική εργασία που χρειάζεται για να κερδηθεί η ολόψυχη υποστήριξη του πληθυσμού – αυτά είναι πολιτικές επιχειρήσεις.

Το προσδοκώμενο αποτέλεσμα –η οριστική ήττα των εξεγερμένων– δεν είναι μια πρόσθεση αλλά ένας πολλαπλασιασμός αυ-

τών των διαφορετικών επιχειρήσεων· όλες είναι σημαντικές και αν κάποια είναι μηδενική, το προϊόν θα είναι μηδέν. Ξεκάθαρα, περισσότερο από όσο οποιοδήποτε άλλο είδος πολέμου, η αντεπανάσταση πρέπει να σέβεται την αρχή της μιας και μοναδικής διοίκησης. Ένας και μοναδικός αρχηγός πρέπει να διοικεί τις επιχειρήσεις από την αρχή μέχρι το τέλος.

Το πρόβλημα, δυστυχώς, δεν είναι απλό. Καθήκοντα και ευθύνες δεν μπορούν να μοιραστούν νοικοκυρεμένα ανάμεσα στον πολιτικό και τον στρατιώτη, επειδή οι επιχειρήσεις τους αλληλοκαλύπτονται σε μεγάλο βαθμό. Ο στρατιώτης δεν μένει στη σκοπιά του χωρίς να κάνει κάτι, μόλις ολοκληρωθούν οι μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις· συνεχώς περιπολεί, κάνει εφόδους, εκκαθαρίζει· σε κάποιο σημείο της διαδικασίας θα πρέπει να οργανώσει, να εξοπλίσει, να εκπαιδεύσει και να καθοδηγήσει μονάδες αυτοάμυνας. Ο αστυνομικός αρχίζει να συλλέγει πληροφορίες ευθύς εξ αρχής· ο ρόλος του δεν τελειώνει όταν καταστραφούν οι πολιτικοί πυρήνες, επειδή ο εξεγερμένος θα προσπαθεί να οικοδομήσει καινούριους. Ο δημόσιος υπάλληλος δεν περιμένει να εκκαθαρίσει ο στρατός τους αντάρτες για να ξεκινήσει τη δουλειά του.

Επιπλέον, καμιά επιχείρηση δεν μπορεί να είναι αυστηρά στρατιωτική ή πολιτική, έστω και μόνο επειδή καθεμιά τους έχει ψυχολογικά αποτελέσματα που αλλάζουν τη συνολική κατάσταση προς το καλύτερο ή το χειρότερο. Για παράδειγμα, αν ο δικαστής αποφυλακίσει πρόωρα κάποιους αμετανόητους εξεγερμένους, τα αποτελέσματα σύντομα θα γίνουν αισθητά από τον αστυνομικό, τον δημόσιο υπάλληλο και τον στρατιώτη.

Άλλο ένα γεγονός περιπλέκει την κατάσταση. Όσο ανεπτυγμένη και αν είναι η πολιτική διακυβέρνηση σε καιρό ειρήνης, ποτέ δεν διαθέτει προσωπικό που να ικανοποιεί τις απαιτήσεις μιας

αντεπανάστασης. Όταν ο ευρύς αντικειμενικός σκοπός να κερδηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού μεταφραστεί σε συγκεκριμένα καθήκοντα επί του πεδίου, και αν το καθένα πολλαπλασιαστεί επί τον δεδομένο αριθμό των χωριών, πόλεων και επαρχιών, ο αριθμός των αξιόπιστων ανθρώπων που χρειάζονται είναι συγκλονιστικός. Συνήθως, μόνο οι ένοπλες δυνάμεις μπορούν να τους προσφέρουν εγκαίρως. Με αποτέλεσμα η αντεπαναστατική κυβέρνηση να είναι εκτεθειμένη σε έναν διπλό πειρασμό: να αναθέσει πολιτικές, αστυνομικές και άλλες αρμοδιότητες στις ένοπλες δυνάμεις· να αφήσει τους στρατιωτικούς να διευθύνουν την όλη διαδικασία – αν όχι ολόκληρη τη χώρα, τουλάχιστον σε κάποιες περιοχές.

Το πρώτο δεν μπορεί να αποφευχθεί. Το να περιοριστούν οι στρατιώτες σε αμιγώς στρατιωτικά καθήκοντα, ενώ πρέπει να γίνουν επείγουσες και ζωτικές ενέργειες και δεν υπάρχει κανένας άλλος διαθέσιμος να τις αναλάβει, θα ήταν παράλογο. Ο στρατιώτης πρέπει τότε να είναι προετοιμασμένος να γίνει προπαγανδιστής, κοινωνικός λειτουργός, πολιτικός μηχανικός, δάσκαλος, νοσοκόμος, πρόσκοπος. Όμως μόνο για όσο διάστημα δεν μπορεί να αντικατασταθεί, καθώς είναι καλύτερα να ανατίθενται τα πολιτικά καθήκοντα σε πολίτες. Αυτό, παρεμπιπτόντως, είναι κάτι που πάντα έτειναν να εφαρμόζουν οι κινέζοι κομμουνιστές. Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1949, λίγο πριν να μπουν στη νότια Κίνα, στρατολόγησαν και εκπαίδευσαν σε ειδικά σχολεία περισσότερους από 50.000 σπουδαστές αποστολή των οποίων ήταν να ακολουθούν τον στρατό και να τον βοηθούν αναλαμβάνοντας «εξυπηρέτηση του στρατού, δημοσιότητα, μόρφωση και κινητοποίηση των μαζών».[1] Η μίμηση αυτού του παραδείγματος δεν

[1] Στρατηγός Τσανγκ Τινγκ-τσεν, αρχηγός του Σώματος Στρατού Νότιας Κίνας, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής, όπως παρατίθεται στους *New York Times*, 4 Ιουλίου 1949.

είναι εύκολη για τον αντεπαναστάτη. Πού μπορεί να βρει κάποιος ένα τόσο μεγάλο αριθμό αξιόπιστων πολιτών όταν είναι αμφίβολη η νομιμοφροσύνη σχεδόν του καθενός; Όμως τελικά πρέπει να γίνει. Ο δεύτερος πειρασμός –να επιτραπεί στους στρατιωτικούς να διευθύνουν την όλη διαδικασία– από την άλλη μεριά, είναι τόσο επικίνδυνος ώστε πρέπει να αποφευχθεί με κάθε κόστος.

Πρωτοκαθεδρία της πολιτικής επί της στρατιωτικής εξουσίας

Το ότι η πολιτική εξουσία είναι ο αναμφισβήτητος αρχηγός είναι ένα ζήτημα και αρχής και πρακτικότητας. Αυτό που διακυβεύεται είναι το πολιτικό καθεστώς μιας χώρας και η υπεράσπισή του είναι πολιτική υπόθεση. Ακόμη και αν απαιτεί στρατιωτική δράση, η δράση συνεχώς κατευθύνεται προς έναν πολιτικό σκοπό. Όσο σημαντική και αν είναι, η στρατιωτική δράση είναι δευτερεύουσα σε σχέση με την πολιτική, με κύριο σκοπό της να προσφέρει στην πολιτική εξουσία αρκετή ελευθερία ώστε να εργαστεί χωρίς κίνδυνο με τον πληθυσμό.

Οι ένοπλες δυνάμεις δεν είναι παρά ένα από τα πολλά όργανα του αντεπαναστάτη και ποιος είναι καλύτερος από την πολιτική εξουσία για να τιθασεύσει τα μη στρατιωτικά όργανα, να επιβλέπει ώστε τα κονδύλια να έρχονται εγκαίρως για να παγιώνουν το στρατιωτικό έργο, ότι συνεχίζονται οι πολιτικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις;

«Ένας επαναστατικός πόλεμος είναι 20% στρατιωτική δράση και 80% πολιτική» είναι ένα ρητό που αντανακλά την πραγματικότητα. Η παραχώρηση λοιπόν στον στρατιώτη εξουσίας επί του πολιτικού θα ερχόταν σε αντίθεση με ένα από τα κύρια χαρα-

κτηριστικά του πολέμου αυτού του τύπου. Στην πράξη, θα έτεινε μοιραία να αντιστρέψει τη σχετική σημασία της στρατιωτικής έναντι της πολιτικής δράσης και να ωθήσει τον πόλεμο του αντεπαναστάτη πλησιέστερα προς ένα συμβατικό πόλεμο. Αν οι ένοπλες δυνάμεις ήταν το όργανο ενός κόμματος και οι ηγέτες τους ήταν υψηλόβαθμα κομματικά μέλη, ελεγχόμενα και βοηθούμενα από πολιτικούς επιτρόπους έχοντας τον δικό τους άμεσο δίαυλο προς την κεντρική διοίκηση του κόμματος, τότε η παραχώρηση πλήρους εξουσίας στους στρατιωτικούς ίσως να απέδιδε· ωστόσο, αυτό περιγράφει τη γενική κατάσταση του εξεγερμένου, όχι του αντιπάλου του.

Αυτό θα ήταν επίσης μια αυτοδιάψευση, καθώς θα σήμαινε ότι η αντεπαναστατική κυβέρνηση αναγνώριζε μια σημαντική ήττα: ανήμπορη να αντιμετωπίσει την εξέγερση μέσα από κανονικές δομές, θα είχε παραιτηθεί προς όφελος των στρατιωτικών οι οποίοι, αμέσως, γίνονται ο κύριος και εύκολος στόχος για την επαναστατική προπαγάνδα. Θα ήταν θαύμα αν, κάτω από αυτές τις συνθήκες, δεν πετύχαινε ο εξεγερμένος να διαχωρίσει τον στρατιώτη από το έθνος.

Το αναπόφευκτο συμπέρασμα είναι ότι η συνολική ευθύνη πρέπει να παραμένει στην πολιτική εξουσία σε κάθε δυνατό επίπεδο. Αν υπάρχει έλλειψη έμπιστων αξιωματούχων, τίποτε δεν εμποδίζει να συμπληρωθούν τα κενά με στρατιωτικό προσωπικό που θα υπηρετεί με μια πολιτική ιδιότητα. Στη χειρότερη περίπτωση, πρέπει να διατηρηθεί, τουλάχιστον, η κεντρική ιδέα.

Συντονισμός των προσπαθειών

Ο αντεπαναστάτης ηγέτης, που θεωρούμε τώρα ότι είναι πολιτικός, πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τα προβλήματα των διαφόρων

πολιτικών και στρατιωτικών τμημάτων των δυνάμεών του πριν να πάρει μια απόφαση, ειδικά όταν οι δράσεις τους περιπλέκονται μεταξύ τους και όταν οι απαιτήσεις τους συχνά συγκρούονται η μία με την άλλη. Πρέπει επίσης να συντονίσει και να διοχετεύσει τις προσπάθειές τους σε μία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Πώς μπορεί να το κάνει; Ανάμεσα στις άλλες οργανωτικές λύσεις, δύο είναι προφανείς: (1) η επιτροπή, όπως στη Μαλαισία, για παράδειγμα, όπου ο έλεγχος μιας περιοχής ή επαρχίας ανατίθεται σε μια επιτροπή υπό την προεδρία του επαρχιακού αξιωματούχου, με τα μέλη της να προέρχονται από την αστυνομία, τοπικούς αξιωματούχους (ευρωπαίους αποίκους και αντιπροσώπους των κινέζων και των μαλαισιανών) και τους στρατιώτες· (2) ή το μικτό πολιτικό-στρατιωτικό επιτελείο, όπου ο στρατιώτης υπάγεται άμεσα στην τοπική πολιτική εξουσία (ο συγγραφέας δεν γνωρίζει παράδειγμα αυτής της δομής, αλλά η αντίθετη περίπτωση –με την πολιτική εξουσία να υπάγεται στην τοπική στρατιωτική εξουσία– είναι εύκολο να βρεθεί, όπως στις Φιλιππίνες, όπου οι αξιωματικοί πήραν τη θέση μιας ανύπαρκτης πολιτικής κυβέρνησης, ή στην Αλγερία, όπου όλες οι εξουσίες δόθηκαν στους στρατιωτικούς για μια σύντομη περίοδο το 1958-59).

Κάθε μέθοδος έχει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της. Μια επιτροπή[2] είναι ευέλικτη, δίνει μεγαλύτερη ελευθερία στα μέλη της και μπορεί να κρατηθεί μικρή, αλλά είναι αργή. Ένα μικτό επιτελείο επιτρέπει μια πιο άμεση γραμμή διοίκησης και είναι πιο γρήγορο, αλλά είναι πιο άκαμπτο και ρέπει στη γραφειοκρατία. Φαίνεται να υπάρχει χώρος και για τα δύο στον

[2] Αφού τα παραπάνω τονίζουν την αναγκαιότητα να υπάρχει αρχηγός σε κάθε επίπεδο στον αντεπαναστατικό πόλεμο, μια επιτροπή πρέπει να θεωρείται σε αυτήν την περίπτωση όχι ως ένας οργανισμός όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται με ψηφοφορία, αλλά απλώς ως ένα πρόσφορο μέρος να εκφράζονται δημοσίως προβλήματα προς όφελος του αρχηγού.

αντεπαναστατικό πόλεμο. Η επιτροπή είναι καλύτερη για τα υψηλότερα κλιμάκια που ασχολούνται με υποθέσεις μεγάλης και μεσαίας εμβέλειας, το επιτελείο είναι καλύτερο για τα κατώτερα κλιμάκια όπου η ταχύτητα είναι σημαντική υπόθεση. Επειδή η αντεπανάσταση, στα κατώτατα επίπεδα, είναι πόλεμος πολύ μικρής κλίμακας, με μικρής κλίμακας και φευγαλέες ευκαιρίες που πρέπει να τις αρπάζει κάποιος αμέσως.

Στα υψηλότερα κλιμάκια, όπου επικρατεί το σύστημα της επιτροπής και όπου τα πολιτικά και στρατιωτικά τμήματα διατηρούν τις χωριστές τους δομές, θα έπρεπε το καθένα να οργανωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προάγεται η συνεργασία τους ακόμη περισσότερο. Στον συμβατικό πόλεμο, το επιτελείο μιας μεγάλης στρατιωτικής μονάδας αποτελείται σε γενικές γραμμές από δύο κύριους κλάδους – «πληροφορίες/επιχειρήσεις» και «επιμελητεία». Στον αντεπαναστατικό πόλεμο υπάρχει μια απεγνωσμένη ανάγκη για έναν τρίτο κλάδο –τον «πολιτικό»– που θα είχε το ίδιο βάρος με τους άλλους. Ο υπεύθυνος αξιωματικός θα ακολουθούσε τις εξελίξεις σε όλους τους τομείς που σχετίζονται με την πολιτική και την πολιτική δράση, θα συμβούλευε τον αρχηγό του, θα έκανε τη φωνή του να ακούγεται όταν οι επιχειρήσεις βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού και δεν θα έπρεπε να περιμένει να είναι πολύ προχωρημένες για να μπορούν να αλλάξουν. Παρομοίως, το πολιτικό επιτελείο, το οποίο στον συμβατικό πόλεμο έχει μικρή σχέση με τις στρατιωτικές υποθέσεις, θα έπρεπε να έχει τον στρατιωτικό του κλάδο, με έναν αντίστοιχο ρόλο προς τον πολιτικό αρχηγό. Με αυτούς τους δύο οργανικούς κλάδους να συνεργάζονται στενά, θα μπορούσε να μειωθεί ο κίνδυνος να παρατηρούνται αποκλίνουσες προσπάθειες από τους πολιτικούς και τους στρατιωτικούς.

Οποιοδήποτε σύστημα και αν επιλεγεί, πάντως, η καλύτερη οργάνωση είναι τόσο καλή όσο και τα μέλη της. Ακόμη και με

την κατά το δυνατόν καλύτερη οργάνωση, οι προσωπικές διενέξεις είναι σχεδόν σίγουρα στην ημερήσια διάταξη. Αν και το λάθος μέλος μπορεί μερικές φορές να απολυθεί και να αντικατασταθεί, αυτό δεν θα λύσει το πρόβλημα για όλες τις επιτροπές ή όλα τα μικτά επιτελεία.

Το ζήτημα, λοιπόν, είναι πώς να κάνεις αυτές τις μικτές οργανώσεις να δουλέψουν με τη μέγιστη αποτελεσματικότητα σε μια αντεπανάσταση, άσχετα από προσωπικούς παράγοντες. Αν υποθέσουμε ότι καθεμιά από αυτές τις οργανώσεις εργάζεται λίγο ή πολύ με τη δική της συνολική προσωπικότητα, πώς μπορεί να αποφευχθεί το ασύνδετο, ετερόκλητο αποτέλεσμα των επιχειρήσεών τους; Αν τα μεμονωμένα μέλη των οργανώσεων είχαν την ίδια γνώμη, αν κάθε οργάνωση δούλευε με ένα συγκεκριμένο πρότυπο, το πρόβλημα θα είχε λυθεί. Αυτό ακριβώς δεν θα προσπαθούσε μια συνεκτική, κατανοητή και αποδεκτή θεωρία να επιτύχει; Περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, μια θεωρία φαίνεται να είναι η πρακτική απάντηση στο πρόβλημα του πώς να διοχετευθούν οι προσπάθειες προς μία μόνο κατεύθυνση.

Πρωτοκαθεδρία της επιτόπιας διοίκησης

Οι ένοπλες δυνάμεις του αντεπαναστάτη πρέπει να εκπληρώσουν δύο αποστολές: να συντρίψουν τη στρατιωτική ισχύ του εξεγερμένου και να εξασφαλίσουν την ασφάλεια του εδάφους στην κάθε περιοχή. Φαίνεται φυσικό ότι οι δυνάμεις του αντεπαναστάτη θα πρέπει να οργανωθούν σε μονάδες δύο τύπων, τις ευκίνητες που πολεμούν με ένα μάλλον συμβατικό τρόπο και τις στατικές που μένουν με τον πληθυσμό για να τον προστατέψουν και να συμπληρώσουν τις πολιτικές προσπάθειες.

Οι στατικές μονάδες είναι προφανώς αυτές που γνωρίζουν καλύτερα την τοπική κατάσταση, τον πληθυσμό, τα τοπικά προβλήματα· αν γίνει ένα λάθος, αυτές είναι που θα υποστούν τις συνέπειες. Άρα όταν στέλνεται μια ευκίνητη μονάδα για να δράσει προσωρινά σε μια περιοχή, αυτή πρέπει να τίθεται υπό τον έλεγχο της επιτόπιας διοίκησης, ακόμη και αν ο στρατιωτικός διοικητής της περιοχής είναι ο κατώτερος αξιωματικός. Με τον ίδιο τρόπο που ο πρεσβευτής των ΗΠΑ είναι ο αρχηγός όλων των αμερικανικών οργανώσεων που λειτουργούν στη χώρα όπου αυτός είναι διαπιστευμένος, ο επιτόπιος στρατιωτικός αρχηγός πρέπει να είναι ο αρχηγός όλων των στρατιωτικών δυνάμεων που δρουν στην περιοχή του.

Προσαρμογή των ενόπλων δυνάμεων στην αντεπαναστατική εμπόλεμη κατάσταση

Για όσο διάστημα ο εξεγερμένος δεν έχει καταφέρει να φτιάξει έναν ισχυρό τακτικό στρατό, ο αντεπαναστάτης λίγο χρειάζεται τις βαριές, πολύπλοκες δυνάμεις που σχεδιάστηκαν για συμβατικό πόλεμο. Για τις χερσαίες δυνάμεις του, χρειάζεται πεζικό και περισσότερο πεζικό, πολύ ευκίνητο και ελαφρά οπλισμένο· κάμποσο πεδινό πυροβολικό για περιστασιακή υποστήριξη· τεθωρακισμένα οχήματα και, αν οι εδαφικές συνθήκες είναι ευνοϊκές, ιππικό για επιτήρηση των δρόμων και περιπολίες. Για την αεροπορική του δύναμη, θέλει υποστήριξη εδάφους και αναγνωριστικά αεροπλάνα χαμηλής ταχύτητας, μεγάλης αντοχής, μεγάλης ισχύος πυρός, προστατευμένα απέναντι σε πυρά ελαφρών όπλων από το έδαφος· συν μεταγωγικά αεροπλάνα βραχείας απογείωσης και ελικόπτερα, τα οποία παίζουν ζωτικό ρόλο στις αντεπαναστατικές επιχειρήσεις. Η αποστολή του ναυτικού,

αν υπάρχει, είναι να επιβάλει αποκλεισμό, μια επιχείρηση συμβατικού τύπου που δεν χρειάζεται να αναλυθεί εδώ. Επιπλέον, ο αντεπαναστάτης χρειάζεται ένα εξαιρετικά πυκνό επικοινωνιακό δίκτυο.

Ο αντεπαναστάτης, λοιπόν, πρέπει να προχωρήσει σε ένα πρώτο μετασχηματισμό των υπαρχουσών δυνάμεών του σύμφωνα με τις παραπάνω κατευθυντήριες γραμμές, ιδίως να μετατρέψει σε πεζικό όσο περισσότερες αχρείαστες ειδικές μονάδες είναι δυνατό.

Η προσαρμογή, όμως, πρέπει να προχωρήσει βαθύτερα. Σε κάποιο σημείο στην αντεπαναστατική διαδικασία, οι στατικές μονάδες, που αρχικά πήραν μέρος σε μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή τους, θα βρεθούν αντιμέτωπες με μια τεράστια ποικιλία μη στρατιωτικών καθηκόντων που πρέπει να εκπληρωθούν για να αποκτηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού και τα οποία μπορούν να εκπληρωθούν μόνο από στρατιωτικό προσωπικό, λόγω της έλλειψης αξιόπιστου πολιτικού και διοικητικού προσωπικού. Η διενέργεια μιας πλήρους απογραφής, η επιβολή νέων περιορισμών στις κινήσεις ανθρώπων και αγαθών, η ενημέρωση του πληθυσμού, η διεξαγωγή διαπροσωπικής προπαγάνδας, η συλλογή πληροφοριών για τους πολιτικούς πράκτορες του εξεγερμένου, η εφαρμογή διαφόρων οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, κ.λπ. – όλα αυτά θα γίνουν η κύρια ασχολία τους. Πρέπει να οργανωθούν, να εξοπλιστούν και να υποστηριχθούν αναλόγως. Έτσι, ένας πολύγραφος μπορεί να αποδειχτεί πιο χρήσιμος από ένα πολυβόλο, ένας στρατιώτης εκπαιδευμένος ως παιδίατρος πιο σημαντικός από έναν ειδικό στους όλμους, το τσιμέντο πιο περιζήτητο από το αγκαθωτό σύρμα, οι γραμματείς σε μεγαλύτερη ζήτηση από τους τυφεκιοφόρους.

Προσαρμογή νοοτροπίας

Αν οι δυνάμεις πρέπει να προσαρμοστούν στις νέες τους αποστολές, είναι εξίσου σημαντικό να προσαρμοστεί η νοοτροπία των ηγετών και των ανδρών –και αυτό περιλαμβάνει τους πολιτικούς όσο και τους στρατιωτικούς– στις ειδικές απαιτήσεις της αντεπαναστατικής εμπόλεμης κατάστασης.

Αντανακλαστικές κινήσεις και αποφάσεις, που θα θεωρούνταν κατάλληλες για τον στρατιώτη στον συμβατικό πόλεμο και για τον δημόσιο υπάλληλο σε κανονικούς καιρούς, δεν είναι κατ' ανάγκη σωστές σε αντεπαναστατικές καταστάσεις. Ένας στρατιώτης που δέχεται πυρά σε συμβατικό πόλεμο και δεν ανταποδίδει τα πυρά με κάθε διαθέσιμο όπλο θα ήταν ένοχος για παράλειψη καθήκοντος· το αντίθετο θα συνέβαινε στον αντεπαναστατικό πόλεμο, όπου ο κανόνας είναι να χρησιμοποιείται η ελάχιστη ποσότητα πυρός. «Όχι πολιτική» είναι μια βαθιά ριζωμένη αντίδραση του συμβατικού στρατιώτη, δουλειά του οποίου είναι αποκλειστικά να νικήσει τον αντίπαλο· όμως στον αντεπαναστατικό πόλεμο, η δουλειά του στρατιώτη είναι να συμβάλει να κερδηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού και για να γίνει αυτό, πρέπει αυτός να καταπιαστεί με την καθημερινή πολιτική. Ένα σύστημα στρατιωτικών βραβείων και προαγωγών, όπως σε έναν συμβατικό πόλεμο, που θα ενθάρρυνε τους στρατιώτες να σκοτώνουν και να αιχμαλωτίζουν τον μέγιστο αριθμό εχθρών και θα τους ωθούσε έτσι να διευρύνουν την προοπτική και τη συχνότητα των στρατιωτικών τους επιχειρήσεων, μπορεί κάλλιστα να είναι καταστροφικό στον αντεπαναστατικό πόλεμο.

Η κυβέρνηση σε περίοδο ειρήνης πρέπει να διατηρεί μια πολιτικά ουδέτερη στάση προς τον πληθυσμό, πρέπει να αφήνει «εκατό λουλούδια να ανθίσουν, εκατό σχολές σκέψης να συνα-

γωνιστούν», αλλά όχι σε μια αντεπανάσταση, όπου το καθήκον της είναι να φροντίσει ώστε να ανθίζουν μόνο τα σωστά λουλούδια και όχι τα ζιζάνια, τουλάχιστον μέχρι η κατάσταση να ομαλοποιηθεί ξανά.

Η αντεπαναστατική κυβέρνηση σαφώς χρειάζεται ηγέτες που να κατανοούν τη φύση του πολέμου. Υπάρχουν δύο δυνατοί τρόποι για να τους έχει: με κατήχηση και εκπαίδευση στην τεχνική της αντεπαναστατικής εμπόλεμης κατάστασης, και ή αδιακρίτως ή με φυσική επιλογή.

Η θεωρία της αντεπαναστατικής εμπόλεμης κατάστασης μπορεί να διδαχθεί όπως αυτή οποιουδήποτε άλλου είδους πολέμου και, βεβαίως, ο αντεπαναστάτης πρέπει να μεριμνά ώστε αυτή να διδάσκεται σε όλο το προσωπικό των στρατιωτικών και πολιτικών του δυνάμεων. Η δυσκολία προκύπτει σε σχέση με την πρακτική εκπαίδευση των στρατιωτών. Είναι εύκολο να οργανώνεις ασκήσεις και παίγνια σχετικά με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που χρειάζονται στον αντεπαναστατικό πόλεμο, αλλά δύσκολα είναι εφικτό να αναπαράγεις με έναν ρεαλιστικό τρόπο το περιβάλλον των μη στρατιωτικών επιχειρήσεων. Για ένα λόγο, επειδή ο πληθυσμός με τη συμπεριφορά και τη διάθεσή του είναι ο βασικός παράγοντας σε αυτές τις επιχειρήσεις. Πώς μπορεί αυτό να μπει στο παιχνίδι; Επίσης, αποφάσεις που λαμβάνονται στις μη στρατιωτικές επιχειρήσεις σπανίως παράγουν άμεσα αποτελέσματα, ενώ η ορθότητα μιας στρατιωτικής απόφασης επί του πεδίου μπορεί να εκτιμηθεί σχεδόν αμέσως. Το μεγαλύτερο μέρος της εκπαίδευσης πρέπει να γίνεται στην πράξη. Περισσότερα για αυτό το ζήτημα θα ειπωθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Η κατήχηση και η εκπαίδευση, όμως, είναι αργές διαδικασίες και η ανάγκη για ικανούς ηγέτες είναι άμεση. Δεν υπάρχουν εύκολα κριτήρια που να επιτρέπουν σε κάποιον να καθορίζει προ-

καταβολικά κατά πόσον κάποιος, που δεν έχει προηγουμένως εμπλακεί σε μια αντεπανάσταση, θα γίνει ένας καλός ηγέτης. Μια λειτουργική λύση είναι να εντοπίσεις αυτούς που αποδέχονται πρόθυμα τις νέες αντιλήψεις του αντεπαναστατικού πολέμου και να τους δώσεις ευθύνη. Αυτοί που τότε αναδεικνύονται στη δράση πρέπει να προωθούνται προς τα επάνω.

Υπάρχει χώρος στις ένοπλες δυνάμεις, αλλά όχι στο πολιτικό τμήμα της αντεπαναστατικής δύναμης, για τα στελέχη που δεν μπορούν να αποβάλουν τον συμβατικό τρόπο σκέψης τους. Μπορούν να μετατεθούν στις ευκίνητες μονάδες.

Περιττό να πούμε ότι, αν η πολιτική αξιοπιστία είναι ένα πρόβλημα, όπως μπορεί κάλλιστα να συμβαίνει σε έναν αντεπαναστατικό πόλεμο, η δουλειά μέσα στον πληθυσμό πρέπει να ανατίθεται στα πιο αξιόπιστα στελέχη.

Επιλογή της περιοχής που γίνονται οι προσπάθειες

Το στρατηγικό πρόβλημα

Δύο αντίθετες προσεγγίσεις ανοίγονται στον αντεπαναστάτη, και μια τρίτη που είναι ένας συμβιβασμός ανάμεσα στις άλλες. Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση, προχωράει κάποιος από τα δύσκολα στα εύκολα. Οι προσπάθειες συγκεντρώνονται αρχικά στις κόκκινες περιοχές και επεκτείνονται προοδευτικά στις ροζ και τις λευκές. Είναι ο συντομότερος δρόμος, αν πετύχει. Η άλλη προσέγγιση, από τα εύκολα στα δύσκολα, απαιτεί λιγότερα μέσα στο ξεκίνημα, αλλά είναι βραδύτερη και δίνει μεγαλύτερες ευκαιρίες στον εξεγερμένο να αναπτυχθεί και να παγιωθεί στις κόκκινες περιοχές. Η επιλογή ανάμεσα στις προσεγγίσεις εξαρ-

τάται ουσιαστικά από τον συσχετισμό των δυνάμεων μεταξύ των αντιμαχομένων.

Κατά τη διάρκεια του ελληνικού πολέμου, οι εθνικιστές επέλεξαν αρχικά έναν συμβιβασμό που έδινε μεγάλη έμφαση στην πρώτη προσέγγιση. Ξεκίνησαν μπαίνοντας στην περιοχή της Θεσσαλίας στην κεντρική Ελλάδα· αμέσως μετά από αυτό, μετακινήθηκαν προς ανατολάς και προς βορρά κατά των κομμουνιστικών προπυργίων που βρίσκονταν κατά μήκος των συνόρων. Οι κομμουνιστές αποσύρθηκαν με ασφάλεια στις γειτονικές χώρες και επανεμφανίστηκαν αλλού. Η πρώτη εθνικιστική επίθεση απέτυχε. Στη δεύτερη προσπάθειά τους το 1949-50, οι εθνικιστές υιοθέτησαν την αντίθετη στρατηγική: εξάλειψαν τους κομμουνιστές από την Πελοπόννησο, ύστερα έδρασαν με μεγαλύτερη ισχύ στη Θεσσαλία και τελικά καθάρισαν τις παραμεθόριες περιοχές. Αυτήν τη φορά πέτυχαν, εν μέρει χάρη στην αποσκίρτηση του Τίτο από το σοβιετικό μπλοκ, που εμπόδισε τους έλληνες κομμουνιστές να παίζουν κρυφτό στη χώρα του.

Όταν ξανάρχισε ο επαναστατικός πόλεμος στην Κίνα μετά την παράδοση της Ιαπωνίας, οι εθνικιστές είχαν να επιλέξουν ανάμεσα σε τρεις τρόπους δράσης:

1. να συγκεντρώσουν τις προσπάθειές τους στη Μαντζουρία, την πιο απομακρυσμένη περιοχή από το κέντρο της δύναμης των εθνικιστών, και όπου οι κομμουνιστικές δυνάμεις, οπλισμένες με το ιαπωνικό υλικό, ήταν οι ισχυρότερες·
2. να καθαρίσουν την κεντρική Κίνα, ύστερα τη νότια Κίνα και τελικά τη Μαντζουρία·
3. να δρουν παντού.

Αν και θεωρητικά ευρεία, η επιλογή ήταν στην πραγματικότητα περιορισμένη, επειδή οι εθνικιστές δεν μπορούσαν να αφήσουν τους αντιπάλους τους να αναπτύσσονται ασφαλώς στη

Μαντζουρία, την πλουσιότερη βιομηχανική περιοχή της Κίνας, όπου οι κομμουνιστές ήταν σε άμεση επαφή με τη Σοβιετική Ένωση. Και καθώς η Μαντζουρία είχε καταληφθεί από σοβιετικά στρατεύματα τις τελευταίες μέρες του 2ου παγκοσμίου πολέμου, η εθνικιστική κυβέρνηση έπρεπε να επαναβεβαιώσει την κυριαρχία της σε αυτή. Οι εθνικιστές αισθάνονταν αναγκασμένοι να διαθέσουν τις καλύτερες μονάδες τους στη Μαντζουρία.

Κατά πόσον οι εθνικιστές θα είχαν νικήσει αν είχαν ενεργήσει διαφορετικά είναι μάλλον αμφίβολο, αφού οι κινέζοι κομμουνιστές ήταν ένας επίφοβος αντίπαλος το 1945. Αλλά ίσως να είχαν καλύτερες πιθανότητες αν είχαν υιοθετήσει τον δεύτερο τρόπο δράσης.

Στην Αλγερία, όπου οι γάλλοι, από το 1956, είχαν μια συντριπτική στρατιωτική υπεροχή έναντι του FLN, οι προσπάθειές τους διασπάρθηκαν αρχικά σε όλη τη χώρα, με μεγαλύτερες συγκεντρώσεις κατά μήκος των συνόρων με την Τυνησία και το Μαρόκο και στην Καμπιλία, μια δύσβατη, πυκνοκατοικημένη ορεινή περιοχή. Οι δυνάμεις του FLN γρήγορα κατέρρευσαν, αλλά η έλλειψη θεωρίας και εμπειρίας για το τι πρέπει να γίνει μετά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων, απέτρεψε μια ξεκάθαρη γαλλική επιτυχία. Το 1959-60, η γαλλική στρατηγική προχώρησε από τα Δυτικά προς τα Ανατολικά, αρχίζοντας από την περιοχή του Οράν, ύστερα προς τα όρη Ουαρσένις, στην Καμπιλία και, τελικά, στην περιοχή της Κωνσταντίνης. Αυτή τη φορά, υπήρχε αρκετή εμπειρία· η περίοδος της σύγχυσης είχε τελειώσει. Προς το τέλος του 1960, όταν η γαλλική κυβερνητική πολιτική είχε αλλάξει από «καταστολή της εξέγερσης» σε «απεμπλοκή της Γαλλίας από την Αλγερία», οι δυνάμεις του FLN στην Αλγερία είχαν μειωθεί σε οκτώ με εννέα χιλιάδες άνδρες που ήταν αρκετά απομονωμένοι από τον πληθυσμό, διασπασμένοι σε μικρές, αναποτελεσματικές ομάδες, με

6.500 όπλα, τα περισσότερα από τα οποία είχαν θαφτεί λόγω έλλειψης πυρομαχικών· ούτε ένας τοπικός αρχηγός στην Αλγερία δεν ήταν σε επαφή με οργανώσεις του FLN στο εξωτερικό, ούτε και με ασύρματο· οι εκκαθαρίσεις ερήμωναν τις τάξεις τους, και μερικοί από τους υψηλόβαθμους αρχηγούς του FLN στην Αλγερία έκαναν προτάσεις για παράδοση. Τα σύνορα ήταν κλειστά και πολύ σπάνια μπορούσαν να διεισδύσουν ένας ή δύο άνδρες. Οι γαλλικές δυνάμεις περιλάμβαναν 150.000 μουσουλμάνους, χωρίς να υπολογίζονται οι ομάδες αυτοάμυνας σχεδόν σε κάθε χωριό. Αυτό που θα απέμενε να γίνει, αν δεν είχε αλλάξει η πολιτική, ήταν να εξαλειφθούν τα αμετανόητα υπολείμματα των επαναστατών, ένα μακροχρόνιο έργο στην καλύτερη περίπτωση, αν αναλογιστούμε το μέγεθος της Αλγερίας και το έδαφός της. Στη Μαλαισία, αυτή η τελική φάση της αντεπανάστασης κράτησε τουλάχιστον πέντε χρόνια.

Η επιλογή της περιοχής που θα γίνουν οι πρώτες προσπάθειες πρέπει προφανώς να επηρεαστεί πρώτα απ' όλα από τη στρατηγική προσέγγιση που επιλέχτηκε. Είναι καλό να θυμόμαστε, σε κάθε περίπτωση, ότι ο αντεπαναστάτης χρειάζεται μια ξεκάθαρη, έστω και γεωγραφικά περιορισμένη, επιτυχία όσο το δυνατόν νωρίτερα. Με όρους ψυχολογικού οφέλους στην πορεία του επαναστατικού πολέμου, αξίζει τον κόπο να αναλάβει κάποιος τον κίνδυνο ακόμη και αν αυτό σημαίνει ότι θα αφήσει τον εξεγερμένο να αναπτυχθεί σε κάποια άλλη περιοχή.

Ο αντεπαναστάτης, που συνήθως δεν έχει πρακτική εμπειρία στις μη στρατιωτικές επιχειρήσεις που χρειάζονται στην αντεπαναστατική εμπόλεμη κατάσταση, πρέπει να την αποκτήσει σύντομα.

Αυτοί οι δύο παράγοντες δείχνουν ότι η επιλογή της πρώτης περιοχής πρέπει να υπόσχεται μια εύκολη τακτική νίκη με το τίμημα ενός στρατηγικού κινδύνου. Με άλλα λόγια, φαίνεται κα-

λύτερο να πηγαίνεις από τα εύκολα στα δύσκολα εκτός και αν ο αντεπαναστάτης είναι τόσο ισχυρός ώστε να μπορεί να εφαρμόσει την αντίθετη στρατηγική.

Οι τακτικοί παράγοντες

Στην επιλογή της περιοχής, παράγοντες που συνήθως υπολογίζονται στον συμβατικό πόλεμο, όπως το έδαφος, οι δυνατότητες μεταφορών, το κλίμα, εξακολουθούν να ισχύουν. Από αυτήν την άποψη, ο αντεπαναστάτης πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα κατά πόσον η περιοχή μπορεί να απομονωθεί εύκολα και να διαιρεθεί ανάλογα με φυσικά εμπόδια, θάλασσα, ποτάμια, πεδιάδες. Ίσως φανεί παράξενο ότι οι πεδιάδες πρέπει να θεωρούνται φυσικά εμπόδια στον πόλεμο, αλλά το γεγονός είναι ότι τα βουνά, τα δάση και τα έλη δεν είναι εμπόδια για τον εξεγερμένο, αλλά είναι μάλλον το έδαφος που τον ευνοεί. Ούτε τα διεθνή σύνορα είναι εμπόδιο· συνήθως αυτά περιόριζαν μόνο τον αντεπαναστάτη. Αν απουσιάζουν τα φυσικά εμπόδια, πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να χτιστούν τεχνητά, όπως έκαναν οι γάλλοι κατά μήκος των συνόρων με την Τυνησία και το Μαρόκο. Αυτή η λύση μπορεί να είναι δαπανηρή, αλλά έχει ως αποτέλεσμα τόσο πολλή ασφάλεια και τόσο μεγάλη οικονομία σε ανθρώπινο δυναμικό ώστε μπορεί να αξίζει τον κόπο.

Ωστόσο, επειδή ο αντικειμενικός σκοπός είναι ο πληθυσμός, παράγοντες που σχετίζονται με αυτόν αποκτούν ιδιαίτερη σημασία. Υπάρχουν αντικειμενικοί παράγοντες. Πόσο μεγάλος είναι ο πληθυσμός; Όσο μεγαλύτερος είναι, τόσο μεγαλύτερα είναι και τα διακυβεύματα. Ο πληθυσμός είναι συγκεντρωμένος σε πόλεις και κωμοπόλεις, ή διεσπαρμένος σε όλο το έδαφος; Ένας συγκεντρωμένος πληθυσμός προστατεύεται και ελέγχεται ευκο-

λότερα· έτσι ένας λόχος πεζικού μπορεί εύκολα να ελέγξει μια μικρή πόλη 10.000-20.000 κατοίκων –εκτός από την περίπτωση μιας μαζικής εξέγερσης– αλλά θα χρειαζόταν μια πολύ μεγαλύτερη μονάδα αν ο ίδιος πληθυσμός ήταν διάσπαρτος στην ύπαιθρο. Πόσο εξαρτημένος είναι ο πληθυσμός από εφόδια από το εξωτερικό και από τις οικονομικές διευκολύνσεις που παρέχει η αντεπαναστατική διοίκηση; Πρέπει να εισάγει τρόφιμα και άλλα υλικά; Είναι σημαντικό το εμπόριο, ή μπορεί να ζήσει σε μια αυτάρκη οικονομία;

Πάνω απ' όλα, υπάρχουν υποκειμενικοί παράγοντες. Πώς βλέπει ο πληθυσμός τους αντίστοιχους εχθρούς; Ποιες είναι οι αναλογίες εν δυνάμει φίλων, ουδέτερων, εχθρών; Μπορούν αυτές οι κατηγορίες να προσδιοριστούν εκ των προτέρων; Μπορεί, για παράδειγμα, να υποτεθεί ότι οι αστοί, οι πλούσιοι αγρότες, οι μικροί αγρότες κλπ. θα τηρήσουν αυτή ή εκείνη τη στάση; Υπάρχει κάποια επιρροή επάνω τους; Υπάρχουν διχαστικοί παράγοντες λόγω των οποίων κάποια από αυτές τις κατηγορίες μπορεί να διασπαστεί περαιτέρω από έναν από τους αντιπάλους; Αυτό το είδος πολιτικής ανάλυσης είναι τόσο σημαντικό στον αντεπαναστατικό πόλεμο όσο είναι η μελέτη του χάρτη στον συμβατικό πόλεμο, επειδή θα καθορίσει, οσοδήποτε αδρά, κατά πόσον η υπό εξέταση περιοχή θα απαιτήσει εύκολη ή δύσκολη δουλειά. Στην Αλγερία, για παράδειγμα, πιστευόταν εκ των προτέρων ότι οι μουσουλμάνοι βετεράνοι που έπαιρναν σύνταξη από τη γαλλική κυβέρνηση θα ήταν εχθρικοί προς το FLN, ότι οι μουσουλμάνες που ζούσαν στη σκλαβιά σύμφωνα με τα ισλαμικά ήθη θα καλωσόριζαν τη χειραφέτησή τους. Παρά τα επί μέρους προβλήματα, αυτές οι εικασίες αποδείχτηκαν γενικά αληθινές.

Υπάρχει μια βέλτιστη διάσταση για το μέγεθος της έκτασης και του πληθυσμού. Πάνω από αυτήν, η απομόνωση θα ήταν δύ-

σκολο να διατηρηθεί και οι προσπάθειες θα εξασθενούσαν σημαντικά. Κάτω από αυτήν, η επιρροή των εξεγερμένων θα συνέχιζε να διεισδύει πολύ εύκολα από τα έξω και ο πληθυσμός, έχοντας επίγνωση του μικρού μεγέθους του και αισθανόμενος πολύ εκτεθειμένος και πολύ ευδιάκριτος, θα ήταν απρόθυμος να στραφεί προς την αντεπαναστατική πλευρά.

Το σωστό μέγεθος δεν μπορεί να καθοριστεί αφηρημένα· ποικίλλει πάρα πολύ από περίπτωση σε περίπτωση. Το γεγονός ότι ο εξεγερμένος συνήθως κινείται με τα πόδια παρέχει, πάντως, ένα αδρό κριτήριο. Η ελάχιστη διάμετρος της περιοχής πρέπει να είναι ίση με πορεία τουλάχιστον τριών ημερών ώστε εξωτερικοί αντάρτες, που προσπαθούν να διεισδύσουν βαθιά, να είναι αναγκασμένοι να περπατήσουν περισσότερο από μία νύχτα. Αυτό θα έδινε στον αντεπαναστάτη μεγαλύτερη δυνατότητα να τους πιάσει.

Πολιτική προετοιμασία

Τις παραμονές της έναρξης μιας μεγάλης προσπάθειας, ο αντεπαναστάτης αντιμετωπίζει αυτό που ίσως είναι το πιο δύσκολο πρόβλημα του πολέμου: πρέπει να εξοπλιστεί με έναν αξιόλογο σκοπό.

Ας απαλείψουμε πρώτα τις εύκολες περιπτώσεις –εύκολες ως αναλυτικά προβλήματα– που περιγράφονται σε γενικές γραμμές παρακάτω.

1. Ο εξεγερμένος δεν έχει στην πραγματικότητα κανένα σκοπό· εκμεταλλεύεται την αδυναμία και τα λάθη του αντεπαναστάτη. Τέτοια φαίνεται να είναι η κατάσταση στο Νότιο Βιετνάμ σήμερα. Οι βιετκόνγκ δεν μπορούν να αξιώνουν γη, που είναι άφθονη στο Νότιο Βιετνάμ·

ούτε να σηκώσουν τη σημαία της αντιαποικιοκρατίας, επειδή το Νότιο Βιετνάμ δεν είναι πια αποικία· ούτε να προσφέρουν κομμουνισμό, ο οποίος δεν φαίνεται να είναι πολύ δημοφιλής στον πληθυσμό του Νότιου Βιετνάμ. Το πρόγραμμα του εξεγερμένου είναι απλώς: «Διώξτε τα καθάρματα». Αν τα «καθάρματα» (οποιοσδήποτε έχει την εξουσία στη Σαϊγκόν) διορθώσουν τους τρόπους τους, ο εξεγερμένος θα χάσει τον σκοπό του.

2. Ο εξεγερμένος έχει ένα σκοπό τον οποίο μπορεί να ενστερνιστεί ο αντεπαναστάτης χωρίς να βάλει σε υπέρμετρο κίνδυνο την εξουσία του. Αυτή ήταν, όπως έχουμε δει, η περίπτωση στις Φιλιππίνες κατά τη διάρκεια της εξέγερσης των χουκ. Αυτό που πρέπει όλο κι όλο να κάνει ο αντεπαναστάτης είναι να υποσχεθεί τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και να αποδείξει ότι το εννοεί.

Μένουμε με τη γενική περίπτωση όταν ο εξεγερμένος έχει το μονοπώλιο ενός δυναμικού σκοπού. Τι μπορεί να κάνει ο αντεπαναστάτης; Η γνώση ότι αυτό το ιδεολογικό μειονέκτημα θα υποχωρήσει κάπως καθώς ο ίδιος ο πόλεμος γίνεται το κύριο ζήτημα δεν είναι παρηγοριά, επειδή ο αντεπαναστάτης πρέπει να κρατήσει μέχρι τότε, και η στιγμή για να ξεκινήσει μια αντεπίθεση είναι στην αρχή.

Θα ήταν λάθος να πιστεύει κάποιος ότι ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί να πάρει την υποστήριξη του πληθυσμού, εκτός και αν αποδεχτεί πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Όσο αντιπαθής και αν είναι, αν έχει επαρκή θέληση και ισχύ, αν μπορεί να βασιστεί σε έναν μικρό αλλά ενεργό πυρήνα υποστηρικτών που παραμένουν πιστοί σε αυτόν, επειδή θα έχαναν τα πάντα, περιλαμβανομένης της ζωής τους, αν νικούσε ο εξεγερμένος, μπορεί να διατηρηθεί στην εξουσία. Μπορεί κάλλιστα να ανακαλέσει οποιαδήποτε

οφέλη απολαμβάνει ο πληθυσμός από την ύπαρξη απλώς του καθεστώτος του –ένα βαθμό νόμου και τάξης, μια λίγο ή πολύ διευθυνόμενη οικονομία, δημόσια έργα και υπηρεσίες που λειτουργούν κ.λπ.– και να τα αποκαταστήσει βαθμιαία ως αμοιβή για τη συνεργασία του πληθυσμού. Μπορεί, για παράδειγμα, να επιβάλει δελτίο στα τρόφιμα και να φροντίσει να πάρουν δελτία μόνο όσοι συνεργάζονται. Μπορεί, την ίδια στιγμή, να χρησιμοποιήσει στο έπακρο αυτούς που είναι πρόθυμοι να τον υποστηρίξουν ενεργά, δίνοντάς τους αυξημένα προνόμια και εξουσία, και να διοικεί μέσω αυτών, όσο απεχθείς και αν είναι. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο το καθεστώς Κάνταρ στην Ουγγαρία και άλλα, αναμφιβόλως, διατηρήθηκαν στην εξουσία. Αλλά μια τέτοια πολιτική σκέτης βίας θα μπορούσε να φέρει στην καλύτερη περίπτωση μια πρόσκαιρη επιστροφή στο *status quo ante*, μια κατάσταση μόνιμης έντασης, όχι μια διαρκή ειρήνη.

Ελλείψει φιλελεύθερων τάσεων και μιας αίσθησης δικαιοσύνης –αν υπάρχει κάποια δικαιοσύνη στις απαιτήσεις του εξεγερμένου– η σύνεση και η σκοπιμότητα επιβάλλουν στον αντεπαναστάτη να εξοπλιστεί με ένα πολιτικό πρόγραμμα σχεδιασμένο να πάρει όσο περισσότερο άνεμο μπορεί από τα πανιά του εξεγερμένου. Έτσι προκύπτουν σοβαρά ζητήματα ουσίας και συντονισμού.

Όταν ψάχνει για έναν αντι-σκοπό, ο αντεπαναστάτης μένει με μια στενή επιλογή δευτερευόντων ζητημάτων που απευθύνονται σχεδόν πάντα στη λογική σε μια περίοδο που το πάθος είναι η βασική κινητήρια δύναμη. Και πόσο μπορεί να προχωρήσει στον δρόμο των μεταρρυθμίσεων χωρίς να βάλει σε κίνδυνο την εξουσία του, η οποία, στο κάτω κάτω, είναι αυτό το οποίο –σωστό ή λάθος– μάχεται να διατηρήσει; Όταν ο σκοπός του εξεγερμένου είναι μια πρόταση όλα-ή-τίποτα, όπως στις περισσότερες αντια-

ποικιακές ή υπό κομμουνιστική καθοδήγηση εξεγέρσεις, το περιθώριο για πολιτικούς ελιγμούς είναι εξαιρετικά περιορισμένο. Ο εξεγερμένος θέλει ανεξαρτησία σήμερα, μιλάει για επανάσταση, προωθεί την ταξική πάλη και τη δικτατορία του προλεταριάτου· ο αντίπαλός του μπορεί να προσφέρει μόνο αυτονομία στο εσωτερικό ή κάποια παραλλαγή της, επιμένει στην εξέλιξη, τονίζει την αδελφοσύνη όλων των τάξεων.

Ωστόσο, γνωρίζοντας ότι το πρόγραμμά του θα έχει μικρή ή καθόλου απήχηση, ο αντεπαναστάτης πρέπει με κάποιον τρόπο να βρει ένα σύνολο μεταρρυθμίσεων, έστω και αν είναι δευτερεύουσες, έστω και αν είναι μικρές. Πρέπει να ποντάρει στο γεγονός ότι η λογική, μακροπρόθεσμα, θα επικρατήσει πάνω στο πάθος.

Θα ήταν επίσης συνετό να βεβαιωθεί ότι αυτό που προσφέρει είναι στην πραγματικότητα επιθυμητό από τον λαό. Μεταρρυθμίσεις που σχεδιάζονται θεωρητικά σε ένα υψηλό επίπεδο, μπορεί συχνά να φαίνονται στα χαρτιά πολλά υποσχόμενες, αλλά δεν ανταποκρίνονται πάντα στη λαϊκή βούληση. Μια πρακτική μέθοδος, λοιπόν, θα ήταν να διερευνώνται αντικειμενικά οι λαϊκές απαιτήσεις, να γίνεται ένας κατάλογός τους, να αποκλείονται αυτές που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν με ασφάλεια και να προωθούνται οι υπόλοιπες.

Ο αντεπαναστάτης πρέπει επίσης να αποφασίσει πότε θα δημοσιοποιήσει το πρόγραμμά του. Αν το κάνει πολύ νωρίς, θα μπορούσε να θεωρηθεί δείγμα αδυναμίας, να διογκώσει τις απαιτήσεις του εξεγερμένου, ακόμη και να ενθαρρύνει τον πληθυσμό να υποστηρίξει τον εξεγερμένο ελπίζοντας σε περισσότερες παραχωρήσεις· και καθώς διαρκεί ο πόλεμος ο αντίκτυπος του προγράμματος θα μειώνεται. Αν η εξαγγελία αργήσει υπερβολικά, το εγχείρημα για να κερδηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού θα γίνει πιο δύσκολο. Η εκτίμηση του σωστού χρόνου είναι ένα ζήτημα κρίσης

που βασίζεται στις περιστάσεις και καμιά λύση δεν μπορεί να προταθεί εκ των προτέρων. Φαίνεται δυνατό και συνετό, πάντως, να διαχωριστεί το πολιτικό πρόγραμμα από τις ειδικές συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις. Το πρόγραμμα θα μπορούσε να εξαγγελθεί νωρίς με γενικούς όρους. Οι μεταρρυθμίσεις, εφόσον δεν έχουν νόημα εκτός και αν μπορούν να εφαρμοστούν ασφαλώς, θα μπορούσαν να δημοσιοποιηθούν τοπικά μόλις ολοκληρωθούν οι προκαταρκτικές στρατιωτικές επιχειρήσεις· πρέπει να δημοσιοποιηθούν πανεθνικά όταν η τοπική εμπειρία έχει δείξει την αξία τους.

Σε κάθε περίπτωση, τίποτε δεν θα μπορούσε να είναι χειρότερο από το να υπόσχεσαι μεταρρυθμίσεις και να είσαι απρόθυμος ή ανίκανος να τις πραγματοποιήσεις.

Η πρώτη περιοχή ως μια περιοχή δοκιμών

Όσο προετοιμασμένες, εκπαιδευμένες και κατηχημένες και αν είναι οι αντεπαναστατικές δυνάμεις, η πραγματικότητα πάντοτε θα διαφέρει από τη θεωρία. Λάθη πρόκειται να γίνουν, αλλά θα ήταν ασυγχώρητο να μη μαθαίνεις από αυτά. Γι' αυτό η πρώτη περιοχή που επιλέγεται πρέπει να θεωρείται περιοχή δοκιμών. Η αξία των επιχειρήσεων που γίνονται εκεί βρίσκεται τόσο σε αυτά που διδάσκουν όσο και στα αποτελέσματά τους καθαυτά.

Δοκιμή σημαίνει πειραματισμός, να είσαι προσηλωμένος στην αντικειμενική παρατήρηση αυτών που συμβαίνουν, να είσαι συνεπής και πρόθυμος να αλλάξεις αυτό που πάει στραβά. Και μάθηση σημαίνει να παίρνεις τα σωστά μαθήματα από τα γεγονότα και να μεταδίδεις την εμπειρία στους άλλους. Όλα αυτά δεν μπορούν να αφεθούν στην τύχη και την ατομική πρωτοβουλία· πρέπει να οργανωθούν προσεκτικά και μελετημένα.

Οι κινέζοι κομμουνιστές, που ήξεραν καλά τη σημασία της μάθησης και του συνδυασμού της θεωρίας με την πράξη, φαίνεται ότι εφάρμοσαν στις αρχές της δεκαετίας του 1950 μια μέθοδο που οφείλει λίγα στον μαρξισμό και πολλά στην εμπειρική επιστήμη και στην απλή κοινή λογική. Ποτέ δεν εξήγησαν αναλυτικά τη μέθοδό τους, οπότε αυτό που ακολουθεί είναι μια σύνθεση βασισμένη στην παρατήρηση των γεγονότων και κάποιες λογικές εικασίες.

Όποτε η ανώτατη κινεζική κομμουνιστική ηγεσία, δηλαδή τα δέκα ή δώδεκα μέλη της μόνιμης ομάδας της Κεντρικής Επιτροπής, μελετούσαν μια σοβαρή μεταρρύθμιση –για παράδειγμα, την ίδρυση ημισοσιαλιστικών αγροτικών συνεταιρισμών– η ιδέα πρώτα συζητιόταν διεξοδικά μέσα στην ομάδα. Αν δεν απορριπτόταν εκεί, θα υποβαλλόταν ύστερα ένα προσχέδιο, το Σχέδιο αρ. 1, στην Κεντρική Επιτροπή με τα περίπου εβδομήντα τακτικά μέλη της, θα συζητιόταν πάλι διεξοδικά, θα άλλαζε, ή ίσως ακόμα και να απορριπτόταν.

Από τη συζήτηση θα προέκυπτε ένα Σχέδιο αρ. 2, το οποίο θα υποβαλλόταν κατόπιν σε ένα κάθετο τμήμα του κόμματος αποτελούμενο από μέλη επιλεγμένα από κάθε επίπεδο και κάθε περιοχή της Κίνας. Με τον τυπικό τρόπο των κινέζων κομμουνιστών, η ανοιχτή και ειλικρινής συζήτηση θα ήταν υποχρεωτική· δεν θα μπορούσε κάποιος απλώς να το εγκρίνει χωρίς να δώσει προσωπικούς και πειστικούς λόγους. Μια τέτοια διεύρυνση των απόψεων θα έφερνε, βεβαίως, περαιτέρω τροποποιήσεις του σχεδίου, ή πάλι θα αποκάλυπτε την έλλειψη πρακτικότητάς του. Από αυτό θα προέκυπτε το Σχέδιο αρ. 3.

Οι κινέζοι κομμουνιστές είχαν από νωρίς προσδιορίσει συγκεκριμένες περιοχές κάθε μεγέθους ως περιοχές δοκιμών. Έτσι, η Μαντζουρία συνολικά ήταν μια περιοχή δοκιμών επειδή, θεω-

ρείτο η πρωτοπορία της εκβιομηχάνισης της Κίνας· ένας νομός εδώ κι εκεί, μια ή αρκετές επαρχίες σε κάθε νομό, ένα ή αρκετά χωριά σε κάθε επαρχία είχαν επιλεγεί για διάφορους λόγους: επειδή ήταν ιδεολογικά προχωρημένα, ή στον μέσο όρο ή καθυστερημένα· επειδή ήταν κοντά σε μια μεγάλη πόλη ή κατοικούνταν από εθνικές μειονότητες. Το Σχέδιο αρ. 3 θα εφαρμοζόταν μυστικά στις περιοχές δοκιμών με την ελάχιστη τοπική δημοσιότητα. Οι επιχειρήσεις θα παρακολουθούνταν από στελέχη κάθε επιπέδου που δεν προέρχονταν από τις περιοχές δοκιμών.

Στο τέλος του πειράματος, θα γινόταν μια ολοκληρωμένη κριτική και το σχέδιο θα απορριπτόταν συνολικά ή θα άλλαζε σύμφωνα με τα μαθήματα του πειράματος. Αν το κρατούσαν, θα εξαγγελλόταν ως επίσημη απόφαση και θα εφαρμοζόταν με φανφάρες σε ολόκληρη τη χώρα. Οι παρατηρητές θα επέστρεφαν στις θέσεις τους, όχι για να υλοποιήσουν τη μεταρρύθμιση οι ίδιοι αλλά για να υπηρετήσουν ως δάσκαλοι και επιθεωρητές στα αντίστοιχα επίπεδα για τη μάζα των τοπικών στελεχών.

Με αυτόν τον τρόπο μπόρεσε το Πεκίνο να υλοποιήσει σε λίγες εβδομάδες την πρώτη σχετικά πλήρη απογραφή στην Κίνα,[3] ή να επιβάλει μέσα σε ένα μήνα ένα σφιχτό δελτίο στα σιτηρά. Το γεγονός ότι το κομμουνιστικό καθεστώς κυριολεκτικά έφτασε σε φρενίτιδα κατά την επόμενη περίοδο του «Μεγάλου άλματος προς τα μπροστά» δεν αναιρεί την αλήθεια του κανόνα. Και μολονότι το παραπάνω παράδειγμα δεν προέρχεται από μια αντεπαναστατική κατάσταση, η αρχή θα μπορούσε όντως να χρησιμοποιηθεί επωφελώς σε κάθε αντεπανάσταση.

---

[3] Αν η πληρότητα της απογραφής δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, η ακρίβεια των αποτελεσμάτων που ανακοινώθηκαν είναι άλλη υπόθεση. Μόνο οι κόκκινοι κινέζοι γνωρίζουν την ακριβή αλήθεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Εδώ θα μελετήσουμε τα τακτικά προβλήματα που προκύπτουν κανονικά με την εφαρμογή της στρατηγικής που περιγράφηκε στο Κεφάλαιο 4. Ασχολούμενοι με αυτά, και σε θεωρητικό επίπεδο, θα επικεντρωθούμε, βεβαίως, περισσότερο σε κανόνες παρά σε πρακτικές οδηγίες.

Το πρώτο βήμα: καταστροφή ή εκδίωξη των επαναστατικών δυνάμεων

Η καταστροφή των ανταρτικών δυνάμεων στην επιλεγμένη περιοχή είναι, προφανώς, πολύ επιθυμητή και αυτό είναι κάτι για το οποίο πρέπει να αγωνιστεί ο αντεπαναστάτης. Ένα πράγμα πρέπει να είναι σαφές, ωστόσο: αυτή η επιχείρηση δεν είναι αυτοσκοπός, επειδή οι αντάρτες, όπως τα κεφάλια της μυθικής λερναίας ύδρας, έχουν την ειδική ικανότητα να ξαναφυτρώνουν αν δεν καταστραφούν όλα ταυτοχρόνως. Ο πραγματικός σκοπός της πρώτης επιχείρησης, λοιπόν, είναι να προετοιμάσει το πεδίο για την περαιτέρω ανάπτυξη της αντεπαναστατικής δράσης.

Ο σκοπός επιτυγχάνεται όταν οι στατικές μονάδες που έμειναν για να φρουρούν την περιοχή μπορούν να αναπτυχθούν ασφαλώς στον βαθμό που χρειάζεται. Συνεπώς, αν οι περισσότεροι αντάρτες απλώς εκδιωχθούν, το αποτέλεσμα είναι ακόμη καλό. Αν διαλυθούν σε πολύ μικρές ομάδες και κρυφτούν στην περιοχή, η κατάσταση είναι ακόμη αποδεκτή εφόσον ο αντεπαναστάτης φροντίσει να μην μπορέσουν να ανασυνταχθούν. Γι' αυτό, σε αυτήν την περίπτωση, μερικές από τις ευκίνητες αντεπαναστατικές μονάδες θα πρέπει να παραμείνουν στην περιοχή μέχρι οι στατικές μονάδες, αφού εδραιωθούν καλά και έχουν επιβάλει αρκετό έλεγχο επί του πληθυσμού, να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τους διάσπαρτους αντάρτες και να αποτρέψουν την ανασύνταξή τους σε μεγαλύτερες, πιο επικίνδυνες ομάδες.

Το πρώτο βήμα στις αντεπαναστατικές επιχειρήσεις δεν πρέπει να παρατραβήξει προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερα στρατιωτικά αποτελέσματα.

Η τακτική γι' αυτήν την επιχείρηση είναι ουσιαστικά απλή.

1. Ευκίνητες μονάδες, συν μονάδες προορισμένες να μείνουν στην περιοχή για να ενισχύσουν όποιες στατικές μονάδες ήταν αρχικά εκεί, συγκεντρώνονται ξαφνικά γύρω από την περιοχή. Αρχίζουν να δρουν από τα έξω προς τα μέσα, με σκοπό να πιάσουν τους αντάρτες μέσα σε ένα κλοιό. Την ίδια στιγμή, μονάδες που φρουρούν τις γειτονικές περιοχές παίρνουν διαταγή να εντείνουν τη δραστηριότητά τους στην περιφέρεια της επιλεγμένης περιοχής.
2. Η εκκαθάριση γίνεται ύστερα από τα μέσα προς τα έξω, με σκοπό τουλάχιστον να εκδιωχτούν οι αντάρτες.
3. Η συνολική επιχείρηση τελικά διασπάται σε αρκετές επιχειρήσεις μικρής κλίμακας. Όλες οι στατικές μονάδες, οι αρχικές όσο και οι καινούργιες, μετατίθενται στους μόνι-

μους τομείς τους. Ένα τμήμα των ευκίνητων μονάδων δρα σαν ένα σώμα, ελεγχόμενο κεντρικά· το υπόλοιπο κατανέμεται στους τομείς. Όλες οι δυνάμεις απασχολούνται με τα υπολείμματα των ανταρτών μετά από τις δύο προηγούμενες εκκαθαρίσεις.

Οι επιχειρήσεις ενισχύονται κατά τη διάρκεια αυτού του βήματος –όπως και σε όλα τα άλλα– με πληροφορίες τακτικής φύσης και ψυχολογικό πόλεμο που απευθύνεται στον εξεγερμένο, τις δυνάμεις του ίδιου του αντεπαναστάτη και τον πληθυσμό.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στις αντεπαναστατικές δυνάμεις

Οι επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια αυτού του βήματος, καθώς είναι κυρίως στρατιωτικής φύσης, αναπόφευκτα θα προκαλέσουν κάποιες ζημιές και καταστροφές. Ο εξεγερμένος από τη μεριά του θα πασχίζει να προκαλεί συγκρούσεις ανάμεσα στον πληθυσμό και τις αντεπαναστατικές δυνάμεις.

Καθώς η αντιπαράθεση με τον πληθυσμό δεν θα βοηθήσει, είναι επιβεβλημένο να κρατηθούν στο ελάχιστο οι κακουχίες του πληθυσμού και οι απερίσκεπτες ενέργειες από μέρους των δυνάμεων. Οι μονάδες που συμμετέχουν στην επιχείρηση πρέπει να πάρουν πλήρεις οδηγίες γι' αυτό, τα αδικήματα να τιμωρούνται αυστηρά, ακόμη και δημοσίως αν αυτό μπορεί να χρησιμεύσει στον εντυπωσιασμό του πληθυσμού. Οποιαδήποτε ζημιά προκληθεί πρέπει να αποζημιώνεται χωρίς γραφειοκρατικές διατυπώσεις.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στον πληθυσμό

Το να ζητήσεις σε αυτήν τη φάση από τους ντόπιους να συνεργα-

στούν μαζικά και ανοιχτά θα ήταν άχρηστο, ακόμη και αυτοκαταστροφικό, επειδή δεν μπορούν να το κάνουν, καθώς είναι ακόμη κάτω από τον έλεγχο του εξεγερμένου. Η προώθηση μιας τέτοιας γραμμής θα εξέθετε τον αντεπαναστάτη σε μια δημόσια αποτυχία. Επιπλέον, αν κάποιοι ντόπιοι πολίτες επρόκειτο να συνεργαστούν πρόωρα και τιμωρηθούν γι' αυτό από τον εξεγερμένο, το ψυχολογικό κόστος θα ήταν καταστροφικό.

Ο αντεπαναστάτης θα ήταν σοφότερος αν περιόριζε τον στόχο του στην εξασφάλιση της ουδετερότητας του πληθυσμού, δηλαδή στην παθητικότητά του προς αμφότερες τις πλευρές. Η γενική γραμμή θα μπορούσε να είναι: «Μείνετε ουδέτεροι και η ειρήνη γρήγορα θα επιστρέψει στην περιοχή. Βοηθήστε τον εξεγερμένο, και εμείς θα αναγκαστούμε να κάνουμε περισσότερες στρατιωτικές επιχειρήσεις και να προκαλέσουμε έτσι περισσότερη καταστροφή».

Προπαγάνδα που απευθύνεται στον εξεγερμένο

Το χειρότερο λάθος του εξεγερμένου σε αυτό το στάδιο θα ήταν να αποδεχτεί τη μάχη, να παραμείνει δραστήριος ενόσω ο αντεπαναστάτης είναι πολύ ισχυρός. Ο σκοπός του ψυχολογικού πολέμου είναι να εξωθηθεί σε αυτό.

Μόλις ο αντεπαναστάτης χάσει το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού –αν υπήρχε– που επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης και μετά τις πρώτες επιχειρήσεις, αν τότε διακηρύξει την πρόθεσή του να παραμείνει στην περιοχή για να εργαστεί με τον πληθυσμό και να κερδίσει την υποστήριξή του, ο εξεγερμένος, φοβούμενος την απώλεια γοήτρου όσο και τη συνακόλουθη απώλεια γνήσιας δύναμης, μπορεί να παρακινηθεί να αποδεχτεί την πρόκληση.

Το δεύτερο βήμα: ανάπτυξη της στατικής μονάδας

Καθώς η πλήρης εξάλειψη των ανταρτών με στρατιωτική δράση είναι πρακτικά ανέφικτη σε αυτό το στάδιο, υπολείμματα πάντοτε θα καταφέρνουν να παραμένουν στην περιοχή και νέοι επίστρατοι θα εντάσσονται στις γραμμές τους εφόσον δεν έχουν καταστραφεί οι πολιτικοί πυρήνες. Αυτοί μπορούν να εξαλειφθούν οριστικά μόνο με την ενεργό συνεργασία του πληθυσμού, συνεργασία που θα είναι διαθέσιμη στον αντεπαναστάτη στα όψιμα στάδια της διαδικασίας, αν όλα πάνε καλά. Γι' αυτό οι αντεπαναστατικές δυνάμεις πρέπει τώρα να στρέψουν την προσοχή τους από τους αντάρτες στον πληθυσμό.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η στρατιωτική δραστηριότητα θα σταματήσει. Αντιθέτως, οι στατικές μονάδες θα συνεχίσουν να παρακολουθούν τους αντάρτες, τώρα όμως με επιχειρήσεις μικρής κλίμακας και ενέδρες, με τη γνώση ότι αυτή η δραστηριότητα δεν πρέπει ποτέ να τους αποσπάσει από την πρωταρχική τους αποστολή, που είναι να κερδίσουν την υποστήριξη του πληθυσμού.

Ο αντεπαναστάτης πρέπει επίσης να φροντίσει ώστε να μην επανέλθουν οι αντάρτες ενισχυμένοι από τα έξω. Η αντιμετώπιση τέτοιων εισβολών θα είναι το κύριο καθήκον των ευκίνητων μονάδων της ίδιας της περιοχής.

Ο σκοπός της ανάπτυξης των στατικών μονάδων είναι να εγκαταστήσει ένα δίκτυο στρατιωτικών δυνάμεων με τρόπο ώστε ο πληθυσμός και οι αντεπαναστατικές πολιτικές ομάδες να προστατεύονται επαρκώς και έτσι οι στρατιώτες να μπορούν να συμμετέχουν στην πολιτική δράση στο κατώτατο επίπεδο, εκεί ακριβώς όπου το πολιτικό προσωπικό είναι ανεπαρκές αριθμη-

τικά. Η περιοχή θα διαιρεθεί σε τομείς και υποτομείς, ο καθένας με τη δική του στατική μονάδα.

Η υποδιαίρεση πρέπει να συνεχίζεται μέχρι το επίπεδο της «βασικής μονάδας αντεπαναστατικής εμπόλεμης κατάστασης»: της μεγαλύτερης μονάδας, ο αρχηγός της οποίας είναι σε άμεση και συνεχή επαφή με τον πληθυσμό. Αυτή είναι η πιο σημαντική μονάδα στις αντεπαναστατικές επιχειρήσεις, στο επίπεδο όπου προκύπτουν τα περισσότερα πρακτικά προβλήματα, εκεί όπου ο πόλεμος κερδίζεται ή χάνεται. Το μέγεθος διαφέρει κατά περίπτωση, και σε κάθε περίπτωση με τη συγκυρία· η βασική μονάδα μπορεί να είναι ένα τάγμα ή ένας λόχος αρχικά, μια διμοιρία ή ακόμη και ένας χωροφύλακας στο τέλος της διαδικασίας.

Ορισμένα σημεία απαιτούν ειδική φροντίδα στην ανάπτυξη των στατικών μονάδων.

Τα διοικητικά και τα στρατιωτικά όρια πρέπει να συμπίπτουν σε κάθε επίπεδο ακόμη και αν τα συνεπαγόμενα όρια δείχνουν παράδοξα από μια αυστηρά στρατιωτική σκοπιά. Αδυναμία να τηρηθεί αυτή η αρχή θα είχε ως αποτέλεσμα σύγχυση που θα ωφελούσε τον εξεγερμένο.

Φαίνεται λογικό ότι το δίκτυο πρέπει να είναι πυκνότερο στο κέντρο της περιοχής από όσο στην περιφέρεια, όπου οι αντεπαναστατικές δυνάμεις κατ' ανάγκην θα αφιερώσουν ένα μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητάς τους σε στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Οι μονάδες πρέπει να αναπτυχθούν εκεί που κατοικεί ο πληθυσμός και όχι σε τοποθεσίες που θεωρείται ότι έχουν στρατιωτική αξία. Μια στρατιωτική μονάδα μπορεί να περάσει ολόκληρο τον πόλεμο σε αποκαλούμενες στρατηγικές θέσεις χωρίς να συνεισφέρει διόλου στην ήττα του εξεγερμένου. Αυτό δεν σημαίνει ότι γέφυρες, επικοινωνιακά κέντρα και άλλες πολύτιμες εγκαταστάσεις δεν πρέπει να προστατεύονται, βεβαίως,

αλλά μάλλον ότι οι αντεπαναστατικές δυνάμεις δεν πρέπει να σπαταλώνται σε παραδοσιακά δεσπόζουσες θέσεις, επειδή στον επαναστατικό πόλεμο αυτές οι θέσεις συνήθως δεν ελέγχουν τίποτε.

Αν ο αγροτικός πληθυσμός είναι πολύ διεσπαρμένος για να επιτρέπει τη στάθμευση ενός στρατιωτικού αποσπάσματος με κάθε ομάδα, ο αντεπαναστάτης αντιμετωπίζει την απόφαση να τον εγκαταστήσει αλλού, όπως έγινε στη Μαλαισία, την Καμπότζη και την Αλγερία, και γίνεται σήμερα στο Νότιο Βιετνάμ. Ένα τέτοιο ριζοσπαστικό μέτρο είναι περίπλοκο και επικίνδυνο. Περίπλοκο επειδή ο πληθυσμός πρέπει να μετακινηθεί, να στεγαστεί και να του δοθούν ευκολίες ώστε να διατηρήσει τους παλιούς, ή να βρει νέους, ανεξάρτητους πόρους ζωής. Επικίνδυνο επειδή σε κανέναν δεν αρέσει να ξεριζώνεται και η επιχείρηση θα εναντιωθεί στον πληθυσμό σε μια κρίσιμη περίοδο· μια καλά σχεδιασμένη και καλά εκτελεσμένη μετεγκατάσταση μπορεί τελικά να προσφέρει στον πληθυσμό οικονομικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα, αλλά αυτά δεν θα φανούν άμεσα. Επιπλέον, η ανασύνταξη του πληθυσμού είναι βασικά μια ενέργεια αμυντικής νοοτροπίας. Δίνει στον εξεγερμένο ένα μεγάλο βαθμό ελευθερίας στην ύπαιθρο, τουλάχιστον τη νύχτα, και δύσκολα συμβαδίζει με τον τελικό σκοπό της ενεργητικής χρησιμοποίησης του πληθυσμού, ως πηγή πληροφόρησης και ως μεγάλη πολιτοφυλακή, κατά των ανταρτών. Μια περίεργη εικόνα των αποτελεσμάτων της μετεγκατάστασης του πληθυσμού δίνεται από τον αλγερινό πόλεμο. Όταν οι γάλλοι απέκλεισαν τα σύνορα με την Τυνησία, έφτιαξαν ένα φράχτη σε κάποια απόσταση από αυτά. Μετακινώντας τον ντόπιο πληθυσμό από μερικούς τομείς ανάμεσα στον φράχτη και τα σύνορα, δημιούργησαν ένα ουδέτερο έδαφος. Το 1959, όταν η κατάσταση βελτιώθηκε πολύ, εγκατέστησαν ξανά τους ανθρώ-

πους στις αρχικές τους εστίες ανάμεσα στον φράχτη και τα σύνορα. Τότε, το FLN, με τη σειρά του, μετακίνησε δια της βίας τον πληθυσμό στην Τυνησία επειδή οι γάλλοι έπαιρναν από αυτόν πάρα πολλές πληροφορίες για τις κινήσεις του FLN.

Η μετεγκατάσταση είναι σαφώς ένα μέτρο τελευταίας καταφυγής, που προέρχεται από την αδυναμία του αντεπαναστάτη. Πρέπει να εφαρμόζεται μόνο αν η πορεία του πολέμου αναμφισβήτητα δείχνει ότι οι αντεπαναστατικές δυνάμεις δεν έχουν καμιά προοπτική να αναπτυχθούν στο απαιτούμενο επίπεδο. Αν αυτό συμβαίνει, η μετεγκατάσταση πρέπει πρώτα να δοκιμάζεται προσεκτικά σε περιορισμένη κλίμακα με σκοπό να βρεθούν τα προβλήματα που προκύπτουν με αυτή την επιχείρηση και να αποκτηθεί η αναγκαία εμπειρία. Πρέπει να προηγείται εντατική ψυχολογική και πρακτική ως προς τη μετακίνηση υποστήριξη. Τελικά, τα μεγέθη των διαφόρων μετεγκαταστάσεων πρέπει να αντιστοιχούν στη μέγιστη δυνατή ανάπτυξη των αντεπαναστατικών δυνάμεων· αν, για παράδειγμα, σε μια δεδομένη περιοχή, ένα τάγμα μπορεί να αναπτύξει με ασφάλεια τους λόχους του, 4 οικισμοί των 2.000 ανθρώπων ο καθένας φαίνονται προτιμότεροι από έναν οικισμό των 8.000.

Περιοχές πολύ αραιοκατοικημένες και δυσπρόσιτες λόγω του εδάφους μπορεί να μετατραπούν σε απαγορευμένες ζώνες όπου οι παρείσακτοι μπορεί να συλλαμβάνονται ή τελικά να πυροβολούνται επί τόπου από εδάφους ή από αέρος.

Σε κάθε επίπεδο, η επιτόπια διοίκηση πρέπει να έχει τις δικές της ευκίνητες εφεδρείες. Όσο πιο διεσπαρμένες είναι οι στατικές μονάδες, τόσο πιο σημαντικές είναι οι ευκίνητες εφεδρείες. Ωστόσο, δεν πρέπει αυτές να παραμείνουν αδρανείς στα ενδιάμεσα των στρατιωτικών επιχειρήσεων· μπορούν και πρέπει να συμμετέχουν στο πρόγραμμα πολιτικής δράσης. Με άλλα λόγια,

αυτές οι τοπικές ευκίνητες εφεδρείες είναι στατικές μονάδες που ο τοπικός διοικητής έχει τη δυνατότητα να τις χρησιμοποιήσει με έναν καθορισμένο χρόνο προειδοποίησης μιας, δύο ή περισσοτέρων ωρών.

Η ανάπτυξη δεν πρέπει να ακολουθεί ένα προκαθορισμένο σχέδιο, όπως ένας λόχος ή μια διμοιρία για κάθε χωριό. Πρέπει να είναι ευέλικτη επειδή, καθώς η αντεπαναστατική δουλειά προχωράει και αυξάνει η ασφάλεια στην περιοχή, οι στατικές μονάδες πρέπει να διασπείρονται όλο και περισσότερο, μέχρι να μείνουν πολύ λίγοι άνδρες που θα σχηματίσουν τους πυρήνες για τις μονάδες αυτοάμυνας. Συνεπώς, πρέπει να αποφεύγονται οι βαριές, δαπανηρές κατασκευές για τη στέγαση των στρατιωτών, όχι τόσο λόγω του συνεπαγόμενου κόστους αλλά για ψυχολογικούς λόγους. Είναι εντελώς ανθρώπινο οι στρατιώτες να δεθούν με τους στρατώνες τους και έτσι να είναι απρόθυμοι να μετακινηθούν σε λιγότερο άνετους καταυλισμούς. Είναι επίσης ανθρώπινο ότι οι στρατιώτες που ζουν στους στρατώνες πάντοτε θα θεωρούνται από τον πληθυσμό ως ξένοι, ως ξεχωριστοί άνθρωποι. Αν δεν επιτραπεί καμιά άλλη κατασκευή εκτός από ό,τι είναι απολύτως αναγκαίο, οι αντεπαναστατικές δυνάμεις θα αναγκαστούν να ζουν όπως και ο πληθυσμός, σε παράγκες αν χρειαστεί, και αυτό θα βοηθήσει στη δημιουργία κοινών δεσμών.

Ο νόμος της περιοχής δοκιμών ισχύει για όλα τα επίπεδα. Μέχρι να αποκτηθεί κάποια πρακτική εμπειρία, θα ήταν καλύτερο για τη βασική μονάδα να μη διασπαρεί σε όλη την επικράτειά της, αλλά να επικεντρώσει τη δουλειά της πρώτα σε ένα χωριό ώστε οι στρατιώτες, όταν καταλάβουν άλλα χωριά, να ξέρουν τι να κάνουν και τι να αποφεύγουν.

Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου, οι ακόλουθοι αντικειμε-

νικοί στόχοι μπορούν να ανατεθούν στο πρόγραμμα ενημέρωσης και ψυχολογικού πολέμου.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στις αντεπαναστατικές δυνάμεις

Καθώς οι κύριες προσπάθειές τους θα στραφούν στο εξής από τις στρατιωτικές σε άλλες δραστηριότητες, οι αντεπαναστατικές δυνάμεις πρέπει να μάθουν τις αιτίες της αλλαγής και να ενημερωθούν με γενικούς όρους για τα μελλοντικά τους καθήκοντα. Αυτό το ενημερωτικό πρόγραμμα, αν γίνει μέσα σε μια ατμόσφαιρα ελεύθερης συζήτησης, θα έπρεπε και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για ένα πρακτικό σκοπό: ανάλογα με τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων, ο αρχηγός μπορεί να επισημάνει τους αξιωματικούς και άνδρες που δείχνουν να είναι οι πιο κατάλληλοι για να δουλέψουν κοντά στον πληθυσμό και αυτούς που, αντιθέτως, προτιμούν περισσότερο τη στρατιωτική πλευρά της αντεπαναστατικής δουλειάς.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στον πληθυσμό

Η ανάπτυξη των στατικών μονάδων σηματοδοτεί την έναρξη μιας μακράς εκστρατείας να ταρακουνηθεί ο πληθυσμός από την ουδέτερη, αν όχι εχθρική του, στάση. Η ανάπτυξη είναι ένα πειστικό επιχείρημα για να φανεί ότι οι αντεπαναστάτες είναι εκεί για να μείνουν, καθώς δεν θα διασπείρονταν αν σκόπευαν να φύγουν από την περιοχή μετά από μια εκτεταμένη αλλά σύντομη επιχείρηση. Αυτή φυσικά θα έπρεπε να είναι η γραμμή που θα αξιοποιηθεί, και ίσως ο καλύτερος τρόπος να ήταν ο έμμεσος, να αφεθεί ο λαός να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα από τα

γεγονότα και τις φήμες. Για παράδειγμα, η διαπραγμάτευση ενός διετούς ή τριετούς συμβολαίου για στρατωνισμό ή γη με έναν χωριάτη σίγουρα θα έφερνε το σωστό αποτέλεσμα.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στον εξεγερμένο

Η ανάπτυξη δεν μπορεί να είναι ακαριαία ή να γίνει ταυτόχρονα σε ολόκληρη την επιλεγμένη περιοχή, επειδή η κατάσταση αναπόφευκτα θα διαφέρει από τομέα σε τομέα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η συγκέντρωση των δυνάμεων του αντεπαναστάτη είναι ακόμη μεγάλη λόγω της παρουσίας των ευκίνητων δυνάμεων που δρουν στην περιοχή και του γεγονότος ότι οι στατικές δυνάμεις δεν έχουν ακόμη διασπαρεί σε μικρά αποσπάσματα.

Είναι ακόμη προς το συμφέρον του αντεπαναστάτη να συνεχίσει την ίδια πολιτική όπως στο προηγούμενο βήμα και να εξωθήσει τους αντάρτες να αντιδράσουν στον χειρότερο δυνατόν χρόνο γι' αυτούς. Πρέπει να δοθεί έμφαση στο ζήτημα, λοιπόν, ότι αυτοί θα χαθούν μόλις αποκοπούν από τον πληθυσμό. Η προτροπή να φύγουν από την περιοχή ή να παραδοθούν μπορεί να ωθήσει τους ηγέτες τους να κάνουν ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή να πολεμήσουν.

Το τρίτο βήμα: επαφή με τον πληθυσμό και έλεγχός του

Σε αυτό το βήμα οι κύριοι στόχοι είναι:

1. να αποκατασταθεί η εξουσία του αντεπαναστάτη πάνω στον πληθυσμό·

2. να απομονωθεί ο πληθυσμός όσο το δυνατόν περισσότερο, με φυσικά μέσα, από τους αντάρτες·
3. να συγκεντρωθούν οι αναγκαίες πληροφορίες που θα οδηγήσουν στο επόμενο βήμα – την εξάλειψη των πολιτικών πυρήνων του εξεγερμένου.

Αυτό είναι το πιο κρίσιμο βήμα στη διαδικασία λόγω του μεταβατικού του χαρακτήρα, της μετάβασης από την έμφαση σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στην έμφαση σε πολιτικές, και επειδή συνδυάζει ένα βαρύ φορτίο σε αμφότερες.

Το επίκεντρο του ενδιαφέροντος στρέφεται τώρα στο επίπεδο της βασικής μονάδας εργασίας, όπου γίνεται η πραγματική μάχη.

1. *Επαφή με τον πληθυσμό.* Αυτή η συγκεκριμένη επιχείρηση, η επαφή με τον πληθυσμό, είναι στην πραγματικότητα η πρώτη αναμέτρηση ανάμεσα στα δύο στρατόπεδα για την εξουσία επί του πληθυσμού. Διακυβεύεται η μελλοντική στάση του πληθυσμού, οπότε και η πιθανή έκβαση του πολέμου. Δεν επιτρέπεται στον αντεπαναστάτη να χάσει αυτή τη μάχη.

Η μάχη γίνεται επειδή ο πληθυσμός, ο οποίος μέχρι πρόσφατα ήταν κάτω από τον ανοιχτό έλεγχο του εξεγερμένου και πιθανώς βρίσκεται ακόμη κάτω από τον καλυμμένο έλεγχό του μέσω των υπαρχόντων πολιτικών πυρήνων, δεν μπορεί να συνεργαστεί αυθόρμητα ακόμη και αν υπάρχει κάθε λόγος να πιστεύει κάποιος ότι η πλειοψηφία συμπαθεί τον αντεπαναστάτη. Οι κάτοικοι συνήθως αποφεύγουν κάθε επαφή μαζί του. Υπάρχει ένα εμπόδιο ανάμεσα σε αυτούς και τον αντεπαναστάτη που πρέπει να σπάσει και μπορεί να σπάσει μόνο με τη βία. Οτιδήποτε ο αντεπαναστάτης θέλει από τον λαό να κάνει, θα πρέπει να επιβάλλεται. Ωστόσο ο λαός δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν εχθρός.

Η λύση είναι πρώτα να παρακαλείς, και μετά να διατάζεις, τον λαό να εκτελέσει ένα ορισμένο αριθμό συλλογικών και ατομικών καθηκόντων για τα οποία θα πληρωθεί. Δίνοντας διαταγές, ο αντεπαναστάτης παρέχει το άλλοθι που χρειάζεται ο πληθυσμός απέναντι στον εξεγερμένο. Ένα τρομερό λάθος θα ήταν, βεβαίως, να εκδίδει διαταγές και να μην μπορεί να τις επιβάλει· ο αντεπαναστάτης πρέπει να προσέχει να εκδίδει διαταγές με φειδώ και μόνο αφού βεβαιωθεί ότι είναι ανθρωπίνως δυνατό για τον πληθυσμό να συμμορφωθεί με αυτές.

Ξεκινώντας με καθήκοντα που ωφελούν άμεσα τον πληθυσμό –όπως ο καθαρισμός του χωριού ή η επισκευή των δρόμων– ο αντεπαναστάτης οδηγεί τους κατοίκους βαθμιαία, αν και μόνο με παθητικό τρόπο, να συμμετέχουν στην πάλη κατά του εξεγερμένου με έργα όπως η κατασκευή δρόμων στρατιωτικού ενδιαφέροντος, η βοήθεια στην κατασκευή των αμυντικών εγκαταστάσεων του χωριού, η μεταφορά εφοδίων σε στρατιωτικά αποσπάσματα, η παροχή οδηγών και φρουρών.

2. *Έλεγχος του πληθυσμού.* Ο έλεγχος του πληθυσμού αρχίζει προφανώς με μια πλήρη απογραφή. Κάθε κάτοικος πρέπει να καταχωριστεί και να πάρει ένα δελτίο ταυτότητας που να μην παραποιείται. Οικογενειακά βιβλιάρια πρέπει να εκδοθούν για κάθε νοικοκυριό για να διευκολύνεται ο έλεγχος από σπίτι σε σπίτι, και οι επικεφαλής της οικογένειας πρέπει να γίνουν υπεύθυνοι για να αναφέρουν οποιαδήποτε αλλαγή μόλις συμβεί. Αυτό το τελευταίο μέτρο είναι χρήσιμο όχι μόνο επειδή είναι σημαντικό για να διατηρείται ενημερωμένη η απογραφή, αλλά επίσης επειδή η ευθύνη που ανατίθεται στον επικεφαλής της οικογένειας τον υποχρεώνει να συμμετέχει στη διαμάχη θέλοντας και μη.

Ο εξεγερμένος δεν μπορεί να αγνοήσει την απογραφή και

μπορεί να μαντέψει πολύ καλά τις επιπτώσεις της. Σίγουρα θα προσπαθήσει να τη σαμποτάρει. Ένας τρόπος είναι να αναγκάσει τους χωρικούς να καταστρέψουν τα νέα τους δελτία ταυτότητας· καθώς ένας πολίτης *χωρίς* δελτίο ταυτότητας μπορεί να έχει πολλούς μπελάδες σε έναν επαναστατικό πόλεμο, αυτή η τακτική σύντομα θα προκαλέσει τέτοια κατακραυγή μέσα στον πληθυσμό που ο εξεγερμένος θα αναγκαστεί να την ανακαλέσει. Μπορεί αντί γι' αυτό να προσπαθήσει να καταχωρίσει το δικό του προσωπικό, υπολογίζοντας στην άγνοια του τοπικού αντεπαναστάτη και στην αλληλεγγύη ή τη σιωπή του πληθυσμού. Για να αντιταχθεί σε αυτήν την πιο ύπουλη τακτική, ο αντεπαναστάτης μπορεί να ζητήσει από κάθε σωματικά ικανό άνδρα που απογράφεται να επιβεβαιώνει την ταυτότητά του με δύο εγγυητές εκτός της οικογένειάς του που με την απειλή βαριάς ποινής θα είναι υπεύθυνοι για την αλήθεια των δηλώσεών του, οι οποίες θα πρέπει να ελέγχονται έτσι κι αλλιώς πριν να εκδοθεί το δελτίο ταυτότητας. Αυτό το μέτρο θα συμβάλει επίσης στο να στραφεί ο πληθυσμός κατά του εξεγερμένου.

Μια απογραφή, αν γίνει και αξιοποιηθεί σωστά, είναι μια βασική πηγή πληροφοριών. Θα έδειχνε, για παράδειγμα, ποιος σχετίζεται με ποιον, ένα σημαντικό τμήμα της πληροφόρησης στον αντεπαναστατικό πόλεμο επειδή η στρατολόγηση των εξεγερμένων στο επίπεδο του χωριού στα αρχικά στάδια συνήθως βασίζεται σε οικογενειακούς δεσμούς· ή ποιος κατέχει περιουσία ή ποιος εργάζεται έξω από το χωριό και έχει, γι' αυτό, νόμιμους λόγους για να ταξιδεύει· ή ποια είναι η πηγή και η ποσότητα του εισοδήματος του καθενός, κάτι που θα ξεχώριζε αμέσως αυτούς που μπορούν να επιδίδονται σε ανώμαλες δραστηριότητες από αυτούς που δεν μπορούν. Η απογραφή θα πρέπει, λοιπόν, να είναι καλά σχεδιασμένη και να γίνει με συστηματικό τρόπο ώστε

το έντυπο και τα αποτελέσματα να μη διαφέρουν από τομέα σε τομέα.

Ο σκοπός του ελέγχου είναι να αποκόψει, ή τουλάχιστον να μειώσει σημαντικά, τις επαφές ανάμεσα στον πληθυσμό και τους αντάρτες. Αυτό γίνεται με την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του πληθυσμού· μετά από λίγο, όταν το αντεπαναστατικό προσωπικό έχει εξοικειωθεί με τον πληθυσμό και γνωρίζει κάθε κάτοικο, η ασυνήθιστη συμπεριφορά μπορεί να επισημανθεί εύκολα. Η διαδικασία της εξοικείωσης με τον πληθυσμό μπορεί να επιταχυνθεί αν τα κατεχόμενα χωριά χωριστούν σε τομείς, και ο καθένας ανατεθεί σε μια ομάδα στρατιωτών που πάντα θα εργάζονται εκεί.

Ο έλεγχος επίσης επιτυγχάνεται με την επιβολή απαγόρευσης κυκλοφορίας και δύο απλών κανονισμών σχετικά με τις μετακινήσεις προσώπων: κανένας δεν μπορεί να φύγει από το χωριό του για περισσότερο από είκοσι τέσσερις ώρες χωρίς άδεια, και κανένας δεν μπορεί να δεχτεί έναν ξένο από έξω από το χωριό χωρίς άδεια. Ο σκοπός δεν είναι να απαγορευτεί η μετακίνηση –εκτός και αν υπάρχουν ειδικοί λόγοι για να γίνει αυτό– αλλά να ελέγχεται. Κάνοντας τα ανεξέλεγκτα ταξίδια πιο δύσκολα, ο αντεπαναστάτης παρέχει ξανά στον πληθυσμό το αναγκαίο άλλοθι για να μη βοηθάει τον εξεγερμένο.

Αυτοί οι κανόνες, ωστόσο, δεν έχουν καμιά αξία αν δεν μπορούν να εφαρμοστούν αυστηρά και συστηματικά. Εφόσον πρόκειται να προκύψουν παραβάτες, πρέπει να επινοηθεί ένα γρήγορο και συνοπτικό σύστημα ποινών και να ανακοινωθεί στον πληθυσμό. Το πρόβλημα των ποινών είναι κάτι που αξίζει να εξεταστεί στο ανώτατο επίπεδο της αντεπαναστατικής ιεραρχίας επειδή είναι σοβαρό και επειδή η λύση του δεν μπορεί να αφεθεί στην πρωτοβουλία των τοπικών ηγετών, καθώς αυτό θα

οδηγούσε σε πολύ ελαφριά ή πολύ βαριά τιμωρία και, σε κάθε περίπτωση, στο χάος.

Οι αντάρτες που παραμένουν στην επιλεγμένη περιοχή κατά το τέλος του πρώτου βήματος θα είναι λίγοι και διασκορπισμένοι. Χρειάζονται πολύ λίγα από άποψη εφοδίων προκειμένου να επιζήσουν. Η αποκοπή τους από τις πηγές εφοδιασμού τους θα απαιτούσε μεγάλη προσπάθεια για να αποφέρει λίγα αποτελέσματα. Αν ο έλεγχος των αγαθών φανεί αναγκαίος, θα πρέπει να περιοριστεί σε είδη που είναι και σπάνια και χρήσιμα στους αντάρτες, όπως κονσερβοποιημένα τρόφιμα, μπαταρίες ασυρμάτου, παπούτσια. Μια περίπτωση όπου ο έλεγχος των τροφίμων είναι αποτελεσματικός με μικρό κόστος είναι όταν οι αντάρτες είναι γεωγραφικά απομονωμένοι από τον πληθυσμό, όπως στη Μαλαισία, όπου έμεναν μέσα στη ζούγκλα, ενώ ο πληθυσμός είχε μετακινηθεί έξω.

3. Προστασία του πληθυσμού. Όπως ακριβώς ο αντεπαναστάτης, επιβάλλοντας βίαια τη θέλησή του στον πληθυσμό, του δίνει μια δικαιολογία για να μη συνεργαστεί με τον εξεγερμένο, ισχύει και το αντίθετο. Απειλώντας τον πληθυσμό, ο εξεγερμένος δίνει στον πληθυσμό μια δικαιολογία, αν όχι ένα λόγο, να αρνηθεί ή να αποφύγει να συνεργαστεί με τον αντεπαναστάτη.

Ο αντεπαναστάτης δεν μπορεί να πετύχει πολλά αν ο πληθυσμός δεν είναι και δεν αισθάνεται προστατευμένος απέναντι στον εξεγερμένο. Ο αντεπαναστάτης χρειάζεται, λοιπόν, να εντείνει τη στρατιωτική του δραστηριότητα, να πολλαπλασιάσει τις περιπολίες και τις μικρής κλίμακας επιχειρήσεις την ημέρα και τις ενέδρες τη νύχτα. Πάνω απ' όλα, πρέπει να αποφύγει την κλασική περίπτωση όπου αυτός κυριαρχεί την ημέρα και ο αντίπαλός του κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Πρέπει να εκπονηθούν σχέδια για ταχεία αντίδραση εναντίον οποιασδήποτε κίνησης του εξεγερμένου, εμπλέκοντας αντεπαναστατικές δυνάμεις που μπορούν να είναι έτοιμες στη στιγμή.

4. *Συλλογή πληροφοριών.* Όποτε στηθεί μια οργάνωση για τη συλλογή πληροφοριών, οι πληροφορίες θα αρχίσουν να έρχονται, είτε επειδή πληροφοριοδότες έρχονται αυθόρμητα στην οργάνωση ή επειδή αυτή πλησιάζει τους πληροφοριοδότες. Το μόνο πραγματικό πρόβλημα είναι πώς να πάρει μπρος η αντλία και να επιταχυνθεί η ροή.

Αυθόρμητη πληροφόρηση δύσκολα θα έρθει σε αυτό το στάδιο, επειδή ο πληθυσμός φοβάται τον εξεγερμένο και επειδή δεν έχει εμπιστοσύνη στον αντεπαναστάτη. Για να ξεπεραστεί αυτή η νοοτροπία, πρέπει να δοθεί στους εν δυνάμει πληροφοριοδότες ένας ασφαλής, ανώνυμος τρόπος να μεταφέρουν την πληροφορία. Πολλά συστήματα μπορούν να επινοηθούν γι' αυτόν τον σκοπό, αλλά το απλούστερο είναι να πολλαπλασιαστούν οι ευκαιρίες για προσωπικές επαφές ανάμεσα στον πληθυσμό και το αντεπαναστατικό προσωπικό, όπου ο κάθε ένας πρέπει να συμμετέχει στη συλλογή πληροφοριών (όχι μόνο οι ειδικοί). Η απογραφή, η έκδοση αδειών μετακίνησης, οι πληρωμές των εργατών, κ.λπ. είναι τέτοιες ευκαιρίες.

Όταν αναζητάει πληροφοριοδότες, ο αντεπαναστάτης θα έχει καλύτερα αποτελέσματα αν συγκεντρώσει τις προσπάθειές του σε εκείνους τους κατοίκους που, εξ ορισμού, θα έπρεπε να είναι εν δυνάμει σύμμαχοί του, δηλαδή αυτούς που θα κέρδιζαν ελάχιστα και θα έχαναν πάρα πολλά αν νικούσε ο εξεγερμένος. Το πρόγραμμα του εξεγερμένου συνήθως δείχνει ποιοι μπορεί να είναι αυτοί.

Αν οι πληροφορίες ακόμη αργούν να έλθουν, μπορεί να ασκη-

θεί πίεση. Κανένας πολίτης, ακόμη και σε μια πρωτόγονη χώρα, δεν μπορεί να αντέξει για πολύ την πίεση από μια μη συνεργάσιμη γραφειοκρατία· οι επαναστατικές καταστάσεις συνήθως αυξάνουν τον αριθμό των κανόνων με τους οποίους πρέπει να συμμορφωθεί η καθημερινή ζωή. Η γραφειοκρατία μπορεί να γίνει ένα δυνατό όπλο στα χέρια του αντεπαναστάτη, με την προϋπόθεση ότι θα τη χρησιμοποιήσει με μετριοπάθεια και αυτοσυγκράτηση και ποτέ εναντίον μιας κοινότητας συνολικά αλλά μόνο εναντίον λίγων ατόμων.

5. Αρχίζοντας να κερδίζεις την υποστήριξη του πληθυσμού. Η εφαρμογή πολιτικών μεταρρυθμίσεων –αν έχουν σχεδιαστεί και εξαγγελθεί από την κυβέρνηση– θα ήταν πρόωρη σε αυτό το στάδιο. Η σωστή ώρα θα είναι όταν έχουν καταστραφεί οι επαναστατικοί πολιτικοί πυρήνες και όταν έχουν εμφανιστεί τοπικοί ηγέτες. Στο πολιτικό πεδίο, το έργο του αντεπαναστάτη ηγέτη είναι να ανακαλύψει ποιες είναι οι πραγματικά επιθυμητές μεταρρυθμίσεις και να ενημερώσει τα υψηλότερα κλιμάκια, ή να προσδιορίσει κατά πόσον οι εξαγγελθείσες μεταρρυθμίσεις συμφωνούν με τη λαϊκή θέληση.

Από την άλλη μεριά, ο αντεπαναστάτης μπορεί αμέσως να αρχίσει να εργάζεται πάνω σε διάφορα προγράμματα στο οικονομικό, το κοινωνικό, το πολιτιστικό και το ιατρικό πεδίο, όπου τα αποτελέσματα δεν εξαρτώνται ολοκληρωτικά από την ενεργό συνεργασία του πληθυσμού. Αν αυτά τα προγράμματα θεωρηθούν εκ των προτέρων χρήσιμα για τον πληθυσμό, μπορούν ακόμη και να του επιβληθούν· η μομφή για πατερναλισμό γρήγορα θα ξεχαστεί όταν τα γεγονότα μιλήσουν από μόνα τους.

Ο αντεπαναστάτης πρέπει επίσης να αρπάζει κάθε ευκαιρία για να βοηθάει τον πληθυσμό με τους δικούς του πόρους και τον

εξοπλισμό. Η έλλειψη επίδειξης είναι η καλύτερη στάση, καθώς οι επενέργειες, καλές ή κακές, πάντα θα σχολιάζονται και θα μεγαλοποιούνται από τη λαϊκή φημολογία.

Στο πεδίο της πληροφόρησης και του ψυχολογικού πολέμου, τα προβλήματα και τα καθήκοντα είναι πολλά κατά τη διάρκεια αυτού του τρίτου σταδίου.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στις αντεπαναστατικές δυνάμεις

Όταν οι δυνάμεις είναι διασκορπισμένες μέσα στον πληθυσμό και ζουν μαζί του, δεν χρειάζεται πια να τους υπενθυμίζουμε ότι πρέπει να κερδίσουν την υποστήριξή του. Καθώς είναι πιο ευάλωτες, διαπιστώνουν ενστικτωδώς ότι η δική τους ασφάλεια εξαρτάται από τις καλές σχέσεις με τους ντόπιους. Η καλή, φιλική συμπεριφορά θα προκύψει αβίαστα από τη μεριά τους. Το πρόβλημα τώρα είναι μάλλον πώς να εντυπωθεί στο αντεπαναστατικό προσωπικό η ανάγκη να παραμείνουν προς τα μέσα σε επαγρύπνηση, ενώ προς τα έξω θα φέρονται φιλικά.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι πώς να κάνεις κάθε μέλος των αντεπαναστατικών δυνάμεων έναν πράκτορα, ασχέτως βαθμού και ικανοτήτων. Ενώ η αυστηρή υπακοή ήταν αρκετή στα προηγούμενα βήματα, τώρα η πρωτοβουλία γίνεται απαραίτητη. Ωστόσο κάθε ατομική προσπάθεια πρέπει να κατευθύνεται προς τον ίδιο στόχο και οι αποκλίσεις και τα καλοπροαίρετα λάθη να κρατηθούν στο ελάχιστο. Αυτή είναι η στιγμή που ο τοπικός διοικητής πρέπει να αναθέτει συγκεκριμένα καθήκοντα στους άνδρες του κάθε μέρα, να τους ενημερώνει υπομονετικά για τους σκοπούς τους, να περιγράφει έναν τρόπο για να εκπληρωθούν, να

προλαμβάνει τις δυσκολίες που είναι πιθανό να προκύψουν και να προτείνει μια κατάλληλη λύση. Μετά από κάθε συγκεκριμένη επιχείρηση, πρέπει να έχει μια συνάντηση με τους άνδρες του, να ακούει τα σχόλιά τους, να παίρνει τα μαθήματα και να μεταδίδει την εμπειρία στις άλλες ομάδες. Αν υπάρχει ένας τρόπος να διδαχθεί η πρωτοβουλία, αυτός είναι ο δρόμος.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στον πληθυσμό

Τρεις βασικοί στόχοι επιδιώκονται σε αυτό το βήμα σε σχέση με τον πληθυσμό:

1. να υπάρξει κάποιος βαθμός επιδοκιμασίας –ή τουλάχιστον κατανόησης– για τις διάφορες ενέργειες του αντεπαναστάτη που επηρεάζουν τον πληθυσμό (απογραφή, έλεγχος μετακινήσεων, επιβολή καθηκόντων κ.λπ.)·
2. να μπουν τα θεμέλια για τον επικείμενο διαχωρισμό μεταξύ του πληθυσμού και του εξεγερμένου·
3. να προετοιμαστεί η ένταξη συμπαθούντων, αλλά ακόμη και ουδέτερων στοιχείων.

Το πρώτο σημείο δεν προξενεί μεγάλο πρόβλημα. Είναι απλώς ένα ζήτημα του αντεπαναστάτη που πρέπει να λέει στον πληθυσμό τι προτείνει να κάνει και γιατί. Η δυσκολία έρχεται στα άλλα σημεία. Η προπαγάνδα, όπως και η τρομοκρατία, έχει την ατυχή τάση να φέρνει αντίθετα αποτελέσματα· από όλα τα εργαλεία του πολέμου, αυτή είναι το πιο λεπτό και η χρήση της απαιτεί προσοχή, προσκόλληση στην πραγματικότητα και πολύ προχωρημένο σχεδιασμό. Αν όμως ο στόχος είναι ένας αγροτικός πληθυσμός, η προπαγάνδα είναι πιο αποδοτική όταν στην ουσία ασχολείται με τοπικά γεγονότα, με προβλήματα που απασχολούν άμεσα τον πληθυσμό και όταν διεξάγεται σε μια βάση πρόσωπο-

με-πρόσωπο ή απευθύνεται σε συγκεκριμένες ομάδες (τους άνδρες, τις γυναίκες, τη νεολαία, τους ηλικιωμένους κ.λπ.) παρά στο σύνολο.

Είναι αδύνατο να «μαγειρευτεί» εκ των προτέρων αυτό το είδος προπαγάνδας σε ένα υψηλό επίπεδο. Εύκολα μπορεί να δούμε ότι οι ευθύνες που ανατίθενται στον τοπικό διοικητή είναι εξαιρετικά βαριές, ειδικά όταν αυτός έχει μόλις αρχίσει να επικοινωνεί με τον πληθυσμό και δεν έχει ακόμη εκτιμήσει τις αντιδράσεις του σε γενικές γραμμές. Πώς μπορεί να εκπληρώσει τον ρόλο του αν τα ανώτερα κλιμάκια δεν τον βοηθήσουν;

Θα έπρεπε, τουλάχιστον, να απαλλαγεί από κάθε ευθύνη για τη διεξαγωγή της στρατηγικής προπαγανδιστικής εκστρατείας, η οποία πρέπει να είναι καθήκον εξειδικευμένου μετακινούμενου προσωπικού. Πρέπει να τον βοηθάει συνεχώς ένας αναπληρωτής που μπορεί να τον απαλλάξει από τις περισσότερες διοικητικές εργασίες ρουτίνας. Πρέπει να του δίνονται ενημερωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την τακτικής φύσεως προπαγάνδα, που θα σχεδιάζονται στο πρώτο ή δεύτερο υψηλότερο κλιμάκιο πιο πάνω από αυτόν, όπου οι αρχές είναι ακόμη αρκετά κοντά στην τοπική κατάσταση. Πρέπει επίσης να ενισχύεται με προσωπικό ψυχολογικού πολέμου όποτε χρειαστεί.

Προπαγάνδα που απευθύνεται στον εξεγερμένο

Μέσα στους αντάρτες, όπως και μέσα σε οποιαδήποτε ανθρώπινη ομάδα, μπορούμε να βρούμε μια ποικιλία σκέψεων, συναισθημάτων και βαθμού αφοσίωσης στον σκοπό του εξεγερμένου. Αν τους αντιμετωπίζουμε σαν να είναι ένα σώμα, σίγουρα ενισχύουμε την αλληλεγγύη τους. Από εδώ και πέρα, ο σκοπός του αντεπαναστατικού ψυχολογικού πολέμου πρέπει να είναι, αντι-

θέτως, να διαιρεί τις γραμμές τους, να υποδαυλίζει την αντίθεση ανάμεσα στη μάζα και τους ηγέτες, να κερδίζει τους διαφωνούντες.

Αυτό είναι ένα καθήκον που συνήθως ξεπερνάει τις δυνατότητες του τοπικού διοικητή, επειδή αυτός έχει μόνο ένα έμμεσο δίαυλο επικοινωνίας με τους αντάρτες –μέσω του πληθυσμού– και οι διασκορπισμένοι αντάρτες συνήθως περιφέρονται σε μια περιοχή μεγαλύτερη από τη δική του. Έτσι μπορεί να συμμετέχει, αλλά όχι να διεξάγει την εκστρατεία, η οποία πρέπει να διευθύνεται από ένα υψηλότερο επίπεδο.

Το τέταρτο βήμα: η καταστροφή της πολιτικής οργάνωσης του εξεγερμένου

Η ανάγκη να ξεριζωθούν οι επαναστάτες πολιτικοί πράκτορες από τον πληθυσμό είναι προφανής. Το ζήτημα είναι πώς να πραγματοποιηθεί αυτό γρήγορα και αποτελεσματικά, με ελάχιστα λάθη και τη λιγότερη οξύτητα.

Αυτή είναι, ουσιαστικά, μια αστυνομική επιχείρηση όχι εναντίον κοινών κακοποιών, αλλά εναντίον ανθρώπων των οποίων τα κίνητρα, ακόμη και αν ο αντεπαναστάτης τα αποδοκιμάζει, μπορεί να είναι εντελώς τίμια. Επιπλέον, αυτοί δεν συμμετέχουν, κατά κανόνα, άμεσα σε άμεση ανταρτική ή τρομοκρατική δράση και, με τη στενή έννοια, δεν έχουν αίμα στα χέρια τους.

Καθώς είναι ντόπιοι, με οικογενειακούς δεσμούς και γνωριμίες, και καταδιώκονται από ξενόφερτους, αυτομάτως υπάρχει προς αυτούς κάποιο αίσθημα αλληλεγγύης και συμπάθειας από τον πληθυσμό. Κάτω από τις καλύτερες συνθήκες, η αστυνομική δράση δεν μπορεί παρά να έχει δυσάρεστες πλευρές και για τον

πληθυσμό και για το αντεπαναστατικό προσωπικό που μένει μαζί του. Γι' αυτό η εξάλειψη των πρακτόρων πρέπει να επιτευχθεί γρήγορα και αποφασιστικά.

Ποιος όμως θα μπορούσε ποτέ να εγγυηθεί ότι δεν θα γίνουν λάθη και δεν θα συλληφθούν αθώοι; Ένα μάλιστα από τα αγαπημένα τεχνάσματα του εξεγερμένου είναι να παραπλανάει τον αντεπαναστάτη και να τον κάνει να συλλαμβάνει ανθρώπους που είναι εχθρικοί προς την εξέγερση. Αν υποθέσουμε ότι έχουν συλληφθεί μόνο αυτοί που έπρεπε, θα ήταν επικίνδυνο και αναποτελεσματικό να αφεθεί ο χειρισμός και η ανάκρισή τους σε ερασιτέχνες. Όλοι αυτοί οι λόγοι επιβάλλουν η επιχείρηση να γίνεται από επαγγελματίες, από μια οργάνωση που δεν πρέπει με κανένα τρόπο να συγχέεται με το αντεπαναστατικό προσωπικό που εργάζεται για να κερδίσει την υποστήριξη του πληθυσμού. Αν η υπάρχουσα αστυνομία δεν είναι έμπιστη, τότε πρέπει να δημιουργηθεί μια ειδική δύναμη για αυτόν τον σκοπό.

Ενώ όλο το αντεπαναστατικό προσωπικό συμμετέχει στη συλλογή πληροφοριών, μόνο η αστυνομία πρέπει να ασχολείται με τους ύποπτους πράκτορες. Η αστυνομική δουλειά, όμως, δεν απαλλάσσει τον τοπικό αντεπαναστάτη διοικητή από τη συνολική του ευθύνη· η επιχείρηση διεξάγεται κάτω από την καθοδήγησή του και πρέπει να βρίσκεται σε διαρκή σύνδεση με την αστυνομία κατά τη διάρκεια της «εκκαθάρισης». Το πότε θα γίνει η εκκαθάριση είναι δική του απόφαση, που πρέπει να βασίζεται σε δύο παράγοντες:

1. κατά πόσον υπάρχει αρκετή διαθέσιμη πληροφόρηση ώστε η εκκαθάριση να είναι επιτυχής·
2. κατά πόσον η εκκαθάριση μπορεί να φτάσει μέχρι τέλους.

Στις κόκκινες περιοχές, η κατάσταση πληροφόρησης σχετικά με την επαναστατική πολιτική οργάνωση συμβαδίζει συνήθως με το ακόλουθο πρότυπο. Ο αρχηγός και τα ανώτατα μέλη του πυρήνα έχουν μεγάλη αφοσίωση στην εξέγερση για να περιμένεις να αλλάξουν στάση γρήγορα και να μιλήσουν ελεύθερα όταν συλληφθούν. Δευτερεύοντες ύποπτοι, όταν συλληφθούν μόνοι τους ή σε μικρές ομάδες, δεν μιλούν, επίσης, επειδή φοβούνται ότι οι επακόλουθες κινήσεις του αντεπαναστάτη κατά των πολιτικών πρακτόρων θα μπορούσαν να αποδοθούν στις δικές τους αποκαλύψεις. Ωστόσο κάθε χωρικός κανονικά γνωρίζει ποια είναι τα μέλη του πυρήνα, ή τουλάχιστον γνωρίζει ποιος τους καλύπτει. Αυτό δείχνει ότι μια έμμεση προσέγγιση θα μπορούσε να είναι ευκολότερη και πιο σίγουρη από την άμεση.

Η διαδικασία θα ήταν:

1. να συλλάβεις ταυτοχρόνως μια μεγάλη ομάδα δευτερευόντων υπόπτων·
2. με βάση τις αποκαλύψεις τους, να συλλάβεις τα μέλη του πυρήνα.

Υπάρχει, βεβαίως, ένας κίνδυνος όλα τα μέλη του πυρήνα, που θα είναι σε εγρήγορση μετά την πρώτη κίνηση, να εξαφανιστούν. Ο κίνδυνος είναι μικρός, ωστόσο, επειδή τι θα μπορούσαν να κάνουν; Αν ενωθούν με τα υπολείμματα των ανταρτών, θα τους προσέθεταν ένα επιπλέον φορτίο χωρίς να αυξήσουν ουσιαστικά την αποτελεσματικότητά τους, καθώς λίγοι επιπλέον αντάρτες δεν αλλάζουν πολύ την κατάσταση, ενώ η εξαφάνιση ενός πολιτικού πυρήνα σημαίνει μια μεγάλη αλλαγή. Αν μετακινηθούν σε μια άλλη περιοχή όπου θα είναι ξένοι, η αξία τους στον εξεγερμένο ως πράκτορες θα μειωνόταν πολύ, και θα μπορούσαν επίσης να εντοπιστούν εύκολα και να συλληφθούν. Έτσι, με τον ίδιο τρόπο που η εκδίωξη των ανταρτών ήταν ένα ικανο-

ποιητικό αποτέλεσμα στο πρώτο βήμα, η εκδίωξη των πολιτικών πρακτόρων είναι εξίσου αποδεκτή.

Η στιγμή για να ξεκινήσει η εκκαθάριση, λοιπόν, δεν είναι όταν τα μέλη του πυρήνα έχουν ταυτοποιηθεί σίγουρα –μια διαδικασία που θα έπαιρνε πολύ χρόνο και θα άφηνε πολλά στην τύχη– αλλά αντιθέτως, όταν έχουν συγκεντρωθεί πολλές πληροφορίες για ένα αριθμό ύποπτων χωρικών.

Η επιχείρηση θα είχε μικρή χρησιμότητα αν το χωριό που εκκαθαρίζεται δεν είναι τώρα, ή δεν πρόκειται να είναι σύντομα, υπό την κατοχή των αντεπαναστατικών δυνάμεων, επειδή τα υπολείμματα των ανταρτών πιθανώς θα πετύχουν να αναγκάσουν έναν σχετικά απροστάτευτο πληθυσμό να δημιουργήσει έναν άλλο πυρήνα, και η εκκαθάριση θα πρέπει να επαναληφθεί από την αρχή. Ο αντεπαναστάτης δεν πρέπει να διστάζει να διακινδυνεύει παρέχοντας ένα απόσπασμα για να καταλάβει ένα εκκαθαρισμένο χωριό, αν όμως είναι εντελώς ανήμπορος να το κάνει, θα ήταν καλύτερο να μην κάνει τίποτε και να περιμένει μια καλύτερη στιγμή.

Τα μέλη των πολιτικών πυρήνων που συλλαμβάνονται πρέπει κανονικά να τιμωρούνται σύμφωνα με τους νόμους, εφόσον έχουν πάρει μέρος σε συνωμοσία κατά της κυβέρνησης. Τίποτε, όμως, δεν είναι κανονικό σε έναν επαναστατικό πόλεμο. Αν ο αντεπαναστάτης επιθυμεί να φέρει ένα πιο γρήγορο τέλος στον πόλεμο, πρέπει να απορρίψει μερικές από τις νομικές αντιλήψεις που θα εφαρμόζονταν σε κανονικές συνθήκες. Αυτόματη και αυστηρή εφαρμογή του νόμου θα πλημμύριζε τα δικαστήρια με μικρές και μεγάλες υποθέσεις, θα γέμιζε τις φυλακές και τα στρατόπεδα κρατουμένων με ανθρώπους που θα μπορούσαν να μεταστραφούν, όπως και με επικίνδυνους επαναστάτες.

Η επιείκεια φαίνεται σε αυτήν την περίπτωση μια καλή πρα-

κτική πολιτική, αλλά όχι τυφλή επιείκεια. Αν και οι επαναστάτες πράκτορες που μετανοούν ειλικρινά μπορούν να αποφυλακιστούν αμέσως, χωρίς κίνδυνο για την αντεπαναστατική πολεμική προσπάθεια, αυτοί που δεν το κάνουν πρέπει να τιμωρούνται. Για να δοκιμαστεί η ειλικρίνειά τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν δύο κριτήρια: μια πλήρης ομολογία της προηγούμενης δράσης και μια προθυμία να συμμετέχουν ενεργά στην αντεπαναστατική πάλη. Ένα άλλο πλεονέκτημα της πολιτικής επιείκειας είναι να διευκολύνει τις μετέπειτα εκκαθαρίσεις, επειδή οι ύποπτοι, που προηγουμένως είδαν συλληφθέντες πράκτορες να απελευθερώνονται, θα είναι πιο επιρρεπείς να μιλήσουν.

Η κύρια φροντίδα του αντεπαναστάτη στην προπαγάνδα του σε αυτό το βήμα είναι να ελαχιστοποιήσει τις ενδεχομένως επιζήμιες συνέπειες των συλλήψεων πάνω στον πληθυσμό. Είναι υποχρεωμένος να εξηγήσει με κάθε ειλικρίνεια γιατί είναι αναγκαίο να καταστραφούν οι επαναστατικοί πολιτικοί πυρήνες και να δώσει έμφαση στην πολιτική επιείκειας προς όσους αναγνωρίσουν το λάθος τους. Δεν έχει σημασία αν δεν γίνεται πιστευτός, επειδή η έκπληξη του πληθυσμού θα είναι πολύ μεγαλύτερη όταν οι μετανοούντες πράκτορες απελευθερωθούν στην πραγματικότητα.

Το πέμπτο βήμα: τοπικές εκλογές

Τώρα αρχίζει το εποικοδομητικό μέρος του αντεπαναστατικού προγράμματος. Αυτό που γινόταν μέχρι τώρα ήταν να απομακρυνθεί από τον πληθυσμό η άμεση απειλή των ένοπλων εξεγερμένων και η έμμεση απειλή των πολιτικών πρακτόρων. Από εδώ και πέρα, ο αντικειμενικός σκοπός της προσπάθειας του αντεπα-

ναστάτη είναι να πάρει την ενεργό υποστήριξη του πληθυσμού, χωρίς την οποία η εξέγερση δεν μπορεί να εξαλειφθεί.

Η στάση του πληθυσμού αμέσως μετά την εκκαθάριση είναι μια καλή ένδειξη για τη μελλοντική δυσκολία του εγχειρήματος. Αν η προηγούμενη εργασία έγινε σωστά, ο πληθυσμός δεν θα έπρεπε να έχει πλέον δικαιολογίες για να αρνείται τη συνεργασία του. Η καταστροφή των πολιτικών πυρήνων θα έπρεπε κανονικά να επιφέρει μια απότομη και δραματική αλλαγή του κλίματος προς το καλύτερο· οι άνθρωποι θα παύσουν να αποφεύγουν την επαφή με το αντεπαναστατικό προσωπικό και δεν θα υπακούν πλέον στα διάφορα ταμπού που διατάζει ο εξεγερμένος· τα φιλικά στοιχεία θα προχωρήσουν αυθόρμητα.

Αν η μετά-την-εκκαθάριση-συμπεριφορά παραμένει αυτή που ήταν, αυτό σημαίνει:

1. ότι η εκκαθάριση δεν ήταν πλήρης, και αυτό μπορεί εύκολα να διορθωθεί·
2. ότι ο πληθυσμός δεν είναι ακόμη πλήρως πεπεισμένος για τη θέληση και την ικανότητα του αντεπαναστάτη να νικήσει, και η πραγματικότητα αργά ή γρήγορα θα ξεπεράσει την επιφυλακτικότητα των ανθρώπων·
3. ότι ο πληθυσμός είναι βαθιά και ειλικρινά προσκολλημένος στον σκοπό του εξεγερμένου. Αυτό είναι πάρα πολύ σοβαρό, επειδή δείχνει την έκταση του ιδεολογικού μειονεκτήματος και πόσο μακριά πρέπει να πάει ο αντεπαναστάτης στον δρόμο των μεταρρυθμίσεων αν θέλει να κερδίσει την υποστήριξη του πληθυσμού. Δεν σημαίνει, πάντως, ότι ο αντεπαναστάτης σίγουρα θα χάσει τον πόλεμο, επειδή αυτός μπορεί ακόμη να πάρει (μάλλον παρά να κερδίσει) την αναγκαία υποστήριξη. Αν η ενεργητικότητά του ανταγωνίζεται την αντιδημοτικότητά του, μπορεί

να περιμένει μέχρι η ειρήνη να γίνει το αποφασιστικό ζήτημα και να μπορέσει να βασιστεί σε μεγαλύτερη έκταση στη δική του δύναμη και στη μικρή μειοψηφία που τον υποστηρίζει.

Όποια και αν είναι η περίπτωση, το πρόβλημα είναι να αρχίσεις να οργανώνεις τη συμμετοχή του πληθυσμού στη διαμάχη. Ο τρόπος να γίνει αυτό είναι να μπουν τοπικοί ηγέτες σε θέσεις ευθύνης και ισχύος.

Μπορούν να εξεταστούν δύο προσεγγίσεις. Η μία είναι να διορίσεις ανθρώπους που έχουν προηγουμένως εμφανιστεί ως υποστηρικτές, επιβάλλοντάς τους με τον τρόπο αυτό στον πληθυσμό. Αυτή πρέπει να είναι μια προσέγγιση τελευταίας καταφυγής, επειδή η εξουσία και η επιρροή αυτών των ανθρώπων θα εξαρτάται πάντα από την ισχύ του αντεπαναστάτη. Θα θεωρούνται ανδρείκελα· ο πληθυσμός ποτέ δεν θα αισθανθεί καμιά πραγματική ευθύνη απέναντί τους.

Μια καλύτερη προσέγγιση θα ήταν να απαιτήσεις απολύτως ελεύθερες εκλογές για προσωρινή τοπική αυτοδιοίκηση, αφήνοντας με τον τρόπο αυτό τους ηγέτες να αναδειχτούν φυσιολογικά από τον πληθυσμό, ο οποίος θα αισθάνεται δεμένος μαζί τους εφόσον αυτοί θα είναι το προϊόν της επιλογής του. Ο κίνδυνος να εκλεγούν ουδέτεροι ή ακόμη και κρυφοί υποστηρικτές του εξεγερμένου είναι μικρός, επειδή ο πληθυσμός θα διαπιστώσει ότι τώρα ο αντεπαναστάτης γνωρίζει ποιος είναι υπέρ ποιου, ειδικά αν έχει διασπείρει τη φήμη ότι αυτό είναι τμήμα της πληροφόρησης που αναζήτησε από τους συλληφθέντες πράκτορες. Το πιθανότερο είναι ότι ο πληθυσμός θα εκλέξει ανθρώπους που γνωρίζει ή υποπτεύεται ότι είναι υποστηρικτές του αντεπαναστάτη.

Υπάρχει ένας πολύ μεγάλος κίνδυνος ο πληθυσμός να εκλέξει όχι φυσικούς ηγέτες, αλλά ανθρώπους που επιλέχτηκαν για

την υποτιθέμενη ικανότητά τους να εξευμενίσουν τον αντεπαναστάτη. Ένα φανερό σημάδι αυτού του γεγονότος θα ήταν η απουσία νέων ανθρώπων μεταξύ των εκλεγμένων τοπικών ηγετών.

Όποια και αν είναι τα αποτελέσματα των εκλογών, ο αντεπαναστάτης πρέπει να τα αποδεχτεί με τον διακηρυγμένο όρο ότι αυτοί οι νέοι ηγέτες είναι προσωρινά στο αξίωμά τους μέχρι να διεξαχθούν οριστικές εκλογές όταν αποκατασταθεί η ειρήνη σε ολόκληρη τη χώρα.

Η προπαγάνδα που απευθύνεται στον πληθυσμό κατά τη διάρκεια αυτού του βήματος πρέπει να τονίζει τέσσερα σημεία: τη σημασία των εκλογών, την πλήρη ελευθερία για τους εκλογείς, την αναγκαιότητα της συμμετοχής στην ψηφοφορία και την προσωρινή φύση της εκλεγμένης τοπικής κυβέρνησης.

Το έκτο βήμα: έλεγχος των τοπικών ηγετών

Τα τελικά αποτελέσματα των προσπαθειών του αντεπαναστάτη σε σχέση με τον πληθυσμό εξαρτώνται από την αποτελεσματικότητα των ανθρώπων που μόλις εκλέχτηκαν. Αν είναι ανάξιοι, ο αντεπαναστάτης θα είναι υποχρεωμένος να υπολογίζει μόνο στον εαυτό του· θα παραμείνει έτσι ένας ξένος απέναντι στον πληθυσμό και δεν θα μπορεί να μειώσει ουσιαστικά τη δύναμή του στην επιλεγμένη περιοχή προκειμένου να τη χρησιμοποιήσει αλλού.

Το πρώτο πράγμα, λοιπόν, είναι να δοκιμάσει αυτούς τους νέους ηγέτες. Ο τρόπος της δοκιμασίας είναι απλός: τους ανατίθενται συγκεκριμένα καθήκοντα και κρίνονται από την ικανότητά τους να τα εκπληρώσουν. Υπάρχουν, σε αυτό το στάδιο, αρκετά

καθήκοντα που μπορούν να ανατεθούν: λειτουργία της τοπικής κυβέρνησης, ανάληψη τοπικών προγραμμάτων στο κοινωνικό και το οικονομικό πεδίο, ορισμένες αστυνομικές λειτουργίες, στρατολόγηση εθελοντών για ομάδες αυτοάμυνας, προπαγάνδα κ.λπ.

Ο αντεπαναστάτης θα διαπιστώσει σύντομα ποιοι ηγέτες ανταποκρίνονται στις προσδοκίες. Η δράση του θα τείνει να σταθεροποιήσει τη θέση τους και να τους ενδυναμώσει, χρησιμοποιώντας γι' αυτό τον σκοπό όλα τα διαθέσιμα μέσα και την ισχύ του αντεπαναστατικού καθεστώτος. Όσο για εκείνους που απέτυχαν στη δοκιμασία, η δράση του θα τείνει να τους βγάλει από τη μέση ή να τους παραμερίσει με την υποστήριξη, ή τουλάχιστον τη συναίνεση, του πληθυσμού.

Μπορεί να συμβεί σε μερικές τοπικές εκλογές οι εκλεγμένοι να είναι όλοι ανάξιοι και να μην υπάρχουν καλύτεροι υποψήφιοι. Αυτό θα ήταν σαφώς μια περίπτωση κακοτυχίας και για να αντιμετωπιστεί λίγα μπορεί να γίνουν σε τοπική κλίμακα εκτός από την αλλαγή των ορίων της εκλογικής περιφέρειας, ώστε να συγχωνευθεί με μια γειτονική όπου είναι διαθέσιμοι καλύτεροι άνθρωποι. Αυτό το πρόβλημα είναι λιγότερο σοβαρό όταν πρόκειται να ανακαλυφθούν εκατοντάδες τοπικοί ηγέτες παρά όταν πρόκειται να βρεθεί ο καλύτερος αντεπαναστάτης ηγέτης σε εθνική κλίμακα.

Τα διάφορα καθήκοντα που ανατίθενται στους τοπικούς ηγέτες έχουν, βεβαίως, κάτι περισσότερο από δοκιμαστική αξία. Τα περισσότερα έχουν επίσης σκοπό να κερδηθεί η υποστήριξη του πληθυσμού μέσω αυτών των ηγετών. Μερικά καθήκοντα είναι σχεδιασμένα για να ωθήσουν τον πληθυσμό να πάρει ενεργό μέρος στην πάλη κατά του εξεγερμένου: η οργάνωση ομάδων αυτοάμυνας, η στρατολόγηση κανονικών βοηθητικών σωμάτων

για τις τακτικές δυνάμεις, η οργάνωση δικτύων πληροφοριών και ελέγχου και προπαγανδιστικών ομάδων.

Τρία από τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο αντεπαναστάτης κατά τη διάρκεια αυτού του βήματος απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή.

Οι εκλεγμένοι ηγέτες είναι εμφανείς στόχοι για τον εξεγερμένο και πρέπει να προστατευθούν, όχι όμως με τέτοιο τρόπο ώστε να βασίζονται εντελώς στην προστασία του αντεπαναστάτη. Πρέπει να τους πουν, αντιθέτως, ότι η υποστήριξη του πληθυσμού είναι η καλύτερη προστασία τους και είναι στο χέρι τους να την αποκτήσουν.

Στην αρχή δεν μπορεί να αποφευχθεί ένας βαθμός πατερναλισμού, επειδή οι εκλεγμένοι ηγέτες είναι και άγνωστοι και ανεκπαίδευτοι, αλλά μια πατερναλιστική στάση από τη μεριά του αντεπαναστάτη είναι αυτοκαταστροφική, αφού θα προωθήσει μόνο παθητικούς δουλοπρεπείς ανθρώπους, μια συμφορά σε αντεπαναστατικές καταστάσεις. Ο πατερναλισμός πρέπει, λοιπόν, να εγκαταλειφθεί όσο πιο γρήγορα γίνεται, ακόμη και αν αυτό ενέχει κινδύνους.

Τα καθήκοντα που πρέπει να εκπληρωθούν απαιτούν σχεδιαστική υποστήριξη με τη μορφή κονδυλίων, εξοπλισμού και κατάλληλου προσωπικού. Όλα αυτά πρέπει να είναι αμέσως διαθέσιμα και να δίνονται με την ελάχιστη γραφειοκρατία. Επιπλέον, η διαχείριση αυτής της σχεδιαστικής υποστήριξης είναι μια πολιτική ενέργεια και πρέπει να κατανέμεται με προτεραιότητα υπέρ των χωριών και των επαρχιών όπου ο πληθυσμός είναι πιο δραστήριος στην πλευρά του αντεπαναστάτη. Ένα όπλο που έχει μια τόσο τονωτική αξία δεν πρέπει να χρησιμοποιείται αδιακρίτως.

Όταν σε ένα τμήμα της επιλεγμένης περιοχής η κατάσταση έχει

φτάσει στο σημείο όπου ο πληθυσμός βοηθάει ενεργά τον αντεπαναστάτη, αυτό σημαίνει ότι έχει επιτευχθεί η ανατροπή και αυτό πρέπει να αξιοποιηθεί αμέσως για να επηρεαστούν οι λιγότερο προχωρημένοι τομείς. Αυτό θα είναι ο κύριος σκοπός της προπαγάνδας κατά τη διάρκεια αυτού του βήματος.

Καθώς η προπαγάνδα είναι πολύ πιο πειστική όταν εκπορεύεται από τον πληθυσμό αντί να προέρχεται από το αντεπαναστατικό προσωπικό, οι ντόπιοι κάτοικοι πρέπει να πειστούν να δράσουν ως προπαγανδιστές όχι μόνο στην περιοχή τους αλλά και έξω από αυτήν.

Μια άλλη σίγουρη ένδειξη ότι έχει συμβεί η ανατροπή είναι όταν αυξάνονται απότομα οι αυθόρμητες πληροφορίες.

Το έβδομο βήμα: οργάνωση ενός κόμματος

Καθώς προχωράει η δουλειά στην περιοχή, θα εμφανιστούν τελικά δοκιμασμένοι ηγέτες σε κάθε χωριό και πόλη. Θα πρέπει λοιπόν να συγκεντρωθούν και να οργανωθούν μέσα σε ένα εθνικό αντεπαναστατικό πολιτικό κόμμα. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι γι' αυτό.

1. Ένα κόμμα είναι το όργανο της πολιτικής, ειδικά στον επαναστατικό πόλεμο όπου η πολιτική μετράει τόσο πολύ. Η καλύτερη πολιτική μπορεί να είναι άχρηστη για τον αντεπαναστάτη εάν αυτός δεν έχει το κατάλληλο όργανο για να την εφαρμόσει.
2. Οι καινούργιοι ηγέτες που αναδείχτηκαν τοπικά λειτουργούν μόνο μέσα στη δική τους τοπική σφαίρα, απομονωμένοι από τους γείτονές τους. Μπορούν στην καλύτερη περίπτωση να προβάλουν τοπική αντίσταση προς τον εξε-

γερμένο, ο οποίος, από τη μεριά του, είναι οργανωμένος όχι μόνο σε τοπική αλλά επίσης και σε εθνική κλίμακα, με όλες τις ενδιάμεσες βαθμίδες. Έτσι, ο εξεγερμένος διατηρεί ένα σημαντικό πολιτικό πλεονέκτημα, το οποίο δεν μπορεί να είναι ανεκτό.

3. Οι εξουσίες των νέων ηγετών πάνω στον πληθυσμό είναι κυρίως διοικητικής φύσεως. Αν η ηγεσία τους πρέπει να επεκταθεί στο πολιτικό πεδίο, μπορεί να το κάνει μόνο μέσω ενός κόμματος.
4. Οι δεσμοί τους με τον πληθυσμό βασίζονται σε μια και μοναδική επίσημη ψηφοφορία. Είναι ευάλωτοι εάν οι ηγέτες δεν υποστηρίζονται από έναν πολιτικό μηχανισμό ριζωμένο σταθερά στον πληθυσμό. Όπως ακριβώς ο ίδιος ο αντεπαναστάτης έχει δουλέψει για να ανακαλύψει τους ηγέτες, αυτοί πρέπει με τη σειρά τους να βρουν μαχητές μέσα από τον πληθυσμό· για να κρατηθούν ενωμένοι οι μαχητές, οι ηγέτες χρειάζονται το πλαίσιο, την υποστήριξη και την καθοδήγηση ενός πολιτικού κόμματος.

Είναι καλύτερο να συγκεντρώσεις τους τοπικούς ηγέτες και τους μαχητές μέσα σε ένα υπάρχον κόμμα ή να δημιουργήσεις ένα καινούργιο; Η απάντηση εξαρτάται προφανώς από τις συγκεκριμένες συνθήκες, το γόητρο του υπάρχοντος κόμματος, την ποιότητα της ηγεσίας του και την απήχηση των πολιτικών του θέσεων.

Η δημιουργία ενός νέου κόμματος θέτει το πρόβλημα του πολιτικού του προγράμματος. Δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εφόσον ο αντεπαναστάτης δεν έχει αποφασίσει ποιες πολιτικές μεταρρυθμίσεις σκοπεύει να πραγματοποιήσει.

Αν και σε καιρό ειρήνης τα περισσότερα κόμματα –με την αξιοσημείωτη εξαίρεση των κομμουνιστών– σκοπεύουν στην

αύξηση του αριθμού των μελών τους, δίνοντας μικρή ή καθόλου σημασία στις ικανότητες των υποψηφίων, οι επαναστατικές συνθήκες επιβάλλουν περισσότερη προσοχή. Το αντεπαναστατικό πολιτικό κόμμα πρέπει να επιλέγει προσεκτικά τα μέλη του και να βασίζεται περισσότερο στην ποιότητα παρά στην ποσότητα.

Η δημιουργία ενός κόμματος δεν είναι ούτε εύκολο ούτε γρήγορο εγχείρημα. Το γεγονός παραμένει, παρόλα αυτά, ότι οι τοπικοί ηγέτες πρέπει να μπουν σε μια εθνική οργάνωση κάποιου είδους μόλις αναδειχτεί ένας επαρκής αριθμός από αυτούς. Στο ξεκίνημα, ο σκοπός μπορεί να εξυπηρετηθεί με τοπικές οργανώσεις.

Το όγδοο βήμα: υπερνίκηση ή καταστολή των τελευταίων ανταρτών

Ο αντεπαναστάτης, ενώ έχει επικεντρωθεί στα έργα που χρειάζονται για να κερδίσει την υποστήριξη του πληθυσμού, δεν έχει παραμελήσει τη συνέχιση της παρακολούθησης των ανταρτών που έχουν απομείνει στην επιλεγμένη περιοχή μετά από τις εντατικές επιχειρήσεις που περιγράφηκαν στο πρώτο βήμα. Μπορεί ακόμη και να τους έχει εξοντώσει πλήρως. Αν όχι, πρέπει να τελειώνει με τα τελευταία υπολείμματα.

Το τακτικό πρόβλημα προέρχεται από τη διάλυσή τους· από την ασθενή αμυντική τους δραστηριότητα· από την αποφυγή να επικοινωνήσουν με τον πληθυσμό, που στερεύει τις πηγές πληροφοριών τους· σε μερικές περιπτώσεις από δυσκολίες του εδάφους. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το να κυνηγάς τους αντάρτες με τις συνηθισμένες ενέδρες, περιπολίες και επιχειρήσεις μικρής κλίμακας μπορεί να είναι χρονοβόρο και όχι πολύ παραγωγικό.

Γι' αυτό θα ήταν πιο επωφελές για τον αντεπαναστάτη να επανέλθει τώρα στην ίδια μαζική στρατιωτική προσπάθεια που χαρακτήριζε το πρώτο βήμα, τη φορά αυτή όμως με το σημαντικό πρόσθετο πλεονέκτημα της ενεργού συμμετοχής του πληθυσμού στις επιχειρήσεις.

Η κύρια δυσκολία είναι ψυχολογική και προέρχεται από το ίδιο το στρατόπεδο του αντεπαναστάτη. Υπεύθυνοι άνθρωποι θα αναρωτηθούν γιατί είναι αναγκαίο να γίνει μια τέτοια προσπάθεια σε αυτό το στάδιο, όταν όλα φαίνονται να πηγαίνουν τόσο καλά. Δεν λείπουν τα επιχειρήματα εναντίον αυτής της συλλογιστικής γραμμής. Το γεγονός ότι οι αντάρτες, που ακόμα περιπλανώνται στην περιοχή, είναι σίγουρα ένας σκληρός πυρήνας, μια ράτσα που προέρχεται από φυσική επιλογή, επιβάλλει να μην τους αφήσεις πίσω με τον πληθυσμό και μια ισχνή φρουρά να τους αντιμετωπίσει. Ολοκληρωτικές τελικές επιχειρήσεις θα δείξουν την αποφασιστικότητα του αντεπαναστάτη να συντρίψει τον αντίπαλο και θα φέρουν πολύτιμα πολιτικά οφέλη μέσα και έξω από την επιλεγμένη περιοχή, πάνω στον πληθυσμό, στους εξεγερμένους και στις ίδιες τις δυνάμεις του αντεπαναστάτη.

Η βασική επιχειρησιακή αρχή για να εξαλειφθούν οι αντάρτες, που είναι ολιγάριθμοι και απομονωμένοι από τον πληθυσμό, είναι να τους εξαναγκάσεις να μετακινούνται, να γίνουν «ληστοσυμμορίτες» και να τους πιάνεις καθώς θα προσπαθούν να περάσουν τις διαδοχικές παγίδες των αντεπαναστατικών δυνάμεων. Αυτή είναι, ουσιαστικά, η τακτική που ακολούθησαν με μεγάλη επιτυχία οι ίδιοι οι κινέζοι κομμουνιστές στη νότια Κίνα το 1950-52, όταν εξόντωσαν τα υπολείμματα των εθνικιστών.

Οι απαιτήσεις σε στρατιώτες είναι μεγάλες, αλλά καθώς οι αντάρτες δρουν σε πολύ μικρές ομάδες λίγων ανδρών η καθεμιά, και παράλληλα είναι φτωχά οπλισμένοι, η παγίδα μπορεί

να ανατεθεί στον πληθυσμό που κινητοποιείται προσωρινά και εξοπλίζεται, καθοδηγούμενος από επαγγελματικά στελέχη των στατικών μονάδων. Ευκίνητες μονάδες, που μετατίθενται στην περιοχή για την περίπτωση, θα χρησιμοποιηθούν για να αναγκάσουν τους αντάρτες να βγουν.

Για πόσο διάστημα αυτή η επιχείρηση μπορεί ή πρέπει να διαρκέσει είναι ζήτημα τοπικών συνθηκών, με τον κύριο παράγοντα να είναι η αναστάτωση στη ζωή του πληθυσμού. Η καλύτερη περίοδος είναι, προφανώς, όταν παύουν οι αγροτικές εργασίες.

Οι στρατιωτικές προσπάθειες πρέπει να συμπληρώνονται με εντατική ψυχολογική επίθεση κατά των ανταρτών· το γερό χαρτί εδώ είναι η προσφορά αμνηστίας. Αυτό παρουσιάζει κάποιον κίνδυνο, λιγότερο όμως από οποιαδήποτε άλλη στιγμή, επειδή ο αντεπαναστάτης έχει φτάσει τώρα σε πραγματική θέση ισχύος στην επιλεγμένη περιοχή, βασισμένος στην αποτελεσματική υποστήριξη του πληθυσμού.

Όμως ακόμη και μια τόσο μεγάλη προσπάθεια δεν μπορεί να περιμένει κάποιος ότι θα φέρει οριστικό τέλος της εξέγερσης στην περιοχή· μερικοί αντάρτες θα καταφέρουν να επιβιώσουν. Θα ήταν ενδιαφέρον να επισημάνουμε από αυτήν την άποψη ότι τον Σεπτέμβριο 1962, δεκατέσσερα χρόνια μετά την έναρξη της εξέγερσης στη Μαλαισία, 20 με 30 κομμουνιστές επιβίωναν ακόμη στα βάθη της ζούγκλας μέσα στη Μαλαισία, για να μη μετρήσουμε 300 ακόμη που δρούσαν στα σύνορα Μαλαισίας-Ταϊλάνδης.

Αυτοί οι επιζήσαντες μπορεί να τα παρατήσουν μια μέρα αν καταρρεύσει η εξέγερση, ή μπορεί να εγκαταλείψουν την περιοχή αναζητώντας τρόφιμα, ή μπορεί να κρατήσουν. Στην τελευταία περίπτωση, δεν πρέπει πλέον να θεωρούνται πρόβλημα.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Αυτός είναι, σύμφωνα με την άποψη του συγγραφέα, ο βασικός μηχανισμός του αντεπαναστατικού πολέμου. Είτε στον ψυχρό είτε στον θερμό επαναστατικό πόλεμο, η ουσία του μπορεί να συνοψιστεί σε μια μόνο πρόταση: να οικοδομήσεις (ή να ανοικοδομήσεις) έναν πολιτικό μηχανισμό από τον πληθυσμό προς τα πάνω. Η ιδέα είναι απλή. Πόσο δύσκολη μπορεί να είναι η εφαρμογή της, θα φανεί από τις ακόλουθες παρατηρήσεις, που γράφτηκαν σε μια συγκυρία εντελώς ξένη προς την επαναστατική κατάσταση, σε μια ειρηνική και ανεπτυγμένη χώρα, και για αυτόν ακριβώς τον λόγο πιο σχετική με το πρόβλημά μας:

> Η αδιαφορία του κοινού για την πολιτική είναι αποκαρδιωτική. Εκείνο το χιονισμένο πρωινό του Φεβρουαρίου όταν άρχισα να χτυπάω τα κουδούνια των σπιτιών, οι πρώτες οικογένειες που επισκέφθηκα είπαν ορθά κοφτά, «Εμείς ποτέ δεν ψηφίζουμε». Στην εκλογική μου περιφέρεια υπάρχουν περίπου 334.000 ενήλικοι με δικαίωμα ψήφου, αλλά από αυτούς, 92.000 δεν μπήκαν στον κόπο να εγγραφούν. Από τους 334.000 μόνο 217.000 ψήφισαν στην εκλογή Κένεντι-Νίξον.

> Μια πρόσφατη μελέτη στο πανεπιστήμιο Μίσιγκαν δείχνει ότι από 100 εγγεγραμμένους ενήλικες, μόνο επτά παρακολουθούν πολιτικές συγκεντρώσεις οποιουδήποτε είδους, μόνο τέσσερις έχουν δώσει χρήματα σε μια προεκλογική εκστρατεία, μόνο τρεις έχουν εργαστεί για έναν υποψήφιο και μόνο δύο είναι ενεργά μέλη κάποιου πολιτικού κόμματος.
>
> Το φορτίο της διακυβέρνησης του έθνους μας πέφτει στους ώμους ενός τρομακτικά μικρού αριθμού ανθρώπων. Καθώς συνεχίζω την προεκλογική εκστρατεία, μήνα τον μήνα, βλέπω αυτούς τους ίδιους ανθρώπους ξανά και ξανά. Τους άλλους ποτέ δεν τους αγγίζω.[1]

Ο Ναπολέων παρατηρούσε ότι «ο πόλεμος είναι μια απλή τέχνη, όλα είναι ζήτημα εκτέλεσης».

Τι θα συνέβαινε, μπορεί να ρωτήσει ο αναγνώστης, αν το κόμμα που δημιούργησε ο αντεπαναστάτης τελικά υιοθετήσει το αρχικό πρόγραμμα του εξεγερμένου; Μια απλή απάντηση είναι ότι θα ήταν μια διαφορετική ιστορία. Οι Σύμμαχοι νίκησαν τον πόλεμο το 1918, «τον πόλεμο που θα τελείωνε όλους τους πολέμους». Το τι έκαναν με τη νίκη τους είναι μια άλλη ιστορία. Δεν υπάρχουν τελικές λύσεις στις ανθρώπινες υποθέσεις. Ο κίνδυνος ένα ειδικά φτιαγμένο αντεπαναστατικό κόμμα να υιοθετήσει τον ίδιο ακριβώς σκοπό με αυτόν του εξεγερμένου βεβαίως υπάρχει, ειδικά όταν η εξέγερση βασιζόταν ουσιαστικά σε εθνικές ή κρατικές διαφορές, όπως, για παράδειγμα, στην τρέχουσα διένεξη μεταξύ κούρδων και ιρακινών. Αν αυτό συμβαίνει, το μόνο πράγμα που έχει κερδίσει πραγματικά είναι μια ανάπαυλα, που είναι από μόνη της ένα πολύτιμο αγαθό. Μπορεί να ελπίζει ότι οι ηγέτες του νέου κόμματος, αντί να ξεκινήσουν μια νέα εξέγερση, θα επιλέξουν να ακολουθήσουν ένα πιο ειρηνικό μονοπάτι. Μπο-

---

[1] James A. Michener, «What Every New Candidate Should Know» [Τι Πρέπει να Γνωρίζει Κάθε Καινούριος Υποψήφιος], *The New York Times Magazine*, 23 Σεπτεμβρίου 1962.

ρεί να παραχωρήσει σε αυτούς μεταρρυθμίσεις τις οποίες είχε αναγκαστεί να αρνηθεί σε ένα αδιάλλακτο επαναστατικό κόμμα που γεννήθηκε από τον τρόμο και τη βία. Αυτό δεν συνέβη, στην πραγματικότητα, στη Μαλαισία όταν οι βρετανοί παραχώρησαν σε άλλους αυτά που είχαν αρνηθεί στους εξεγερμένους κομμουνιστές; Για όσο διάστημα υπάρχει επαναστατική κατάσταση, ακόμη και σε αδρανή μορφή, για όσο διάστημα δεν έχει εξαλειφθεί το πρόβλημα που έδωσε αφορμή για την εξέγερση, ο κίνδυνος παραμένει και θα απαιτεί έναν ποικίλο βαθμό επαγρύπνησης από τη μεριά του αντεπαναστάτη.

Είναι πάντοτε δυνατό να νικηθεί μια εξέγερση; Αυτό το έργο, εξ αιτίας ενός συχνού πνευματικού ατυχήματος, μπορεί να έχει δώσει την εντύπωση ότι η απάντηση είναι μια ισχυρή κατάφαση. Όταν κάποιος μαθαίνει στις στρατιωτικές σχολές για την επίθεση, μένει με την εντύπωση ότι τίποτε δεν μπορεί να αντισταθεί σε μια καλοσχεδιασμένη επίθεση, η οποία φαίνεται σαν η «ακαταμάχητη δύναμη». Ύστερα κάποιος μαθαίνει για την άμυνα και μένει με την εντύπωση ότι τίποτε δεν μπορεί να διασπάσει μια καλοστημένη άμυνα, την «αμετακίνητη μάζα». (Ας παραλείψουμε τους πυρηνικούς πυραύλους για τους οποίους δεν έχει επινοηθεί ακόμη καμιά άμυνα.)

Προφανώς, δεν είναι πάντοτε δυνατό να νικηθεί μια εξέγερση. Η ελληνική εξέγερση ήταν καταδικασμένη από την αρχή. Το ίδιο και η γαλλική αντεπανάσταση στην Ινδοκίνα. Εκτός από αυτές τις ξεκάθαρες καταστάσεις, η νίκη στους περισσότερους από τους άλλους πρόσφατους επαναστατικούς πολέμους θα μπορούσε να έχει πάει και στα δύο στρατόπεδα. Η έκβαση δεν είχε κριθεί εκ των προτέρων για τον Μάο Τσε-τουνγκ ή για τον Τσανγκ Κάι-σεκ, για τον Μπατίστα ή τον Κάστρο, για το FLN ή τους γάλλους στην Αλγερία.

Οι εξεγέρσεις στο πρόσφατο παρελθόν έχουν προκύψει από δύο κύριες αιτίες: (1) την άνοδο του εθνικισμού στις αποικιακές περιοχές, και (2) την κομμουνιστική πίεση, με τη δεύτερη μερικές φορές να εμπνέει και να κατευθύνει μόνο την εξέγερση, μερικές φορές να συνδυάζεται με την πρώτη, αλλά πάντοτε παρούσα και δραστήρια.

Η αποικιοκρατία είναι νεκρή τώρα, εκτός από μερικές μεμονωμένες περιπτώσεις εναντίον των οποίων «ο άνεμος της αλλαγής» συγκεντρώνεται με μανία. Θα περίμενε κάποιος ότι το ζήτημα θα πέθαινε μαζί της. Δυστυχώς, αυτό δεν έχει συμβεί, επειδή μετά την αποικιοκρατία έρχεται η «νεοαποικιοκρατία», που δεν είναι απλώς ένα κομμουνιστικό σύνθημα. Δεν υπάρχουν αποικίες στην Λατινική Αμερική εκτός από τις Γουιάνες, τη Βρετανική Ονδούρα και άλλα ασήμαντα μέρη. Και όμως ολόκληρη η ήπειρος κοχλάζει από την αναταραχή. Ο επαναστατικός πόλεμος στην Κούβα –η οποία δεν ήταν αποικία– δεν ήταν παρά ένα προμήνυμα. «Όπως πάνε τα πράγματα τώρα, το μεγαλύτερο ξέσπασμα στην ιστορία υποβόσκει στη Λατινική Αμερική», προειδοποιούσε ο Εδουάρδο Σάντος, πρώην πρόεδρος της Κολομβίας.[2] Το ζήτημα της νεοαποικιοκρατίας δεν περιορίζεται στη Λατινική Αμερική. Ειλικρινείς και όχι τόσο ειλικρινείς διαμαρτυρίες κατά της οικονομικής εκμετάλλευσης από τη Δύση μπορούν επίσης να ακουστούν στην Αφρική και στην Ασία. Λίγα από τα κράτη που χειραφετήθηκαν πρόσφατα μπόρεσαν να αναλάβουν από την αναπόφευκτη σύγχυση που, ακόμη και κάτω από τις καλύτερες συνθήκες, σημάδεψε την αναχώρηση των πρώην κυβερνητών. Ακόμη λιγότερα μπόρεσαν να δείξουν ότι η ανεξαρτησία

[2] Όπως παρατίθεται στο William Benton, «The Voice of Latin America», στο *Britannica Book of the Year*, 1961.

σήμαινε άμεση πρόοδο για τις μάζες, όπως είχαν χειραγωγηθεί να πιστεύουν. Θα ήταν θαύμα αν οι κίνδυνοι και οι δυσκολίες της μετάβασης από την αποικιακή στην εθνική διακυβέρνηση, που υποδαυλίζονται ενεργά από τους κομμουνιστές, δεν είχαν ως αποτέλεσμα διάσπαρτες ταραχές, ξεσηκωμούς – και εξεγέρσεις.

Δεν υπάρχουν στοιχεία ότι έχει μετριαστεί η κομμουνιστική πίεση, ότι έχει διαλυθεί ο κομμουνιστικός μηχανισμός για την επέκταση της επανάστασης. Η γραμμή της Σοβιετικής Ρωσίας μπορεί να αλλάξει τώρα, αλλά μπορεί να μεταστραφεί ξανά, όπως έχει κάνει στο παρελθόν, πριν τον Στάλιν, υπό τον Στάλιν και μετά τον Στάλιν. Οποιαδήποτε και αν είναι η τελευταία σοβιετική στάση, η Κόκκινη Κίνα σκοπεύει να βασιστεί στο βασικό της προσόν, να συνεχίσει να εξάγει το κύριο προϊόν της – μια κατανοητή θεωρία για επανάσταση σε «αποικιακές και ημιαποικιακές χώρες όπου επικρατούν παρόμοιες συνθήκες», όπως είπε ο Λιου Σάο-τσι. Διεκδίκησε την ηγεσία πάνω σε αυτές τις χώρες ήδη από το 1951. Την 1η Ιουλίου εκείνου του έτους, όταν το Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα γιόρτασε την τριακοστή του επέτειο, όλες οι κύριες ομιλίες που έγιναν με αυτήν την ευκαιρία τόνιζαν την παγκόσμια σημασία της Κινεζικής Επανάστασης. Ένας από τους ομιλητές στο Πεκίνο, ο Λου Τινγκ-λι, τότε επικεφαλής του τμήματος προπαγάνδας της Κεντρικής Επιτροπής, είπε ρητά:

> Το πρότυπο της επανάστασης στις καπιταλιστικές χώρες είναι η Οκτωβριανή Επανάσταση.
>
> Το πρότυπο της επανάστασης στις αποικιακές και ημιαποικιακές χώρες είναι η Κινεζική Επανάσταση, η εμπειρία της οποίας είναι ανεκτίμητη για τους λαούς αυτών των χωρών.

Ένας ιδεολογικός χάρτης του κόσμου (βλ. Σχήμα 4), που επίσης εκδόθηκε το 1951 στην Κίνα, αποδίδει παραστατικά τις συ-

Σχήμα 4: Ιδεολογικός χάρτης του κόσμου όπως τον έβλεπαν οι κινέζοι κομμουνιστές το 1951.

Σχήμα 5: Ιδεολογικός χάρτης του κόσμου όπως αναθεωρήθηκε σύμφωνα με μεταγενέστερες δηλώσεις κινέζων κομμουνιστών.

νέπειες αυτής της νέας, αν και ίσως μονομερούς, εκδοχής της Συνθήκης της Τορδεσίλιας, με την οποία ο πάπας Αλέξανδρος VI το 1494 έδωσε στην Ισπανία όλες τις χώρες που ανακαλύφθηκαν

περισσότερο από 370 λεύγες δυτικά των Νησιών του Πράσινου Ακρωτηρίου, και στην Πορτογαλία το δικαίωμα να εξερευνήσει και να προσαρτήσει όλες τις χώρες της Αφρικής και ανατολικά της ισπανικής σφαίρας επιρροής. Σε αυτόν τον χάρτη του 1951, ο Καναδάς και η Αυστραλία θεωρούνταν αυστηρά από τους κινέζους ως αποικιακές χώρες, η Λατινική Αμερική και η Ιαπωνία ως καπιταλιστικές περιοχές. Μεταγενέστερες δηλώσεις από κινέζους κομμουνιστές δείχνουν ότι ολόκληρη η Λατινική Αμερική και η Ιαπωνία –αυτή η τελευταία μια «αμερικανική ημιαποικία»– είναι μέσα στην κινεζική σφαίρα επιρροής, ενώ η Αυστραλία και ο Καναδάς πέφτουν μέσα στη σοβιετική σφαίρα (βλ. Σχήμα 5).

Ο κόσμος χωρίζεται έτσι κανονικά σε τρία μπλοκ, περίπου ίσα σε έκταση και πληθυσμό, αν όχι σε στάδιο οικονομικής ανάπτυξης:

- οι φίλοι, οι «αδελφές χώρες», δηλαδή τα κομμουνιστικά κράτη·
- οι εν δυνάμει σύμμαχοι, δηλαδή οι «αποικιακές και ημιαποικιακές» χώρες·
- ο εχθρός, δηλαδή οι «καπιταλιστικές» χώρες.

Έτσι προκύπτει η στρατηγική των κινέζων κομμουνιστών, την αρχή της οποίας –αν όχι τον ηγετικό ρόλο της Κίνας– φαίνεται να έχει αποδεχτεί η Σοβιετική Ρωσία: ως ένα πρώτο βήμα, να στερήσεις από τους καπιταλιστές το αποικιακό μπλοκ· ως ένα δεύτερο βήμα, να αρπάξεις τον έλεγχό του. Τότε οι κομμουνιστές θα έχουν μια υπεροχή δύο προς ένα επί των καπιταλιστών σε έκταση και πληθυσμό· με το απλό κλείσιμο των αγορών και τη διακοπή των εμπορικών δρόμων, μπορούν να ελπίζουν ότι θα γονατίσουν τους καπιταλιστές, με ελάχιστο κίνδυνο, προοδευτικά. Η κομμουνιστική στρατιωτική ισχύς θα χρησιμοποιηθεί για να προστατεύσει τις επαναστατικές κατακτήσεις και να αποτρέψει ή

να υπερνικήσει οποιαδήποτε αντίδραση της τελευταίας στιγμής προς αυτή τη στρατηγική από την πλευρά των καπιταλιστών.

Πώς η εισαγωγή των πυρηνικών όπλων και ο κίνδυνος τυχαίας σύρραξης ή πώς η πρόσφατη κινεζο-σοβιετική διένεξη έχει επηρεάσει τις πιθανότητες επιτυχίας αυτής της στρατηγικής μπορεί να συζητιέται ατελείωτα. Το γεγονός παραμένει, ωστόσο, ότι ακόμη και αν η ρωσική αρκούδα γίνει ξαφνικά ένα άλογο –ισχυρό αλλά ειρηνικό– οι κινέζοι, η αποφασιστικότητα των οποίων δεν αφήνει καμιά αμφιβολία σε αυτούς που τους έχουν παρατηρήσει να δρουν στη δική τους χώρα, είναι σίγουρο ότι θα συνεχίσουν να είναι στην πρίζα και έτσι θα προσελκύουν εξτρεμιστές, ακριβώς τους ανθρώπους που συνήθως πυροδοτούν εξεγέρσεις.

Υπάρχει, τελικά, ένας επί πλέον λόγος να υποθέσουμε ότι ο κατάλογος των επαναστατικών πολέμων δεν έκλεισε. Είναι σίγουρα ευκολότερο να ξεκινήσεις μια εξέγερση από όσο να την καταστείλεις. Είδαμε πόσο πολλή αναταραχή μπόρεσαν να προκαλέσουν οι έλληνες κομμουνιστές, αν και δεν υπήρχαν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιτυχία τους. Με τόσο πολλές επιτυχημένες εξεγέρσεις τα τελευταία χρόνια, ο πειρασμός πάντα θα είναι μεγάλος για μια δυσαρεστημένη ομάδα, οπουδήποτε, να ξεκινήσει τις επιχειρήσεις. Μπορεί να ποντάρουν στην έμφυτη αδυναμία του αντεπαναστάτη (έμφυτη λόγω της ασυμμετρίας μεταξύ του ενός στρατοπέδου και του άλλου), μπορεί να ποντάρουν στην υποστήριξη από τη μια πλευρά του κόσμου ή την άλλη. Πάνω απ' όλα, μπορεί να ποντάρουν στην αποτελεσματικότητα μιας θεωρίας επαναστατικού πολέμου που είναι τόσο εύκολα κατανοητή, τόσο πλατιά διαδεδομένη σήμερα που σχεδόν ο καθένας μπορεί να μπει στη δουλειά.

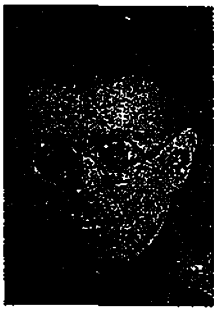
Είναι ασφαλές να υποθέσουμε ότι η Δύση, σχεδόν αυτομάτως, θα εμπλακεί άμεσα ή έμμεσα στους επερχόμενους επανα-

στατικούς πολέμους. Με τους κομμουνιστές να τραβούν προς μια κατεύθυνση, το πιθανό είναι ότι η Δύση θα εμπλακεί με την πλευρά της τάξης, δηλαδή με την πλευρά του αντεπαναστάτη.

Να γιατί γράφτηκε αυτό το βιβλίο.

Κέμπριτζ, Μασαχουσέτη
Οκτώβριος 1963

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο David Galula γεννήθηκε στην Τυνησία το 1919 από γάλλους γονείς και μεγάλωσε στο Μαρόκο. Αποφοίτησε το 1940 από τη Γαλλική Στρατιωτική Ακαδημία του Saint-Cyr και υπηρέτησε κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στη Β. Αφρική, στη Γαλλία και στη Γερμανία. Το 1941 εκδιώκεται από το στρατιωτικό σώμα βάσει του Καταστατικού για τους Εβραίους της κυβέρνησης του Βισί, αλλά μεταπολεμικά επανεντάσσεται στο σώμα και μετατίθεται στη γαλλική πρεσβεία στο Πεκίνο όπου για τρία χρόνια (1945-1948), ως βοηθός στρατιωτικού ακόλουθου, παρακολουθεί από κοντά τις μεθόδους των κομμουνιστών και την τακτική του αντεπαναστατικού πολέμου.

Για τα επόμενα δύο χρόνια (1949-1950), κατά τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, βρίσκεται στην Ελλάδα ως στρατιωτικός παρατηρητής στην ειδική επιτροπή Βαλκανίων των Ηνωμένων Εθνών (UNSCOB).

Το 1952 τοποθετείται ως στρατιωτικός ακόλουθος στη γαλλική πρεσβεία του Χονγκ Κονγκ όπου παραμένει μέχρι τον Φεβρουάριο 1956, ενώ παράλληλα επισκέπτεται τις Φιλιππίνες και

παρακολουθεί στενά τον εξελισσόμενο εμφύλιο πόλεμο στην Ινδονησία.

Από τον Αύγουστο 1956 έως τον Απρίλιο 1958, με τον βαθμό του λοχαγού, ηγείται του 3ου Λόχου, στο 45ο τάγμα του Αποικιακού Πεζικού στον αλγερινό πόλεμο. Διακρίθηκε εφαρμόζοντας προσωπικές τακτικές καταστολής στον τομέα επιχειρήσεών του και επιτυγχάνοντας ειρήνη στον τομέα του μέσα σε δύο χρόνια. Η επιτυχία αυτή του χάρισε προαγωγή και τη μετάθεσή του στο Αρχηγείο Εθνικής Άμυνας στο Παρίσι.

Το 1960 πηγαίνει για μετεκπαίδευση στο Κολλέγιο Προσωπικού Ενόπλων Δυνάμεων στο Νόρφολκ των ΗΠΑ και δίνει πλήθος διαλέξεων σχετικά με τον αντεπαναστατικό πόλεμο. Την άνοιξη του 1962 αποστρατεύεται και μετέχει ως ερευνητικός σύμβουλος στο Κέντρο Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ.

Την εμπειρία και τις απόψεις του κατέγραψε σε δύο βιβλία που τυπώθηκαν αργότερα: *Pacification in Algeria* το 1963 και το παρόν σύγγραμμα, *Counterisurgency Warfare: Theory and Practice*, το 1964. Επιστρέφει με τη σύζυγό του στη Γαλλία όπου και πεθαίνει από καρκίνο στις 11 Μαΐου 1967.

Σήμερα θεωρείται από τους σημαντικότερους στρατιωτικούς συγγραφείς στο θέμα της καταστολής εξεγέρσεων.

Οι ήττες των δύο υπερδυνάμεων του 20ού αιώνα, των Ηνωμένων Πολιτειών στο Βιετνάμ και της Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν, κατέδειξαν με τον πιο έντονο τρόπο τη σημασία του μη συμβατικού πολέμου. Αποδείχτηκε περίτρανα και αποτελεί παράδειγμα για τους μεταγενέστερους ότι η συντριπτική υπεροχή σε στρατιωτικά και οικονομικά μέσα δεν αρκεί για να επιτευχθεί η νίκη, όταν ο αντίπαλος ειναι ο ελαφρά εξοπλισμένος μαχητής που έχει τη λαϊκή υποστήριξη και καθοδηγείται απο μια στιβαρή πολιτική οργάνωση.

Το παρόν βιβλίο θεωρείται ως ενα απο τα καλύτερα έργα για την καταστολή των εξεγέρσεων. Αναλύονται οι ιδιομορφίες του ανορθόδοξου πολέμου και προτείνονται συγκεκριμένες στρατηγικές και τακτικές ενέργειες, πάντα απο τη μεριά του αντεπαναστάτη.

Η εξαρχής δηλωμένη τοποθέτηση του συγγραφέα στο πλευρό της αντεπανάστασης διόλου δεν μειώνει τη νηφαλιότητα της ανάλυσής του, την ακρίβεια των παρατηρήσεών του και τη σαφήνεια των συμπερασμάτων του. Το έργο αυτό μπορεί να είναι χρήσιμο τόσο στον αντεπαναστάτη, για τον οποίο άλλωστε προορίζεται, όσο και στον επαναστάτη, στον οποίο δείχνει την προοπτική του αντιπάλου και τη διαφορετική προσέγγιση των πραγμάτων.

David Galula ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ISBN 978-960-210-564-1
9789602105641